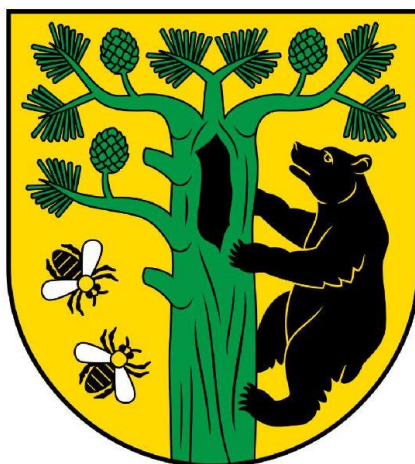


ZAŁĄCZNIK NR 1
DO UCHWAŁY NR XXXVI/343/24
RADY GMINY CZARNIA
Z DNIA 03 KWIETNIA 2024 R.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY CZARNIA



UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
ZESPÓŁ AUTORSKI	5
POTRZEBA OPRACOWANIA, PODSTAWY FORMALNO-PRAWNE ORAZ MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	6
1 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU	9
1.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY I PODSTAWOWE DANE	9
1.2 STRUKTURA UŻYTKOWANIA TERENÓW	10
1.3 UZBROJENIE TERENU	11
2 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY ORAZ DIAGNOZY PRZYGOTOWANEJ NA POTRZEBY STRATEGII ROZWOJU GMINY	12
2.1 OBOWIĄZUJĄCE MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	12
2.2 DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO	13
2.3 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, EKONOMICZNEJ I PRZESTRZENNEJ	13
3 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU, W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	18
3.1 POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE	18
3.2 KLIMAT	19
3.3 POWIETRZE ATMOSFERYCZNE	23
3.4 BUDOWA GEOLOGICZNA I RZEŻBA TERENU	24
3.5 HYDROGRAFIA	26
3.6 GLEBY	27
3.7 FAUNA I FLORA	29
3.8 SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY	29
3.8.1 GMINA NA TLE WYBRANYCH KONCEPCJI SYSTEMU PRZYRODNICZEGO	29
3.8.2 DELIMITACJA SYSTEMU PRZYRODNICZEGO GMINY	31
3.9 ROLNICZA I LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	32
3.9.1 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	32
3.9.2 LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	34
4 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	35
4.1 RYS HISTORYCZNY	35
4.2 OCHRONA ZABYTKÓW I DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ W UJĘCIU PRAWNYM I PRAKTYCZNYM	38
4.3 OBSZARY I OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW	39
4.4 OBSZARY I OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW	39
4.5 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	40
4.6 ZAGROŻENIA DLA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	42
5 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z REKOMENDACJI I WNIOSKÓW ZAWARTYCH W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM LUB OKREŚLENIA PRZEZ AUDYT KRAJOBRAZOWY GRANIC KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH	43
6 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA, ORAZ ZAPEWNIENIA DOSTĘPNOŚCI OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI	44
6.1 DEMOGRAFIA	44
6.2 DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA	47
6.3 PRACUJĄCY	50
6.4 BEZROBOCIE	50
6.5 MIESZKALNICTWO	51
6.6 OŚWIATA	53
6.7 OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA	54
6.8 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	56
6.9 OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA	57
6.10 KULTURA	57
6.11 WALORY TURYSTYCZNE	58
6.12 ZAPLECZE REKREACYJNO-SPORTOWE	59
7 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	60
7.1 ZAGROŻENIA ZALEWOWE	60
7.2 ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM SUSZY	61
7.3 ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI	62
7.4 ZAGROŻENIA ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO	63
7.5 ZAGROŻENIA HAŁASEM	64
7.6 ZAGROŻENIA ZWIĄZANE Z PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM	64
7.7 POŻARY LASÓW I ZAGROŻENIA MIEJSCOWE	65
7.8 NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ANTROPOGENICZNE, W TYM ZAGROŻENIA POWAŻNĄ AWARIĄ	65

8	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	66
8.1	ANALIZA EKONOMICZNA	66
8.2	ANALIZA SPOŁECZNA	72
8.3	ANALIZA ŚRODOWISKOWA	77
8.4	PROGNOZY DEMOGRAFICZNE, W TYM UWZGLĘDNIAJĄCE, TAM GDZIE TO UZASADNIONE, MIGRACJE NA OBSZARACH FUNKCJONALNYCH	80
8.5	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ WYKONANIA SIECI KOMUNIKACYJNEJ I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, A TAKŻE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ, SŁUŻĄCYCH REALIZACJI ZADAŃ WŁASNYCH GMINY	86
8.6	BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ	90
8.6.1	WNIOSKI Z ANALIZY EKONOMICZNEJ, SPOŁECZNEJ I ŚRODOWISKOWEJ ORAZ PROGNOZ DEMOGRAFICZNYCH	90
8.6.2	MAKSYMALNE W SKALI GMINY ZAPOTRZEBOWANIE NA NOWĄ ZABUDOWĘ	91
8.6.3	CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ W GRANICACH JEDNOSTKI OSADNICZEJ	97
8.6.4	CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	98
8.6.5	PODSUMOWANIE BILANSU TERENU - PORÓWNANIE MAKSYMALNEGO W SKALI GMINY ZAPOTRZEBOWANIA NA NOWĄ ZABUDOWĘ Z CHŁONNOŚCIĄ OBSZARÓW POD ZABUDOWĘ	100
8.6.6	MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA ORAZ POTRZEBY INWESTYCYJNE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ NOWEJ ZABUDOWY ...	101
9	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW	103
10	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	104
10.1	FORMY OCHRONY PRZYRODY	104
10.1.1	REZERWAT PRZYRODY CZARNIA	105
10.1.2	REZERWAT PRZYRODY SUROWE	105
10.1.3	OBSZAR NATURA 2000 BORY CHROBOTKOWE KARASKA	105
10.1.4	OBSZAR NATURA 2000 DOLINA OMULWI I PŁODOWNICY	106
10.1.5	POMNIKI PRZYRODY	108
10.1.6	OCHRONA GATUNKOWA ROŚLIN, ZWIERZĄT I GRZYBÓW	108
10.2	GRUNTY LEŚNE	108
10.3	GRUNTY ROLNE WYSOKICH KLAS BONITACYJNYCH	110
11	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROZEŃ GEOLOGICZNYCH	111
12	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN, ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH ORAZ UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA	112
12.1	UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN	112
12.2	ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH	112
12.3	UDOKUMENTOWANE KOMPLEKSY PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA	114
13	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	115
14	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	116
14.1	KOMUNIKACJA DROGOWA	116
14.2	KOMUNIKACJA KOLEJOWA	117
14.3	INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA	117
14.4	INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA	118
14.5	INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA	119
14.6	INFRASTRUKTURA GAZOWA	119
14.7	INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA	119
14.8	ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	120
14.9	INFRASTRUKTURA TELEKOMUNIKACJA	120
14.10	GOSPODARKA ODPADAMI	122
15	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	124
15.1	PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	124
15.2	STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO	125
15.3	PLAN ROZWOJU LOKALNEGO POWIATU OSTROŁĘCKIEGO	127
15.4	CENTRALNY PORT KOMUNIKACYJNY	128
16	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMAGAŃ DOTYCZĄCYCH OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ	129

WSTĘP

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarnia sporządził, zgodnie z art. 9 ust. 2 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹, Wójt Gminy Czarnia.

Studium uchwaliła Rada Gminy Czarnia, zgodnie z art. 12 ust. 1 wyżej wymienionej Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – Uchwałą Nr XXXVI/343/24 Rady Gminy Czarnia z dnia 03 kwietnia 2024 r.

Zgodnie z Uchwałą Nr XXIV/234/22 Rady Gminy Czarnia z dnia 22 lutego 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarnia, niniejszy dokument obejmuje cały obszar w granicach administracyjnych Gminy.

Na Studium składa się:

- załącznik nr 1 – część tekstowa, uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego;
- załącznik nr 2 – część tekstowa, kierunki zagospodarowania przestrzennego;
- załącznik nr 3 – rysunek studium, uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego;
- załącznik nr 4 – rysunek studium, kierunki zagospodarowania przestrzennego.

¹ Publikatory poszczególnych aktów prawnych, aktualne na dzień uchwalenia dokumentu wskazano w wykazie materiałów źródłowych.

ZESPÓŁ AUTORSKI

Studium sporządzone na podstawie uchwały intencyjnej Nr XXIV/234/22 Rady Gminy Czarnia z dnia 22 lutego 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarnia opracował zespół projektowy w składzie:

- mgr Łukasz Kowalski;
- mgr Adam Boczek.

POTRZEBA OPRACOWANIA, PODSTAWY FORMALNO-PRAWNE ORAZ MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Potrzeba opracowania przedmiotowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego wynika z nowych wyzwań rozwojowych gminy Czarnia.

Diagnoza stanu istniejącego i określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego polega na ustaleniu lokalnych zasad organizacji struktury przestrzennej Gminy, przy równoczesnym uwzględnieniu wymagań dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego, rozmieszczenia infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej oraz uwzględnieniu podstawowych elementów sieci osadniczej. Ustalenia Studium winny być rozumiane jako świadome działanie władz gminnych zmierzające do optymalnego wykorzystania uwarunkowań przestrzennych w celu osiągnięcia wyznaczonych kierunków rozwoju. Generalną zasadą kształtowania i zagospodarowania przestrzeni winny być reguły określające jej zrównoważony rozwój. Pojęcie to określa rozwój przestrzenny, gospodarczy, społeczny i kulturowy, który harmonizuje z uwarunkowaniami przyrodniczymi, ograniczając jednocześnie degradację środowiska, nie naruszając możliwości zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarnia opracowano na podstawie i z uwzględnieniem aktualnych przepisów prawa z zakresu planowania i zagospodarowania przestrzennego, ochrony przyrody i zasobów środowiska, ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, prawa budowlanego oraz szeregu innych aktów normatywnych powiązanych z zakresem opracowanego Studium. Najistotniejsze z nich to:

- Uchwała Nr XXIV/234/22 Rady Gminy Czarnia z dnia 22 lutego 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarnia;
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2023 poz. 40 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2023 poz. 977 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. 2021 poz. 2405);
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. 2023 poz. 1094 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (t.j. Dz. U. 2014 poz. 112);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2016 poz. 2183);
- Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 18 grudnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. 2020 poz. 26);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz. U. 2014 poz. 1408);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. 2014 poz. 1409);
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1839);
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (t.j. Dz. U. 2022 poz. 1385 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (t.j. Dz. U. 2022 poz. 699 z późn. zm.);

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 1336);
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. 2022 r. poz. 2625 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2022 r. poz. 840 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. 2022 r. poz. 2556 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 1356);
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz. U. 2022 r. poz. 2409 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 682 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz. U. 2023 r. poz. 633 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j. Dz. U. 2021 r. poz. z późn. zm.).

Przy opracowywaniu dokumentu posługiwano się także:

- literaturą branżową i naukową;
- publikacjami i dokumentami krajowymi, wojewódzkimi i lokalnymi;
- oficjalnymi witrynami internetowymi instytucji ochrony środowiska i planowania przestrzennego;
- materiałami kartograficznymi;
- materiałami i informacjami pozyskanymi w trakcie wizji lokalnych;
- materiałami udostępnionymi przez Urząd Gminy, Starostwo Powiatowe i Urząd Marszałkowski.

Do najistotniejszych dokumentów i publikacji, wykorzystanych przy opracowaniu Studium należą:

- Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce według stanu na 31. XII. 2021r., 2022, PIG, Warszawa;
- Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Czarnia, 2021;
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Czarnia na lata 2021-2024, 2021;
- Informator PSH. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych w Polsce, 2017, PIG, Warszawa;
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, 2019, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa;
- Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące na terenie Gminy (zob. rozdz. 2.1.);
- Ocena aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Czarnia, 2021;
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Czarnia, 2015;
- Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Ostrołęckiego na lata 2021-2030, 2021;
- Plan wdrożenia CUS w gminie Czarnia, 2021;
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, 2018;
- Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły, 2016, Rada Ministrów, Warszawa;
- Polityka ekologiczna państwa 2030, 2019, Ministerstwo środowiska, Warszawa;
- Polityka energetyczna Polski do 2040 r., 2021, Rada Ministrów, Warszawa;
- Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Ostrołęckiego na lata 2018-2021, 2018;
- Program gospodarki wodno – ściekowej dla gminy Czarnia na lata 2021-2026, 2021;
- Program ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu, 2020;
- Program ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których został przekroczony poziom docelowy benzo(a)pirenu w powietrzu, 2017;

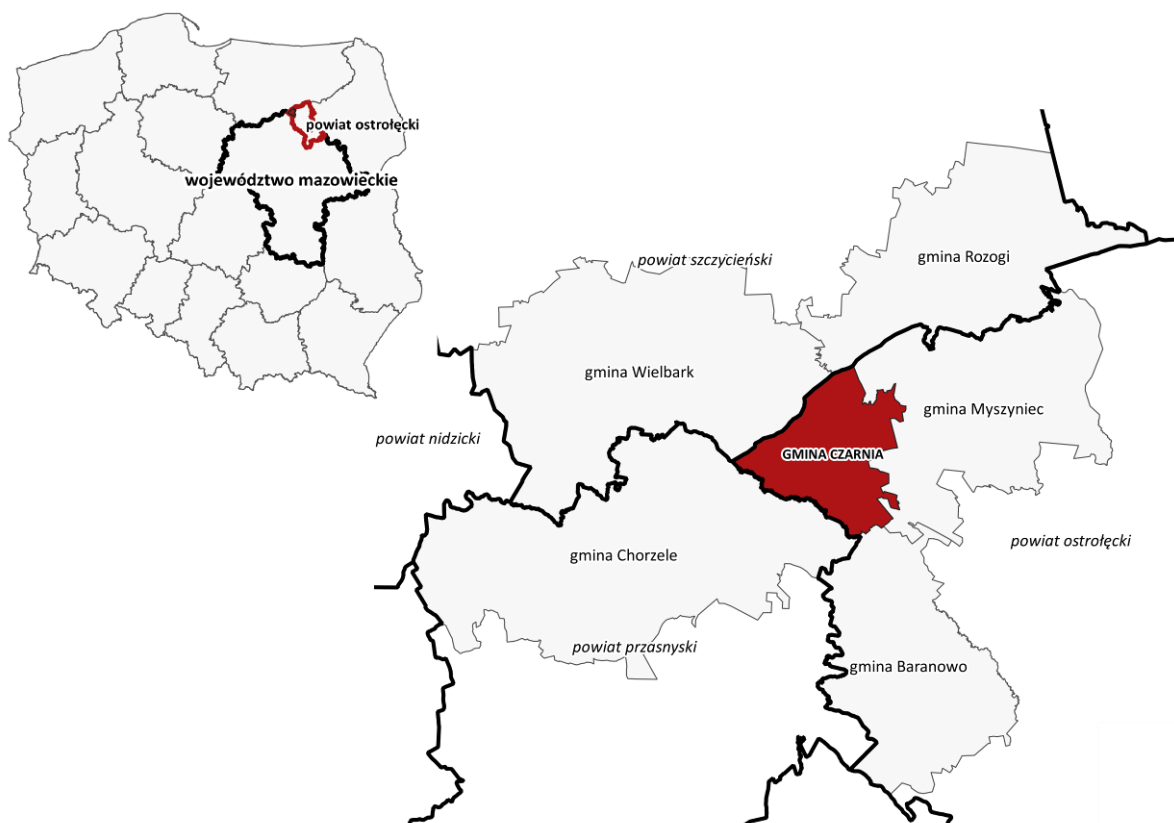
- Program ochrony powietrza dla strefy mazowieckiej, w której został przekroczony poziom docelowy ozonu w powietrzu, 2018;
- Program ochrony powietrza dla strefy mazowieckiej, w której został przekroczony poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5 w powietrzu, 2017;
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Czarnia na lata 2021-2024, z perspektywą do 2028 roku, 2020;
- Program ochrony środowiska dla Województwa Mazowieckiego do roku 2022, 2017;
- Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami, tj. obszarów dróg krajowych zaliczanych do obiektów, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne, 2020;
- Raport o stanie Gminy Czarnia za 2019 rok, 2020;
- Raport o stanie Gminy Czarnia za 2020 rok, 2021;
- Raport o stanie Gminy Czarnia za 2021 rok, 2021;
- Raport o stanie środowiska w województwie mazowieckim w 2020 roku, 2020;
- Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020, z perspektywą do 2030 r., 2017, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa;
- Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze, 2013;
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030+, 2022 (projekt);
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska.

1 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU

1.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY I PODSTAWOWE DANE

Gmina Czarnia położona jest w powiecie ostrołęckim, w północnej części województwa mazowieckiego i sąsiaduje:

- od północy – z gminą Rozogi (granica województwa mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego),
- od wschodu – z gminą Myszyniec,
- od południa – z gminą Baranowo,
- od południowego zachodu – z gminą Chorzele,
- od północnego-zachodu – z gminą Wielbark (granic województw warmińsko-mazurskiego i mazowieckiego).



Ryc. 1 Położenie administracyjne Gminy - tło krajowe i ponadlokalne

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Rejestru Granic.

Gmina posiada status gminy wiejskiej i zajmuje powierzchnię ok. 94 km², co stanowi ok. 4,5% powierzchni powiatu ostrołęckiego². Na terenie gminy Czarnia znajduje się 9 sołectw: Bandysie, Brzozowy Kąt, Cupel, Cyk, Czarnia, Długie, Michałowo, Rutkowo oraz Surowe.

Siedziba gminy – Czarnia, zlokalizowana jest w centralno-północno-wschodniej części i posiada ona charakterystyczne, niewielkie centrum, gdzie koncentrują się usługi w zakresie obsługi ludności (Urząd Gminy, poczta, szkoła, ośrodek wychowawczy, biblioteka, czy tereny sakralne).

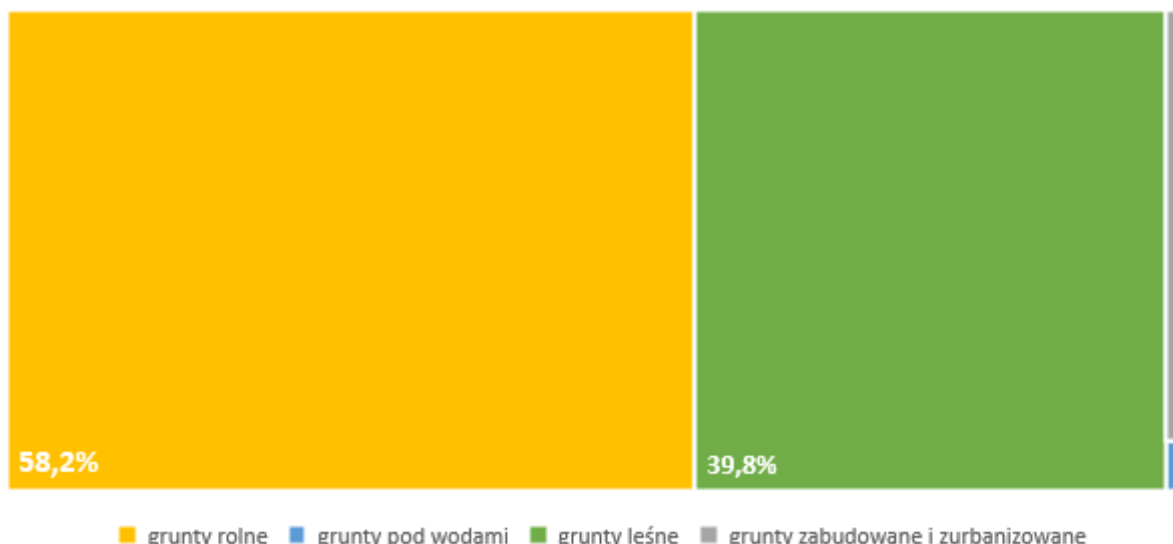
² Dane GUS, stan na 2020 rok.

1.2 STRUKTURA UŻYTKOWANIA TERENÓW

Według danych Starostwa Powiatowego powierzchnia gminy Czarnia wynosi ok. 9 389 ha, w tym przeważają przestrzenie rolnicze, obejmujące ok. 58,2% obszaru Gminy oraz w dalszej kolejności grunty leśne (39,8%). Najmniejszą powierzchnię zajmują grunty zabudowane i zurbanizowane (1,8%) oraz grunty pod wodami (0,2%).

Struktura użytkowania gruntów w Gminie prezentuje się następująco³:

- grunty rolne – 5 467 ha, w tym:
 - grunty orne – 1 658 ha;
 - sady – 7 ha;
 - łąki trwałe – 1 573 ha;
 - pastwiska trwałe – 1 900 ha;
 - grunty rolne zabudowane – 176 ha;
 - grunty pod rowami – 48 ha;
 - grunty pod stawami – 3 ha;
 - grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych – 71 ha;
 - nieużytki – 31 ha;
- grunty leśne – 3733 ha, w tym:
 - lasy – 3 733 ha;
- grunty pod wodami – 20 ha, w tym:
 - powierzchniowymi płynącymi – 20 ha;
- grunty zabudowane i zurbanizowane – 169 ha, w tym:
 - tereny mieszkaniowe – 5 ha;
 - inne tereny zabudowane – 7 ha;
 - tereny rekreacyjno-wypoczynkowe – 2 ha;
 - drogi – 153 ha;
 - grunty przeznaczone pod budowę dróg publicznych lub linii kolejowych – 2 ha.



Ryc. 2 Struktura użytkowania terenów w obrębie gminy Czarnia

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego w Ostrołęce.

³ Materiał źródłowy: Dane Starostwa Powiatowego w Ostrołęce.

1.3 UZBROJENIE TERENU

Głównym miernikiem kwestii uzbrojenia terenu jest procentowy wskaźnik osób korzystających z poszczególnych instalacji techniczno-sanitarnych, do których należą:

- sieci elektroenergetyczne,
- sieci gazowe,
- sieci ciepłownicze,
- sieci telekomunikacyjne,
- sieci wodno-kanalizacyjne.

SIECI ELEKTROENERGETYCZNE

Przez Gminę w obrębach Surowe, Długie, Bandysie i Cupel przebiega dwutorowa linia elektroenergetyczna najwyższych napięć (NN) 400 kV relacji Ostrołęka – Olsztyn Mątki. Energia elektryczna rozprowadzana jest za pomocą systemu elektroenergetycznego złożonego ze stacji transformatorowych 15/04 kV oraz linii średniego i niskiego napięcia (15 i 0,4KV). Główny Punkt Zasilania (GPZ) znajduje się poza granicami Gminy (GPZ Myszyniec 110/15).

SIECI GAZOWE

Obecnie na terenie Gminy nie występuje zbiorczy, zorganizowany system zaopatrzenia w gaz. Mieszkańcy korzystają z gazu ze źródeł indywidualnych (gazu bezprzewodowego propan-butan).

SIECI CIEPŁOWNICZE

W Gminie nie istnieje centralny system ciepłowniczy. Zasilanie odbiorców w ciepło opiera się głównie na ogrzewaniu rozproszonym, indywidualnym. Źródłem zasilania w ciepło są kotły na paliwo stałe, zwłaszcza na drewno kawałkowe. Znikomy jest udział kotłów gazowych czy pomp ciepła, zaś część budynków korzysta z energii cieplnej ze źródeł odnawialnych, za pomocą mikroinstalacji OZE.

SIECI TELEKOMUNIKACYJNE

Obsługa mieszkańców w zakresie telekomunikacji realizowana jest poprzez tradycyjne połączenia telefoniczne i internetowe, jak i połączenia bezprzewodowe. W granicach Gminy znajdują się trzy stacje bazowe telefonii komórkowej (GSM). Aktualnie Gmina nie posiada możliwości korzystania z technologii 5G.

SIECI WODNO-KANALIZACYJNE

Gmina Czarnia oznacza się stosunkowo niskim stopniem zwodociągowania, wynoszącym ok. 67%. Zaopatrzenie w wodę odbywa się ze stacji wodociągowych, zlokalizowanych w miejscowościach Surowe (ujęcie komunalne) i Czarnia (ujęcie lokalne przy Ośrodku Szkolno-Wychowawczym). Z uwagi na rozproszoną zabudowę znaczna część ludności korzysta ze studni indywidualnych.

Stopień skanalizowania wynosi mniej niż 1%, długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosi ok. 180 m. Funkcjonuje mała, lokalna sieć kanalizacji sanitarnej odprowadzająca ścieki do oczyszczalni typu „Bioblok”, o przepustowości 35 m³/dobę, znajdującej się na terenie Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Czarni. Z oczyszczalni korzysta łącznie 5 budynków. Większość mieszkańców korzysta z indywidualnych systemów unieszkodliwiania ścieków sanitarnych, tzn. ze zbiorników bezodpływowych na nieczystości (szamb) oraz przydomowych oczyszczalni, ponadto część mieszkańców nie posiada żadnej instalacji.

Szczegółową charakterystykę infrastruktury technicznej przedstawiono w dalszej części niniejszego dokumentu (rozdział 14).

2 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY ORAZ DIAGNOZY PRZYGOTOWANEJ NA POTRZEBY STRATEGII ROZWOJU GMINY

2.1 OBOWIĄZUJĄCE MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Głównym narzędziem w kształtowaniu ładu przestrzennego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Na obszarze Gminy obowiązują obecnie wyłącznie plany sformułowane na potrzeby lokalizacji linii elektroenergetycznej najwyższych napięć 400 kV, a mianowicie:

- Uchwała nr V/26/15 Rady Gminy Czarnia z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla dwutorowej linii elektroenergetycznej NN 400 kV Ostrołęka – Olsztyn Mątki na terenie gminy Czarnia,
- Uchwała nr V/27/15 Rady Gminy Czarnia z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu przebiegu dwutorowej linii elektroenergetycznej NN 400 kV Ostrołęka – Olsztyn Mątki na terenie gminy Czarnia.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego pokrywają obszar o łącznej powierzchni ok. 198 ha⁴, co w stosunku do całkowitej powierzchni Gminy wynosi ok. 2,1%. Zakres przestrzenny miejscowych planów obejmują zasięgiem sołectwa: Długie, Bandysie, Surowe i Cupel.

Tab. 1 Wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie gminy Czarnia

ZAKRES	PRZEZNACZENIA TERENU	NUMER UCHWAŁY PRZYJMUJĄCEJ
DWUTOROWA LINIA ELEKTROENERGETYCZNA NN 400 KV OSTROŁĘKA – OLSZTYN MĄTKI	1) Tereny infrastruktury elektroenergetycznej, oznaczone symbolem EE; 2) Tereny rolnicze, oznaczone symbolem R; 3) Tereny leśne, oznaczone symbolem ZL; 4) Tereny wód powierzchniowych śródlądowych, oznaczone symbolem WS; 5) Tereny dróg publicznych klasy zbiorczej, oznaczone symbolem KDZ; 6) Tereny dróg publicznych klasy lokalnej, oznaczone symbolem KDL.	V/26/15
FRAGMENT PRZEBIEGU DWUTOROWEJ LINII ELEKTROENERGETYCZNEJ NN 400 KV OSTROŁĘKA – OLSZTYN MĄTKI	1) Tereny zabudowy zagrodowej, oznaczone symbolem RM; 2) Tereny infrastruktury elektroenergetycznej, oznaczone symbolem EE; 3) Tereny rolnicze, oznaczone symbolem R; 4) Tereny leśne, oznaczone symbolem ZL; 5) Tereny wód powierzchniowych śródlądowych, oznaczone symbolem WS; 6) Tereny dróg publicznych klasy zbiorczej, oznaczone symbolem KDZ; 7) Tereny dróg publicznych klasy lokalnej, oznaczone symbolem KDL.	V/27/15

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie uchwały Rady Gminy Czarnia: nr V/26/15 i nr V/27/15.

⁴ Obliczenia własne na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w gminie Czarnia.

2.2 DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY I DECYZJE O LOKALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Zgodnie z obowiązującą Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym dla terenów, dla których Gmina nie posiada aktualnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, realizacja inwestycji możliwa jest po uzyskaniu decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Na terenie gminy Czarni wydawanych jest corocznie po kilkadziesiąt decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Ich ilościowy rozkład na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat przedstawiono w poniższej tabeli:

Tab. 2 Decyzje wydane w gminie Czarnia w latach 2012-2020

RODZAJ DECYZJI	LICZBA WYDANYCH DECYZJI W POSZCZEGÓLNYCH LATACH								
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego	1	5	3	9	19	6	-	3	4
Decyzje o warunkach zabudowy	15	19	4	12	9	17	12	19	7
Ogółem	16	24	7	21	28	23	12	22	11

Material źródłowy: Dane Urzędu Gminy Czarnia.

Na przestrzeni ostatnich lat (2012-2020) wydano łącznie 164 decyzji, w tym 50 decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego, a 114 decyzji o warunkach zabudowy, zatem średniorocznie wydano ok. 18 decyzji na rok.

W 2020 r. wydano 4 decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego, które dotyczyły budowy inwestycji w miejscowościach Rutkowo (sieć wodociągowa) oraz Surowe (elektroenergetyczna linia kablowa i żłobek). Dodatkowo wydano 7 decyzji o warunkach zabudowy, gdzie 3 decyzje dotyczyły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 3 budowy farmy fotowoltaicznej, zaś 1 rozbudowy budynków gospodarczych.

2.3 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, EKONOMICZNEJ I PRZESTRZENNEJ

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające m.in. z diagnozy, o której mowa ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, przygotowanej na potrzeby strategii rozwoju gminy, czyli z tzw. Diagnozy sytuacji społecznej, ekonomicznej i przestrzennej.

Do najważniejszych wniosków w wynikających z Diagnozy, przeprowadzonej na potrzeby Strategii Rozwoju Gminy Czarnia do 2030 roku należą:

1) Strefa przestrzenno-środowiskowa:

a) Mocne strony:

- Korzystne położenie fizycznogeograficzne.
- Przebiegająca przez teren Gminy droga wojewódzka nr 614, zapewniająca dogodne połączenie z trasami o znaczeniu krajowym (DK57 i KD53) oraz stanowiąca trasę tranzytową w kierunku Litwy.
- Wyróżniający się na tle kraju, województwa i powiatu, wysoki wskaźnik lesistości (niemal 40%).

- Bardzo niski stopień zasklepienia gruntów (utwardzenia podłoża).
- Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe regionu, w tym obecność rezerwatów przyrody i obszarów Natura 2000.
- Atrakcyjność rzek Omulew i Trybówka.
- Obecność obiektu o znaczeniu kulturotwórczym – Muzeum Kurpiowsko-Japońskie im. Brata Zenona Żebrowskiego.
- Obecność obiektów o wartościach zabytkowych: kościół parafialny w Czarni, stara leśniczówka.
- Brak uciążliwych dla środowiska przyrodniczego i zdrowia zakładów przemysłowych.
- Relatywnie czyste powietrze w skali roku, w tym brak dużych punktowych emitatorów zanieczyszczeń.
- Brak zagrożenia osuwiskowego.
- Unikatowa zabudowa Gminy charakteryzująca się drewnianymi chatami kurpiowskimi.

b) Słabe strony:

- Niska dostępność transportowa w ujęciu krajowym, w tym niska dostępność komunikacji zbiorowej.
- Znaczna część dróg publicznych gminnych i powiatowych wymagająca przebudowy oraz modernizacji.
- Brak możliwości rozwoju transportu kolejowego.
- Brak jezior, mogących determinować rozwój turystyczny regionu.
- Brak potencjału surowcowego kopalin skalnych.
- Niewielka liczba obiektów zabytkowych.
- Obiekty zabytkowe wymagające renowacji.
- Znikomy stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
- Znaczne zagrożenie suszą i związane z nią zagrożenia pożarowe.
- Słaba drożność rowów melioracyjnych.
- Zaspokajanie potrzeb grzewczych mieszkańców odbywa się w znacznym stopniu za pomocą wysokoemisyjnych źródeł ciepła (głównie kotły bezklasowe wykorzystujące drewno kawałkowe).
- Niewielki udział odnawialnych źródeł energii wykorzystywanych na terenie Gminy.
- Niedostateczny stopień zwodociągowania.
- Brak rozwiniętej kanalizacji sanitarnej.
- Brak sieci gazowej.
- Niejednorodny zasięg działania mobilnych sieci komórkowych.
- Niski stopień rozwinięcia sieci światłowodowej.

c) Szanse:

- Wykorzystanie położenia geograficznego i rolniczo-leśnego, nisko zurbanizowanego charakteru Gminy.
- Poprawa dostępności transportowej, głównie poprzez inwestycje drogowe.
- Modernizacja drogi wojewódzkiej nr 614 na całym odcinku (w tym poza granicami Gminy).
- Przywrócenie ruchu kolejowego linii nr 35 (obecnie modernizowana).
- Rozbudowa ścieżek pieszo – rowerowych oraz rozwiązania poprawiające bezpieczeństwo.
- Objęcie dodatkowych obiektów i obszarów ochroną konserwatorską.
- Sukcesywne objęcie obszarów rozwojowych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
- Rozbudowa infrastruktury technicznej, w tym związanej z gospodarką wodno-ściekową.
- Realizacja infrastruktury gazowej.

- Wymiana niskosprawnych kotłów na paliwa stałe na kotły wysokiej klasy i energooszczędne.
- Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii (w tym fotowoltaiki).
- Udrożnienie rowów melioracyjnych.
- Budowa obiektów małej retencji wodnej.
- Poprawa zasięgu działania mobilnych sieci komórkowych.
- Inwestycje w nowoczesne technologie, zapewniające dostępność i właściwą jakość połączeń internetowych.
- Rozwój turystyki kwalifikowanej i przyrodniczej.
- Optymalna koncentracja zabudowy, w tym przeciwdziałanie dalszemu rozpraszaniu zabudowy.
- Wzrost dostępności środków zewnętrznych (fundusze unijne, norweskie, środki rządowe i wojewódzkie).

d) Zagrożenia:

- Wykluczenie transportowe (marginalizacja komunikacyjna, zwłaszcza w kontekście oddalenia od głównych szlaków komunikacyjnych kraju – sieci autostrad i dróg ekspresowych).
- Słaby dostęp do infrastruktury telekomunikacyjnej (w tym dostępu do Internetu) – wykluczenie cyfrowe.
- Degradacja obiektów zabytkowych.
- Degradacja walorów i zasobów środowiska przyrodniczego, poprzez ich nieracjonalne wykorzystanie lub brak właściwej ochrony prawnej.
- Brak inwestycji w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.
- Obciążenie systemu elektroenergetycznego lub zakłócenia w dostawach energii elektrycznej.
- Nadmierny lub niekontrolowany rozwój systemów OZE (dużych instalacji, w tym farm fotowoltaicznych) i związane z nim problemy z magazynowaniem energii.
- Postępujące zmiany klimatyczne i wynikające z nich anomalie pogodowe.
- Wzrost zagrożenia zjawiska suszy, które przyczynić się może do niedostatecznego zaopatrzenia mieszkańców w wodę użytkową oraz spowodować kosztowne utraty w rolnictwie (utrata plonów).
- Częste zmiany przepisów prawa, utrudniające długofalowe planowanie przedsięwzięć.

2) Strefa społeczno- gospodarcza:

a) Mocne strony:

- Korzystna struktura demograficzna:
 - Niewielki wskaźnik gęstości zaludnienia;
 - Wysoki wskaźnik ludności będącej w wieku produkcyjnym;
 - Stale zmniejszający się odsetek osób bezrobotnych (nie dotyczy 2020 r.).
- Duży udział gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 15 ha.
- Malejący poziom bezrobocia, wzrost aktywności gospodarczej i wzrost zatrudnienia w ciągu ostatnich lat.
- Obecność Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego z infrastrukturą towarzyszącą.
- Obecność obiektów usługowych i użyteczności publicznej:
 - Ośrodka zdrowia;
 - Placówki pocztowej;
 - Placówki bankowej;
 - Biblioteki.

- Aktywnie działające organizacje i stowarzyszenia, w tym koła gospodyń wiejskich, kluby seniora, a także wyróżniający się wskaźnik liczby organizacji.
 - Obecność przychodni i punktu aptecznego.
 - Niski stopień odnotowanych przestępstw.
 - Ponadprzeciętne walory przyrodniczo-krajobrazowe, stwarzające korzystne warunki do wypoczynku, rekreacji i prowadzenia branży skupionej wokół turystyki.
 - Silna przynależność miejscowej społeczności do kultury kurpiowskiej.
 - Wysoki potencjał dla integracji lokalnej społeczności w ramach:
 - Centrum Usług Społecznych;
 - Licznych stowarzyszeń i klubów kultywujących lokalne tradycje;
 - Imprez cyklicznych, promujących kulturę kurpiowską.
 - Stały wzrost udziału odpadów zebranych selektywnie w stosunku do odpadów ogółem.
 - Regularny wzrost dochodów Gminy (w tym dochodów własnych) oraz w przeliczeniu na 1 mieszkańca, w tym wyróżniający dochód na osobę na tle gmin sąsiadujących.
 - Zbliżony udział wydatków inwestycyjnych do wydatków ogółem, do gmin Chorzele oraz wyraźny wzrost poziomu wydatków inwestycyjnych w 2018 r. i 2020 r.
 - Bogate dziedzictwo niematerialne.
- b) Słabe strony:
- Regularny, choć powolny ubytek liczby ludności.
 - Ujemne saldo migracji.
 - Niski wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych, wyraźnie odbiegający od średniej w kraju, województwie i powiecie, a także sąsiednich gmin.
 - Niskiej lub przeciętnej klasy gleby gruntów ornych, a tym samym utrudniona produkcja roślinna.
 - Spadek liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych.
 - Znaczny poziom ubóstwa.
 - Brak komisariatu policji.
 - Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla poszczególnych grup społecznych.
 - Niski udział mieszkańców w wydarzeniach społecznych, lokalno-społecznych.
 - Brak rozbudowanej oferty turystycznej, noclegowej i gastronomicznej.
 - Niska oferta punktów handlowo-usługowych.
 - Niskie zainteresowanie sportem wśród mieszkańców.
 - Niska aktywność obywatelska podczas wyborów powszechnych (niska frekwencja na tle kraju).
 - Brak Gminnego Ośrodka Kultury.
 - Brak placówki przedszkolnej i lokalnej świetlicy.
- c) Szanse:
- Odwrócenie obecnych tendencji demograficznych, w kierunku wzrostu liczby ludności (w szczególności wzrost dzietności oraz imigracja, zwłaszcza powrotna).
 - Rozwój nowoczesnego sektora rolnego i rolno-spożywczego.
 - Wzrost poziomu przedsiębiorczości, w tym rozwój sektora rolno-spożywczego i pozarolniczego, m.in.: przetwórstwo runa leśnego i pszczelarskiego.
 - Pojawienie się znaczącego zakładu pracy w gminie Czarnia lub w jej sąsiedztwie (np. w Podstrefie Chorzele Przasnyskiej Strefy Gospodarczej)
 - Poprawa warunków życia i zamieszkania w Gminie.
 - Poprawa bazy dydaktycznej i sportowej.

- Stworzenie punktu przedszkolnego lub placówki przedszkolnej.
- Powołanie placówki opieki dla najmłodszych (opieki żłobkowej).
- Działalność szkół podstawowych w zakresie opieki w czasie pozalekcyjnym.
- Stworzenie warunków do poprawy oferty medycznej, zwłaszcza w zakresie specjalistycznej opieki zdrowotnej.
- Dalsze promowanie i propagowanie działalności kulturowej, w tym poszerzanie działalności instytucji kultury oraz organizacji, stowarzyszeń i klubów.
- Racjonalne zarządzanie budżetem gminnym (sukcesywny wzrost dochodów własnych oraz udziału wydatków inwestycyjnych).
- Rozwój i wsparcie inicjatyw związanych ze sportem, rekreacją lub turystyką.
- Wzrost znaczenia turystyki jako istotnego sektora gospodarki w Gminie.
- Wzrost zainteresowania żywnością ekologiczną, co może wpłynąć na zainteresowanie lokalnymi produktami.
- Doinwestowanie podmiotów i instytucji zaangażowanych w zadania w zakresie bezpieczeństwa publicznego.
- Wzrost świadomości społecznej nt. zagrożeń przyrodniczych, szkodliwości niektórych form działalności człowieka oraz możliwości przeciwdziałania zagrożeniom.
- Wzrost dostępności środków zewnętrznych (fundusze unijne, norweskie, środki rządowe i wojewódzkie).

d) Zagrożenia:

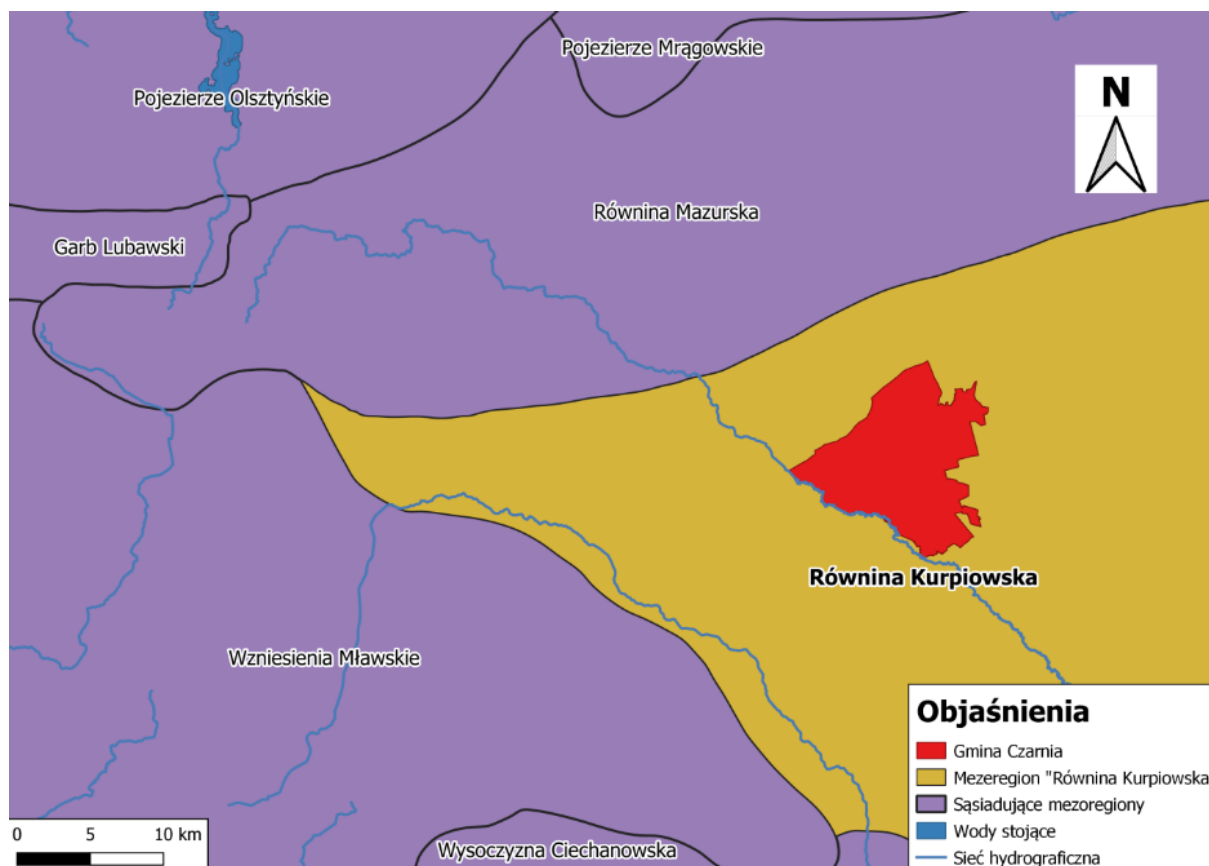
- Utrzymujący się ubytek liczby ludności.
- Niekontrolowana migracja zagraniczna.
- Brak modernizacji i innowacji gospodarstw rolnych.
- Pasywna postawa osób długotrwale bezrobotnych.
- Niekorzystne zmiany w środowisku zatrudnienia – wzrastające koszty pracy.
- Konkurencyjny rynek pracy lub oferta inwestycyjna dla przedsiębiorców w najbliższych ośrodkach miejskich (m.in. Ostrołęka, Chorzele, Szczytno) i wiejskich (m.in. Łyse, Kadzidło).
- Ewentualna stagnacja gospodarcza kraju lub kryzys gospodarczy.
- Dalsze pogłębienie się problemów społecznych, prowadzących do ubóstwa.
- Starzenie się społeczeństwa.
- Stagnacja na rynku mieszkaniowym lub degradacja warunków zamieszkania.
- Brak aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych, z uwagi na malejące zainteresowanie sportem.
- Spadek aktywności obywatelskiej wśród mieszkańców.
- Niekorzystne trendy w sektorze finansowym na poziomie ogólnokrajowym (m.in. inflacja), w tym kryzys finansowy.
- Spadek dochodów własnych.
- Blokada lub ograniczenie środków zewnętrznych na działania rozwojowe.

3 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU, W TYM KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

3.1 POŁOŻENIE FIZYCZNOGEOGRAFICZNE

Według regionalizacji fizycznogeograficznej Polski, gmina Czarnia w całości położona jest na terenie Równiny Kurpiowskiej, należącej do Niziny Północno-mazowieckiej

Mezoregion Równina Kurpiowska (318.65) zajmuje południową część sandru mazurskiego i jest zbudowany z piasków, które na działach między dolinnych tworzą wydmy (dochodzące do 20 m wysokości względnej). Wzdłuż biegu dopływów Narwi, w tym wzdłuż Rozogi i Szkywy, rozciągają się podmokłe tarasy zalewowe będące w użytkowaniu łąkowo-pastwiskowym. Miejscami, spod pokrywy piasków wystają kępy zbudowane z glin morenowych i żwirów zlodowacenia warciańskiego⁵.



Ryc. 3 Położenie fizycznogeograficzne Gminy

Materiał źródłowy: Opracowanie własne według podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego.

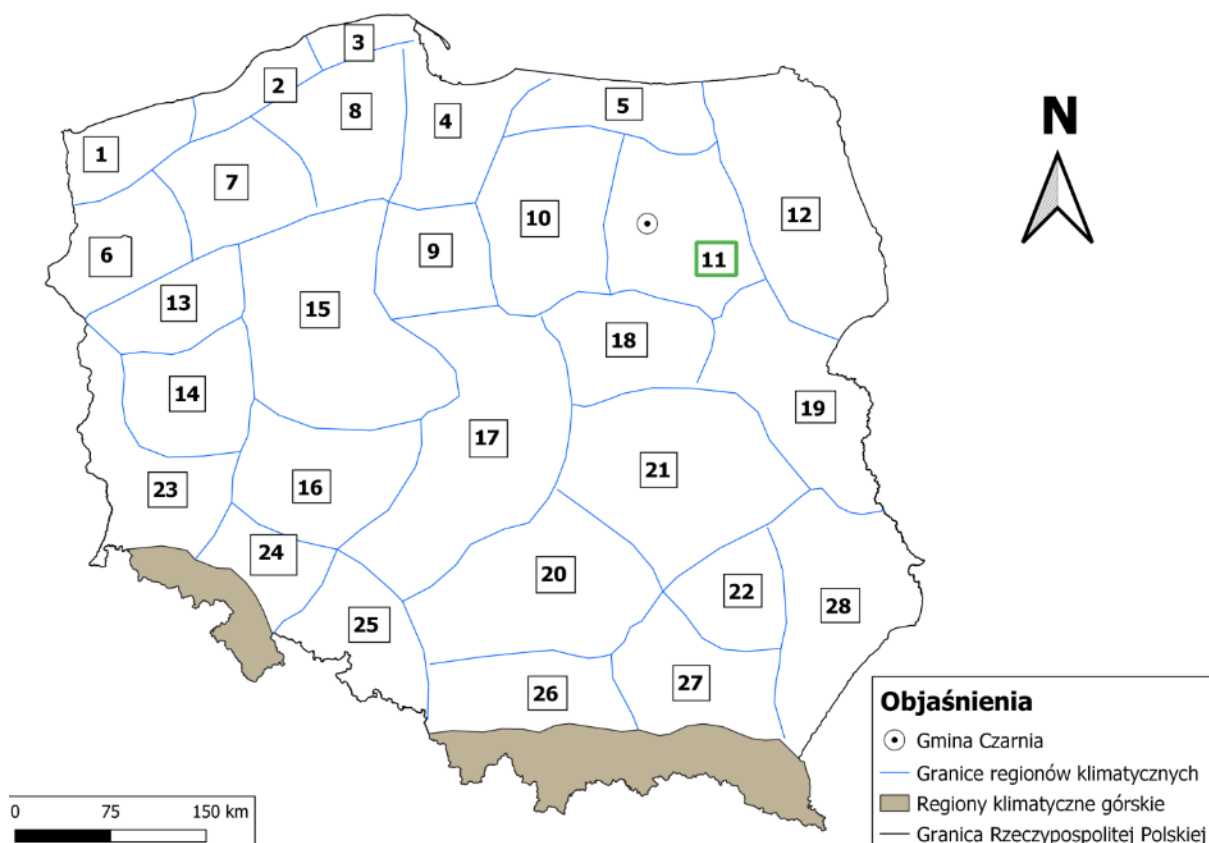
⁵ Materiał źródłowy: Kondracki J., 2002r., Geografia regionalna Polski, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

3.2 KLIMAT

REGIONALIZACJA KLIMATYCZNA

Gmina Czarnia położona jest w północno-wschodniej części kraju, gdzie występuje klimat przejściowy, charakterystyczny dla całego Niziu Polskiego, cechujący się zmiennością stanów pogody, co jest konsekwencją ścierania się dwóch mas powietrza: wilgotnego – morskiego, oraz suchego – kontynentalnego.

Pod względem regionalizacji klimatycznej gmina Czarnia zlokalizowana jest w Regionie Nr 11 (Region Środkowo-Mazurski). Panujące tu stosunki pogodowe wykazują względnie duże powiązania z warunkami klimatycznymi innych regionów. Region Środkowo-Mazurski charakteryzuje się mniejszą liczbą dni w roku z pogodą umiarkowanie chłodną. Notuje się tu najmniejszą w skali kraju liczbę dni z pogodą umiarkowanie ciepłą i jednocześnie pochmurną, bez opadu (ok. 42 dni/rok). W Regionie mniej jest także dni z typem pogody umiarkowanie ciepłej z dużym zachmurzeniem i opadem atmosferycznym (ok. 29 dni/rok). Ponadto, w ciągu roku notuje się mniej dni bardzo ciepłych z dużym zachmurzeniem i opadem (ok. 8 dni/rok). Omawiany Region na tle pozostałych wyróżnia mniejsza częstość występowania dni umiarkowanie ciepłych bez opadu (ok. 63 dni/rok). Notuje się tu również nieco większą liczbę dni z pogodą dość mroźną, zarówno z opadem, jak i bez opadu.⁶



Ryc. 4 Położenie Gminy w stosunku do regionów klimatycznych Polski

Materiał źródłowy: Opracowanie własne według regionalizacji klimatycznej A. Woś (1999).

LOKALNE WARUNKI KLIMATYCZNE

Lokalne warunki klimatyczne uzależnione są od różnych czynników, m.in.: rzeźby terenu, występowania lasów i innych zbiorowisk roślinnych, wód powierzchniowych, podmokłych zagłębień

⁶ Materiał źródłowy: Woś A., 1993, *Klimat Polski*, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

terenowych itp. Relatywnie wysoka lesistość gminy Czarnia (ok. 39,8%) w pewnym stopniu podwyższa wilgotność powietrza poprzez transpiracje w stosunku do gmin cechujących się mniejszą lesistością. Z racji przeważającego rolniczego charakteru użytkowania przestrzeni, większość obszaru Gminy odznacza się dobrym przewietrzaniem oraz znacznym nasłonecznieniem. Mniejszym nasłonecznieniem charakteryzują się tereny lasów (północno-zachodnia oraz wschodnia część Gminy) oraz zagłębienia bezodpływowe. Ponadto lokalne warunki klimatyczne w pewnym zakresie są determinowane przez występowanie gleb torfowych, które również mogą wpływać na lokalny obieg w biosferze.

Tab. 3 Podstawowe dane meteorologiczne dla regionu Gminy

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Temperatura średnia rok*	(+8,0) ^o C – (+9,0) ^o C
Temperatura średnia styczeń*	(-3,0) ^o C – (-2,0) ^o C
Temperatura średnia lipiec*	(+18,0) ^o C – (+19,0) ^o C
Temperatura średnia zima*	(-2,0) ^o C – (-1,0) ^o C
Temperatura średnia wiosna*	(+7,0) ^o C – (+8,0) ^o C
Temperatura średnia lato*	(+18,0) ^o C – (+19,0) ^o C
Temperatura średnia jesień*	(+8,0) ^o C – (+9,0) ^o C
Suma opadu rok*	550 – 650 mm
Suma opadu zima*	80 – 100 mm
Suma opadu wiosna*	120 – 140 mm
Suma opadu lato*	200 – 225 mm
Suma opadu jesień*	120 – 160 mm
Usłonecznienie sumaryczne rok*	1750 – 1800 h
Usłonecznienie sumaryczne zima*	120 – 140 h
Usłonecznienie sumaryczne wiosna*	> 600 h
Usłonecznienie sumaryczne lato*	> 750 h
Usłonecznienie sumaryczne jesień*	300 – 320 h
Zachmurzenie średnie rok*	4,75 – 5/8
Zachmurzenie średnie zima*	5,75 – 6/8
Zachmurzenie średnie wiosna*	4,5 – 4,75/8
Zachmurzenie średnie lato*	4,25 – 4,5/8
Zachmurzenie średnie jesień*	5 – 5,25/8
Pokrywa śnieżna – średnia grubość pokrywy śnieżnej*	5 – 10 cm
Średnia liczba dni z prędkościami wiatru powyżej progów zagrożeń meteorologicznych**	< 2 dni
Średnia roczna liczba dni z burzą**	20 – 25 dni
Średnia roczna liczba dni z gradem**	1 – 2 dni
Średnia roczna liczba dni z mgłą**	40 – 60 dni
Średnia roczna liczba dni z sadią**	< 5 dni
Średnia roczna liczba dni z gołoledzią**	3 – 6 dni

Materiał źródłowy:

* Dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej (IMGW) – wielolecie 1991-2020.

** Dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej (IMGW: Mapy klimatologiczne).

ZMIANY KLIMATYCZNE

Problematyka zmian klimatu stanowi jeden z kluczowych aspektów politycznych, społecznych i gospodarczych. Klimat na Ziemi zmieniał się wielokrotnie, przechodząc długie okresy zlodowacenia i wyższych temperatur. Od początku XX wieku temperatura na Ziemi zaczęła stopniowo wzrastać, a trend ten utrzymuje się do dzisiaj, dlatego istotne jest zgłębienie tego tematu w niniejszym opracowaniu.

Zgodnie z raportem IPCC⁷ – *Climate Change 2014. Impacts, Adaptation, and Vulnerability*, w latach 1901-2012 średnia temperatura na Ziemi wzrosła o ok. 0,89°C. Temperatura powierzchni Ziemi rośnie, a każda z trzech ostatnich dekad była cieplejsza od poprzedniej oraz od wszystkich wcześniejszych od rozpoczęcia pomiarów w 1850 roku.

Prognozuje się, że średnia temperatura powietrza na Ziemi będzie wzrastać. Według różnych scenariuszy w poszczególnych regionach świata, relatywnie do okresu 1986-2005, przewiduje się:

- według scenariusza optymistycznego (RCP 2.6) w połowie XXI w. (lata 2046-2065) wzrost temp. o ok. +0,19°C – +4,08°C, a pod koniec XXI w. (lata 2081-2100) wzrost temp. o ok. +0,06 - +3,85°C,
- według scenariusza pesymistycznego (RCP 8.5) w połowie XXI w. (lata 2046-2065) wzrost temp. o ok. +0,7°C – +7,04°C, a pod koniec XXI w. (lata 2081-2100) wzrost temp. o ok. +1,38°C - +11,71°C.

Kolejny Raport IPCC – *Climate Change and Land* w sprawie zmian klimatu został opublikowany w 2019 roku i badał zagadnienia: pustyńnienia, degradacja ziemi, zrównoważone zarządzanie ziemią, bezpieczeństwa żywnościowego oraz przepływy gazów cieplarnianych w ziemskich ekosystemach.

Według raportu średnia temperatura na lądzie w latach 2006–2015 była o 1,53°C wyższa niż w latach 1850–1900 i o 0,66°C wyższa od równoważnej średniej zmiany temperatury na świecie. Te cieplejsze temperatury (ze zmieniającymi się wzorcami opadów) zmieniły początek i koniec sezonów wegetacyjnych, przyczyniły się do regionalnego zmniejszenia plonów, zmniejszenia dostępności słodkiej wody oraz spowodowały zwiększoną śmiertelność drzew.

Ponadto do najważniejszych faktów, ustalonych w Raporcie IPCC – *Climate Change and Land*, należą m.in.:

- Wzrost liczby ludności na świecie i zmiany w spożyciu (żywności, paszy, włókien, drewna i energii) na mieszkańca spowodowały bezprecedensowe wskaźniki wykorzystania ziemi i wody słodkiej, przy czym obecnie rolnictwo stanowi ok. 70% światowego zużycia słodkiej wody. Rozwój obszarów rolniczych i leśnych, w tym produkcja komercyjna oraz zwiększona produktywność rolnictwa i leśnictwa sprzyjały konsumpcji i dostępności żywności dla rosnącej populacji. Przy dużym zróżnicowaniu regionalne zmiany przyczynić się mogą do wzrostu emisji netto gazów cieplarnianych, utraty naturalnych ekosystemów (np. lasów, sawann, naturalnych łąk i terenów podmokłych) oraz spadku różnorodności biologicznej.
- Obecnie 25–30% całkowitej wyprodukowanej żywności jest tracone lub marnowane, co wpływa na dodatkową emisję gazów cieplarnianych.
- Na skutek antropogenizacji gruntów, zmieniające się w skali lokalnej warunki gruntowe mogą zmniejszyć lub zaakcentować ocieplenie oraz wpłynąć na intensywność, częstotliwość i czas trwania ekstremalnych zjawisk.

⁷ IPCC – Intergovernmental Panel on Climate Change (Międzyrządowy Panel ds. Zmian Klimatu) to organizacja mająca na celu skonsolidowanie i przedstawienie wyników badań naukowych i aktualny stan wiedzy na temat postępujących zmian klimatycznych. Założona została w 1988 roku przez Światową Organizację Meteorologiczną oraz Program Środowiskowy ONZ. IPCC od 1990 r. cyklicznie publikuje Raporty o zmianach klimatu. Raport *Climate Change 2014. Impacts, Adaptation, and Vulnerability* stanowi piątą publikację IPCC. Poprzednia wersja Raportu pochodziła z 2007 roku.

- Przewiduje się, ryzyko związane z niedoborem wody na suchych terenach, szkodami spowodowanymi pożarami, degradacją wiecznej zmarzliny i niestabilnością dostaw żywności będzie wysokie przy około 1,5°C globalnego ocieplenia.
- Przewiduje się, średnie ryzyko degradacji wiecznej zmarzliny i bardzo wysokie ryzyko niestabilności dostaw żywności przy około 2°C globalnego ocieplenia.
- Ponadto przewiduje się ryzyko utraty roślinności, szkód spowodowanych pożarami i niedoboru wody na suchych terenach przy około 3°C globalnego ocieplenia.

W odniesieniu do obszaru Polski, biorąc pod uwagę historię obserwacji instrumentalnych, stwierdzono, że ostatnie 20-lecie XX wieku i pierwsza dekada XXI wieku były najcieplejszymi w historii (co stanowi potwierdzenie tendencji obserwowanej na całym świecie)⁸:

- we wszystkich porach roku obserwowany jest wzrost temperatur powietrza (zdecydowanie silniejszy w zimie, słabszy w lecie),
- roczne sumy opadów w kontekście całego kraju nie uległy istotnym zmianom, ale odznaczały się znaczną zmiennością w ciągu roku (mniej lub bardziej wilgotne okresy w krótkich odstępach czasu); obserwowana jest tendencja spadkowa sum opadów na obszarze Polski północno-wschodniej,
- w większości kraju obserwuje się spadek łącznej liczby dni mroźnych i bardzo mroźnych w ciągu roku, jednocześnie obserwuje się niewielką tendencję wzrostową długości trwania okresów mroźnych,
- od lat 90-tych XX wieku coraz częściej pojawiają się w Polsce ciągi upałów i dni upalne z temperaturą powietrza $\geq 30^{\circ}\text{C}$,
- w większości kraju obserwuje się zmiany w strukturze opadów, polegające na wzroście liczby dni z opadem o dużym natężeniu,
- we wschodniej części kraju, na wschód od Wisły wydłużają się okresy bezdeszczowe oraz okresy suszy,
- w chłodnej porze roku obserwuje się wzmożony udział prędkości wiatru w porywach ≥ 17 m/s, a w okresie letnim pojawiają się coraz częściej huraganowe prędkości wiatrów.

Prognozuje się, że zmiany klimatu będą miały zarówno pozytywne, jak i negatywne skutki, przy czym dominować będą konsekwencje negatywne⁹:

- do najważniejszych skutków pozytywnych należeć będą m.in.:
 - wydłużenie okresu wegetacyjnego,
 - skrócenie okresu grzewczego,
 - wydłużenie sezonu turystycznego;
- do najważniejszych skutków negatywnych należeć będą m.in.:
 - niekorzystne zmiany hydrologiczne (a co za tym idzie niekorzystny wpływ na różnorodność biologiczną i siedliska przyrodnicze),
 - zwiększenie częstotliwości występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych i katastrof,
 - nasilenie się zjawiska eutrofizacji wód,
 - zwiększenie zagrożenia dla życia i zdrowia w wyniku stresu termicznego i wzrostu zanieczyszczeń powietrza,
 - większe zapotrzebowanie na energię elektryczną w porze letniej, czy też zmniejszenie potencjału chłodniczego elektrowni czego skutkiem będzie spadek mocy produkcyjnej.

⁸ Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

⁹ Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030, 2012, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

Globalne zmiany klimatyczne zauważalne są także w rejonie gminy Czarnia. Na przestrzeni ostatnich lat w stosunku do wielolecia 1971-2000 zmiany te objawiały się przede wszystkim:

- ociepleniem (wzrostem średniej rocznej temperatury powietrza);
- zmniejszeniem rocznej ilości opadów, w tym wydłużeniem okresów suchych;
- zwiększeniem rocznego usłonecznienia;
- coraz częstszym występowaniem ekstremalnych zjawisk pogodowych w postaci intensywnych burz i nawałnic, gradobić, huraganowych wiatrów oraz trąb powietrznych.

3.3 POWIETRZE ATMOSFERYCZNE

Zanieczyszczenia powietrza są główną przyczyną globalnych zagrożeń środowiska przyrodniczego. Wpływają one również bezpośrednio na zdrowie ludzi i warunki ich życia. Ważną cechą zanieczyszczeń powietrza jest możliwość ich przenoszenia na znaczną odległość.

JAKOŚĆ POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO

Badania jakościowe powietrza atmosferycznego wykonywane są na poziomie regionalnym. Dla województwa mazowieckiego badania odbywają się w odniesieniu do czterech stref: strefa aglomeracja warszawska (PL1401), strefa miasto Płock (PL1402), strefa miasto Radom (1403) oraz strefa mazowiecka (PL1404), w której znajduje się gmina Czarnia.

Dla każdej strefy przeprowadza się ocenę jakości powietrza uwzględniając wymagania określone w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu. Ocenę jakości powietrza przeprowadza się według:

- kryteriów dotyczących ochrony zdrowia ludzi, dla wskaźników: dwutlenek siarki SO₂, dwutlenek azotu NO₂, tlenek węgla CO, benzen C₆H₆, pył zawieszony PM₁₀, pył zawieszony PM_{2,5}, ołów w pyle Pb (PM₁₀), arsen w pyle As(PM₁₀), kadm w pyle Cd(PM₁₀), nikiel w pyle Ni(PM₁₀), benzo(a)piren w pyle B(a)P(PM₁₀), ozon O₃;
- kryteriów określonych w celu ochrony roślin, dla wskaźników: dwutlenek siarki SO₂, tlenek azotu NO_x, ozon O₃ określony współczynnikiem AOT40.

Ocenie jakości powietrza w strefach służą wyniki pomiarów ze stacji automatycznych i manualnych. Wyniki badań jakości powietrza w strefie mazowieckiej (PL 1404) przedstawiają się następująco:

Tab. 4 Jakość powietrza atmosferycznego w strefie mazowieckiej w 2021 roku

KRYTERIA USTALONE POD KĄTEM OCHRONY ZDROWIA LUDZI														
NAZWA STREFY	SYMBOL KLASY WYNIKOWEJ DLA POSZCZEGÓLNYCH ZANIECZYSZCZEŃ DLA OBSZARU CAŁEJ STREFY													
	SO ₂	NO ₂	CO	C ₆ H ₆	PM ₁₀	PM _{2,5} ¹⁾	PM _{2,5} ²⁾	Pb	As	Cd	Ni	B(a)P	O ₃ ³⁾	O ₃ ⁴⁾
MAZOWIECKA	C	A	A	A	C	A	C1	A	A	A	A	C	A	D2
KRYTERIA USTALONE POD KĄTEM OCHRONY ROŚLIN														
NAZWA STREFY	SYMBOL KLASY WYNIKOWEJ DLA POSZCZEGÓLNYCH ZANIECZYSZCZEŃ DLA OBSZARU CAŁEJ STREFY													
	SO ₂			NO _x			O ₃ (AOT4) poziom docelowy			O ₃ (AOT4) poziom celu długoterminowego				
MAZOWIECKA	A			A			A			D2				
objaśnienia: - A - jeżeli stężenia zanieczyszczenia na terenie strefy nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych lub poziomów docelowych - C – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne lub poziomy docelowe. - D2 – jeżeli stężenia zanieczyszczenia ozonem troposferycznym na terenie strefy przekracza poziom celu długoterminowego. 1) poziom dopuszczalny, 2) poziom dopuszczalny faza II, 3) wg poziomu docelowego i 4) wg poziomu celu długoterminowego.														

Materiał źródłowy: Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim za rok 2021, 2022, GIOŚ Warszawa.

Zgodnie z powyższym, na podstawie badań za 2021 r., w strefie mazowieckiej stwierdzono:

- przekroczenia stężeń poziomu dopuszczalnego dwutlenku siarki (kryterium – ochrona zdrowia),
- przekroczenia norm poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀ (kryterium – ochrona zdrowia),
- przekroczenia norm poziomu dopuszczalnego II fazy pyłu zawieszonego PM_{2,5} (kryterium – ochrona zdrowia),
- przekroczenia stężeń benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀,
- przekroczenia poziomów celów długoterminowych ozonu (kryteria – ochrony roślin i zdrowia).

Należy podkreślić, że powyższe wyniki odnoszą się do całej strefy mazowieckiej, mają wymiar regionalny i nie świadczą bezpośrednio o jakości powietrza w Gminie.

Na podstawie danych monitoringowych WIOŚ z lat ubiegłych¹⁰ zaobserwowano, że dla powiatu ostrołęckiego zidentyfikowano jedne z niższych, średniorocznych stężeń benzo(a)pirenu i pyłów zawieszonych (PM₁₀, PM_{2,5}). W związku z tym jakość powietrza w gminie Czarnia należy uznać za dobrą. Natomiast lokalnie i okresowo mogą występować sytuacje zwiększonego stężenia substancji zanieczyszczających. W sezonie grzewczym nasilają się emisje z tzw. „niskich” źródeł sektora komunalno-bytowego powstałe na skutek spalania paliw różnej jakości (nierzadko spalania odpadów). Na okresowe zwiększenie stężeń substancji zanieczyszczających narażone są zwłaszcza zwarte tereny mieszkaniowe, zaopatrywane w ciepło z nisko-sprawnych kotłów węglowych.

Na podstawie danych monitoringowych GIOŚ stwierdza się, że na terenie gminy Czarnia w 2020 r:

- nie odnotowano przekroczenia stężeń benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀,
- nie odnotowano przekroczeń poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM₁₀,
- nie odnotowano przekroczeń poziomu dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM_{2,5},
- odnotowano przekroczenia poziomów celów długoterminowych ozonu (kryterium – ochrony zdrowia i ochrony roślin).

3.4 BUDOWA GEOLOGICZNA I RZEŻBA TERENU

BUDOWA GEOLOGICZNA PRZYPOWIERZCHNIOWA

Przypowierzchniowa budowa geologiczna jest efektem procesów rzeźbotwórczych zachodzących w Czwartorzędzie, w epokach Plejstocenu i Holocenu. Osady plejstoceńskie związane są z okresem zlodowacenia północnopolskiego (inaczej bałtyckiego). Osady holoceniowe związane są natomiast z procesami erozyjnymi i akumulacyjnymi zachodzącymi w dolinach rzecznych i zagłębieniach terenowych. Najstarsze udokumentowane skały to oligoceńskie mułki piaszczyste z muskowitem oraz ility. Obszar Gminy wyróżniają utwory glacialne zlodowacenia Nidy, które cechuje duża zawartość materiału trzeciorzędowego rozproszonego w masie gliniastej. Miąższość osadów czwartorzędowych osiąga przeważnie ok. 25-150 m.

Konkretyzując, w przypowierzchniowej budowie geologicznej gminy Czarnia wyróżniamy¹¹:

- utwory piaszczyste, dominujące w przestrzeni Gminy, a wśród nich wyraźnie przeważają piaski i żwiry sandrowe, stosunkowo znaczny jest udział piasków eolicznych, sporadycznie występują głązy i gliny moren czołowych,
- utwory torfowe i torfowo-mułowe oraz nanosy rzeczne, występujące przede wszystkim w dolinie Omulew i jej dopływów oraz w niektórych obniżeniach terenowych, wśród nich dominują torfy.

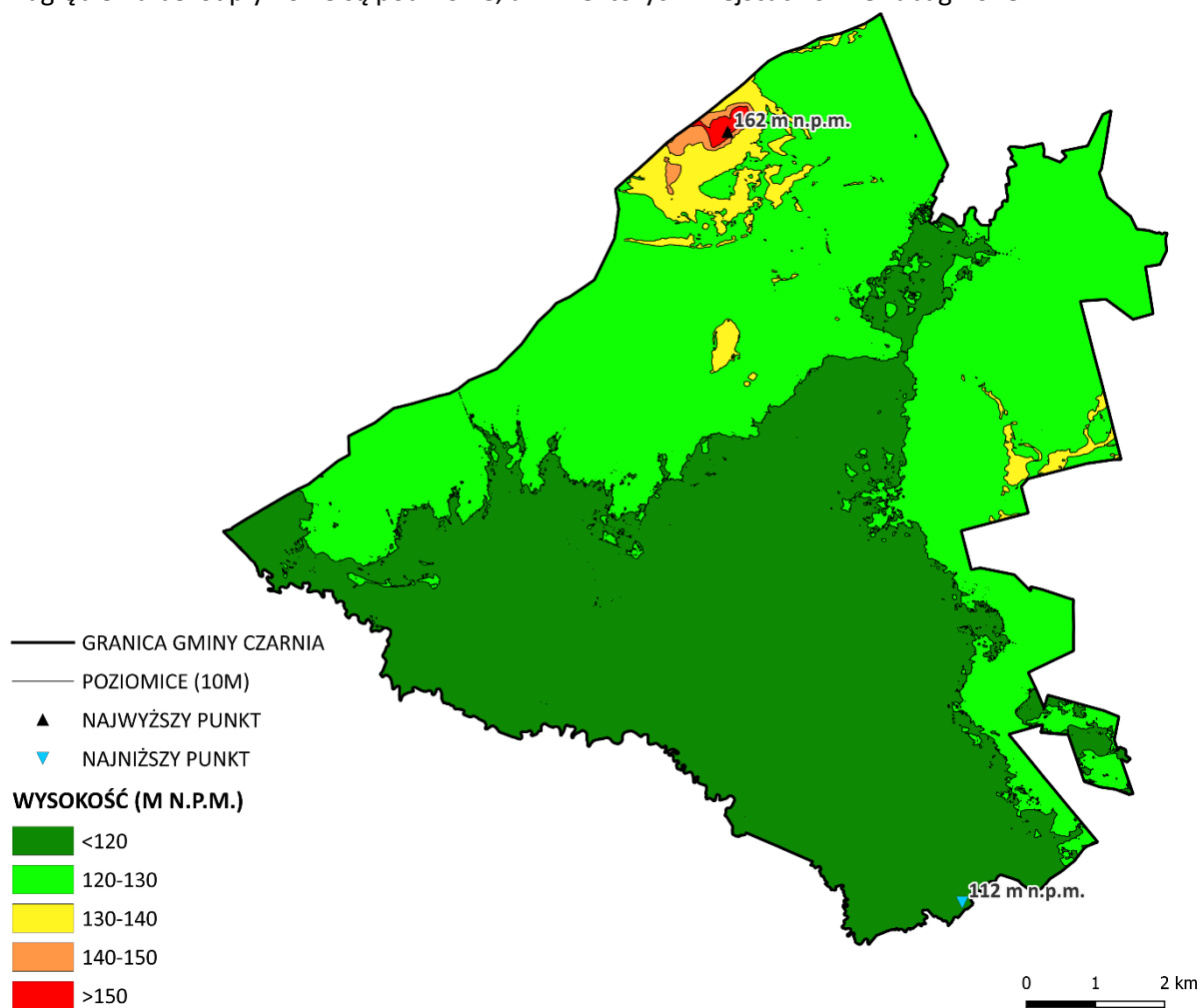
¹⁰ Roczne oceny jakości powietrza w województwie mazowieckim. Raporty z lat 2009-2019.

¹¹ Materiał źródłowy: Mapa glebowo-rolnicza 1:5 000, WODGiK Warszawa.

UWARUNKOWANIA GEOMORFOLOGICZNE I UKSZAŁTOWANIE TERENU

Rzeźba terenu posiada stosunkowo jednorodny charakter, czego przejawem jest niewielkie zróżnicowanie form geomorfologicznych. Ukształtowana została w wyniku recesji stadiau leszczyńsko-pomorskiego zlodowacenia bałtyckiego. Powstały wówczas rozległe, płaskie powierzchnie sandrowe, ponad którymi wznoszą się wzgórza morenowe, występujące w północno-wschodniej części Gminy.

Pod względem fizjograficznym, obszar gminy Czarnia położony jest w obrębie Równiny Kurpiowskiej. Na niemalże całej powierzchni Gminy występują równiny i piaszczysty sandr, będący fragmentem rozległego sandru mazursko-kurpiowskiego. W północnej części gminy Czarnia w rejonie wsi Cyk występują wzgórza morenowe dochodzące do ok. 162 m n.p.m. Druga strefa wzgórz rozciąga się wzdłuż południowo-wschodniej granicy Gminy. Wysokości bezwzględne na tym terenie wahają się od ok. 122 do 133 m n.p.m. Zagłębienia bezodpływowe występujące licznie w obrębie Gminy, są w większości pozostałościami po bryłach „martwego lodu” oraz zastoiskami związanymi z odpływem wód lądolodu, a ich układ przestrzenny jest nieregularny. Zarówno dna dolin rzecznych jak i zagłębienia bezodpływowe są podmokłe, a w niektórych miejscach silnie zabagnione¹².



Ryc. 5 Ukształtowanie powierzchni terenu gminy Czarnia zobrazowane za pomocą Numerycznego Modelu Terenu (NMT)

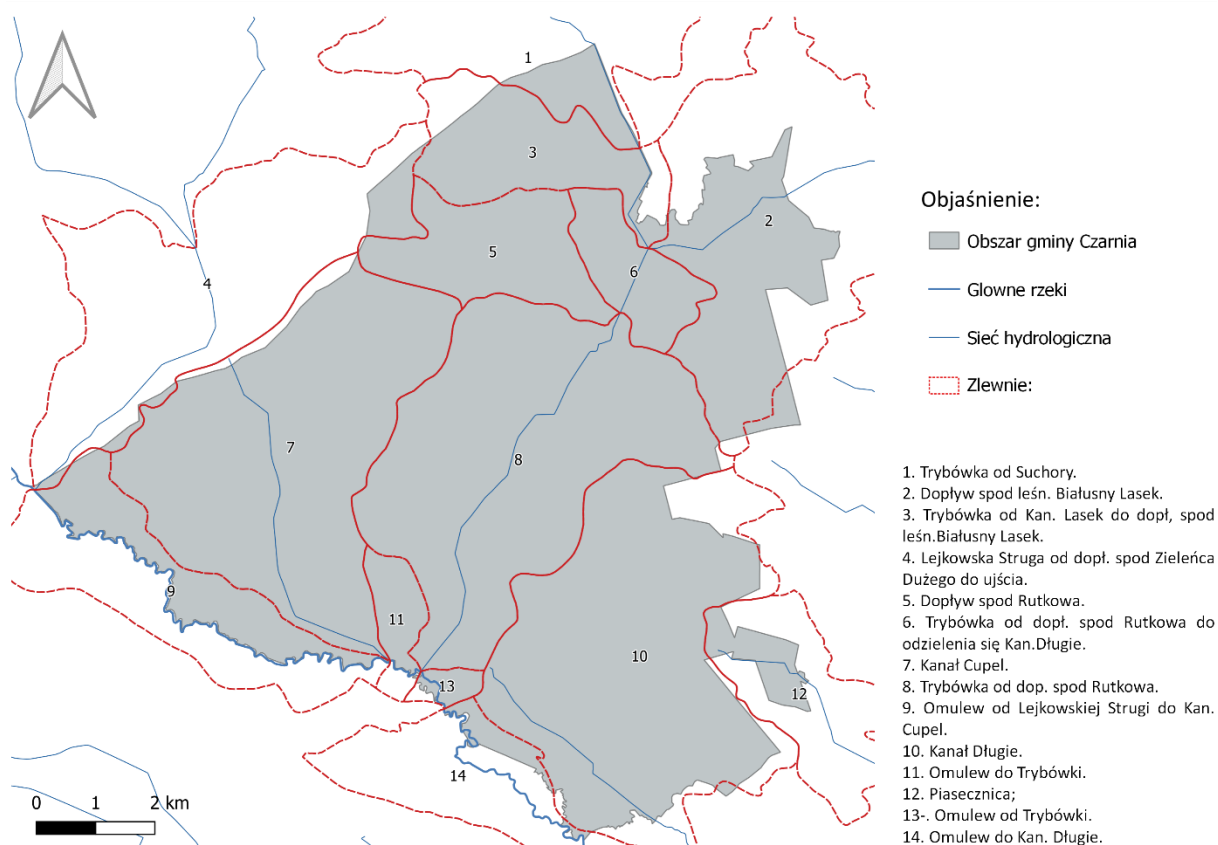
Materiał źródłowy: Numeryczny Model Terenu (NMT) pobrany z serwisu geoportal.gov.pl.

¹² Objaśnienie do szczegółowej mapy geośrodowiskowej Polski, Arkusz Lipowiec.

Nachylenie stoków w przeważającej części Gminy nie przekracza zazwyczaj 5 stopni, nie mniej występują lokalnie rejony o wyższych spadkach (powyżej 10-15 stopni). Tereny te zlokalizowane są głównie w strefie krawędziowej wysoczyzny morenowej, w północno-zachodniej części Gminy, a także w sąsiedztwie głównych dolin rzecznych.

3.5 HYDROGRAFIA

Gmina Czarnia położona jest w obrębie zlewni Wisły, w dorzeczu rzeki Omulew, będącej prawostronnym dopływem Narwi. Jednostkami hydrograficznymi niższego rzędu są:

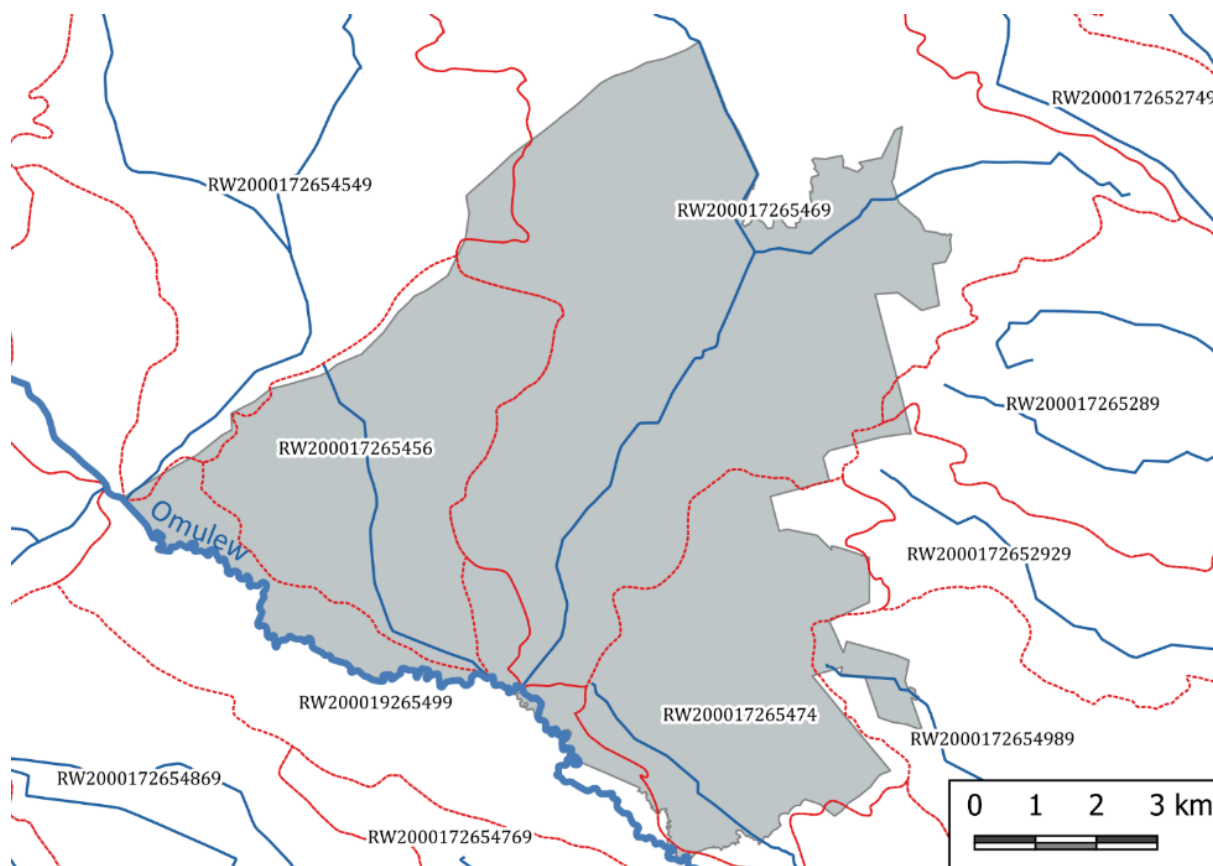


Ryc. 6 Sieć hydrologiczna i podział zlewniowy gminy Czarnia

Materiał źródłowy: Opracowanie własne według danych PGW.

Gmina położona jest w zasięgu zlewni Jednolitych Części Wód Powierzchniowych:

- JCWP Trybówka (RW200017265469),
- JCWP Kanał Cupel (RW200017265456),
- JCWP Kanał Długie (RW200017265474),
- JCWP Struga Lejkowska (RW2000172654549),
- JCWP Omulew od Sawicy do ujścia z Płodownicą od dopł. spod Parciak (RW200019265499),
- JCWP Piasecznica (RW2000172654989),
- JCWP Dopływ spod Olszyn (RW2000172652929),
- JCWP Kanał Charciabałda (RW200017265289).



■ Obszar gminy Czarnia — Głowne rzeki — Sieć hydrologiczna □ Zlewnie JCWP

Ryc. 7 Położenie Gminy w stosunku do zlewni Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP)

Materiał źródłowy: Opracowanie własne według danych Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej.

3.6 GLEBY

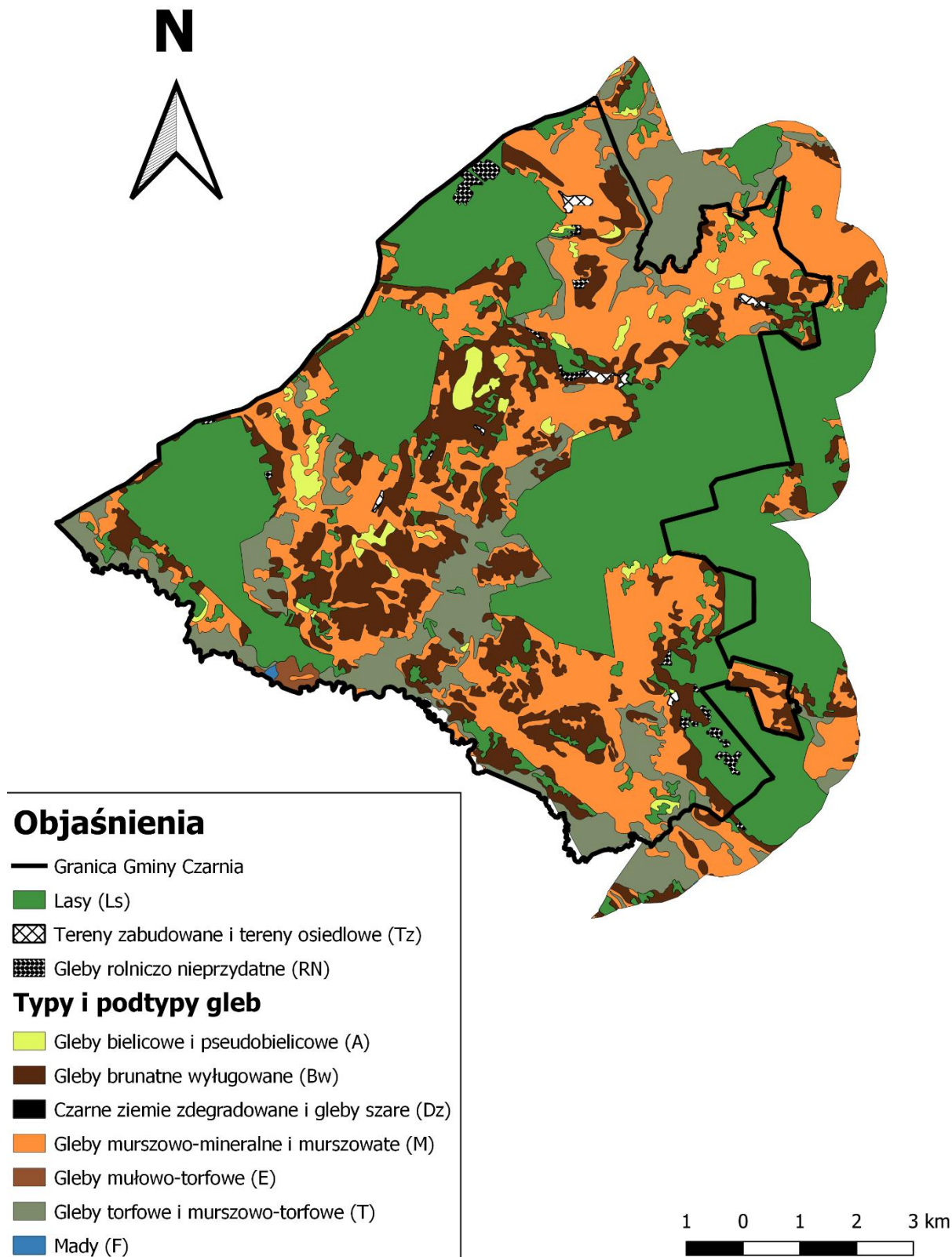
Na terenie gminy Czarnia występują¹³:

- A – gleby bielcowe i płowe (pseudobielcowe),
- Bw – gleby brunatne wyługowane i kwaśne,
- Dz – czarne ziemie zdegradowane i gleby szare,
- E – gleby mułowo-torfowe,
- T – gleby torfowe lub gleby murszowe,
- M – gleby murszowo-mineralne i murszowate,
- F – mady.

Powierzchniowo przeważają gleby murszowo-mineralne i murszowate. Duży jest także udział gleb brunatnych wyługowanych i brunatnych kwaśnych oraz gleb bielcowych i pseudobielcowych. Gleby południowo-zachodniej części Gminy w znacznym stopniu ukształtowane zostały poprzez działalność akumulacyjną rzeki Omulew. W dolinie rzecznej i zagłębieniach terenowych wykształciły się gleby torfowe i murszowo-torfowe oraz sporadycznie mady rzeczne. Ponadto w północno-zachodniej części Gminy znajduje się bardzo niewielki fragment czarnych ziem zdegradowanych i gleb szarych.

¹³ Materiał źródłowy: Mapa glebowo-rolnicza powiatu ostrołęckiego, 1: 5 000 WODGiK Warszawa.

Jakość gleb w kontekście gospodarki rolnej omówiono w dalszej części, w rozdziale dotyczącym rolniczej przestrzeni produkcyjnej.



Ryc. 8 Typy i podtypy gleb w gminie Czarnia

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie mapy glebowo-rolniczej powiatu ostrołęckiego, 1 : 5 000, WODGiK Warszawa.

3.7 FAUNA I FLORA

Gmina położona jest na obszarze nazywanym Puszą Zieloną (in. Puszcą Kurpiowską). Swoją nazwę zawdzięcza lasom rosnącym na podmokłych gruntach, wśród bagnisk i rozlewisk. Przeważają siedliska borowe, ale liczne są również zbiorowiska olszowe. Bór świeży, znajdujący się w obrębie Gminy ukształtował się na glebach bielcowych, na piaskach różnoziarnistych. Gatunkiem dominującym w drzewostanie wspomnianego boru jest sosna zwyczajna, z domieszką świerku. Uwarunkowania klimatyczne, geomorfologiczne oraz glebowe sprzyjają rozwojowi drzew iglastych na omawianym obszarze. Lasy typu olsowego pełnią z kolei bardzo istotną rolę w kształtowaniu warunków wodnych. Gatunkiem dominującym w drzewostanie jest olsza czarna.

Grunty leśne zajmują około 3,7 tys. ha, tj. 39,8 % powierzchni Gminy. Wynik ten jest o około 10 pkt % wyższy niż średnia dla całego kraju oraz wyższy o ponad 15 pkt % niż województwa mazowieckiego¹⁴. Zdecydowana większość lasów to lasy publiczne (ponad 2,6 tys. ha) pozostałe stanowią własność prywatną (niemal 1,1 tys. ha).

Szacę roślinną, oprócz wyżej opisanych kompleksów leśnych, tworzą:

- zbiorowiska łąkowe i pastwiskowe,
- zbiorowiska towarzyszące uprawom rolnym,
- zbiorowiska towarzyszące terenom podmokłym i uwilgoconym – występują głównie w dolinach rzecznych rzeki Omulwi i Trybówki,
- zieleń wiejska i urządzona oraz pozostały drzewostan.

Gmina charakteryzuje się niewielką gęstością zaludnienia i uprzemysłowienia oraz wysokim udziałem terenów biologicznie czynnych i zróżnicowaniem siedlisk (ekosystemy otwarte łąk i pastwisk oraz pól uprawnych, ekosystemy leśne), co warunkuje duże zróżnicowanie gatunkowe fauny. Spośród gatunków zwierząt zaobserwować można wiele gatunków ptaków (awifauna), w tym bociany białe, żurawie, jastrzębie, myszołowy. Ponadto w południowej części Gminy, w obrębie której położony jest Obszar Natura 2000, swoje potencjalne miejsca siedliskowe oraz lęgowe mogą mieć m.in. rycyk, kszyc, błotniak łąkowy. Wśród ssaków można spotkać przede wszystkim: lisy, jeże, sarny, zające, wilki, wiewiórki. Gady i płazy reprezentowane są przez jaszczurki, padalce, zaskrońce oraz różne gatunki żab. Wody rzeki Omulwi zamieszkują m.in. szczupaki, płocie, leszcze i brzany.

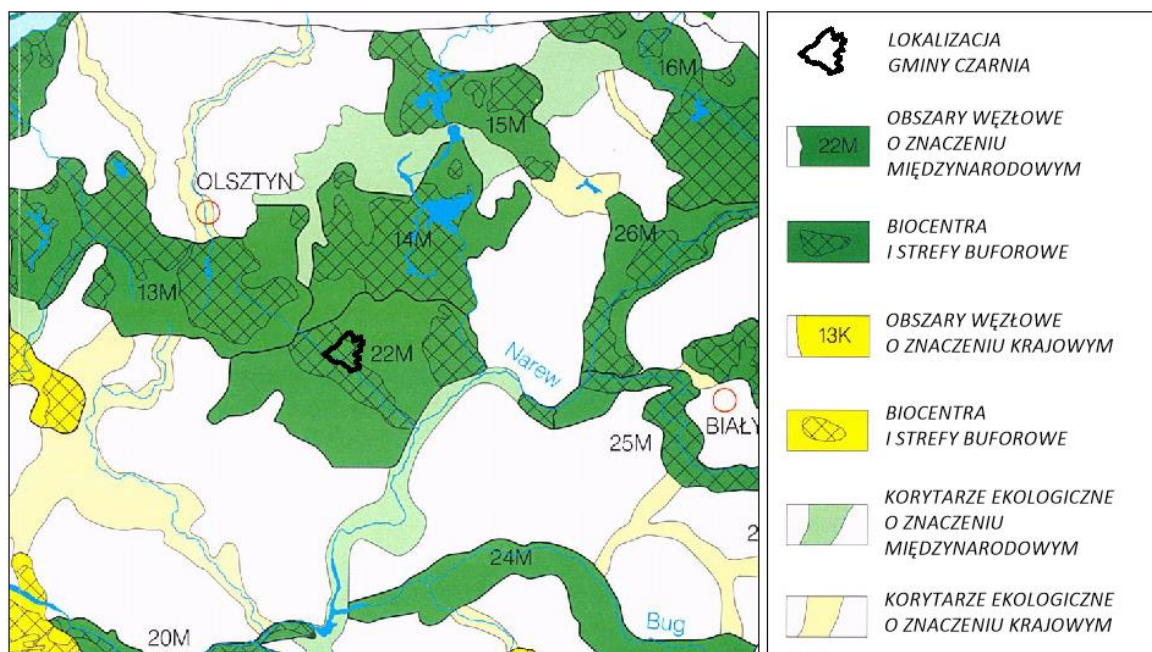
3.8 SYSTEM PRZYRODNICZY GMINY

3.8.1 GMINA NA TLE WYBRANYCH KONCEPCJI SYSTEMU PRZYRODNICZEGO

KONCEPCJA WEDŁUG KONCEPCJI KRAJOWEJ SIECI EKOLOGICZNEJ ECONET - POLSKA

Według koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECONET stwierdza się, iż obszar gminy Czarnia posiada rangę międzynarodowego obszaru węzłowego Puszczy Kurpiowskiej (22M) i jednocześnie znajduje się w zasięgu terenów pełniących funkcję biocentrów i ich stref buforowych:

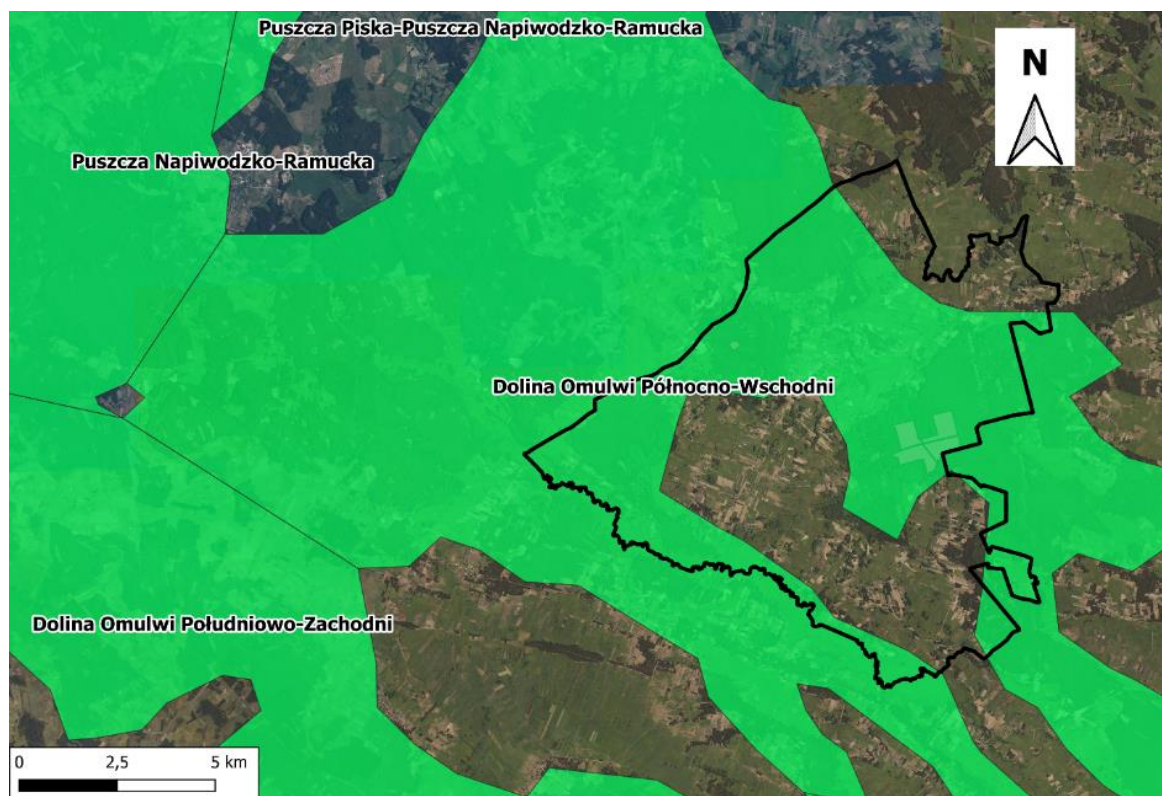
¹⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS. stan na 2020 rok.



Ryc. 9 Gmina Czarna w odniesieniu do koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECONET-Polska
 Materiał źródłowy: CEEweb for Biodiversity - <http://www.ecologicalnetworks.eu/images/Maps/ECONET%20-%20Poland.jpg>

KONCEPCJA WEDŁUG MATERIAŁÓW GENERALNEJ DYREKCJI OCHRONY ŚRODOWISKA

Według koncepcji korytarzy ekologicznych GDOŚ¹⁵ gmina Czarna zlokalizowana jest w zasięgu przebiegu głównego korytarza ekologicznego pn.: Dolina Omulwi Północno-Wschodni.



Ryc. 10 Gmina w odniesieniu do koncepcji korytarzy ekologicznych GDOŚ
 Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie www.mapa.korytarze.pl.

¹⁵ Materiał źródłowy: Ochrona różnorodności biologicznej poprzez wdrożenie lądowych korytarzy ekologicznych na terenie Polski.

3.8.2 DELIMITACJA SYSTEMU PRZYRODNICZEGO GMINY

Struktura przyrodnicza Gminy jest wynikiem użytkowania gruntów (działalności człowieka) oraz naturalnych procesów zachodzących w środowisku. Przestrzeń Gminy posiada cechy zarówno przestrzeni zurbanizowanej, jak i przestrzeni rolniczej (pola uprawne, łąki i pastwiska) oraz leśnej.

W odniesieniu do krajowych i wojewódzkich koncepcji systemu przyrodniczego oraz w oparciu o analizę struktury środowiska, wytypowano następujące komponenty współtworzące system przyrodniczy gminy Czarnia:

- komponenty o znaczeniu ponadlokalnym (wojewódzkim i krajowym):
 - korytarz ekologiczny doliny rzeki Omulew – obejmuje tereny położone w południowej części Gminy, gdzie przebiega dolina rzeki Omulew. W zasięgu korytarza znajdują się przestrzenie łąkowo-pastwne, zbiorowiska leśne, inne mniejsze ciek i lokalne podmokłości. Obszar ten włączony został w przeważającej części do europejskiej sieci Natura 2000 (ostoja ptasia);
 - korytarz ekologiczny wschodniej części Gminy – rozciąga się wzdłuż wschodniej części Gminy, obejmując przede wszystkim zwarte kompleksy leśne (tereny Puszczy Kurpiowskiej) oraz lokalnie przestrzenie rolnicze. W zasięgu korytarza znajduje się rezerwat przyrody „Czarnia”, natomiast niektóre jego fragmenty włączone zostały do sieci Natura 2000 (ostoja siedliskowa);
 - korytarz ekologiczny zachodniej części Gminy – rozciąga się wzdłuż zachodniej granicy Gminy obejmując zabudowę miejscowości Michałowo, Cupel i Rutkowo. W jego zasięgu znajdują się zwarte przestrzenie leśne wraz z najbliższym otoczeniem (mozaika terenów rolniczych i lokalnych podmokłości), a także rezerwat przyrody „Surowe”.
- komponenty o znaczeniu lokalnym (gminnym i miejscowym):
 - korytarze lokalne – obejmujące ciągi doliny rzeki Trybówki oraz mniejszych cieków i kanałów (we fragmentach niewchodzących w skład komponentów ponadlokalnych) wraz z najbliższym otoczeniem (mozaika terenów rolniczych, leśnych wraz z lokalnymi podmokłościami);
 - płaty lokalne – stanowią pojedyncze enklawy terenów leśnych i zadrzewionych, rozproszone głównie w centralnej części Gminy;

Ponadto, na terenie Gminy znajdują się również mikrokorytarze oraz mikroplaty ekologiczne, do których zalicza się:

- mikrokorytarze ekologiczne drobnych cieków i sieci rowów melioracyjnych, znajdujące się na terenach użytkowanych rolniczo;
- mikroplaty ekologiczne enklaw leśnych i semileśnych, obejmujące zbiorowiska niewielkich powierzchniowo zadrzewień i zarośli, porastających zazwyczaj otwarte tereny rolnicze;
- mikrokorytarze ekologiczne pasmowych zadrzewień, obejmujące ciągi zadrzewień przydrożnych i śródpolnych;
- mikroplaty ekologiczne drobnych zbiorników wodnych, obejmujące niewielkie stawy, oczka wodne, wraz z towarzyszącą im roślinnością.

Rolę matrycy (tła) na obszarze Gminy pełnią głównie użytki rolne (grunty orne oraz łąki i pastwiska), przeważające powierzchniowo w strukturze użytkowania przestrzeni Gminy.

W/w tereny przedstawiają model teoretyczny powiązań sieci ekologicznej i nie zawsze będą tożsame z rzeczywistymi trasami migracji roślin i zwierząt. Stanowią natomiast cenne i powiązane ze sobą elementy systemu ekologicznego, przenikające się wzajemnie i stanowiące spójną całość.

Korytarze ekologiczne i płaty ekologiczne zasługują na zachowanie i ochronę w działaniach planistycznych Gminy. Są to obszary, które należy chronić ze względu na spójność współżycia między środowiskiem przyrodniczym i potrzebą funkcjonowania człowieka jako ważnego elementu tego środowiska. Dotyczy to zwłaszcza korytarzy ekologicznych ponadlokalnych o randze krajowej i wojewódzkiej.

3.9 ROLNICZA I LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

3.9.1 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Przestrzenie rolnicze przeważają na terenie Gminy, stanowiąc ok. 58,2% jej całkowitej powierzchni, tj. 5 467 ha, z czego: pastwiska trwałe stanowią 1 900 ha, grunty orne 1658 ha, łąki trwałe 1 573 ha.

O przydatności rolniczej gleb decydują tzw. kompleksy przydatności rolniczej gleb (inaczej kompleksy glebowo-rolnicze), określane na podstawie klas bonitacyjnych gleb, warunków klimatycznych, sytuacji geomorfologicznej, stosunków wilgotnościowych oraz ze względu na najbardziej odpowiednie warunki dla rozwoju i plonowania roślin o podobnych warunkach siedliskowych. Łącznie (w skali kraju) wyróżniamy 14 rodzajów kompleksów przydatności rolniczej na gruntach ornym oraz 3 rodzaje kompleksów przydatności rolniczej na użytkach zielonych. W strukturze użytków rolnych na terenie Gminy trwałe użytki zielone wyraźnie przeważają nad gruntami ornymi.

Na terenie gminy Czarnia wyróżniamy¹⁶:

- kompleksy użytków zielonych:
 - użytki zielone średnie (2z);
 - zielone słabe i bardzo słabe (3z);
- kompleksy gruntów ornym:
 - żytńi dobry (5);
 - żytńi słaby (6);
 - żytńi bardzo słaby/żytńio-łubinowy (7);
 - zbożowo-pastewny słaby (9).

Do gruntów o relatywnie najlepszych w skali Gminy warunkach rozwoju rolnictwa zaliczono:

- kompleksy gruntów ornym żytńich dobrych (5);
- kompleksy użytków zielonych średnich (2z);

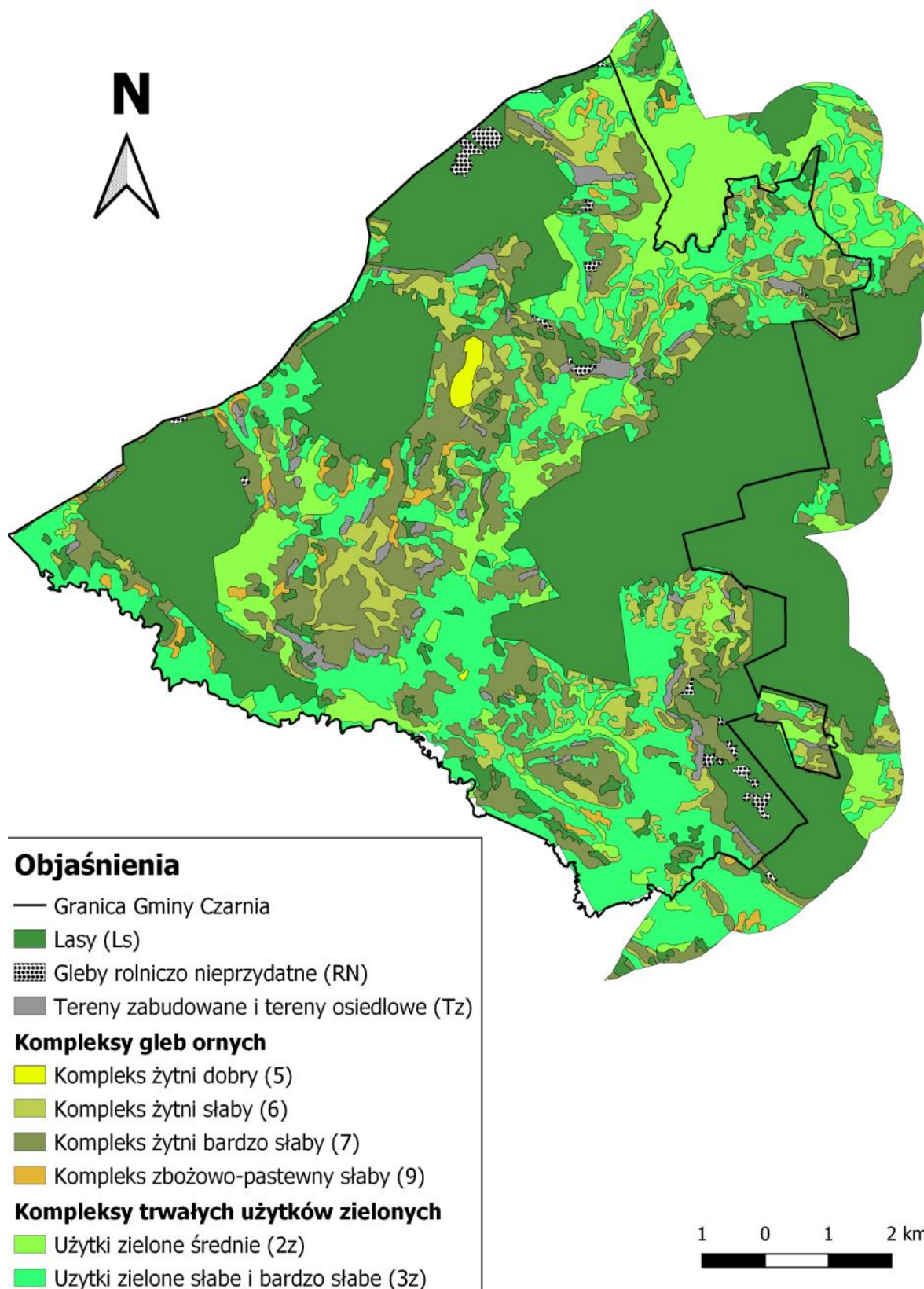
Do gruntów o umiarkowanych w skali Gminy warunkach rozwoju rolnictwa zaliczono:

- kompleksy gruntów ornym żytńich słabym (6);
- kompleksy gruntów ornym zbożowo-pastewnym słabym (9).

Do gruntów o relatywnie najłabszym w skali Gminy warunkach rozwoju rolnictwa zaliczono:

- kompleksy użytków zielonych słabym i bardzo słabym (3z);
- kompleksy gruntów ornym żytńich bardzo słabym/żytńio-łubinowym (7).

¹⁶ Materiał źródłowy: Mapa glebowo-rolnicza powiatu ostrołęckiego, 1: 5 000 WODGIK Warszawa.



Ryc. 11 Kompleksy rolniczej przydatności gleb w gminie Czarnia

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie mapy glebowo-rolniczej powiatu ostrołęckiego, 1:5 000, WODGIK Warszawa.

Ochrona gleb i gruntów to racjonalne gospodarowanie zasobami gleb i ochrona ich wartości produkcyjnych niezbędnych do zachowania równowagi przyrodniczej, w szczególności zapobieganie i przeciwdziałanie zmianom, a w razie uszkodzenia lub zniszczenia — przywracanie właściwego stanu.

3.9.2 LEŚNA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

Grunty leśne w gminie Czarnia obejmują powierzchnię około 3,7 tys. ha, co stanowi blisko 40% jej całkowitej powierzchni i jest wynikiem wyższym niż średnia lesistość Polski (29,6%), województwa mazowieckiego (23,4%) oraz powiatu ostrołęckiego (32%)¹⁷. Największe, zwarte kompleksy leśne znajdują się w północno-zachodniej i wschodniej części Gminy.

W strukturze własnościowej gruntów leśnych przeważają lasy publiczne Skarbu Państwa, które zajmują ok. 2,6 tys. ha, natomiast powierzchnia lasów prywatnych to ok. 1,1 tys. ha. Lasy Państwowe obejmują głównie większe kompleksy, zaś lasy prywatne to na ogół siedliska rozproszone.

Występowanie zwartych, różnorodnych gatunkowo zbiorowisk leśnych i zwierzęcych zapewnia regionowi wielorakie korzyści. Lasy są źródłem pozyskiwania drewna, ale przede wszystkim podnoszą jakość środowiska przyrodniczego, poprawiając tym samym warunki bytowania ludności. Korzystnie wpływają na klimat lokalny, regulują cyrkulację wodną, pochłaniają zanieczyszczenia, redukują hałas, zmniejszają dokuczliwość i siłę wiatrów, wydzielają sprzyjające zdrowiu, bakteriobójcze substancje. Ekosystemy leśne stanowią siedlisko wielu gatunków roślin i zwierząt. Dostarczają wiele produktów runa leśnego, chętnie zbieranych przez człowieka. Są miejscem rekreacji i wypoczynku, a także myślistwa i łowiectwa, miejscem uprawiania sportów i turystyki kwalifikowanej. Jednocześnie zasoby przyrody ożywionej są szczególnie czułe na uciążliwą środowisku działalność człowieka. Postępująca degradacja środowiska przyrodniczego może przyczynić się, nie tylko do zmniejszenia objętości terenów leśnych, ale przede wszystkim zagraża równowadze ekologicznej. Dlatego istotnym z punktu widzenia rozwoju gospodarczego jest zrównoważone podejście do gospodarowania zasobami leśnymi oraz troska o ogólny stan środowiska przyrodniczego.

Lasy ochronne obejmują obszar ok. 1059 ha (z wyłączeniem gruntów leśnych położonych w obrębie rezerwatów przyrody), co stanowi ok. 39% powierzchni lasów państwowych oraz ok. 28% wszystkich gruntów leśnych położonych w obrębie Gminy.¹⁸

Należy nadmienić, iż wydzielenia lasów ochronnych stanowią w większości zwarte kompleksy. Koncentrują się one przede wszystkim w zachodniej i centralnej części Gminy, choć występują także nierzadko w jej wschodnich fragmentach.

¹⁷ Dane GUS, stan na 2020 rok.

¹⁸ Materiał źródłowy: Bank Danych o Lasach (BDL) oraz dane GUS.

4 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

4.1 RYS HISTORYCZNY¹⁹

Pierwsze ślady ludzkości na terenie gminy Czarnia pochodzą z epoki kamiennej. Najdawniejszymi mieszkańcami terenów powiatu ostrołęckiego byli prawdopodobnie późno paleolityczni łowcy żyjący na pograniczu strefy leśnej i tundrowej Niżu Polskiego.

Z okresu neolitu pochodzą ślady istnienia osad tzw. kultury trzcinieckiej, gdzie pozostałości tej kultury stwierdzono w dolinie rzeki Narwi u ujścia rzek Omulew, Rozoga i Szkwa. Kolejna faza to okres od VI do II wieku p.n.e., kiedy to na terenie obecnej Puszczy Kurpiowskiej przenikały się przodkowie ludności Bałtyjskiej. Na terenie gminy Czarnia zlokalizowano 45 stanowisk archeologicznych z epoki kamiennej, żelaza, brązy starożytności, średniowiecza i nowożytności.

W czasie kształtowania się państwa polskiego ziemie Mazowsza były we władaniu Piastów. W tym czasie była tendencja do zakładania siedzib ludzkich w obrębie dolin rzek. W związku z powyższym w okolicach rzeki Narwi osadnictwo nastąpiło najwcześniej, kolejno w dolinie rzeki Orzyc i innych, a po 1250 r. zbliżało się do linii Płodownicy i dolnej Omulwi. Z zestawień stanowisk archeologicznych wynika, że w obrębie gminy Czarnia, we wsi Bandysie jest znalezisko luźne kultury amfor kulistych oraz we wsi Czarnia znalezisko luźne ze wczesnej epoki brązu.

Według podań ludowych miejscowość Długie wzięło swoją nazwę od długich sznurów, które wisały na drzewie. Nazwę tę wymyślił pierwszy osadnik najprawdopodobniej o nazwisku Piórkowski, który przybył na te tereny myśląc, że jest pierwszy i ujrzał sznury zwisające z wysokiego drzewa.

Czarnia położona nad małą rzeczką Trybówką - dopływem Omulwi, na początku nazywała się Carna. Jej etymologia według podań ludowych wzięła się od czarnej drogi, która przebiegał przez środek osady rozkloszowanej na wzgórku prostopadłej do małej rzeczki. Droga ta była czarna ponieważ utwardzano ją wysypując popioły i żużel z kuźni, dymarek i kopców.

Miejscowość Surowe jest miejscowością uważaną jako jedna z najstarszych wsi na Kurpiowszczyźnie oraz jedną największych wsi obok Myszynca, Wykrotu, Dąbrów i Wolkowych.

Do powstania wsi Cupel przyczyniła się reforma uwłaszczeniowa z 1864 r., kiedy wyodrębniono ją ze wsi Surowe. Wieś wzięła swoją nazwę od usytuowania, bo cypel (w gwarze cupel) to pas zieleni wchodzący z wody, półwysep, teren podmokły czy wystająca skała z wody. W tym samym czasie wieś Buhaje zmieniła swoją nazwę Ruchaje, która następnie w 1954 r. przechodziła się na Rutkowo.

Wieś Bandysie bierze swoją nazwę od bandytów, którzy mieli w pobliskich borach kryjówki. Źródła podają inną wersję, że ziemie te należą do rodziny Bandysiów. W aktach bartnych starostwa ostrołęckiego w 1674 r. zapisano, że bartnicy skarżą się na Jana Bandysia, który niszczy puszcę, lekceważy prawo boskie i pospolite. Bandyś ukrywał się i występował się w późniejszych latach pod przybranym nazwiskiem jako Paluch. Natomiast T. Mrozek w swoim artykule podaje, że w języku dawnych Prusów Bandyś pochodzi od „Bandig”, „Bandico”, gdzie oznaczało to opiekuna, pasterza.

Najazd szwedzki z połowy XVII w. był przełomowy dla Kurpiowskiej Puszczy Zielonej. Po najeździe rozpoczęła się masowa migracja okolicznej ludności chłopskiej w głąb puszczy. Rozpoczął

¹⁹ Materiał źródłowy: Gminny program ochrony nad zabytkami gminy Czarnia na lata 2021-2024, 2021.

się również masowy karczunek lasów żeby utworzyć pola uprawne. Z czasem gospodarka rolna przeważała nad rzemieślniczą i nad głównym zajęciem, jakim było bartnictwo.

W czasie Wojny Północnej po puszczy grasowały oddziały szwedzkie. W styczniu 1708 r. Kurpie stoczyli bitwę pod Myszyńcem z europejską potęgą szwedzką. W latach trzydziestych XVIII w. doszło do ponownego rozlewu krwi między stronnikami Augusta III Sasa i Stanisława Leszczyńskiego. Kurpie chcąc przepędzić wojska rosyjskie, mocno niszczących puszcze, sprzymierzyli się ze Szwedami, by ich przepędzić, lecz Szwedzi zdradzili Kurpiów. Osamotnieni Kurpie zostali rozbici przez oddziały rosyjskie, a ich przywódcę Stacha Konwę w roku 1735 publicznie stracono.

W czasie zaborów Kurpiowska Puszcza znalazła się pod zaborem pruskim. Wolną ludność pozbawiono swobodnego gospodarowania, narzucono podatki, zwiększono świadczenia w naturze i robociznie, a korzystania z zasobów leśnych zabroniono. Do 1806 r., w czasie wojny Francji z Prusami ziemie kurpiowskie były niszczone i dokonywano rekwizycji.

W czasach napoleońskich wojska zajmowały rejony w okolicach górnej Narwi i Omuwi, zaś wojska rosyjskie w okolicach Ostrołęki, Myszyńca i Rózg. Teren Kurpiowskiej Puszczy Zielonej był miejscem obserwacji wrogich sobie armii. W czasie wyprawy Napoleona na Rosję przez Kurpiowszczyznę przesuwa się Wielka Armia, w tym V Korpus Polski pod wodzą Józefa Poniatowskiego. Wielkie rekwizycje i przymusowy pobór do wojska powoduje wyniszczenie ziem. W powstałym Królestwie Polskim w 1815 r. car Aleksander I Romanów, powołał Rząd Tymczasowy, a w celu ochrony zwierzyny władzy państwowej zabroniły Kurpiom polować i rozkazano zdawać broń.

W powstaniu styczniowym naczelnikiem wojskowym powiatu ostrołęckiego był Zygmunt Padlewski, który z oddziałem 1000 Kurpiów stoczył pod Myszyńcem 9 marca 1863 r. bitwę z wojskami rosyjskimi, zadając znaczne straty wrogowi. Padlewski nie chcąc dopuścić do walki w mieście, wycofał się z Myszyńca i zajął pozycję w pobliżu wsi Surowe w lesie nad rzeką Trybówką. Dysponując dwoma batalionami strzelców pod dowództwem Władysława Wiłkoszewskiego oraz Karola Fryczego stoczył ponownie walkę z wojskami rosyjskimi. Polacy, pomimo wszelkim natarciom, nie byli w stanie podjąć wojsku carskiemu.

W dn. 29.10.1863 r. pod wsią Czarnia major Konstanty Rynarzewski z oddziałem strzelców pokonał w bitwie wojska rosyjskie. Rosjanie ścignęli posiłki i strzelcy kurpiowscy musieli się wycofać w okolice Rzdokiewnic. W 1866 r. powiat ostrołęcki wszedł w skład guberni łomżyńskiej. Uwłaszczenie Kurpiów poprawiło ich sytuację gospodarczą, gdyż stawali się właścicielami ziem. Rodziny rozrastały się, każda z nich dostawała od 5 do 8 morgów, zależnie od liczebności rodziny i urodzajności gleb. Małe, słabe gospodarstwa dzielono.

Do końca XIX wieku wieś Czarnia należała do parafii myszyńskiej. W 1832 roku Roch Skorupski, gospodarz wsi wybudował kaplicę p.w. Matki Boskiej Bolesnej, która tworzyła filię kościoła w Myszyńcu. Dopiero w 1899 r. dokonano erekcji parafii w Czarni, a cztery lata później rozpoczęto budowę nowego murowanego kościoła.

Pierwsza wojna światowa rozpoczęła się na ziemiach kurpiowskich w pierwszych jej dniach, kiedy to Niemcy zbombardowali okolice przygraniczne niedaleko Myszyńca. Mieszkańcy obawiając się wojsk rosyjskich, którzy rabowali i podpalali, zostawiali swoje domostwa i chronili się w pobliskich lasach. W dn. 13 XII 1914 r. spłonęła część wsi Cyk, a w Myszyńcu spłonęło 3/4 zabudowy, jak większość kurpiowskich miejscowości. Kiedy Rosjanie w 1915 r. opuścili te tereny, Kurpie znalazły się pod okupacją niemiecką, gdzie działania wojenne w maksymalnym stopniu eksploatowały ziemię.

W sierpniu 1920 r. Armia Czerwona stoczyła walki w rejonie Myszyńca z wojskami bolszewickimi. Wskutek Planu Kontrofensywnego, który przygotował Józef Piłsudski zmuszono wroga do odwrotu w kierunku granicy pruskiej. Polski batalion piechoty wyruszył z Chorzel w kierunku północnym i rozbił sowiecki oddział pod wsią Czarnia.

W okresie międzywojennym sytuacja materialna Kurpiów polepszyła się. Widoczne to było w budownictwie i wyposażeniu domów i gospodarstw. Przeprowadzono powtórny klasyfikację gruntów i nową komasację, a na wielu obszarach dokonano też melioracji. Budowano twarde drogi. Na trasie Ostrołęka – Myszyniec uruchomiono kurs autobusowy, a funkcjonującą komunikację kolejki wąskotorowej uregulowano. Do Czarni przeniesiono z Wachu siedzibę gminy. Ludność gminy z racji usytuowania w pasie przygranicznym, prowadziła handel wymienny z bogatszymi Prusakami, co przyczyniło się również do polepszenia sytuacji materialnej. W Czarni mieścił się posterunek Straży Granicznej. Na wniosek Ministerstwa Skarbu, uchwałą z 10 marca 1920 r., powołano do życia Straż Celną. Od połowy 1921 r. jednostki Straży Celnej rozpoczęły przejmowanie odcinków granicy od pododdziałów Batalionów Celnych. Komisariat Straży Celnej „Czarnia”, wraz ze swoimi placówkami granicznymi, wszedł w podporządkowanie Inspektoratu Straży Celnej „Chorzele”. Proces tworzenia Straży Celnej trwał do końca 1922 r., a w II poł. 1927 r. przystąpiono do gruntownej reorganizacji.

Podczas wybuchu drugiej wojny światowej granic Polski od strony kurpiowsko-pruskiej miała bronić Samodzielna Grupa Operacyjna „Narew” pod dowództwem gen. br. Czesława Młot-Fijałkowskiego. Rejonu Myszynca, czyli teren obecnej gminy bronił Wydzielony Oddział „Myszyniec”, który bezpośrednio podlegał „Młotowi”. Oddział ten stanowiły głównie kompanie straży granicznej oraz szwadron kawalerii z 5. Pułku Ułanów Zasławskich z Wojciechowic. Formacja ta miała bronić najdalej wysuniętych placówek granicznych w tym rejonie. W Gminie były to w/w placówki. Wielu Kurpiów mieszkających w przygranicznych miejscowościach dostarczało informacji polskiemu wywiadowi o umocnieniach i ruchach wojsk niemieckich po drugiej stronie granicy. Ze strony niemieckiej kurpiowszczyzna znalazła się w pasie działań III niemieckiej armii a brygada kawalerii, która wchodziła w jej skład miała na celu uderzenie na Myszyniec i Chorzele.

Niemcy dokonali nowego podziału administracyjnego. Puszcza została podzielona pomiędzy dwóch okupantów – Rosję i Niemcy. Linia graniczna biegła wzdłuż rzeki Pisy i Narwi. Gmina Czarnia została włączona do Rzeszy. Niemcy nakazali dostarczyć do urzędów gminnych żarna do mielenia zboża, konfiskowali buty skórzane, ciepłą odzież i odbiorniki radiowe. Całkowicie zakazano uboju zwierząt rzeźnych. Za złamanie tych zakazów groziły wysokie kary, więzienie lub obóz koncentracyjny. Po drugiej stronie granicy gospodarstwa Mazurów były też obłożone kontyngentami na rzecz wojennych zobowiązań wobec Rzeszy.

W czasie II wojny światowej ludność z Gminy organizowała się w oddziały partyzanckie przeciwko okupantowi. Za udział w partyzantce lub pomoc partyzantom wielu rodaków zapłaciło życiem. W czasie wojny w okolicach Czarni działał oddział partyzancki składający się z ok. 20 młodych mężczyzn, do którego należał Bolesław Grądzki z Czarni. Oddział ten w 1942 r. wyruszył na Wilno, ale terror i bezwzględność stalinowców zmusiła oddziały do odwrotu. Wielu z nich zamordowano, a reszta partyzantów, którzy uniknęli śmierci, po powrocie utworzyła tzw. „Kompanię Wileńską”.

W latach 60-tych rozbudowuje w Czarni swoją bazę Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” Myszyniec. W 1963 r. oddano do użytku murowaną szkołę podstawową wraz z domem dla nauczycieli. W 1965 r. rozpoczęto budowę Ośrodka Zdrowia – „Lekarszówki”. Ze sprawozdania budżetu w Czarni za 1965 rok wynika, że w Gminie pobudowano 25 budynków mieszkalnych, 15 stodół i 30 budynków inwentarskich. Usypano również 1 tys. m drogi żwirowej na trasie Czarnia-Brzozowy Kąt oraz ukończono budowę szkoły w Długiem. Rok później ukończono budowę betonowego mostu na Trybówce. W latach 1967-1972 zelektryfikowano wszystkie wsie Gminy.

Pod koniec lat 80-tych nastąpiło w gminie ożywienie zainteresowań kultura i sztuką kurpiowską. Powstają przy szkołach zespoły ludowe oraz wiejskie grupy śpiewacze. W 1991 r. powstaje Towarzystwo Kurpiowskie „Strzelec” w Czarni. Dotychczasowe imprezy masowe „Niedzielne Spotkania z Folklorem” nabierają nowego charakteru, zostają ujęte w kalendarzu imprez wojewódzkich oraz zmieniają nazwę na „Niedzielne Spotkania z Historią i Folklorem”.

4.2 OCHRONA ZABYTKÓW I DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ W UJĘCIU PRAWNYM I PRAKTYCZNYM

Sporządzając Studium, które ma za zadanie określić prawidłową politykę przestrzenną Gminy zgodną z zasadą zrównoważonego rozwoju i ładem przestrzennym, należy uwzględnić uwarunkowania wynikające m.in. ze stanu dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej oraz określić obszary i zasady ich ochrony.

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym „dobrem kultury współczesnej” są niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna.

Ochronie prawnej podlegają zasoby dziedzictwa kulturowego rozumiane jako trwałe elementy zagospodarowania obszaru bądź struktury przestrzennej o walorach historycznych, zabytkowych, estetycznych lub artystycznych. Zasoby dziedzictwa kulturowego stanowią istotny element tożsamości świadczący o zachowaniu ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

„Zabytek” według Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami to rzecz (nieruchomość, np. budynek, cmentarz lub krajobraz kulturowy albo rzecz ruchoma, np. dzieło sztuki użytkowej, obraz, rzeźba, znalezisko archeologiczne) lub zespół rzeczy, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością i stanowią świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, a które powinny być zachowane ze względu na swoją wartość artystyczną, naukową i historyczną.

„Zabytkami nieruchomymi” są krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zieleni zaprojektowanej, także miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Zabytkami nieruchomymi są także stanowiska archeologiczne.

Formami ochrony prawnej zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Aktualnie obowiązuje podział na:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne – zabytek nieruchomy będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Wszystkie zabytki łącznie (z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i zabytkowej zieleni) stanowią tzw. zasoby dziedzictwa kulturowego. Na całokształt dziedzictwa kulturowego gminy Czarnia składają się najdawniejsze pozostałości bytowania człowieka, w postaci stanowisk archeologicznych oraz materialne i niematerialne wartości poszczególnych obiektów, miejsc i krajobrazów kulturowych. Sprawowanie opieki nad dziedzictwem kulturowym i jego racjonalne wykorzystanie jest jednym z zadań własnych Gminy.

4.3 OBSZARY I OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW

Jedną ze sztanदारowych i najbardziej powszechnych form ochrony zabytków jest rejestr zabytków. Rejestr prowadzony jest w podziale na odrębne księgi prowadzone i oznaczone wg następujących kategorii: A – zabytek nieruchomy; B – zabytek ruchomy; C – zabytek archeologiczny.

Na terenie gminy Czarnia występują następujące zabytki nieruchome (A):

- murowany neogotycki kościół parafialny z 1904 roku w Czarni – numer rejestru zabytków A-433, decyzja z dn. 02.03.1973 r.;
- cmentarz parafialny, rzymskokatolicki znajdujący się w Czarni – numer rejestru zabytków A-544, decyzja z dn. 18.01.1986 r.;
- leśniczówka w Surowem, numer rejestru zabytków A-1713, decyzja z dn. 15.07. 2022 r..

Kościół neogotycki z 1904 r. znajdujący się w miejscowości Czarnia został zaprojektowany przez łomżyńskiego architekta Franciszka Przeclawskiego. Kościół w stylu neogotyckim, orientowany, murowany z cegły został poświęcony w 1907 r. przez J. E. ks. Bpa Apolinego Wnukowskiego. Największe prace remontowe zostały przeprowadzone w 1974 r., gdzie wymieniono pokrycie dachu i zamontowano instalacje odprowadzania wód opadowych. Z parafii pochodził franciszkanin Zenon Żebrowski, misjonarz Polski i Japonii, współpracownik Maksymiliana Kolbego. W 1998 r. został upamiętniony wmurowaną tablicą oraz pomnikiem przedstawiający zakonnika w towarzystwie dziewczynki w kurpiowskim stroju i japońskiego chłopca w kimonie.

Cmentarz parafialny, rzymskokatolicki zlokalizowany przy drodze z Czarni do Bandysie, 300 m od kościoła został założony w XIX wieku. Dawny układ zadrzewienia nie został zachowany, istniejący jest w dobrym stanie. Powierzchnia cmentarza wynosi ok. 1,3 ha.

Drewniana leśniczówka w stylu dworcowym została wybudowana w 1930 r., wchodzi w skład osady leśniczego w Surowem. Budynek wraz z zabudowaniami jest własnością Nadleśnictwa Myszyniec.

4.4 OBSZARY I OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTEKÓW

W gminnej ewidencji zabytków ujmowane są: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Wójta w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Czarnia przedstawiono w poniższej tabeli. Wykaz stanowisk archeologicznych został przedstawiony w kolejnym rozdziale (zob. 4.5.).

Tab. 5 Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Czarnia

NR KARTY ZABYTEKU	LOKALIZACJA	OBIEKT
1.	Czarnia (działka nr 309)	Kościół rzymsko-katolicki (wpis do rej. zab. nr A-433)
2.	Czarnia (działka nr 136)	Cmentarz (wpis do rej. zab. nr A-544)
3.	Surowe (działka nr 2052/2)	Leśniczówka (spis do rej. zab. nr A-1713)
4.	Czarnia (działka nr 306)	Muzeum Brata Zenona Żebrowskiego
5.	Czarnia (działka nr 127)	Dom mieszkalny nr 21

Materiał źródłowy: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Czarnia, 2021.

Muzeum Kurpiowsko-Japońskie im. Brata Zenona Żebrowskiego funkcjonuje od 2002 r. w starej drewnianej plebani. W Muzeum zostały zgromadzone eksponaty dokumentujące misjonarską działalność brata Zenona, jak również kurpiowskie i japońskie stroje oraz przedmioty codziennego użytku.

4.5 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem dziedzictwa kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach regionu. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Stanowiska archeologiczne są jednym z najbardziej narażonych elementów środowiska, dla których zagrożenie stanowi wszelka działalność człowieka naruszająca powierzchnię ziemi.

Na terenie gminy Czarnia znajduje się kilkadziesiąt stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków. Przeważają wśród nich stanowiska archeologiczne datowane na średniowiecze oraz nowożytność. Wykaz stanowisk zawiera tabela poniżej:

Tab. 6 Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Czarnia

NR KARTY ZABYTKU	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	CHRONOLOGIA
6.	Cyk	Stanowisko Archeologiczne AZP 32-68, nr stanowiska w miejscowości 1, nr stanowiska na obszarze 1	epoka brązu
7.	Włuki	Stanowisko Archeologiczne AZP 32-68, nr stanowiska w miejscowości 1, nr stanowiska na obszarze 6	starożytność / nowożytność
8.	Cyk	Stanowisko Archeologiczne AZP 32-68, nr stanowiska w miejscowości 2, nr stanowiska na obszarze 2	epoka kamienia / średniowiecze
9.	Cyk	Stanowisko Archeologiczne AZP 32-68, nr stanowiska w miejscowości 3, nr stanowiska na obszarze 3	nowożytność
10.	Cyk	Stanowisko Archeologiczne AZP 32-68, nr stanowiska w miejscowości 4, nr stanowiska na obszarze 4	starożytność / nowożytność
11.	Surowe – Leśniczówka Zdunek	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 3, nr stanowiska na obszarze 1	późne średniowiecze / nowożytność
12.	Rutkowo	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 2, nr stanowiska na obszarze 13	późne średniowiecze / nowożytność
13.	Czarnia – Budy	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 2, nr stanowiska na obszarze 6	późne średniowiecze / nowożytność
14.	Czarnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 3, nr stanowiska na obszarze 14	późne średniowiecze / nowożytność
15.	Czarnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 3, nr stanowiska na obszarze 7	nowożytność
16.	Surowe – Dalnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 4, nr stanowiska na obszarze 2	późne średniowiecze / nowożytność
17.	Czarnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 7, nr stanowiska na obszarze 15	nowożytność
18.	Czarnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 5, nr stanowiska na obszarze 11	nowożytność
19.	Surowe – Dalnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 5, nr stanowiska na obszarze 3	późne średniowiecze / nowożytność
20.	Surowe – Mikołajewo	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 7, nr stanowiska na obszarze 9	okres przedrzymski / okres wpływów rzymskich / nowożytność
21.	Surowe – Dalnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 6, nr stanowiska na obszarze 4	późne średniowiecze / nowożytność

NR KARTY ZABYTKU	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	CHRONOLOGIA
22.	Czarnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 6, nr stanowiska na obszarze 12	późne średniowiecze/ nowożytność
23.	Czarnia – Budy	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 1, nr stanowiska na obszarze 5	nowożytność
24.	Brzozowy Kąt	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 1, nr stanowiska na obszarze 17	nowożytność
25.	Surowe – Mikołajewo	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 8, nr stanowiska na obszarze 10	wczesna epoka żelaza / wczesne średniowiecze
26.	Czarnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 8, nr stanowiska na obszarze 16	późne średniowiecze/ nowożytność
27.	Czarnia	Stanowisko Archeologiczne AZP 33-68, nr stanowiska w miejscowości 4, nr stanowiska na obszarze 8	nowożytność
28.	Surowe Wiartałowo	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-67, nr stanowiska w miejscowości 1, nr stanowiska na obszarze 1	nowożytność
29.	Brodki Zagrody	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-67, nr stanowiska w miejscowości 1, nr stanowiska na obszarze 4	epoka kamienia
30.	Surowe Wiartałowo	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-67, nr stanowiska w miejscowości 2, nr stanowiska na obszarze 2	średniowiecze
31.	Brodki Zagrody	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-67, nr stanowiska w miejscowości 2, nr stanowiska na obszarze 5	nowożytność
32.	Surowe Wiartałowo	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-67, nr stanowiska w miejscowości 3, nr stanowiska na obszarze 3	średniowiecze
33.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 1, nr stanowiska na obszarze 1	nowożytność
34.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 2, nr stanowiska na obszarze 2	nowożytność
35.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 3, nr stanowiska na obszarze 3	nowożytność
36.	Długie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 3, nr stanowiska na obszarze 11	epoka kamienia
37.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 4, nr stanowiska na obszarze 4	nowożytność
38.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 5, nr stanowiska na obszarze 5	nowożytność
39.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 6, nr stanowiska na obszarze 6	nowożytność
40.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 7, nr stanowiska na obszarze 7	starożytność / nowożytność
41.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 8, nr stanowiska na obszarze 8	nowożytność
42.	Długie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 1, nr stanowiska na obszarze 9	nowożytność
43.	Długie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 2, nr stanowiska na obszarze 10	nowożytność
44.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 9, nr stanowiska na obszarze 12	wczesne średniowiecze / nowożytność
45.	Bandysie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 10, nr stanowiska na obszarze 13	nowożytność
46.	Długie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 4, nr stanowiska na obszarze 14	nowożytność
47.	Długie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 5, nr stanowiska na obszarze 15	epoka kamienia / nowożytność
48.	Długie	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 6, nr stanowiska na obszarze 16	nowożytność

NR KARTY ZABYTKU	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	CHRONOLOGIA
49.	Podgacie *	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 1, nr stanowiska na obszarze 24	nowożytność
50.	Skuze *	Stanowisko Archeologiczne AZP 34-68, nr stanowiska w miejscowości 2, nr stanowiska na obszarze 18	nowożytność

* Stanowisko archeologiczne znajduje się poza granicami administracyjnymi gminy Czarnia

Materiał źródłowy: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Czarnia, 2021

4.6 ZAGROŻENIA DLA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Do degradacji, uszkodzenia lub zniszczenia obiektów zabytkowych może doprowadzić szereg przyczyn wewnętrznych, zewnętrznych i wywołanych sytuacją ogólną w określonym czasie.

W zakresie przyczyn wewnętrznych, związanych z działalnością człowieka, najważniejsze są:

- brak opieki konserwatorskiej;
- brak użytkownika;
- nadmierna intensywność użytkowania lub wadliwa gospodarka;
- kradzież, zaginięcie lub nielegalny wywóz;
- wady realizacyjne (niepoprawnie przeprowadzone prace konserwatorskie lub budowlane, np. polegające na zmianie wyglądu elewacji budynków – poprzez zmianę kształtu otworów okiennych i drzwiowych, wprowadzenie termoizolacji z jednoczesnym zniszczeniem oryginalnego detalu architektonicznego itp.);
- niewłaściwa eksploatacja (np. użytkowanie niezgodne z pierwotnym przeznaczeniem obiektu);
- zmiany warunków wodno-gruntowych, jak i zanieczyszczenie wód i gleb.

Przyczyny zniszczeń lub uszkodzeń, określane jako zewnętrzne mają szerszy, często trudny do określenia zasięg oddziaływania, przez co są również trudniejsze do usunięcia. Najważniejsze są:

- działalność gospodarcza;
- infrastruktura komunalna, jak np. wprowadzanie ruchu tranzytowego samochodów przez obszary historycznych miejscowości itp.;
- zagospodarowanie przestrzenne, z dopuszczeniem np. inwestycji wielkoobszarowych i obiektów wielkogabarytowych, degradujących ekspozycję obiektów historycznych lub zakłócających łączność widokową i kompozycyjną pomiędzy obiektami zabytkowymi;
- skażenia atmosferyczne i zanieczyszczenia wód oraz zachwianie gospodarki wodnej.

Przyczyny ogólne, powodujące uszkodzenie lub zniszczenie obiektów zabytkowych to m.in.:

- działanie czasu;
- warunki atmosferyczne oraz klęski losowe, jak np. wichury, trąby powietrzne, powodzie itp.;
- zmiany kierunków artystycznych;
- działanie biologiczne;
- rozwój teorii konserwatorskich, poprzez stosowanie technologii konserwatorskich, które w dłuższej perspektywie czasowej są szkodliwie dla zabytku.

5 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z REKOMENDACJI I WNIOSKÓW ZAWARTYCH W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM LUB OKREŚLENIA PRZEZ AUDYT KRAJOBRAZOWY GRANIC KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH

Województwo mazowieckie aktualnie nie posiada formalnie zatwierdzonego audytu krajobrazowego.

6 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA, ORAZ ZAPEWNIENIA DOSTĘPNOŚCI OSOBOM ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI

6.1 DEMOGRAFIA

Gminę Czarnia ogółem zamieszkuje ok. 2,5 tys. osób, co stanowi ok. 3% ludności powiatu ostrołęckiego. Najbardziej zaludnione miejscowości w Gminie to Surowe, Czarnia i Bandysie. Stanowią one kolejno ok. 36%, 15% i 14% ogółu mieszkańców Gminy. Najmniej zaludnione miejscowości to Cupel oraz Michałowo. Ich udział w całkowitej populacji Gminy wynosi po ok. 2%. W całej Gminie obserwuje się stopniowy spadek liczby ludności:

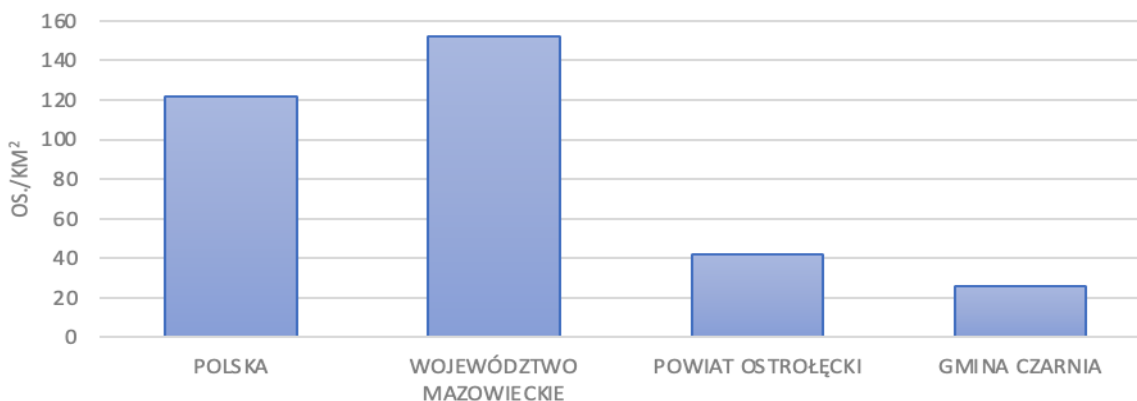
Tab. 7 Liczba ludności na terenie Gminy w podziale na sołectwa w latach 2019-2021

SOŁECTWO	LICZBA MIESZKAŃCÓW W GMINIE		
	2019	2020	2021
Bandysie	362	366	350
Brzozowy Kąt	147	148	148
Cupel	57	54	51
Cyk	185	181	176
Czarnia	407	401	396
Długie	266	265	259
Michałowo	60	60	58
Rutkowo	139	133	136
Surowe	938	939	909
RAZEM	2561	2547	2483

Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy Czarnia.

Gęstość zaludnienia gminy Czarnia wynosi 26 os./km² i jest²⁰:

- niższa niż średnia dla powiatu ostrołęckiego (42 os./km²),
- wyraźnie niższa niż średnia dla województwa mazowieckiego (152 os./km²),
- wyraźnie niższa niż średnia dla Polski (122 os./km²).



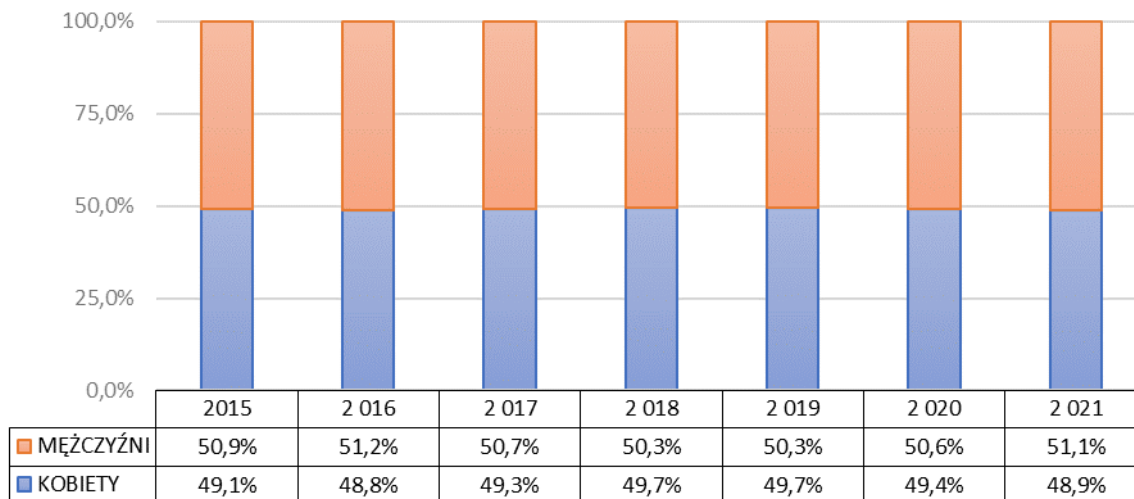
Ryc. 12 Gęstość zaludnienia Gminy na tle powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

²⁰ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

STRUKTURA PŁCI

W strukturze płci gminy Czarnia zaznacza się niewielka przewaga mężczyzn, których liczba wynosi 1 247, w stosunku do liczby 1 193 kobiet. Współczynnik feminizacji (tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) wynosi zatem 96, co jest wartością niższą niż średnia dla Polski (107), województwa mazowieckiego (109), natomiast niemal identyczną w stosunku do powiatu ostrołęckiego (97)²¹.

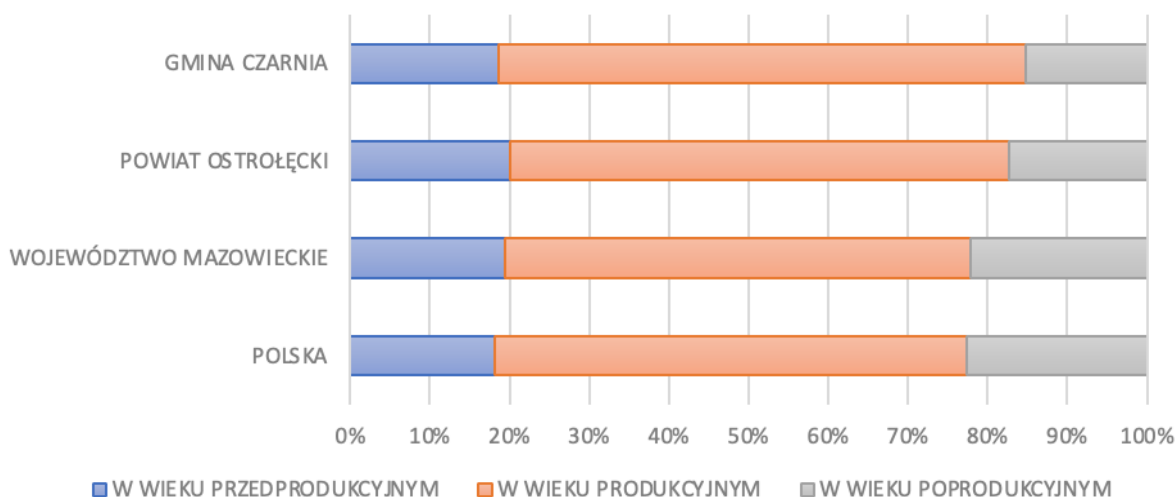


Ryc. 13 Udział w ludności na podstawie struktury płci w Gminie

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

STRUKTURA WIEKOWA LUDNOŚCI

W podziale na ekonomiczne grupy wieku, w gminie Czarnia dominuje ludność w wieku produkcyjnym, która stanowi 66,2% ogółu mieszkańców. Drugą grupę stanowi ludność w wieku przedprodukcyjnym, obejmująca 18,6%. Najmniej liczną grupę stanowi ludność w wieku poprodukcyjnym, której udział wynosi ok. 15,2%. W porównaniu ze wskaźnikami dla Polski, województwa i powiatu zaznacza się znacznie wyższy odsetek ludności w wieku produkcyjnym.



Ryc. 14 Udział ekonomicznych grup wieku w Gminie na tle powiatu, województwa i kraju

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

²¹ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan a 31.12.2021 r.

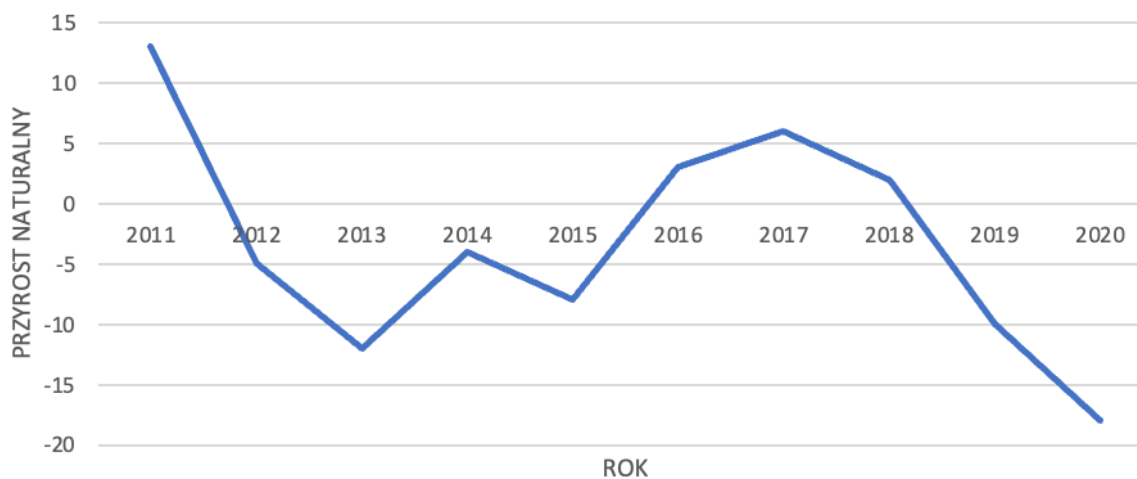
RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia wskaźnik przyrostu naturalnego w gminie Czarnia przyjmował zmienne wartości. Najwyższą wartość osiągnął w 2011 r., kiedy wyniósł 13 osób, zaś najniższą w 2020 r., osiągając wartość -18 os. Średni przyrost naturalny na przestrzeni analizowanych lat wyniósł - 3,3 os/rok, a zatem w ostatnim dziesięcioleciu liczba zgonów w Gminie przewyższała liczbę urodzeń.

Tab. 8 Ruch naturalny ludności w Gminie w latach 2011-2020

RUCH NATURALNY WEDŁUG PŁCI											
ROK	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2011-2020
URODZENIA ŻYWE [os.]											
Ogółem	40	23	24	31	30	28	30	34	23	17	28
Mężczyźni	14	14	14	16	17	20	11	13	14	7	14
Kobiety	26	9	10	15	13	8	19	21	9	10	14
ZGONY OGÓŁEM [os.]											
Ogółem	27	28	36	35	38	25	24	32	33	35	31,3
Mężczyźni	15	16	20	22	18	15	10	16	19	13	16,4
Kobiety	12	12	16	13	20	10	14	16	14	22	14,9
PRZYROST NATURALNY [os.]											
Ogółem	13	-5	-12	-4	-8	3	6	2	-10	-18	-3,3
Mężczyźni	-1	-2	-6	-6	-1	5	1	-3	-5	-6	-2,4
Kobiety	14	-3	-6	2	-7	-2	5	5	-5	-12	-0,9

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.



Ryc. 15 Przyrost naturalny w Gminie w latach 2011-2020

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

MIGRACJE

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia obserwuje się stale ujemne saldo migracji w gminie Czarnia. Relatywnie najwyższą wartość salda migracji zaobserwowano w 2016 i 2019 roku (-15 os.). Średnie saldo migracji w analizowanych latach wyniosło -25,9 os./rok²². Obserwuje się nieco większy odpływ ludności na wieś w stosunku do miasta.

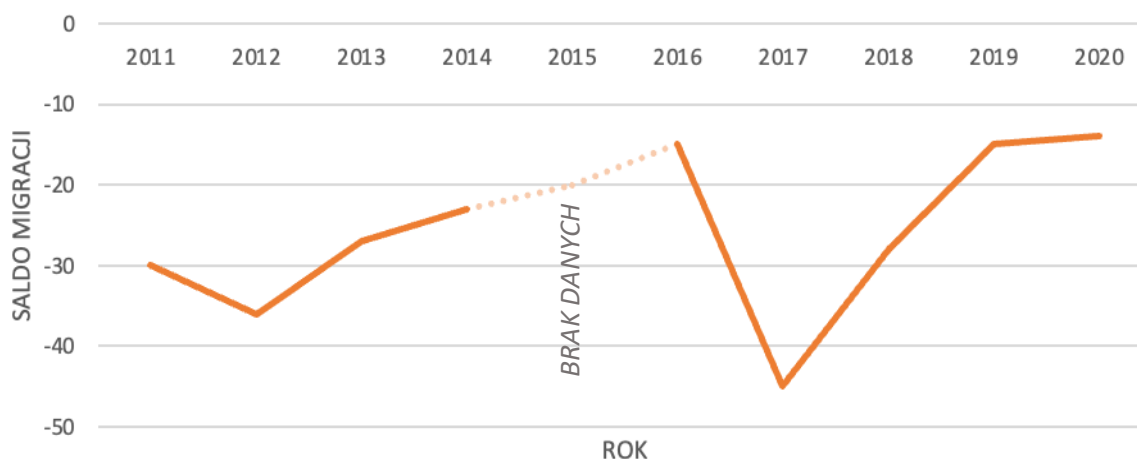
²² Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Tab. 9 Migracje w Gminie w latach 2011-2020

MIGRACJE WEDŁUG KIERUNKÓW											
ROK	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	ŚREDNIOROCZNIE W LATACH 2011-2020
ZAMELDOWANIA											
Ogółem	10	14	14	21	*bd	18	7	16	25	14	15,0
Z miast	1	6	6	2	0	4	0	3	13	3	4,0
Ze wsi	9	8	8	19	24	13	7	13	12	11	12,0
WYMELDOWANIA											
Ogółem	40	50	41	44	*bd	33	52	44	40	28	41,0
Do miast	16	22	20	19	16	17	24	23	17	12	19,0
Na wieś	24	28	20	25	14	15	27	21	23	16	21,0
Za granicę	0	0	1	0	*bd	1	1	-	-	-	0,5
SALDO MIGRACJI											
Ogółem	-30	-36	-27	-23	*bd	-15	-45	-28	-15	-14	-25,9

*bd – brak danych, zgodnie z informacją GUS: wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe (w tym ze względu na wysoki błąd losowy próby w badaniach reprezentacyjnych, np. BAEL albo brak informacji porównywalnych)

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.



Ryc. 16 Saldo migracji w Gminie w latach 2011-2020

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Gmina charakteryzuje się małą stabilnością w aspekcie migracji wewnętrznych. Obserwuje się znaczny odpływ ludności do wsi i miast. W kontekście zameldowań nowi mieszkańcy przybywają znacznie częściej ze wsi niż z miasta.

6.2 DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Za podmiot gospodarczy uznaje się podmiot prowadzący działalność gospodarczą opartą na tzw. wpisie do ewidencji działalności gospodarczej, czyli zgłoszeniu rodzaju prowadzonej działalności, miejsca jej prowadzenia i danych osoby prowadzącej w urzędzie gminy. Może nim być osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, utworzona zgodnie z przepisami prawa, jeżeli jej przedmiot działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej.

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia liczba podmiotów gospodarczych wykazywała tendencję wzrostową. Wzrost wykazano na poziomie ok. 17% w ciągu przedstawionych lat. W 2012 r. funkcjonowało 109 podmiotów, w 2015 r. ich liczba wzrosła do 114, natomiast w 2021 r. osiągnęła

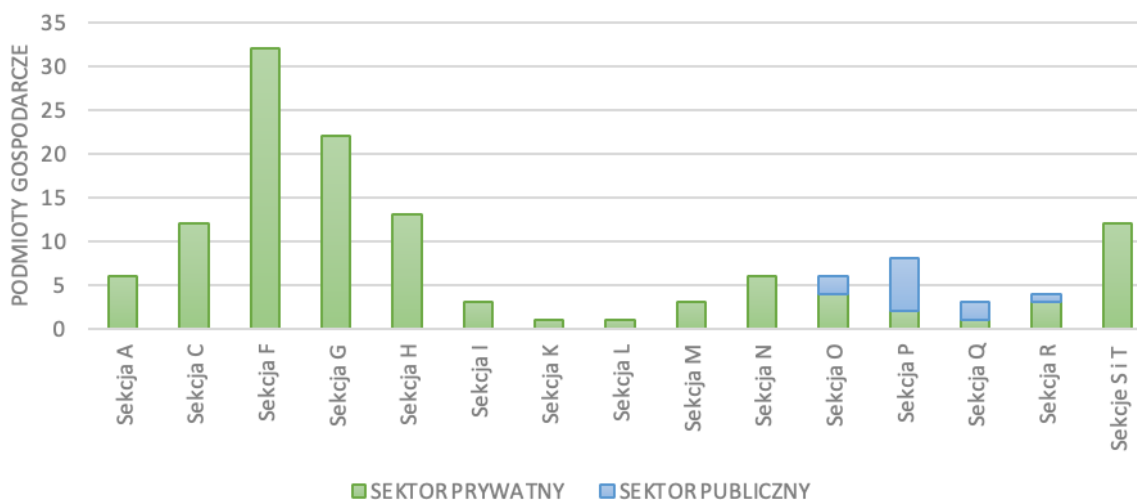
poziom 132. Wyraźnie przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w 2021 r. stanowiły one ok. 75% wszystkich podmiotów gospodarczych w Gminie.

Tab. 10 Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie gminy Czarnia w latach 2012-2021

ROK	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sektor publiczny	15	15	15	15	15	11	11	10	10	11
Sektor prywatny	94	96	97	99	94	99	100	106	116	121
w tym: osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	81	83	83	85	80	82	81	85	95	100
Razem	109	111	112	114	109	110	111	116	126	132

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

W 2021 r. sektorze publicznym zarejestrowanych było 11 podmiotów, a w sektorze prywatnym 121. Sektor prywatny charakteryzuje się wysoką liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w sekcji F (budownictwo – 32 podmioty) oraz sekcji G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych – 22 podmioty), natomiast w sektorze publicznym najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych jest w sekcji P (edukacja – 6 podmiotów)²³.



Ryc. 17 Podmioty gospodarcze wg sekcji działów PKD 2007 zarejestrowane na terenie Gminy w 2021 r.

Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe

Sekcja F – Budownictwo

Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa

Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa

Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne

Sekcja P – Edukacja

Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

Sekcja S – Pozostała działalność usługowa

Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

²³ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

Podstawowe wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w gminie Czarnia na tle powiatu ostrołęckiego i województwa mazowieckiego zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tab. 11 Wskaźniki dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Gminie

WSKAŹNIK	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE	POWIAT OSTROŁĘCKI	GMINA CZARNIA
	MIARA [szt. lub %]		
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	1 172	755	541
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	293,6	120,8	81,7
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	131	81	70
Nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców	97	76	61
Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	56	40	41
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	1 112	631	410
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	50	28	49
Instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej	779,6	253,0	151,5
Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON	3,3%	5,2%	7,6%
Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem	9,15%	3,49%	11,76%
Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem	65,0%	83,5%	75,8%
Udział fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej	2,9%	3,7%	9,1%

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

Gmina wyróżnia się przede wszystkim niższymi niż średnio w powiecie i województwie wskaźnikami odnoszącym się do podmiotów gospodarki narodowej, co świadczy o niskim poziomie przedsiębiorczości skupionym w obszarze Gminy. Z kolei wyższe wartości w Gminie zaobserwowano w poszczególnych udziałach:

- podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (7,6%);
- nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem (11,76%);
- osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem (75,8%);
- fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej (9,1%).

Najważniejsze przedsiębiorstwa koncentrują się w głównie w miejscowościach Surowe i Czarnia. Należą do nich zakłady usługowe zajmujące się:

- handlem wielobranżowym, „F.H.U. MIRA-MAX”, Surowe;
- dystrybucją pasz i maszyn rolniczych, „ALDO”, Surowe;
- obsługą inwestycji budowlanych, PPHU "Agropal", Surowe/Baranowo;
- handlem, „Stodoła Centrum”, Surowe;
- ogrodnictwem, „Brzozowy Kąt”, Brzozowy Kąt;
- naprawą samochodów, „WAR-CAR PHU”, Czarnia;
- handlem, „Groszek”, Bandysie.

6.3 PRACUJĄCY

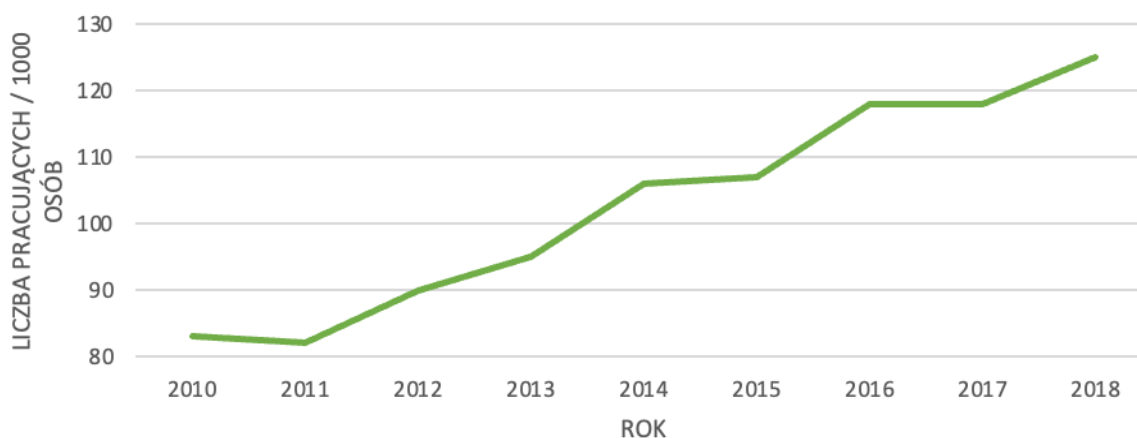
Na terenie gminy Czarnia liczba pracujących wynosi 324 os., z czego zdecydowaną większość stanowią mężczyźni – 173, wobec 151 kobiet. Obserwowana jest zdecydowana tendencja wzrostowa pracujących ogółem, a także w podziale na płeć.

Tab. 12 Struktura osób pracujących na terenie Gminy w latach 2010-2018

PŁEĆ/ROK	PRACUJĄCY [os.]								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Mężczyźni	108	122	134	146	146	164	170	168	173
Kobiety	120	127	124	137	137	147	140	155	151
Ogółem	228	249	258	283	283	311	310	323	324

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2018 r. (brak nowszych danych).

Jednocześnie wzrasta wskaźnik liczby osób pracujących przypadających na 1000 mieszkańców. W 2010 r. były to 82os./1000miesz., podczas gdy w 2018 r. wskaźnik wzrósł do 127os./1000miesz.²⁴. Średnia liczba osób pracujących przypadających na 1000 mieszkańców jest nieco wyższa od wartości powiatowych oraz zdecydowanie mniejsza niż poziom krajowy i wojewódzki.



Ryc. 18 Pracujący na 1000 mieszkańców w Gminie w latach 2010-2018

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2018 r. (brak nowszych danych).

6.4 BEZROBOCIE

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia (2012-2021) obserwuje się znaczny spadek bezrobocia w gminie Czarnia. Zauważalny jest niewiele większy udział kobiet w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych. Najmniejsza liczba bezrobotnych przypada na 2019 r. – 64 osoby.

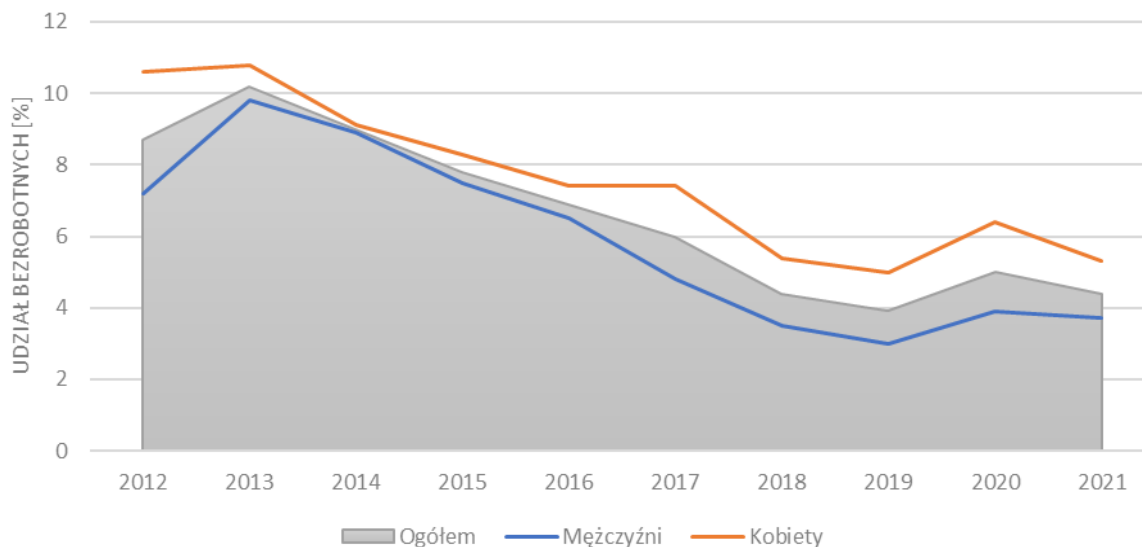
Tab. 13 Liczba bezrobotnych na terenie Gminy w latach 2012-2021

PŁEĆ/ROK	LICZBA ZAREJESTROWANYCH BEZROBOTNYCH [os.]									
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mężczyźni	66	90	81	69	60	44	32	27	35	33
Kobiety	77	80	67	61	55	54	39	37	46	38
Ogółem	143	170	148	130	115	98	71	64	81	71

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

²⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS – rynek pracy: pracujący wg innego podziału niż PKD: pracujący na 1000 ludności, stan na 31.12.2018 r. (brak nowszych danych).

W 2021 r. udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie Gminy wynosi ok. 4,4%, przy czym bezrobocie wśród mężczyzn to ok. 3,7%, a wśród kobiet ok. 5,3%. Na przestrzeni lat 2012-2021 udział bezrobotnych spadł o ok. 4,3%.



Ryc. 19 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie w latach 2012-2021

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

Do nieznacznego wzrostu wskaźnika bezrobocia w 2020 r. mogła przyczynić się pandemia COVID-19, która spowodowała załamanie gospodarcze i trudną sytuację na rynku. Sytuacja pandemiczna jaka wówczas miała miejsce była niezależna od działań wewnętrznych w Gminie.

6.5 MIESZKALNICTWO

Według stanu na 2020 r. w gminie Czarnia znajduje się 595 budynków mieszkalnych, zaś liczba mieszkań wynosi 630. Sumaryczna powierzchnia użytkowa mieszkań w Gminie to ponad 58,7 tys. m², a przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania to ok. 93,2 m², co jest wartością niższą niż średnia dla powiatu ostrołęckiego (ok. 102,6 m²).

Rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy Czarnia, na tle powiatu ostrołęckiego, w latach 2013-2020, obrazują poniższe dane:

Tab. 14 Gospodarka mieszkaniowa gminy Czarnia na tle powiatu ostrołęckiego w latach 2013-2020

JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
liczba budynków mieszkalnych								
gmina Czarnia	591	584	585	586	589	592	604	595
powiat ostrołęcki	22 781	23 028	23 324	23 595	23 805	23 971	24 715	24 428
liczba mieszkań								
gmina Czarnia	614	615	615	616	619	622	625	630
powiat ostrołęcki	23 692	23 951	24 266	24 549	24 764	24 938	25 251	25 533
powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem w m²								
gmina Czarnia	56 392	56 528	56 528	56 579	57 037	57 594	57 984	58 721
powiat ostrołęcki	2 338 728	2 377 185	2 422 504	2 464 700	2 497 798	2 527 220	2 576 503	2 620 087

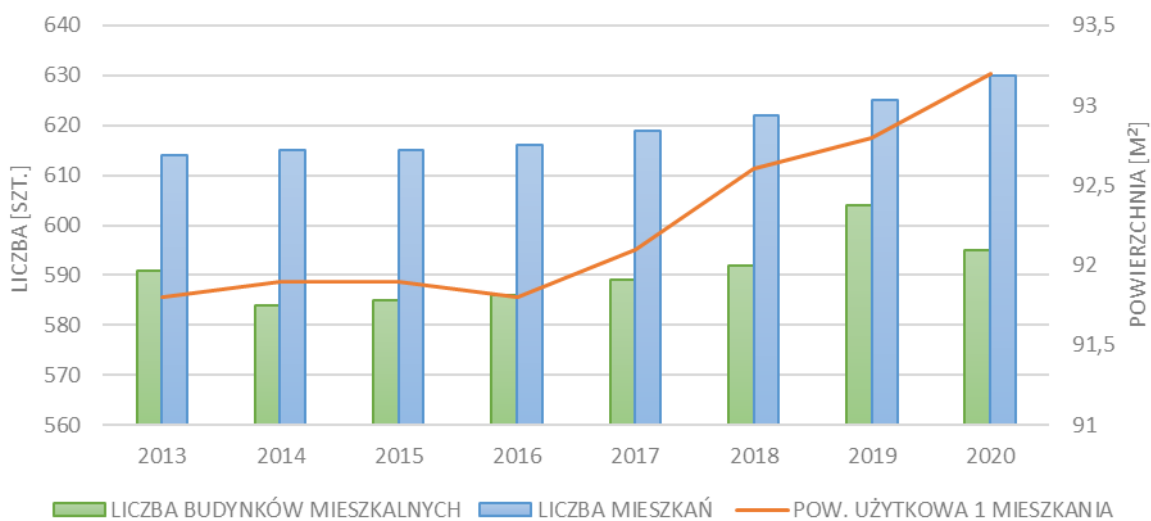
JEDNOSTKA TERYTORIALNA	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² na 1 osobę								
gmina Czarnia	21,0	21,3	21,4	21,5	22,0	22,5	23,1	23,8
powiat ostrołęcki	26,5	26,9	27,4	27,8	28,1	28,5	29,1	29,6
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m²								
gmina Czarnia	91,8	91,9	91,9	91,8	92,1	92,6	92,8	93,2
powiat ostrołęcki	98,7	99,3	99,8	100,4	100,9	101,3	102,0	102,6

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Jak wynika z powyższej tabeli na terenie gminy Czarnia obserwowany jest znikomy wzrost liczby budynków mieszkalnych oraz samych mieszkań. Rośnie sukcesywnie natomiast powierzchnia użytkowa mieszkań, w tym w przeliczeniu na 1 os.

Jednocześnie należy zauważyć, że:

- średnioroczny wzrost liczby budynków mieszkalnych w powiecie ostrołęckim wynosi ok. 0,84%/rok i jest to, aż dziesięciokrotnie więcej niż wzrost w gminie Czarnia, gdzie wartość ta wynosi ok. 0,08%/rok;
- mieszkań w powiecie ostrołęckim przybywa średnio 0,9%/rok, zaś w gminie Czarnia niemal trzykrotnie mniej, tj. 0,32%/rok;
- przeciętna powierzchnia mieszkania zwiększyła się w powiecie średnio o ok. 0,48%/rok, podobnie w gminie Czarnia, średnio o ok. 0,49%/rok.



Ryc. 20 Przyrost liczby mieszkań i liczby budynków mieszkalnych oraz wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na terenie gminy Czarnia w latach 2013-2020

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

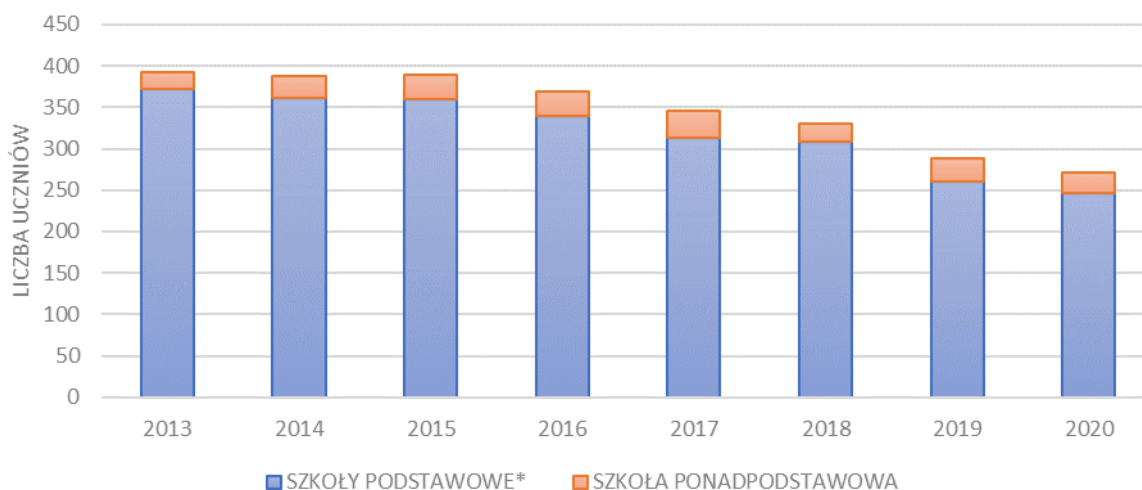
6.6 OŚWIATA

Na terenie gminy Czarnia funkcjonują następujące placówki oświatowe²⁵:

- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Czarni;
- Publiczna Szkoła Podstawowa im Brata Zenona Żebrowskiego w miejscowości Surowe;
- Punkt przedszkolny "Zielony Gaik" działający w ramach Zespołu Stowarzyszeń Kurpie Razem;
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Brata Zenona Żebrowskiego w Czarni²⁶.

Dodatkowo na terenie Gminy od 2021 r. zapewniona jest opieka nad dziećmi do lat 3 – Gminny Klub Dziecięcy znajdujący się przy Szkole Podstawowej w Surowem.

W gminie Czarnia obserwowany jest od kilku lat wyraźny spadek liczby uczniów. Na przestrzeni omawianego okresu liczba ta zmalała o ok. 30,6%. Średniorocznie ubywało bowiem ok. 15 uczniów. Należy jednocześnie zaznaczyć, iż skokowy spadek liczby uczniów szkół podstawowych w 2019 roku wynikał bezpośrednio z przeprowadzonej reformy szkolnictwa, zgodnie z którą wraz z początkiem roku szkolnego 2019/2020 przestały istnieć oddziały gimnazjalne²⁷ (do szkół podstawowych i gimnazjów uczęszczało 9 roczników, zaś do szkół podstawowych po reformie jest to 8 roczników).



Ryc. 21 Liczba uczniów uczęszczających do szkół podstawowych i ponadpodstawowych na przestrzeni lat 2013-2020

* WRAZ Z GIMNAZJAMI (Dotyczy lat 2013-2018, wraz z końcem roku szkolnego 2018/2019 zlikwidowano wszystkie oddziały gimnazjalne)

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Współczynnik skolaryzacji brutto to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. Natomiast współczynnik skolaryzacji netto to relacja liczby osób (w danej grupie wieku) uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania²⁸.

²⁵ Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy za 2020 rok oraz Plan wdrożenia CUS w gminie Czarnia.

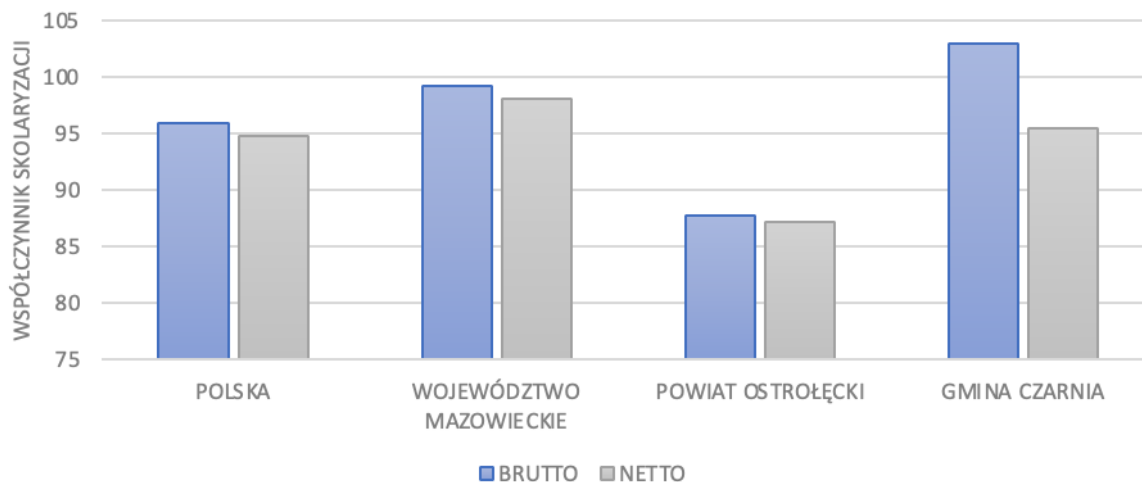
²⁶ Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Czarni jest placówką szkolno-wychowawczą dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, znacznym, niepełnosprawnościami sprzężonymi np. z autyzmem, porażeniem mózgowym, z dysfunkcjami ruchowymi, itp. W skład ośrodka wchodzi oddział przedszkolny, szkoła podstawowa, szkoła przysposabiająca do pracy oraz internat, dane z: www.soswczarnia.biposwiata.pl

²⁷ Reforma szkolnictwa z 2017 roku zakładała m.in.:

- likwidację gimnazjów;
- wprowadzenie ośmioletniego roku nauczania w szkołach podstawowych;
- wprowadzenie czteroletniego toku nauczania w liceach ogólnokształcących;
- wprowadzenie pięcioletniego roku nauczania w technikum.

²⁸ Definicje Głównego Urzędu Statystycznego (GUS).

Zgodnie z danymi GUS współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych w Gminie w 2020 r. wynosił brutto: 102,92%, netto: 95,42%. Współczynnik ten przyjmuje wyższe wartości w porównaniu do powiatu ostrołęckiego, województwa mazowieckiego i kraju.



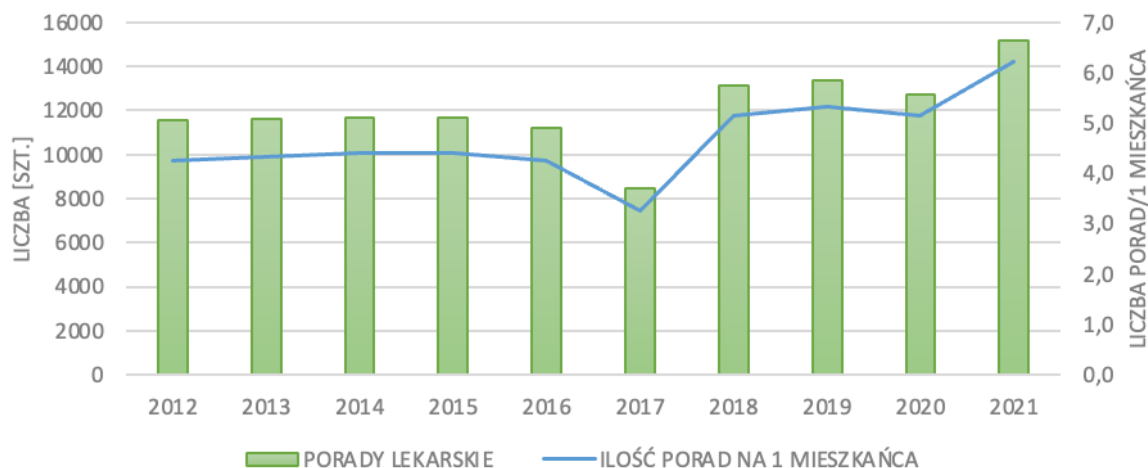
Ryc. 22 Współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych w Gminie na tle kraju, województwa i powiatu

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

6.7 OCHRONA ZDROWIA I POMOC SPOŁECZNA

Na terenie Gminy w miejscowości Czarnia funkcjonuje jedna przychodnia lekarska oraz jeden punkt apteczny. W ramach oferowanych usług przychodnia zapewnia opiekę lekarza rodzinnego oraz badania laboratoryjne. Mieszkańcy Gminy nie mają możliwości korzystania ze specjalistycznej pomocy lekarskiej. Najbliższe szpitale oddalone są o ok. 40-50 km i zlokalizowane są w Ostrołęce, Przasnyszu oraz w Szczytnie (woj. warmińsko-mazurskie).

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia (2012 – 2021) udzielono średniorocznie ok. 12 tys. porad lekarskich. Największą liczbę porad na 1 mieszkańca przyznano w 2021 r., gdzie wartość wynosiła ok. 6,2 porady/1 mieszkańca, natomiast najmniejsza liczba wyraźnie widoczna jest w 2017 r., gdyż liczba porad wynosiła ok. 3,3 na 1 mieszkańca.



Ryc. 23 Udzielane porady lekarskie w gminie Czarnia w latach 2012-2021

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2021.

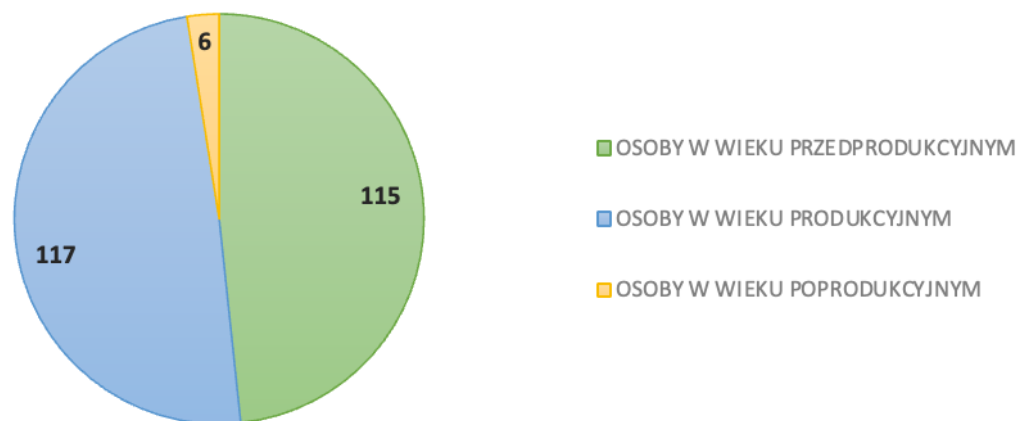
W zakresie środowiskowej opieki społecznej na terenie gminy do 2020 roku działał Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Aktualnie działająca jednostką organizacyjną powołaną na podstawie uchwały²⁹ jest Centrum Usług Społecznych (CUS). Celem działania CUS jest integracja, rozwój i poszerzenie dostępności usług społecznych, uwzględniających potrzeby członków samorządowych wspólnot terytorialnych (osób, rodzin, grup społecznych).

Według Raportu³⁰ z pomocy i usług społecznych w 2021 r. skorzystały 534 osoby, z czego 172 osoby uzyskały pomoc i wsparcie. W porównaniu do 2020 r. łączna liczba osób korzystających z pomocy i wsparcia zwiększyła się o 21 osób, natomiast liczba rodzin, którym przyznano świadczenia wzrosła o 10. W Gminie najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną, w 2021 r. były:

- ubóstwo;
- długotrwała choroba;
- potrzeba ochrony macierzyństwa;
- potrzeba ochrony macierzyństwa w tym potrzeba ochrony wielodzietności;
- niepełnosprawność.

Przyczyną wzrostu korzystania z pomocy społecznej była również pogarszająca się sytuacja materialna i finansowa rodzin, którą dodatkowo spotęgowała pandemia SARS CoV-2.

Beneficjentami środowiskowej pomocy społecznej było w 2021 r. 238 osób, czyli więcej o ok. 6% w stosunku do roku wcześniej (2020 r.). Szczegółowy przedział wiekowy beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej przedstawia poniższy schemat:



Ryc. 24 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w Gminie w 2021 r.

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg Raportu o stanie Gminy Czarnia za 2021 rok.

Dodatkowo CUS udziela dodatków mieszkaniowych i energetycznych. Pomoc w postaci dodatków mieszkaniowych ma na celu zmniejszenie wysokich kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania ponoszonych przez osoby i rodziny o niższych dochodach.

W 2021 r. liczba pobierających zasiłek wychowawczy wynosiła 261 rodzin, a całkowita kwota świadczeń wynosiła ok. 2,8 mln zł. Poniższa tabela prezentuje dane dotyczące liczby osób korzystających z pomocy oraz kwoty świadczeń:

²⁹ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

³⁰ Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Czarnia za 2021 r.

Tab. 15 Liczba osób i kwota świadczeń przeznaczono na pomoc społeczną

ROK		2020	2021
Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej			
Zasiłek stały	Liczba osób	11	12
	Kwota świadczeń	70 962 zł.	59 773 zł.
Zasiłek okresowy	Liczba osób	12	17
	Kwota świadczeń	19 240 zł.	25 563 zł.
Zasiłek celowy	Liczba osób	60	59
	Kwota świadczeń	54 595 zł.	30 505 zł.
Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej			
Posiłek ogółem	Liczba osób	86	97
	Kwota świadczeń	18 248 zł.	40 120 zł.
Wspieranie rodziny i pieczy zastępczej	Liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny	4	3
	Odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej	10 440 zł.	35 733 zł.

Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Czarnia za 2021 rok.

Ponadto na terenie Gminy w 2021 r. działania prowadziła Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, a liczba jej członków wynosiła 5 osób. Oprócz tego, zadania z zakresu przeciwdziałania pomocy świadczy Zespół Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W 2021 r. do Zespołu wpłynęła Niebieska Karta, prowadzone były 3 procedury oraz odbyły się 4 spotkania. Dodatkowo w szkołach były realizowane spotkania na temat problemów wynikających z nadużywania alkoholu oraz wynikającej z tego przemocy.

6.8 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Za utrzymanie porządku i bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy Czarnia odpowiada posterunek Policji w Myszyńcu (odległość 11 km), podległy Powiatowej Komendzie Policji w Ostrołęce.

Według sprawozdań przekazanych przez policję w 2019 roku liczba przestępstw na terenie Gminy od kilku lat utrzymuje się na stałym poziomie. W Gminie stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) 23 przestępstwa, oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 9,32 przestępstw. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców gminy Czarnia stwierdzono przestępstwa³¹:

- o charakterze kryminalnym - 4,60 (wykrywalność 70%);
- przeciwko mieniu - 2,71 (wykrywalność - 48%);
- drogowe - 2,48 (wykrywalność - 99%);
- o charakterze gospodarczym - 1,42 (wykrywalność - 71%);
- przeciwko życiu i zdrowiu - 0,35 (wykrywalność - 96%).

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w Gminie Czarnia wynosi 79,8% i jest znacznie większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa mazowieckiego (62,7% w 2019 r.) oraz powiatu ostrołęckiego (79,2% w 2019 r.).

³¹ Materiał źródłowy: Plan wdrożenia CUS w gminie Czarnia.

6.9 OCHRONA PRZECIWPÓŻAROWA

Ochrona przeciwpożarowa jest zadaniem własnym Gminy, gdzie realizuje w szczególności zadania mające na celu ochrony życia, zdrowia, mienia lub środowiska przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem.

Ochronę przeciwpożarową i przeciwpowodziową w gminie Czarnia zapewniają 4 jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej³²:

- OSP Czarnia:
 - 31 członków, remizo-świetlica, 3 samochody pożarnicze, w tym 2 ciężkie i 1 terenowy;
- OSP Bandysie:
 - 8 członków, remizo-świetlica, 1 samochód lekki;
- OSP Brzozowy Kąt:
 - 16 członków, remiza, 1 samochód ciężki;
- OSP Cyk:
 - 8 członków, niewielka remiza w złym stanie technicznym.

W Gminie w 2020 r. według danych GUS doszło do 23 zdarzeń, z czego 17 to miejscowe zagrożenia oraz 6 pożarów. Najwięcej zdarzeń trwało średnio 61-120 min. (13 zdarzeń) w godzinach 15:01-20:00 (10 zdarzeń).

6.10 KULTURA

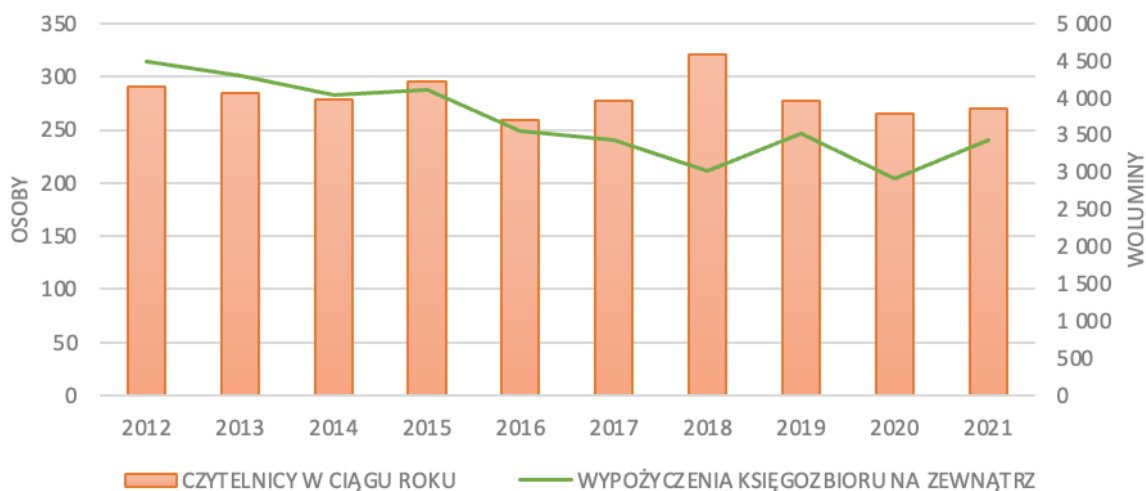
W gminie Czarnia placówkami, realizującymi zadania z zakresu szeroko rozumianej kultury jest Gminna Biblioteka Publiczna w Czarni wraz z jej filią w Surowem.

Gminna Biblioteka Publiczna, zlokalizowana w budynku remizo-świetlicy OSP (Czarnia 43A), realizuje zadania z zakresu propagowania kultury w społeczności lokalnej. Poza ofertą księgozbioru, biblioteka oferuje bezpłatny dostęp do Internetu, organizuje występy, wydarzenia czytelnicze (np. akcja Narodowe Czytanie, Noc Bibliotek), wystawy, spotkania autorskie z twórcami różnych dziedzin sztuki, bierze udział w projektach takich jak np. „Mała Książka-Wielki Człowiek”. Ważnym, elementem działalności bibliotek jest także oferta spędzania czasu wolnego skierowana przede wszystkim do dzieci i młodzieży, w postaci konkursów i wycieczek, a także zajęć organizowanych w okresie wakacji oraz ferii³³. Biblioteka oferuje także usługę "Książka na telefon", która skierowana jest do osób starszych, chorych, niepełnosprawnych ruchowo, mieszkających na terenie Czarni, które nie mają możliwości skorzystania z pomocy rodziny lub znajomych aby wypożyczyć książki.

Księgozbiór biblioteki w 2021 r. wyniósł 17 803 woluminów, a średnia liczba woluminów na 1 mieszkańca wynosiła 7,13. Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia (2012-2021) średniorocznie w bibliotece było ok. 280 czytelników oraz wypożyczono średnio 3,6 tys. wol. w ciągu roku.

³² Materiał źródłowy: Plan wdrożenia CUS w gminie Czarnia.

³³ Materiał źródłowy: Plan wdrożenia CUS w gminie Czarnia.



Ryc. 25 Działalność bibliotek w gminie Czarnia w latach 2012-2021

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2021.

Istotnym elementem integracji społecznej, gdzie dochodzi do spotkań społeczności lokalnej są świetlice wiejskie działające w Remizach Ochotniczych Straży Pożarnych w Czarni, Bandysiach i Brzozowym Kącie.

Na terenie gminy Czarnia działa także Zespół Folklorystyczny „Carniaci”, pod patronatem Towarzystwa Kurpiowskiego „Strzelec” w Czarni oraz Kapela Brata Zenona, które propagują poprzez swą działalność regionalną kulturę kurpiowską. Główną specjalnością Zespołu „Carniaci” są widowiska obrzędowe i plenerowe. Grupa śpiewa tradycyjne pieśni i wykonuje tańce kurpiowskie. Towarzystwo Kurpiowskie „Strzelec” wspólnie z władzami samorządowymi gminy jest m.in. organizatorem imprezy folklorystycznej „Niedziela na wsi”.

Ponadto, na terenie Gminy działają m.in. następujące organizacje, stowarzyszenia i kluby:

- Lokalna Grupa Działania „Kurpsie Razem”;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Bandysiach;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Długiem;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Brzozowym Kącie;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Surowem;
- Stowarzyszenie na rzecz rozwoju wsi Surowe;
- Stowarzyszenie Miłośnicy Ziemi Kurpiowskiej;
- Fundacja na rzecz prawidłowych relacji człowiek-zwierzę "Dobro Stan",
- kluby seniora.

6.11 WALORY TURYSTYCZNE

Gmina Czarnia zlokalizowana jest w regionie etnograficznym Kurpi, który posiada bogatą historię osadniczą, gdzie sztuka ludowa wyraża się poprzez typowe budownictwo, zdobnictwo, rzeźbiarstwo i tkactwo. Do czasów obecnych kultywowane są tradycje kurpiowskie, stanowiące unikatową w skali kraju atrakcję turystyczną.

Znaczne walory przyrodnicze i krajobrazowe regionu, zwłaszcza duża lesistość oraz relatywnie niewielki stopień ingerencji człowieka w środowisko są dużym atutem Gminy w kontekście rozwoju turystyki rekreacyjno-poznawczej. Dodatkowo, nie znajdują się tu uciążliwe dla środowiska przyrodniczego zakłady przemysłowe, których działalność mogłaby w sposób negatywny oddziaływać na florę i faunę obszarów objętych ochroną lub stanowić źródło zanieczyszczeń powietrza.

W regionie nie występują jeziora, mogące być podstawą rozwoju turystyki wypoczynkowej. Natomiast potencjalnym miejscem, w obrębie którego mogłaby się rozwinąć turystyka kwalifikowana (np. spływy kajakowe, wędkarstwo) jest Omulew, przepływająca przez południowo-zachodnią część Gminy. Rzeka, wraz ze swoim otoczeniem dolinym, tworzy tzw. „pasma przyrodniczo-kulturowe rzeki Omulew”, zdefiniowane w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckie, dla którego wskazano wysoki potencjał w zakresie rozwoju turystyki kulturowej, przyrodniczej i kwalifikowanej.

Ponadto, znajdują się tu dwa rezerваты przyrody: „Surowe” oraz „Czarnia”. Tereny te oprócz funkcji ochronnych pełnią również funkcje naukowo-dydaktyczne. Wyrazem tego potencjału jest „zielony” szlak pieszy („Szlak Braci Kurpiowskich”), który prowadzi od miejscowości Czarnia do rezerwatu przyrody „Czarnia” na odcinku ok. 7 km długości. Na trasie można podziwiać unikalne sosny bartne. Sam początek szlaku znajduje się koło kapliczki św. Huberta patrona myśliwych, wykonanej przez twórcę ludowego z lipowego pnia.

Na terenie Gminy, co prawda nie znajdują się liczne zasoby dziedzictwa kulturowego, które w istotny sposób mogłyby przyczynić się do wzrostu zainteresowania wśród turystów, jednakże odnotować warto dwa obiekty w Czarni – kościół parafialny z 1904 roku oraz Muzeum Kurpiowsko-Japońskie im. Brata Zenona Żebrowskiego.

Wartym zaznaczenia jest fakt, iż organizowane są regularnie wydarzenia kulturalne, związane z kultywowaniem lokalnego folkloru. Ponadto, unikalne rozwiązania architektoniczne, w tym tradycyjna zabudowa kurpiowska mogą być czynnikami wpływającymi zainteresowanie wśród turystów.

Oprócz walorów przyrodniczych i antropogenicznych, na poziom turystyki w Gminie wpływa baza materialną Gminy, w której wyróżniamy:

- bazę noclegową tworzącą wszelkie obiekty i urządzenia umożliwiające nocleg poza miejscem zamieszkania, do których należą, gospodarstwa agroturystyczne oraz miejsca noclegowe w zajazdach gastronomicznych;
- bazę żywieniową, którą stanowią wszelkie obiekty gastronomiczne służące zaspokojeniu potrzeb żywieniowych turystów, takie jak restauracje, kawiarnie, bary, punkty gastronomiczne. Do grupy tej zalicza się również zakłady zaopatrujące odwiedzających w artykuły żywnościowe;
- bazę komunikacyjną składającą się z sieci połączeń, dróg i szlaków komunikacyjnych.

6.12 ZAPLECZE REKREACYJNO-SPORTOWE

Zasoby w zakresie zaplecza sportowo-rekreacyjnego obejmują:

- boisko do gry w piłkę nożną z bieżnią okólną oraz boisko wielofunkcyjne (do gry w siatkówkę, koszykówkę, piłkę ręczną i tenisa ziemnego), zlokalizowane przy Publicznej Szkole Podstawowej w Czarni;
- boisko wielofunkcyjne przy Publicznej Szkole Podstawowej w Surowem;
- dostępny dla mieszkańców gminy oraz uczniów szkół gminnych basen kryty w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Czarni.

7 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia mogą dotyczyć przede wszystkim środowiska naturalnego, działalności człowieka, a także zdarzeń spowodowanych działaniem sił przyrody.

7.1 ZAGROŻENIA ZALEWOWE

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM POWODZI

Część obszaru gminy Czarnia narażona jest na występowanie powodzi – wzdłuż rzeki Omulew występuje „obszar szczególnego zagrożenia powodzią”. Jego zasięg zidentyfikowany został na podstawie tzw. map zagrożenia powodziowego (MZP) opracowanych przez RZGW. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią w granicach Gminy obejmuje obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (raz na 100 lat) oraz obszaru, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (raz na 10 lat)³⁴. Uwarunkowania wynikające z wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej opisano w dalszej części (zob. rozdz. 16).

Główne, naturalne przyczyny powodzi to:

- długotrwałe opady atmosferyczne lub krótkotrwałe opady o bardzo wysokiej intensywności;
- gwałtowne topnienie pokrywy śnieżnej.

Przyczyny wywołane działalnością człowieka to:

- awarie i katastrofy urządzeń i budowli hydrotechnicznych, stanowiących osłony przeciwpowodziowe;
- nadmierny spływ wód powierzchniowych do odbiorników nieprzystosowanych do tego zjawiska, wywołany uszczelnieniem dużych obszarów zurbanizowanych;
- regulacja rzek prowadzona bez należytej oceny jej skutków.

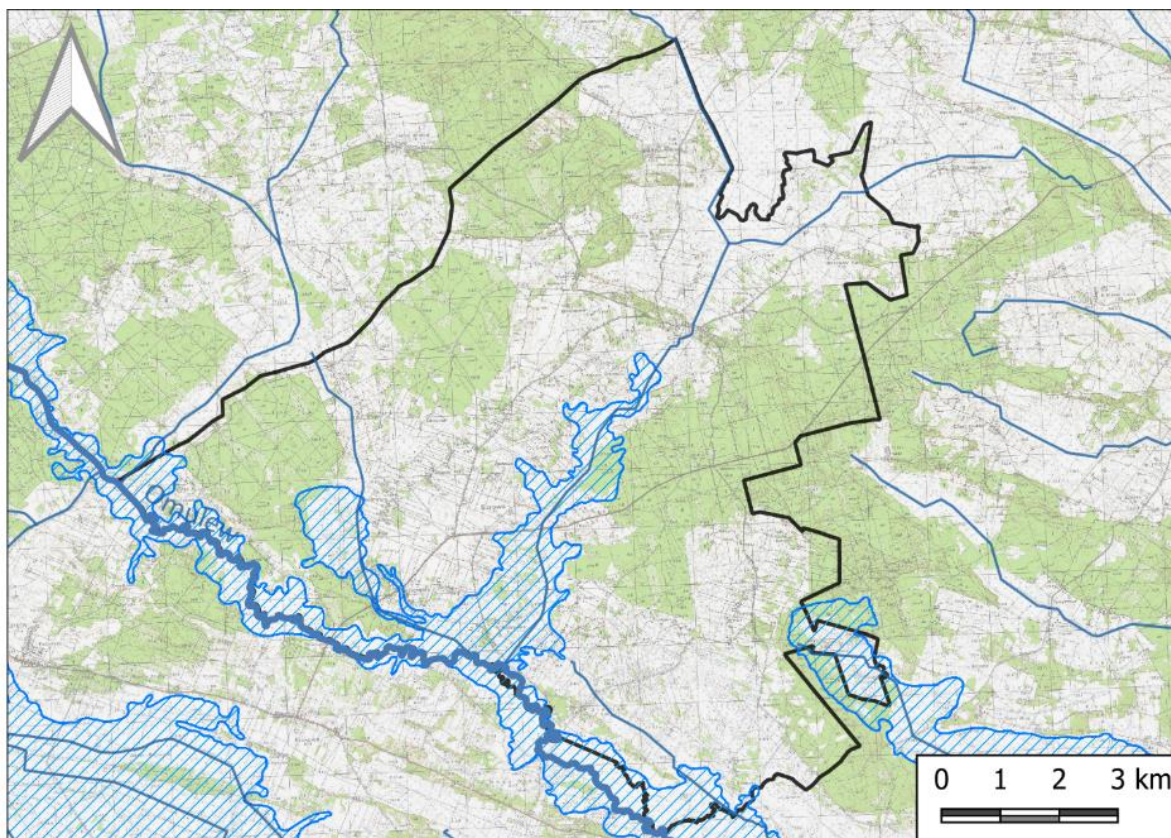
Powodzie mogą powodować duże straty materialne (zniszczenia lub uszkodzenia budynków i infrastruktury, zniszczenia pól uprawnych i pastwisk, uszkodzenia roślin). W przypadku terenów zabudowy mieszkaniowej usytuowanych w zasięgu wód powodziowych, zagrożone jest również bezpieczeństwo i mienie zamieszkałej tam ludności.

ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM PODTAPIANIA

W granicach obszaru gminy Czarnia może dochodzić do zjawiska podtapiania terenu. Podtopienia definiowane są jako powódź związana z zalaniem terenu na skutek podniesienia się poziomu wód gruntowych powyżej poziomu gruntu. Poza podtopieniami wywołanymi podniesieniem się stanu wód podziemnych można wyróżnić jeszcze podtopienia, których występowanie związane jest z występowaniem niekorzystnych warunków geologicznych oraz morfologicznych.

Obszary zagrożone podtopieniami w gminie Czarnia obejmują strefy położone w sąsiedztwie sieci hydrograficznej Gminy:

³⁴ Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie zawierają się wewnątrz obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie. Zatem zewnętrzną granicą obszaru szczególnego zagrożenia powodzią są obszary o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi.



Obszar gminy Czarnia
 — Głównie rzeki
 — Sieć hydrologiczna
 Obszar zagrożenia podtopieniami

Ryc. 26 Przestrzenne zasięgi obszarów zagrożonych podtopieniami

Materiał źródłowy: Opracowanie własne według danych „Mapy obszarów zagrożonych podtopieniami” Państwowego Instytutu Geologicznego.

7.2 ZAGROŻENIE ZJAWISKIEM SUSZY

Susza oznacza dostępność wody poniżej średniej w określonych warunkach naturalnych i jest zjawiskiem ciągłym o zasięgu regionalnym. Suszą nazywa się nie tylko zjawiska ekstremalne, ale wszystkie, które występują w warunkach mniejszej dostępności wody dla danego regionu. W warunkach Polski susze obserwuje się przeważnie w okresie letnim. Jest to związane z wysokim ciśnieniem powietrza i wyższą od wartości normalnych temperaturą powietrza, co powoduje zwiększenie zarówno wartości ewapotranspiracji, jak i zapotrzebowania na wodę. W związku z tym podatność na tworzenie się suszy podlega regionalizacji, która głównie odpowiada panującym tam warunkom klimatycznym (opady i temperatura) oraz geomorfologicznym cechom danej zlewni. Suszę dzielimy na cztery typy genetyczne: suszę atmosferyczną, suszę rolniczą, suszę hydrologiczną oraz suszę hydrogeologiczną, które wyznaczają kolejne etapy jej rozwoju³⁵.

W Polsce zagadnieniem suszy, zajmuje się m.in. Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy (IUNG-PIB). Instytut na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi System Monitoringu Suszy Rolniczej (SMSR), na podstawie którego opracowano wartości klimatycznego bilansu wodnego oraz określono aktualny stan zagrożenia suszą rolniczą.

³⁵ Materiał źródłowy: <http://posucha.imgw.pl>

W celu przeciwdziałania skutkom suszy na poziomie krajowym uchwalony został Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS). Dokument ten sporządzony został na okres 6 lat (2021-2027). Jego opracowanie wynikało z postanowień dyrektyw i wytycznych unijnych oraz przepisów prawa krajowego (art. 183-185 ustawy Prawo wodne). Plan przeciwdziałania skutkom suszy posiada rangę rozporządzenia Ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej³⁶.

Zgodnie z art. 184 ustawy Prawo Wodne, Plan przeciwdziałania skutkom suszy obejmuje:

- 1) analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych;
- 2) propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych;
- 3) propozycje niezbędnych zmian w zakresie korzystania z zasobów wodnych oraz zmian naturalnej i sztucznej retencji;
- 4) działania służące przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy stwierdza się, że gmina Czarnia:

- narażona jest na ryzyko wystąpienia suszy rolniczej; ryzyko to występuje głównie w centralnej części Gminy, która nie jest objęta kompleksami leśnymi;
- w stopniu „umiarkowanym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy hydrologicznej;
- w stopniu „słabym” narażona na ryzyko wystąpienia suszy hydrogeologicznej.

Podsumowując, stopień zagrożenia suszą (rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną) w gminie Czarnia w latach 1987-2018 na przeważającym obszarze sklasyfikowany został jako „silnie zagrożony”. Umiarkowane oraz słabe zagrożenie suszą zostało stwierdzone w północno-zachodniej oraz wschodniej części Gminy, na terenach obejmujących kompleksy leśne.

Z uwagi na wyżej opisane zagrożenie, obowiązują stosowne plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych oraz plany przeciwdziałania skutkom suszy w dorzeczach.

7.3 ZAGROŻENIA RUCHAMI MASOWYMI

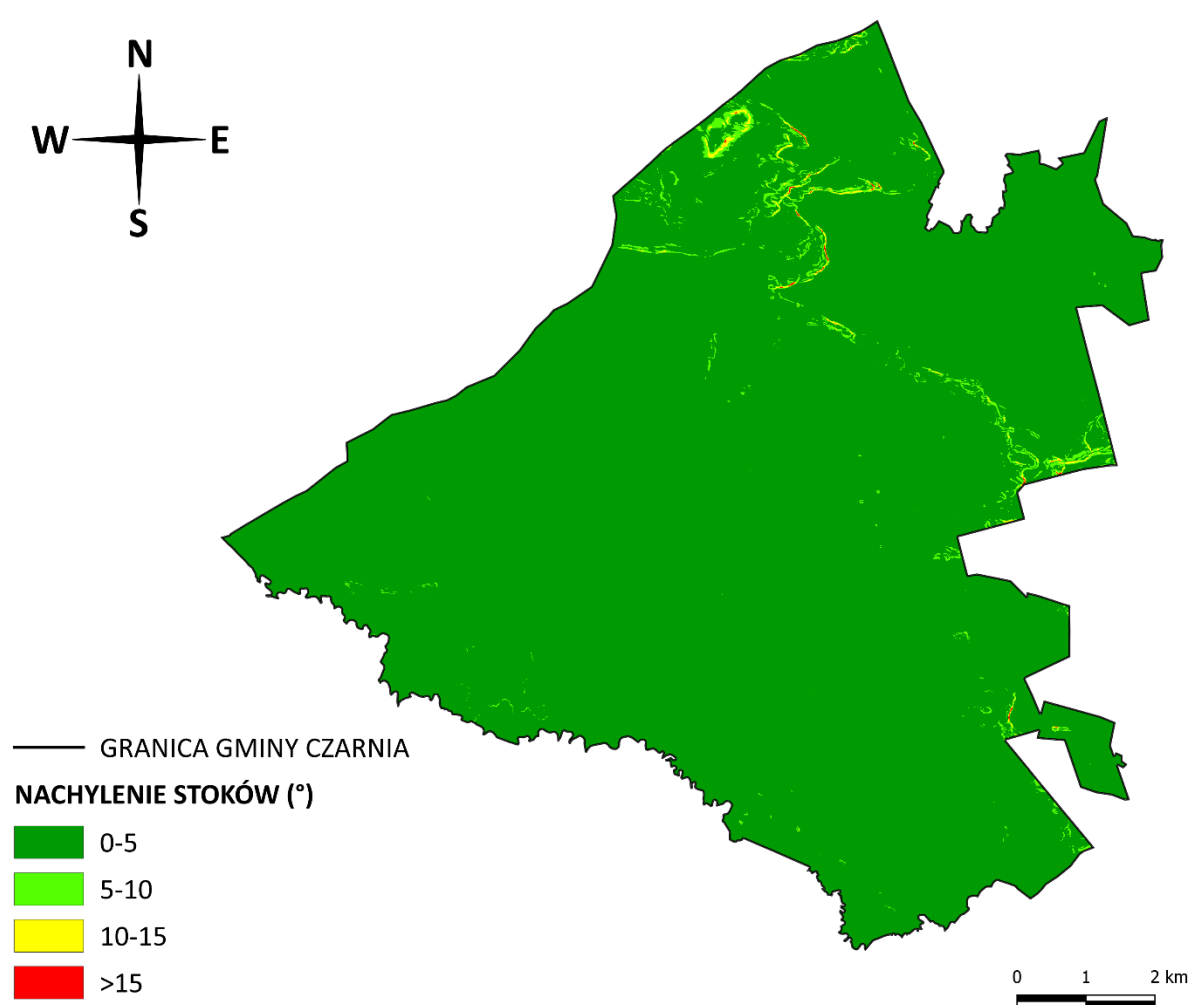
Zjawisko ruchów masowych związane jest przede wszystkim z budową geologiczną, warunkami geomorfologicznymi oraz czynnikami inicjującymi. Dla terenów Polski pozakarpackiej obszarami predysponowanymi są najczęściej zbocza dolin, stoki form glacialnych i wzgórza zbudowane ze skał przedczwartorzędowych w powiązaniu z występowaniem ilastych serii mioceńskich i czwartorzędowych czy lessowych. Na ich rozwój wpływ mają intensywne opady atmosferyczne, infiltracja wód opadowych i roztopowych, erozja zboczy dolin i wąwozów a także działalność antropogeniczna. Obszarem predysponowanym do występowania ruchów masowych jest zazwyczaj obszar, w którym uwarunkowania geologiczno-geomorfologiczne nie wykluczają rozwoju takich procesów w przyszłości³⁷.

Obszar gminy Czarnia położony jest na pograniczu równiny sandrowej oraz pagórkowatej strefy marginalnej. W ujęciu generalnym ukształtowanie powierzchni jest płaskie lub lekko faliste. Spadki terenowe rzadko przekraczają 5°, natomiast obszary o nachyleniach przekraczających 10° obejmują niewielkie areale i są zlokalizowane jedynie w rejonie wzniesień morenowych, a także skarp dolin rzecznych.

Na obszarze gminy Czarnia nie występują tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi. W związku z powyższym stwierdza się, iż rzeźba terenu nie stwarza większych ograniczeń dla rozwoju zagospodarowania przestrzennego.

³⁶ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz.U.2021 poz. 1615).

³⁷ Za publikacjami Państwowego Instytutu Geologicznego.



Ryc. 27 Nachylenie terenu gminy Czarnia zobrazowane za pomocą Numerycznego Modelu Terenu (NMT)

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Numerycznego Modelu Terenu (NMT) pobranego z serwisu geoportal.gov.pl.

7.4 ZAGROŻENIA ZANIECZYSZCZENIEM POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO

Do najważniejszych, potencjalnych źródeł zanieczyszczeń powietrza w Gminie należy zaliczyć:

- źródła naturalne, związane z procesami i zagrożeniami przyrodniczymi takimi jak np. pożary lasów, wycieki z terenów bagiennych (m.in. metanu), erozję gleb, pylenie z terenów zielonych;
- źródła antropogeniczne związane z działalnością człowieka, tzn.:
 - emisja punktowa, związana z energetycznym spalaniem paliw i procesami technologicznymi, odprowadzającymi substancje do powietrza emitorem w sposób zorganizowany (przy czym na terenie gminy Czarnia nie są zlokalizowane zakłady szczególnie uciążliwe dla środowiska);
 - emisja liniowa, związana z transportem samochodowym i emisją spalin, uzależniona od charakterystyki ruchu, rodzaju pojazdów i stosowanego w nich paliwa oraz rodzaju i jakości nawierzchni tras (na terenie gminy Czarnia najbardziej zagrożone emisją liniową są tereny mieszkaniowe, przez które przebiegają szlaki komunikacyjne, zwłaszcza ponadlokalne; w kontekście Gminy źródłem największej emisji zanieczyszczeń jest droga wojewódzka nr 614 oraz w mniejszym stopniu drogi powiatowe i gminne;
 - emisja powierzchniowa, związana z emisją z indywidualnego ogrzewania mieszkań i budynków w sektorze komunalno-bytowym, na którą najbardziej narażone są fragmenty miejscowości ze zwartą strukturą zabudowy, o niskim stopniu przewietrzania.

7.5 ZAGROŻENIA HAŁASEM

Hałas jest specyficznym czynnikiem zanieczyszczającym środowisko, charakteryzującym się mnogością źródeł i powszechnością występowania we wszystkich środowiskach biosfery. Na terenie gminy Czarnia wyróżnia się trzy główne rodzaje hałasu, według źródła powstawania:

- hałas komunikacyjny pochodzący od środków transportu drogowego,
- hałas związany z działalnością gospodarczą, w tym leśną i rolniczą,

Z uwagi na położenie Gminy na uboczu głównych szlaków komunikacyjnych regionu oraz brak większych zakładów przemysłowych bądź usługowych, które mogłyby powodować wzmożony ruch pojazdów silnikowych, stwierdzono że oddziaływanie hałasu komunikacyjnego prawdopodobnie nie powoduje nadmiernej uciążliwości. Potencjalnym źródłem wzmożonego hałasu komunikacyjnego jest przede wszystkim droga wojewódzka nr 614 relacji Myszyniec-Chorzele, stanowiąca głównie trasę tranzytową, ale także obsługująca ruch lokalny (DW 614 przebiega przez miejscowość Surowe). W zdecydowanie mniejszym stopniu jakość klimatu akustycznego pogarszają drogi powiatowe i gminne. Ponadto, pewne uciążliwości akustyczne mogą być związane z funkcjonowaniem zakładu bazy transportowej (sprzedaż maszyn rolniczych) w Surowem. Z uwagi na usytuowanie zakładu w oddaleniu od większych skupisk ludności (zwartej zabudowy) nie przewiduje się aby było to oddziaływanie znaczące.

Oddziaływanie hałasu związanego z działalnością gospodarczą jest niewielkie z racji małej liczby zakładów produkcyjnych i produkcyjno-usługowych (nie notuje się przekroczeń dopuszczalnych norm). Hałas pochodzący z działalności rolniczej i leśnej powoduje wyłącznie lokalne i okresowe uciążliwości akustyczne. Przyczyną hałasu mogą być m.in. praca maszyn i instalacji wykorzystywanych w działalności produkcyjnej, w tym produkcji rolniczej i leśnej, tj. instalacji takich jak: instalacje wentylacji ogólnej, odpylania i odwiórowania, sprężarki, chłodnie, maszyny tartaczne, maszyny stolarskie, maszyny do plastycznej obróbki metalu, maszyny budowlane, węzły betoniarskie, siewczarnie, transport wewnątrzzakładowy oraz urządzenia nagłaśniające.

7.6 ZAGROŻENIA ZWIĄZANE Z PROMIENIOWANIEM ELEKTROMAGNETYCZNYM

Źródłem promieniowania jest każde urządzenie (każda instalacja), w którym następuje przepływ prądu np. sieci energetyczne, w tym linie wysokiego napięcia, stacje radiowe i telewizyjne, stacje bazowe i telefony telefonii komórkowej, radiotelefony, CB-radio, urządzenia radiowo-nawigacyjne, urządzenia elektryczne wykorzystywane w domu, itp. Znaczące oddziaływanie na środowisko pól elektromagnetycznych występuje:

- w paśmie 50 Hz od sieci i urządzeń energetycznych;
- w paśmie od 300 MHz do 40 000 MHz od urządzeń radiokomunikacyjnych, radiolokacyjnych i radionawigacyjnych (największy udział mają stacje bazowe telefonii komórkowej ze swoimi antenami sektorowymi i antenami radiolinii; antena sektorowa służy do komunikacji z telefonem komórkowym, natomiast antena radiolinii służy do komunikacji między stacjami bazowymi).

Infrastruktura elektroenergetyczna zlokalizowana na terenie Gminy jest co prawda źródłem niejonizującego promieniowania elektromagnetycznego, jednak nie stanowi zagrożenia dla zdrowia i życia ludności. Linie elektroenergetyczne spełniają dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych, zaś stacje bazowe telefonii komórkowej (3 położone w Gminie) muszą odpowiadać wymaganiom norm technicznych, co wymusza rygorystyczne zasady dotyczące sposobów mocowania anten stacji bazowych, tak aby były oddalone od miejsc dostępnych dla ludności.

7.7 POŻARY LASÓW I ZAGROŻENIA MIEJSCOWE

Na terenie gminy Czarnia kompleksy leśne obejmują stosunkowo duże obszary i położone są głównie w jej wschodniej oraz zachodniej części. Jednocześnie rejony te w niewielkim stopniu narażone są na ryzyko wystąpienia suszy, nie mniej na terenach tych istnieje zagrożenie wystąpienia pożaru ze względu na nieodpowiedzialną działalność człowieka.

W warunkach gminy Czarnia do głównych, potencjalnych przyczyn pożarów należy zaliczyć:

- nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym, w tym papierosy, zapałki;
- nieprawidłowa eksploatacja urządzeń ogrzewczych i instalacji;
- wady środków transportu oraz niezachowanie zasad bezpieczeństwa środków transportu;
- wyładowania atmosferyczne oraz inne ekstremalne zjawiska pogodowe jak huragany i silne wiatry;
- podpalenia (w tym roślinności porastającej grunty rolne);
- nietypowe zachowania się zwierząt, owadów stwarzające zagrożenie.

Na podstawie danych GUS z 2020 roku stwierdza się, iż na terenie gminy Czarnia odnotowano łącznie 6 pożarów, z czego 5 sklasyfikowanych zostało jako „mały”, natomiast 1 jako „średni”. Wśród miejscowych zagrożeń w Gminie, najczęściej dotyczyły one silnych wiatrów, zdarzeń medycznych oraz związanych z komunikacją³⁸.

Tab. 16 Zagrożenie pożarowe i miejscowe zidentyfikowane na terenie gminy Czarnia w 2020 roku

RODZAJ INTERWENCJI	GMINA CZARNIA
Pożary	6
Miejscowe zagrożenia	17
Ogółem	23

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

7.8 NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ANTROPOGENICZNE, W TYM ZAGROŻENIA POWAŻNĄ AWARIĄ

Zagrożenie wynikające z wystąpienia poważnej awarii przemysłowej na terenie gminy Czarnia jest znikome ze względu na brak przemysłu wykorzystującego do produkcji niebezpieczne środki chemiczne. W granicach Gminy nie znajdują się zakłady zakwalifikowane jako potencjalni sprawcy poważnych awarii przemysłowych, tzn.:

- nie znajdują się zakłady o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (ZDR),
- nie znajdują się zakłady o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (ZZR),
- nie znajdują się zakłady pozostałe, których działalność może spowodować poważną awarię (PSPA).

Potencjalnym zagrożeniem w obszarze Gminy może być natomiast transport substancji niebezpiecznych w ruchu drogowym (substancje ropopochodne, gazy płynne).

³⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS: Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości: Działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej, stan na 31.12.2020 r.

8 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY³⁹

8.1 ANALIZA EKONOMICZNA

ROLNICTWO

Na terenie gminy Czarnia przeważają tereny rolnicze, gdzie zajmują ok. 58,2% jej całkowitej powierzchni. Udział pastwisk trwałych, gruntów ornych i łąk trwałych jest zbliżony. Największy udział mają jednakże pastwiska trwałe (Ps), które zajmują powierzchnię 1 900 ha. W dalszej kolejności są to grunty orne (R) o łącznej powierzchni 1 658 ha oraz łąki trwałe (Ł) o powierzchni 1 573 ha⁴⁰.

O przydatności rolniczej gleb decydują tzw. kompleksy przydatności rolniczej gleb. Na terenie Gminy wykształciły się gleby o zróżnicowanych warunkach dla produkcji rolniczej, w tym występują tereny o stosunkowo korzystnych warunkach agroekologicznych (por. rozdz. 3.9).

Dane Powszechnych Spisów Rolnych wskazują, że liczba gospodarstw rolnych w gminie Czarnia nieznacznie spada: w 2002 roku - 469, w 2010 roku - 428, natomiast w 2020 – 413 gospodarstw rolnych (tendencja spadkowa). Gmina Czarnia charakteryzuje się stosunkowo wysokim udziałem gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 15 ha i tendencja ta utrzymuje się na stabilnym poziomie, w latach 2002-2020 udział ten wynosił na przekroju 31-33%⁴¹. Struktura gospodarstw rolnych w 2020 r. w Gminie przedstawiała się następująco:

Tab. 17 Struktura gospodarstw rolnych w gminie Czarnia

WIELKOŚĆ GOSPODARSTWA	LICZBA GOSPODARSTW	POWIERZCHNIA GOSPODARSTW ROLNYCH	POWIERZCHNIA UŻYTKÓW ROLNYCH
gospodarstwa 5 - 10 ha	109	1 033,85 ha	812,87 ha
gospodarstwa 10 -15 ha	114	1 678,66ha	1 380,21 ha
gospodarstwa 15 ha i więcej	139	3 788,68 ha	3 260,37 ha
Ogółem	413	6 729,86 ha	5 618,70 ha

Materiał źródłowy: Dane GUS: Powszechne Spisy Rolne, PSR 2020.

Określając źródła dochodów gospodarstw domowych na terenie Gminy stwierdzono, iż rolnictwo jest głównym źródłem utrzymania mieszkańców. Dane Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 roku wskazują, że źródłem dochodów 413 gospodarstw domowych jest działalność rolnicza.

³⁹ Przedstawione w niniejszym rozdziale analizy, szacunki i prognozy, w tym zastosowane metodologie, oparto m.in. o materiały informacyjne Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa (MIB), w tym materiały szkoleniowe :

- *Bilansowanie terenów przeznaczonych pod zabudowę według obowiązujących przepisów*; przedstawienie wybranych przykładów, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016;
- Określenie potrzebnej, całkowitej chłonności obszarów zainwestowania gminy, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016;
- Określenie chłonności obszarów istniejącej zabudowy i obszarów przeznaczonych do zabudowy w planach miejscowych, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016;
- Określenie potrzeb w zakresie wyznaczenia nowych obszarów rozwojowych, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016;
- Propozycje dotyczące ogólnych zasad bilansowania terenów przeznaczonych do zabudowy, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016;

⁴⁰ Materiał źródłowy: Dane Starostwa Powiatowego w Ostrołęce.

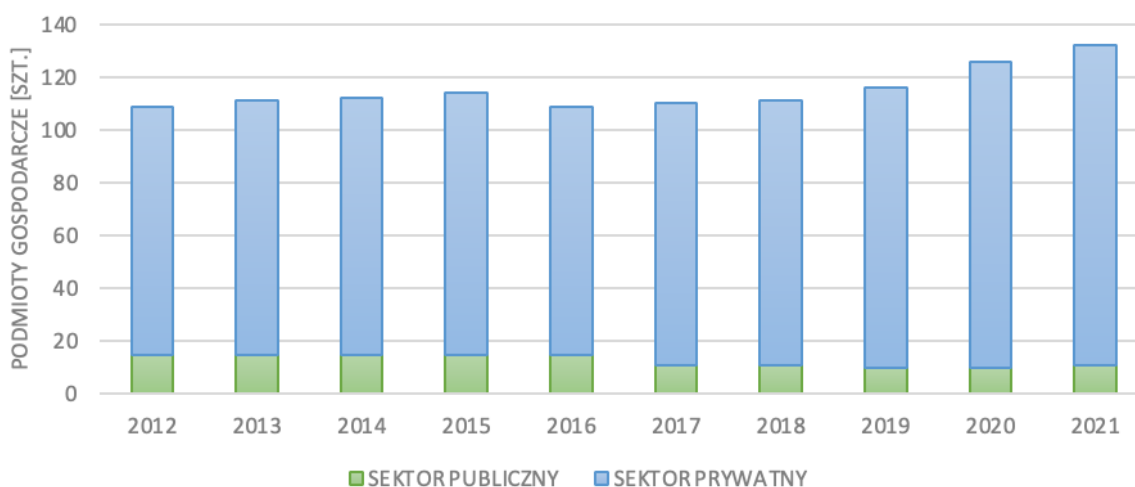
⁴¹ Materiał źródłowy: Dane GUS: Powszechne Spisy Rolne, PSR 2020.

Konkluzja:

Biorąc pod uwagę warunki agroekologiczne rozwoju rolnictwa występujące na terenie Gminy, a także obserwowany trend spadkowy w liczbie gospodarstw rolnych i ekonomicznego znaczenia rolnictwa, przewiduje się dalszy, powolny spadek liczby ludności zajmującej się wyłącznie gospodarką rolną, a co za tym idzie stopniowe przechodzenie z działalności rolniczej na nierolniczą. Zjawisko to może mieć przełożenie na zapotrzebowanie społeczeństwa na nowe tereny usługowe lub produkcyjne.

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

W Gminie funkcjonują 132 podmioty gospodarcze (por. rozdz. 6.2.), z czego 11 w sektorze publicznym i 121 w sektorze prywatnym. Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia obserwuje się powolny, ale sukcesywny wzrost gospodarstw, szczególnie w sektorze prywatnym⁴².



Ryc. 28 Podmioty gospodarcze zarejestrowane na terenie Gminy w latach 2012-2021

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

W 2021 r. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców na terenie Gminy znajduje się ok. 54,1 podmiotów gospodarczych, podczas gdy w województwie mazowieckim jest to ok. 171,2 podmiotów, a średnio w powiecie szczywieńskim ok. 75,5 podmiotów gospodarczych⁴³. Niższe niż średnio w województwie i powiecie wskaźniki świadczą o relatywnie niskim poziomie przedsiębiorczości skupionym w obszarze gminy Czarnia.

Konkluzja:

Zakładając rozwój przedsiębiorczości, należy spodziewać się wzrastającego zapotrzebowania na tereny rozwojowe, w tym związanego z potrzebą zaspokajania potrzeb gospodarczych (tereny usługowe, produkcyjne) i pośrednio potrzeb mieszkaniowych.

Szansą na zwiększenie dynamiki rozwoju przedsiębiorczości są nie tylko czynniki ekonomiczne, ale również stymulowanie branży produkcyjno-usługowej w wymiarze przestrzennym, poprzez wytypowanie terenów aktywizacji gospodarczej i nowych potencjalnych terenów inwestycyjnych.

⁴² Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

⁴³ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

ROZWÓJ LOKALNY – FINANSOWANIE

Podstawowym celem działalności gminy jest zapewnienie jak najlepszych warunków dla funkcjonowania i rozwoju społeczności lokalnej. Realizacja tego działania wymaga zapewnienia stałego dopływu środków, które są niezbędne do finansowania odpowiedniego poziomu dóbr i usług publicznych służących do zaspokajania potrzeb społeczności, a także przedsięwzięć o charakterze rozwojowym.

W procesie strategicznego zarządzania jednostką samorządu terytorialnego zasadniczą rolę odgrywa możliwość finansowania poszczególnych przedsięwzięć. Możliwości finansowe Gminy, w powiązaniu z jakością zarządzania, stanowią podstawę do wyznaczenia strategicznych celów jej rozwoju, rozumianego jako proces kształtowania zmian w pożądanym kierunku, akceptowanym społecznie, ekonomicznie i środowiskowo, zgodnie z wymogami racjonalnego gospodarowania przestrzenią.

Między rozwojem lokalnym a finansami występują wzajemne powiązania i uwarunkowania, gmina bowiem ponosi najpierw wydatki, w określonych działach, aby mógł dokonać się rozwój społeczno-gospodarczy.

Istotnym elementem w kształtowaniu polityki rozwoju danej jednostki administracyjnej jest Budżet Gminy, będący głównym źródłem finansowania usług publicznych i inwestycji związanych z realizacją zadań infrastrukturalnych. Działania te stwarzają warunki do inwestowania dla podmiotów gospodarczych i poprawy standardów życia mieszkańców.

Poniżej przedstawiono analizę dochodów i wydatków, w tym tempo ich wzrostu w latach 2010-2020. Przedstawiono także strukturę dochodów i wydatków według przyjętego budżetu gminy.

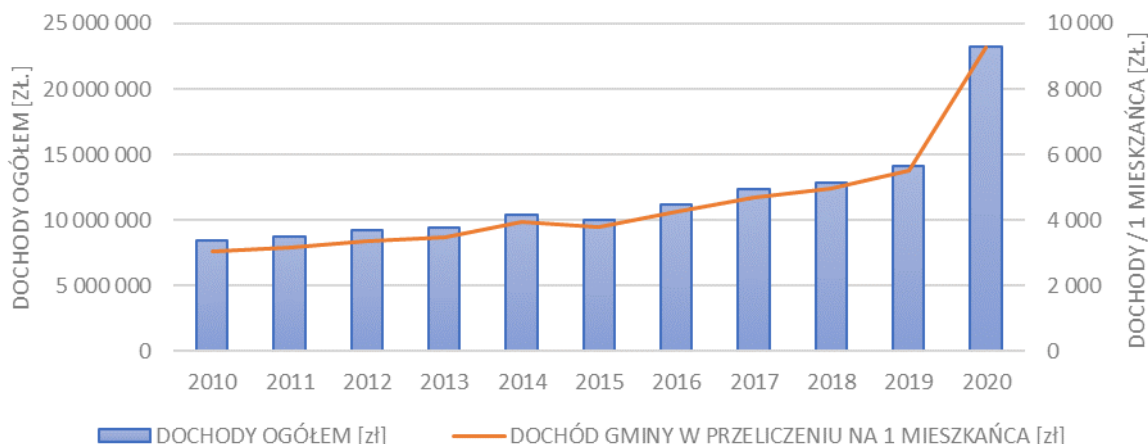
Dochody ogółem gminy Czarnia na przestrzeni analizowanych lat wzrosły niemal trzykrotnie (z ok. 8,4 mln zł w 2010 r. do ok. 23,2 mln zł w 2020 r.). Ma to również przełożenie na dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wzrosły trzykrotnie (z ok. 3 043 zł/os. w 2010 r. do ok. 9 276 zł/os. w 2020 r.)⁴⁴.

Tab. 18 Dochody ogółem Gminy w latach 2010-2020

ROK	DOCHODY OGÓŁEM [zł]	DOCHÓD GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2010	8 471 800,40	3 043,03
2011	8 776 551,28	3 170,72
2012	9 223 300,34	3 366,17
2013	9 392 224,41	3 488,94
2014	10 438 305,21	3 931,57
2015	10 019 099,02	3 803,76
2016	11 188 504,25	4 242,89
2017	12 334 870,30	4 707,97
2018	12 811 316,84	4 959,86
2019	14 109 613,50	5 524,52
2020	23 265 033,36	9 276,33

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

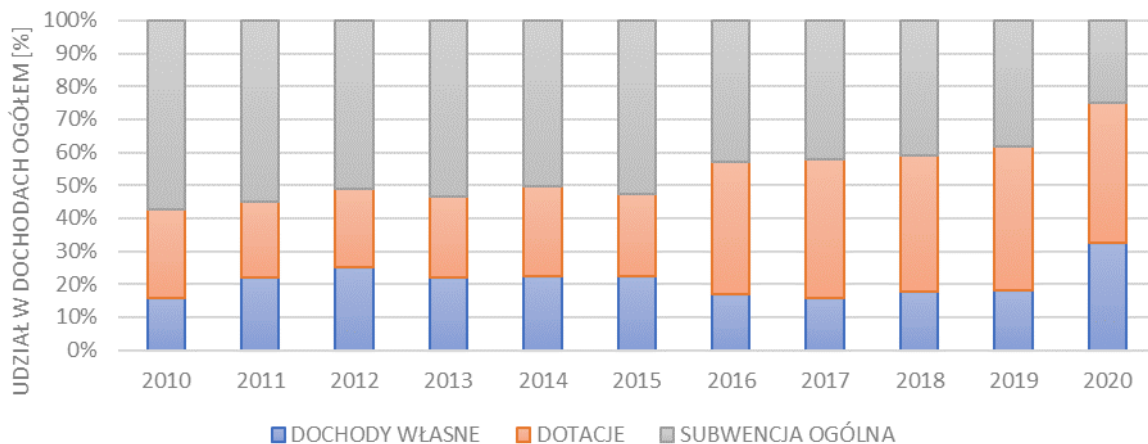
⁴⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.



Ryc. 29 Dochody ogółem i w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Czarnia w latach 2010-2020

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Strukturę dochodów gminy Czarnia tworzą kolejno: dochody własne, dotacje oraz subwencje ogólne. W okresie 2010-2020 całkowita suma dochodów własnych wzrosła ponad pięciokrotnie (z ok. 1,4 mln zł w 2010 r. do ok. 7,6 mln zł w 2020 r.), co stanowiło najszybszy wzrost spośród wszystkich źródeł dochodu w Gminie. Należy jednocześnie zaznaczyć, iż nadal największy udział w strukturze dochodów Gminy stanowią źródła zewnętrzne, głównie dotacje (ok. 42%). Ich suma na przestrzeni omawianego okresu powiększyła się z ok. 2,2 mln zł w 2010 roku do ok. 9,8 mln zł w 2020 roku. Nastąpił wówczas ponad czterokrotny wzrost⁴⁵. Wyraźny, skokowy wzrost dochodów wystąpił w 2020 roku.



Ryc. 30 Struktura dochodów w gminie Czarnia w latach 2010-2020

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Konkluzja:

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczny dochód ogółem w Gminie w dalszym ciągu będzie sukcesywnie wzrastać.

Szansą na zwiększenie dynamiki wzrostu dochodów są nie tylko zewnętrzne źródła finansowania, ale również stymulowanie endogenicznego potencjału gospodarczego Gminy, w tym w wymiarze przestrzennym, poprzez wytypowanie terenów aktywizacji gospodarczej i terenów inwestycyjnych mieszkaniowych i usługowych.

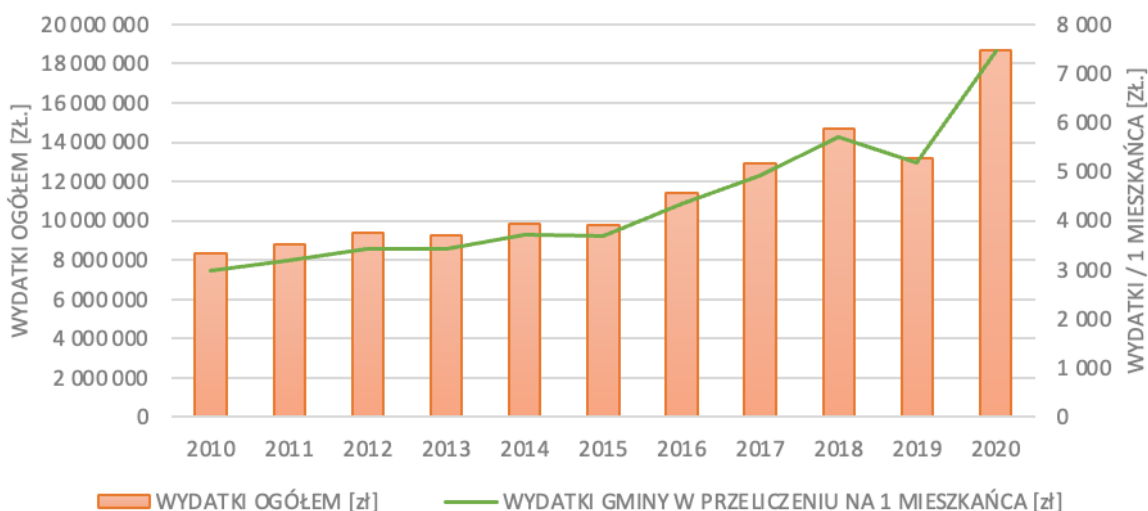
⁴⁵ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 rok.

Konsekwencją wzrostu dochodów Gminy był sukcesywny wzrost wydatków ogółem. Na przestrzeni analizowanych lat wydatki wzrosły ponad dwukrotnie (z ok. 8,3 mln zł w 2010 r. do ok. 18,7 mln zł w 2020 r.) Ma to również przełożenie na wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które również wyraźnie wzrosły (z 2984,91 zł/os. w 2010 r. do 7462,47 zł/os. w 2020 r.).

Tab. 19 Wydatki ogółem Gminy w latach 2010-2020

ROK	WYDATKI OGÓŁEM [zł]	WYDATKI GMINY W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA [zł]
2010	8 309 992,42	2 984,91
2011	8 814 083,05	3 184,28
2012	9 394 234,03	3 428,55
2013	9 225 110,25	3 426,86
2014	9 871 215,87	3 717,97
2015	9 749 930,90	3 701,57
2016	11 421 572,94	4 331,28
2017	12 923 660,67	4 932,69
2018	14 722 575,48	5 699,80
2019	13 208 079,05	5 171,53
2020	18 715 885,14	7 462,47

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.



Ryc. 31 Wydatki ogółem Gminy w latach 2010-2020

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Konkluzja:

Na podstawie obserwowanych tendencji wieloletnich można przypuszczać, że w przyszłości roczne wydatki ogółem w Gminie w dalszym ciągu będą wzrastać.

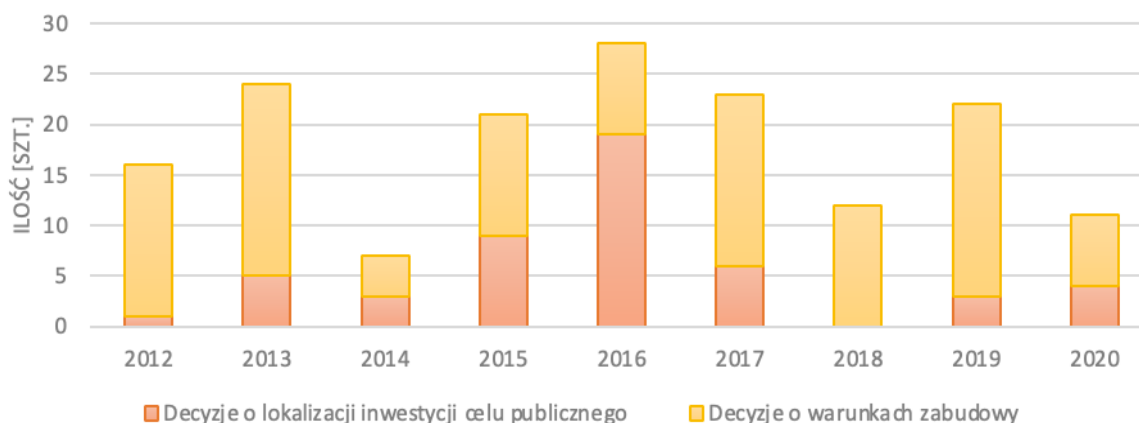
Sukcesywny wzrost wydatków ogółem odgrywa szczególną rolę w zakresie obsługi w zakresie zadań własnych Gminy. Ponadto, wzrost nakładów inwestycyjnych, w tym w wymiarze przestrzennym (m.in. budowa i modernizacja infrastruktury oraz obiektów i urządzeń publicznych, wytypowanie i uzbrajanie nowych terenów rozwojowych), może podnieść atrakcyjność Gminy jako miejsca do życia oraz prowadzenia działalności gospodarczej.

GOSPODAROWANIE PRZESTRZENIĄ

Szczególnie istotną rolę w rozwoju gminy odgrywa polityka przestrzenna. Na szczeblu gminnym instrumentem, dzięki któremu możliwe jest efektywne wykorzystanie i zarządzanie przestrzenią są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie Gminy obowiązują obecnie zaledwie dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dotyczące lokalizacji linii elektroenergetycznej. Powierzchnia obowiązujących planów wynosi 198 ha, co stanowi ok. 2,1% powierzchni ogólnej Gminy. Szczegółowe rozporządzenia dotyczące planów zawarto w rozdz. 2.1.

Rozwój zabudowy opiera się obecnie o decyzje o warunkach zabudowy oraz decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Dynamika liczby wydawanych decyzji na przestrzeni lat przedstawia się następująco (por. tab. w rozdz. 2.2.)⁴⁶:



Ryc. 32 Wydane w Gminie decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w latach 2012-2020

Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy Czarnia.

Średnio w analizowanych latach wydanych zostało ok. 18 decyzji/rok, z czego ok. 13 decyzji wz/rok i ok. 6 decyzji icp/rok. W 2020 r. wydano 4 decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego, które dotyczyły budowy inwestycji w miejscowościach Rutkowo (sieć wodociągowa) oraz Surowe (elektroenergetyczna linia kablowa i żłobek). Dodatkowo wydano 7 decyzji o warunkach zabudowy, gdzie 3 decyzje dotyczyły zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 3 budowy farmy fotowoltaicznej, zaś 1 rozbudowy budynków gospodarczych.

Konkluzja:

Biorąc pod uwagę aktualne tendencje, prognozowany wzrost potrzeb inwestycyjnych (mieszkaniowych, gospodarczych) oraz wzrost wymagań społeczeństwa i standardów w zakresie rozwoju infrastruktury, można założyć, że w najbliższych latach liczba wydawanych decyzji będzie sukcesywnie wzrastać lub utrzymywać się na podobnym poziomie.

Duża liczba wydawanych decyzji, przy dwóch miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, które dotyczą jedynie lokalizacji linii elektroenergetycznych, stanowi zagrożenie dla ładu przestrzennego Gminy, a w konsekwencji jakości życia mieszkańców. Prognozowany trend może odmienić sukcesywne obejmowanie terenów Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, zwłaszcza na terenach potencjalnego rozwoju, określonych w części kierunków Studium.

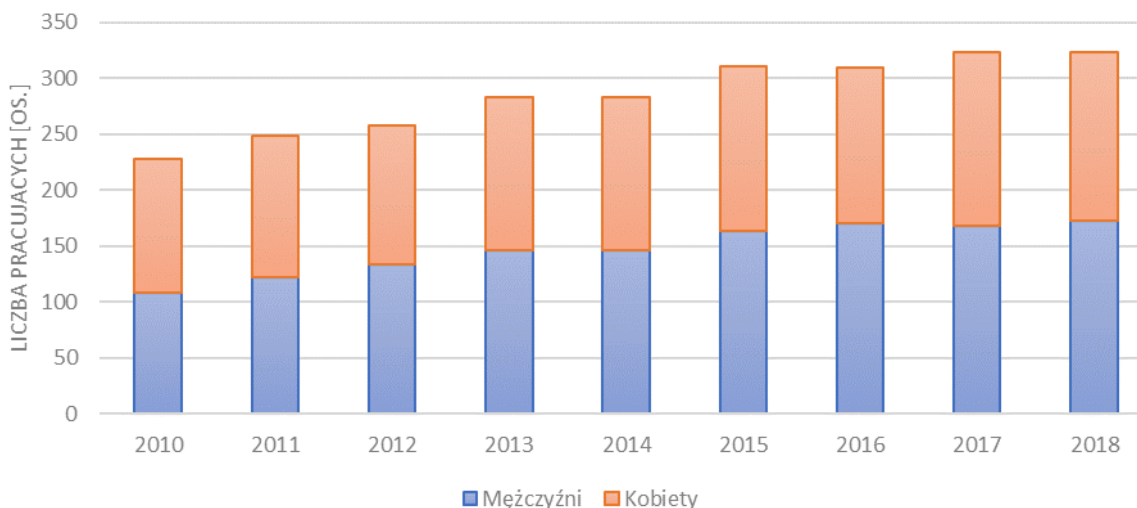
⁴⁶ Materiał źródłowy: Dane GUS – samorząd terytorialny: planowanie przestrzenne: wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, stan na 31.12.2020 r.

Reasumując, korzystne dla kształtowania zagospodarowania i ładu przestrzennego Gminy byłoby pokrycie obszarów rozwojowych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Decyzje warunkach zabudowy oraz decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego należałoby stosować jako instrument pomocniczy, stosowany w formie wyjątku, na obszarach nie objętych planami miejscowymi.

8.2 ANALIZA SPOŁECZNA

RYNEK PRACY I BEZROBOCIE, LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM

Na przełomie lat 2010-2018 liczba osób pracujących na terenie Gminy stopniowo wzrastała. Największa liczba pracujących przypada na 2018 r., gdzie liczba zatrudnionych ogółem wynosiła 324 osoby, z czego większość stanowiły kobiety – 151, wobec 173 mężczyzn. Jednocześnie wraz z liczbą pracujących wrasta wskaźnik liczby osób pracujących przypadających na 1000 mieszkańców. W 2010 r. były to 82os./1000miesz., podczas gdy w 2018 r. wskaźnik wzrósł do 127os./1000miesz. (por. rozdz. 6.3.)⁴⁷.



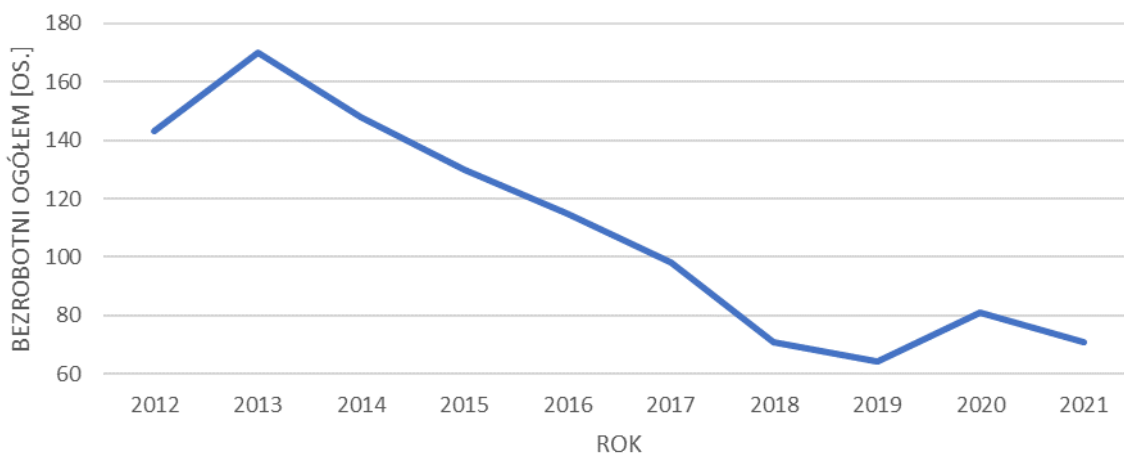
Ryc. 33 Pracujący według płci w Gminie w latach 2010-2018

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2018 r. (brak nowszych danych).

Z drugiej strony zauważalny jest dwukrotny spadek bezrobocia. W 2012 roku na terenie Gminy liczba osób bezrobotnych wyniosła 143 osób, natomiast w 2021 r. tylko 71 osób (spadek o 72 osoby). W 2021 r. udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie Gminy wyniósł ok. 4,4%, przy czym bezrobocie wśród mężczyzn to ok. 3,7%, a wśród kobiet ok. 5,3% (por. rozdz. 6.4.)⁴⁸.

⁴⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2018 r. (brak nowszych danych).

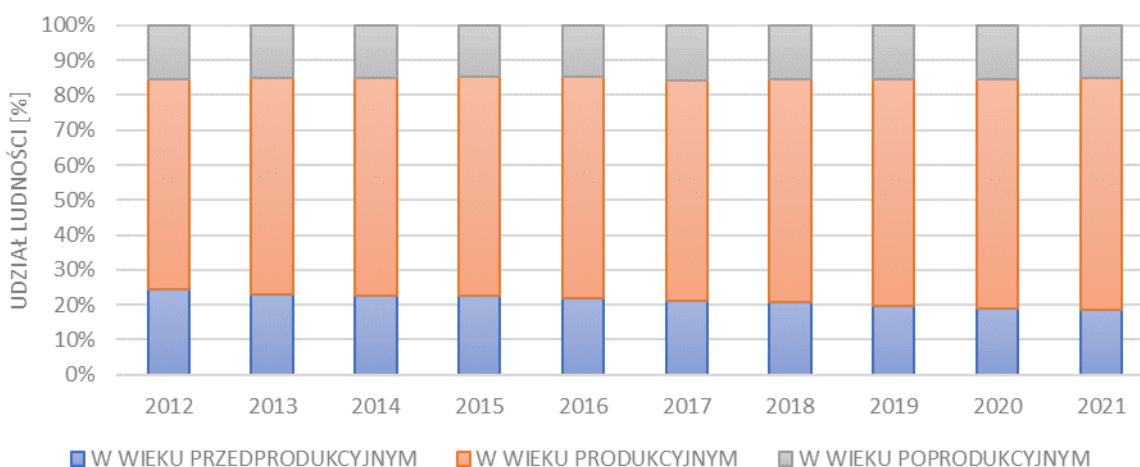
⁴⁸ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.



Ryc. 34 Zarejestrowani bezrobotni w Gminie w latach 2012-2021

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

W ciągu ostatnich dziesięciu lat (2012-2021) w Gminie widoczny jest niewielki wzrost udziału ludności w wieku produkcyjnym (z 60,2% w 2012 r. do 66,2% w 2021 r.). Udział ludności w wieku poprodukcyjnym jest bardzo zbliżony na przestrzeni lat (udział waha się na poziomie 14,7%-15,5%). Jednakże maleje udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 24,5% w 2012 r. do 18,6% w 2021 r.). Ludność w wieku produkcyjnym w gminie Czarnia stanowi 66,2% ogółu mieszkańców i jest to wskaźnik wyższy niż średnia dla Polski (59,2%), województwa mazowieckiego (58,3%) oraz powiatu ostrołęckiego (62,5%). Znaczny odsetek ludności w wieku produkcyjnym jest zjawiskiem korzystnym w kontekście potencjał gospodarczego Gminy (siła robocza).



Ryc. 35 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w Gminie w latach 2012-2021

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

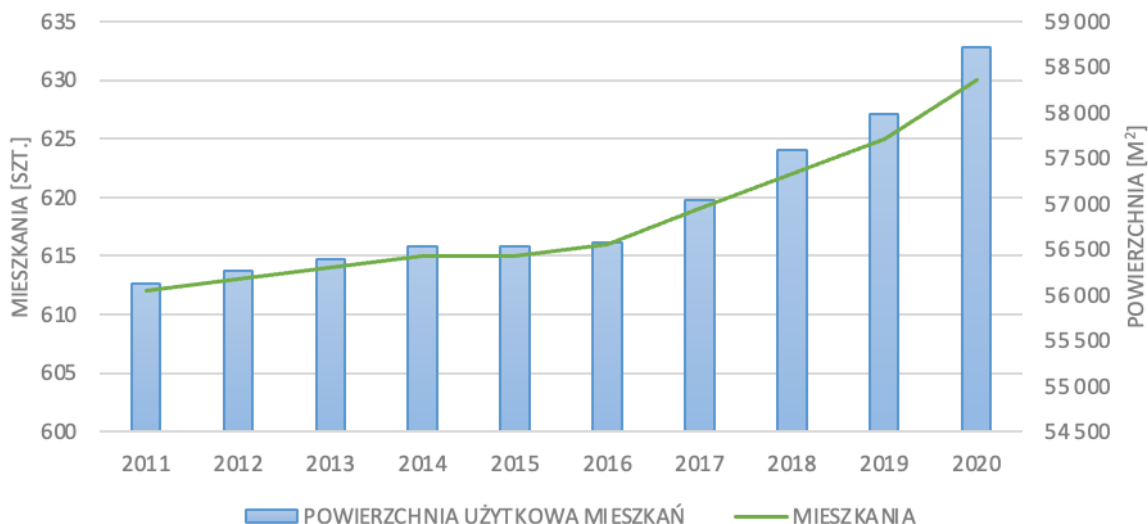
Konkluzja:

W dążeniu wzrostu udziału zatrudnienia i dalszego zmniejszenia poziomu bezrobocia wskazane jest podejmowanie inicjatyw i działań w sferze organizacji i zarządzania, takich jak: aktywizacja bezrobotnych, tworzenie nowych miejsc pracy, wspieranie podejmowania działalności gospodarczej przez mieszkańców.

Bezpośrednie przełożenie na poprawę lokalnego rynku pracy może wywierać właściwe kształtowanie polityki przestrzennej, poprzez ustalenie zasad zagospodarowania przestrzennego, w zwłaszcza w odniesieniu do nowych terenów rozwojowych. Jednocześnie wzrost poziomu życia i wielkości dochodów mieszkańców stanowią determinantę przyszłego rozwoju Gminy.

GOSPODARKA MIESZKANIOWA

Według stanu na 2020 r. w gminie Czarnia znajdowało się 595 budynków mieszkalnych, zaś liczba mieszkań wynosiła 630. Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia zauważalny jest sukcesywny wzrost liczby mieszkań, a wraz z tym wzrost powierzchni użytkowej mieszkań. Średnioroczny przyrost wskazuje na wzrost o ok. 2 miesz./rok oraz powierzchni o 260 m²/rok.



Ryc. 36 Gospodarka mieszkaniowa w Gminie w latach 2011-2020

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w Gminie w 2020 r. wyniosła ok. 93,2 m² i jest to wartość wyższa niż dla średniej kraju, województwa mazowieckiego i powiatu ostrołęckiego. Mniejsze wartości wskazują natomiast na przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na 1 osobę, wskaźnik dla gminy Czarnia to 23,8 m². Strukturę głównych wskaźników zasobów mieszkaniowych na terenie gminy Czarnia na tle kraju, województwa i powiatu przedstawiono w tabeli poniżej:

Tab. 20 Zasoby mieszkaniowe Gminy na tle kraju, województwa i powiatu w 2020 r.

WSKAŹNIK	POLSKA	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE	POWIAT OSTROŁĘCKI	GMINA CZARNIA
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	74,5 m ²	72,6 m ²	102,6 m ²	93,2 m ²
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	29,2 m ²	32 m ²	29,6 m ²	23,8 m ²
Mieszkania na 1000 mieszkańców	392,4	440,2	288,5	254,9
Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	3,82	3,61	4,61	4,09
Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	2,55	2,27	3,47	3,92
Przeciętna liczba osób na 1 izbę	0,67	0,63	0,75	0,96

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Jak wynika z powyżej tabeli województwo mazowieckie odznacza się najwyższym wskaźnikiem mieszkań na 1 tys. mieszkańców, powiat ostrołęcki wyróżnia się największym wskaźnikiem przeciętnej liczby izb na 1 mieszkanie, natomiast gmina Czarnia cechuje się najwyższym wskaźnikiem przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie oraz na 1 izbę.

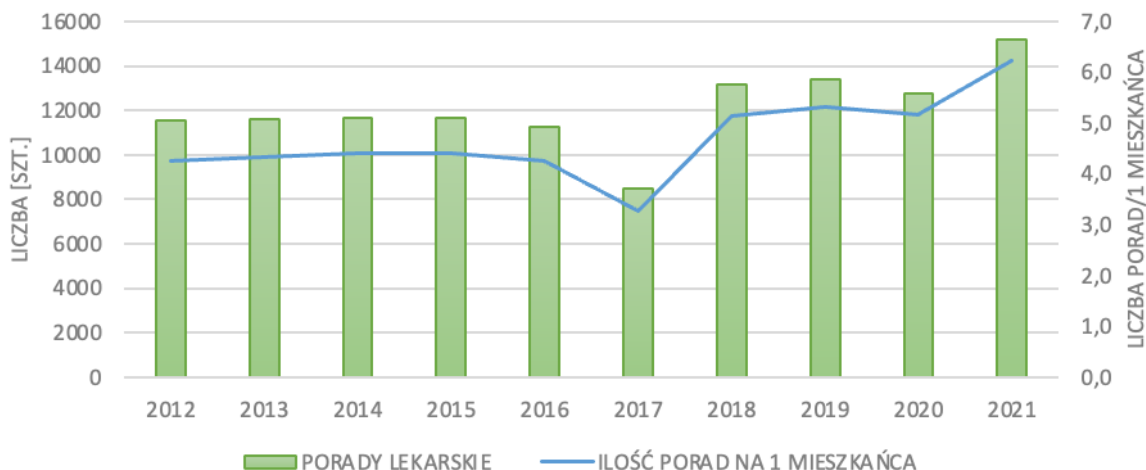
Konkluzja:

Uwzględniając przedstawione trendy, przewiduje się dalszy przyrost liczby budowanych, indywidualnych obiektów mieszkalnych na terenie Gminy. Ponadto, biorąc pod obecne występujące tendencje oraz znaczny potencjał ekonomiczny i zakładany rozwój przedsiębiorczości, a także atrakcyjne położenie geograficzne, w tym dobrą dostępność komunikacyjną i walory przyrodnicze Gminy, można prognozować sukcesywne zwiększanie tempa zainteresowania osadnictwem.

USŁUGI SPOŁECZNE

OCHRONA ZDROWIA

W Gminie funkcjonuje 1 przychodnia oraz 1 punkt apteczny (zob. w rozdz. 6.7.). Według danych GUS w 2021 r. na terenie gminy Czarnia udzielono ponad 15 tys. porad lekarskich w ramach opieki ambulatoryjnej (średnio, ok. 6,2 porad na mieszkańca).



Ryc. 37 Udzielane porady lekarskie w gminie Czarnia w latach 2012-2021

Materiał źródłowy: Opracowanie własne wg danych GUS, stan na 31.12.2021.

OŚWIATA

Obiekty związane z oświatą zlokalizowane na terenie Gminy opisano w rozdz. 6.6. Podstawowe dane dotyczące liczby poszczególnych placówek, oddziałów i uczęszczających uczniów na przestrzeni lat 2015-2020 zaprezentowano w tabeli poniżej:

Tab. 21 Struktura placówek oświaty zlokalizowanych w Gminie w latach 2015-2020

PLACÓWKI OŚWIATY		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wychowanie przedszkolne (punkty przedszkolne + oddziały przyszkolne)	Ogółem	3	3	3	3	4	4
	Oddziały	4	4	4	4	7	9
	Dzieci	65	66	62	58	57	69
Szkoły podstawowe	Ogółem	3	3	3	3	3	3
	Oddziały	16	17	20	22	30	28
	Uczniowie	230	216	241	273	261	247
Szkoły gimnazjalne	Ogółem	3	3	1	1	-	-
	Oddziały	9	9	6	4	-	-
	Uczniowie	130	123	73	35	-	-
Szkoły ponadpodstawowe	Ogółem	1	1	1	1	1	1
	Oddziały	6	6	6	5	10	11
	Uczniowie	30	30	32	23	27	25

„-”: na podstawie reformy szkolnictwa z 2017 r. z końcem roku szkolnego 2018/2019 zlikwidowano wszystkie oddziały gimnazjalne

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Gmina Czarnia zapewnia właściwą opiekę oświatową do poziomu szkół ponadpodstawowych. Na terenie Gminy funkcjonują: 4 przedszkola (1 punkt przedszkolny i 3 oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych), 3 szkoły podstawowe oraz szkoła ponadpodstawowa (Szkoła Przystosobająca do Pracy). Ponadto, na terenie Gminy w Surowem znajduje się żłobek.

POMOC SPOŁECZNA

Obiekty związane z pomocą społeczną zlokalizowane na terenie Gminy opisano w rozdz. 6.7. Wśród głównych powodów trudnej sytuacji społeczno-ekonomicznej niektórych mieszkańców Gminy należy wymienić: ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała choroba, potrzeba ochrony macierzyństwa oraz w tym potrzeba ochrony wielodzietności. Na przestrzeni ostatnich kilku lat obserwowany jest wzrost korzystających z pomocy społecznej⁴⁹:

Tab. 22 Korzystający z pomocy społecznej w Gminie w latach 2018-2021

ROK	2019	2020	2021
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej	156	225	238
Rodziny korzystające z pomocy społecznej	76	130	194
Rodziny korzystające z niefinansowej pomocy - praca socjalna z klientem	52	121	103
Osoby korzystające z zasiłków stałych	12	11	12
Osoby korzystające z zasiłków okresowych	11	12	17

Materiał źródłowy: Raport o stanie Gminy Czarnia za rok 2021, 2020, 2019.

Ponadto, w 2021 r. zrealizowano projekt dofinansowany z Unii „Centrum Usług Społecznych w Gminie Czarnia”, którego celem było zwiększenie dostępu do zintegrowanych usług społecznych, w tym pomocy społecznej.

Konkluzja:

Gmina zapewnia właściwy dostęp do usług społecznych, na poziomie adekwatnym do charakteru Gminy. Dostęp do edukacji i ochrony zdrowia jest właściwy.

Duże znaczenie ma dość bliskie (40-50 km) położenie Gminy w stosunku do większych ośrodków wojewódzkich, Ostrołęka, Przasnysz i Szczytno (woj. warmińsko-mazurskie), które stanowią główne punkty usługowe zapewniające dostęp zarówno do infrastruktury oświatowej, jak i zdrowotnej.

INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I TECHNICZNA

Przez teren Gminy przebiegają drogi o znaczeniu regionalnym: droga wojewódzka nr 614 (relacji Chorzele – Krukowo - Myszyniec). Uzupełnieniem nadrzędnego układu komunikacyjnego są drogi powiatowe i gminne. Nie występują drogi „szybkiego ruchu” (autostrady, drogi ekspresowe) ani drogi krajowe. Stan techniczny infrastruktury komunikacyjnej w skali gminy jest zróżnicowany.

Głównym miernikiem kwestii uzbrojenia terenu jest procentowy wskaźnik budynków podłączonych do poszczególnych instalacji techniczno-sanitarnych. W Gminie wskaźnik ten kształtuje się następująco⁵⁰:

- sieć wodociągowa – stopień zwodociągowania to ok. 67%, pozostali mieszkańcy zaopatrują się w wodę ze studni indywidualnych;
- sieć kanalizacyjna – aktualnie prawie nie występuje, dominują indywidualne systemów unieszkodliwiania ścieków sanitarnych (szamba, przydomowe oczyszczalnie ścieków);
- sieć gazownicza – brak sieci;
- sieć ciepłownicza – brak sieci, występują indywidualne źródła ciepła opalane najczęściej węglem, drewnem lub olejem opałowym.

Na terenie Gminy właściwie funkcjonują systemy elektroenergetyczne oraz telekomunikacyjne. Są one sukcesywnie rozbudowywane i modernizowane, zgodnie z planami zarządców sieci.

⁴⁹ Materiał źródłowy: Dane GUS – ochrona zdrowia i opieka społeczna: środowiskowa pomoc społeczna, stan na 31.12.2020 r.

⁵⁰ Materiał źródłowy: Obliczenia na podstawie danych Urzędu Gminy Czarnia.

Konkluzja:

Gmina posiada wystarczająco rozwinięty układ komunikacyjny, adekwatny do poziomu Gminy, w tym zarówno ponadlokalny jak i lokalny, zapewniający właściwy dostęp pomiędzy miejscowościami gminnymi oraz większych ośrodków miejskich województwa i kraju.

Na terenie Gminy wyróżnia się umiarkowanie rozwiniętą sieć wodociągowa oraz w dalszym ciągu nierozwiniętą sieć kanalizacyjną. Biorąc pod uwagę zakładany rozwój osadnictwa pożądane jest dalsze uzbrajanie terenów w niezbędną infrastrukturę.

8.3 ANALIZA ŚRODOWISKOWA

UKSZTAŁTOWANIE TERENU I WYSTĘPOWANIE POSZCZEGÓLNYCH KLAS SPADKÓW TERENU

Rzeźba terenu w przeważającej części Gminy nie stwarza ograniczeń lub ograniczenia są niewielkie. Do tej kategorii należą przestrzenie płaskie lub lekko faliste – wierzchowiny wysoczyzn morenowych, równiny sandrowe, płaskodenne dna dolin rzecznych, gdzie spadki terenowe są zazwyczaj niewielkie (0°-5°). Obszary o nieco wyższych nachyleniach (powyżej 10°) zajmują niewielkie areale, obejmując strefy krawędziowe wzniesień morenowych oraz skarpy dolin rzecznych.

W przypadku sytuowania zabudowy na terenach o wyższych spadkach rekomenduje się o zaniechanie czynności likwidacji istniejącej roślinności oraz jej racjonalnego wkomponowania w przestrzenie inwestycyjne.

Jednocześnie zaznacza się, iż w granicach Gminy nie występują tereny o ograniczeniach znacznych, w tym obszary predysponowane do występowania ruchów masowych.

WARUNKI PODŁOŻA BUDOWLANEGO

W przeważającej części gminy Czarnia występują stosunkowo korzystne warunki podłoża budowlanego, co związane jest z obecnością utworów piaszczystych oraz gliniastych w podłożu.

Do obszarów o niekorzystnych warunkach dla budownictwa zalicza się tereny, gdzie występują grunty słabonośne, przede wszystkim organiczne, o niejednorodnym wykształceniu litologicznym, tereny podmokłe i zabagnione z występowaniem wody gruntowej na głębokości mniejszej niż 1 m p.p.t. W granicach Gminy są to dna dolin rzecznych, w tym najważniejszych tj. Omulwi, Trybówki, a także dna niektórych zagłębień terenowych (w tym bezodpływowych). Tereny te w głównej mierze wypełniają gleby, których słaba nośność utrudnia usadowienie zabudowy, a do których zaliczyć należy torfy, namuły oraz nanosy rzeczne.

GŁĘBOKOŚĆ ZALEGANIA WODY PODZIEMNEJ, W TYM WODY GRUNTOWEJ

Z uwagi na warunki wodne, niekorzystny charakter pod realizację zabudowy towarzyszy terenom o niewielkiej głębokości zalegania wód gruntowych (terenom den dolinnych i w bezpośrednim sąsiedztwie cieków, zagłębień bezodpływowych, ale także terenom intensywnych spływów wód powierzchniowych i podziemnych).

CZYNNIKI BIOKLIMATYCZNE

Przestrzeniami o najkorzystniejszych warunkach bioklimatycznych są obszary wysoczyzn morenowych, w których występuje dobre przewietrzenie oraz wysokie usłonecznienie. Obszar ten wykazuje największą odporność na zanieczyszczenia powietrza. Na wysoczyznach zadrzewionych panuje wyższa wilgotność i bardziej wyrównany przebieg temperatur. Stoki południowe są bardziej nasłonecznione i nagrzane od północnych. Tereny te występują w północno-zachodniej części Gminy.

Dobre warunki bioklimatyczne występują również w obszarze otwartych równin sandrowych, które cechują się równomiernym usłonecznieniem i przewietrzaniem oraz mniejszymi zastojami powietrza. W przypadku bliskiego sąsiedztwa lasów klimat jest dodatkowo złagodzony o wyższej wilgotności powietrza, mniejszej amplitudzie temperatur i prędkości wiatrów.

Mniej sprzyjające warunki bioklimatyczne panują w zagłębieniach terenowych i dolinach rzecznych, a w tym w obrębie torfowisk i rozległych terenów łąkowo-pastwiskowych. Tereny te wyróżnia zwiększona wilgotność powietrza, mniejsze amplitudy powietrza oraz występowanie zastoisk powietrza. Często występują mgły i zamglenia oraz zwiększona transpiracja przez co odradza się realizację zabudowy mieszkaniowej w ich granicach.

Szczególny wpływ na warunki bioklimatyczne posiadają kompleksy leśne (sylwoekosystemy), które odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu warunków aerosanitarnych (pochłaniają zanieczyszczenia, zmieniają ich zasięg, absorbują pyły, regulują akustykę). Ponadto hamują prędkość wiatru, wydłużają okres topnienia pokrywy śnieżnej, zapewniają cień, łagodzą amplitudy temperatur (latem zapewniają ochłodę, zimą zmniejszają odczuwalne zimno), zwiększają wilgotność, przeciwdziałają sptywowi powierzchniowym i podziemnym, łagodzą falę powodziową, stanowią schronienie dla wielu gatunków zwierząt oraz siedlisko bytowania roślin, lasy suche i świeże nadają się do wykorzystania rekreacyjnego, w zależności od rodzaju poprawiają nastrój, działają pobudzająco lub uspokajająco.

ZASOBY UŻYTKOWE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO, W TYM OBJĘTE OCHRONĄ PRAWNĄ ORAZ STANOWIĄCE BARIERY (OGRANICZENIA) EKOLOGICZNE ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA

Występują następujące rodzaje zasobów użytkowych środowiska przyrodniczego:

- wody powierzchniowe – główne rzeki Gminy, w tym: Omulew (rzeka graniczna), Trybówka oraz ich dopływy; zasoby wód powierzchniowych tworzą również starorzecza, drobne zbiorniki wodne (oczka, rzadziej stawy) oraz system rowów melioracyjnych;
- wody podziemne – użytkowe zasoby wodonośne (występują w poziomie czwartorzędowym);
- lasy, w tym lasy ochronne – zwłaszcza zwarte kompleksy leśne pełniące funkcje ekologiczne i gospodarcze, w tym lasy posiadające status ochronnych;

Tereny powyższe stanowią bariery ekologiczne, rozumiane jako swoiste ograniczenia rozwoju zagospodarowania, generujące trudności inwestycyjne (prawne, ekofizjograficzne). Zagospodarowanie przestrzenne Gminy powinno uwzględniać występowanie zasobów użytkowych środowiska, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Tereny te należy chronić przed nadmierną zabudową (grunty rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej), zupełnie wyłączyć z zabudowy (najbardziej wartościowe siedliska przyrodnicze) lub zabudowę kształtować w sposób zapewniający przeciwdziałanie degradacji zasobów (wody powierzchniowe i podziemne). W myśl zasady rozwoju zrównoważonego, potrzeby zagospodarowania przestrzennego należy realizować bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokajanie. W pierwszej kolejności zagospodarowane powinny zostać tereny nieużytków i gruntów rolnych najniższych klas bonitacyjnych. Zabudowę terenu należy realizować bez pogorszenia stanu funkcjonowania środowiska przyrodniczego Gminy i regionu.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

Występowanie powierzchniowych lub obiektowych form ochrony przyrody niesie za sobą ograniczenia w możliwościach rozwoju zagospodarowania przestrzennego – gospodarowanie przestrzenią w obrębie form ochrony przyrody podporządkowane jest przede wszystkim celom przyrodniczym. W zależności od rodzaju formy ochrony przyrody jest ono bardziej restrykcyjne (np. rezerваты przyrody – zakaz zabudowy), lub mniej restrykcyjne (np. obszary chronionego krajobrazu – sytuowanie zabudowy ograniczone, ale możliwe pod pewnymi warunkami).

Gmina objęta jest częściowo powierzchniowymi formami ochrony przyrody – łącznie ok. 24,7% całkowitej powierzchni. Występują także formy obiektowe – pomniki przyrody oraz obowiązująca ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów (która obowiązuje na terytorium całego kraju).

Występują dwa rezerваты przyrody (Surowe oraz Czarnia). W stosunku do rezerwatów obowiązują zasady gospodarowania określone w aktach prawnych, aktualnie dla nich obowiązujących. Ochrona tych obszarów determinuje zakaz zabudowy osadniczej w ich obrębie.

W Gminie swój zasięg mają obszary Natura 2000 (Dolina Omulwi i Płodownicy PLB140005 oraz Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047). Ich obecność wiąże się z koniecznością respektowania w ich obrębie przepisów prawa ochrony przyrody oraz tzw. planów zadań ochronnych. Ponadto, w odniesieniu do obszarów Natura 2000 istotny jest m.in. zakaz podejmowania działań mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności mogących:

- pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000;
- wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000;
- pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Zakaz podejmowania działań mogących znacząco negatywnie oddziaływać na stan przyrody na obszarze Natura 2000 odnosi się także do przedsięwzięć realizowanych w sąsiedztwie obszaru Natura 2000, poza jego granicami.

W granicach Gminy występują pomniki przyrody. Ochroną objęte są wyłącznie obiekty w granicach lokalizacji, z zasięgiem korony i systemu korzeniowego. Ponadto, na terenie Gminy obowiązująca ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów, która jest obligatoryjna na terytorium całego kraju. W przypadku stwierdzenia gatunków chronionych zastosowanie mają przepisy ustawy o ochronie przyrody oraz stosowne rozporządzenia.

SYSTEM POWIĄZAŃ PRZYRODNICZYCH W SKALI LOKALNEJ I PONADLOKALNEJ

System powiązań przyrodniczych w skali lokalnej i ponadlokalnej realizowany jest przez system korytarzy i płatów ekologicznych. W odniesieniu do krajowych i wojewódzkich koncepcji systemu przyrodniczego, oraz w oparciu o analizę struktury środowiska Gminy, wytypowano komponenty wchodzące w skład systemu przyrodniczego, stanowiące cenne i powiązane ze sobą elementy środowiska, przenikające się wzajemnie i stanowiące spójną całość:

- komponenty o znaczeniu ponadlokalnym – wojewódzkim i krajowym:
 - korytarz ekologiczny doliny rzeki Omulew,
 - korytarz ekologiczny wschodniej części Gminy,
 - korytarz ekologiczny zachodniej części Gminy ;
- komponenty o znaczeniu lokalnym (gminnym i miejscowym):
 - korytarze lokalne – obejmujące ciągi doliny rzeki Trybówki oraz mniejszych cieków i kanałów wraz z najbliższym otoczeniem,
 - płaty lokalne – stanowią pojedyncze enklawy terenów leśnych i zadrzewionych.

OGRANICZENIA ZWIĄZANE Z WYSTĘPOWANIEM ZAGROŻEŃ PRZYRODNICZYCH

Nie występują tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi. W związku z powyższym stwierdza się, iż rzeźba terenu nie stwarza ograniczeń dla rozwoju zagospodarowania przestrzennego Gminy.

Część obszaru Gminy narażona jest na występowanie powodzi – wzdłuż rzeki Omulew występuje „obszar szczególnego zagrożenia powodzią”. Jego zasięg zidentyfikowany został na podstawie tzw. map zagrożenia powodziowego (MZP) opracowanych przez RZGW. Obszar

szczególnego zagrożenia powodzią w granicach Gminy obejmuje obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (raz na 100 lat) oraz obszaru, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (raz na 10 lat).

Zgodnie z mapą obszarów zagrożonych podtopieniami (PIG) stwierdza się, iż gmina Czarnia położona jest w strefie zasięgu występowania podtopień. Intensywne opady deszczu w okresie letnim oraz gwałtowne topnienie dużej ilości pokrywy śnieżnej podczas wczesnej wiosny przyczynić się mogą do podwyższenia poziomu wód gruntowych i powstania lokalnych rozlewisk. Tego typu zjawisko może mieć potencjalnie miejsce na terenach położonych w bliskim sąsiedztwie dolin rzecznych, na obszarach zabagnionych z płytko zalegającą pierwszą warstwą wodonośną oraz w obrębie lokalnych zagłębień bezodpływowych. W większości przypadków cykliczne, najczęściej wiosenne, podwyższone stany wód nie powodują strat gospodarczych z uwagi na fakt, że są to tereny wykorzystywane jako ekstensywne użytki zielone.

Zgodnie z planem przeciwdziałania skutkom suszy stwierdza się, że gmina Czarnia:

- narażona jest na ryzyko wystąpienia suszy rolniczej; ryzyko to występuje głównie w centralnej części Gminy, która nie jest objęta kompleksami leśnymi;
- w stopniu „umiarkowanym” narażona jest na wystąpienie zagrożenia suszy hydrologicznej;
- w stopniu „słabym” narażona na ryzyko wystąpienia suszy hydrogeologicznej;
- w stopniu „silnym” oraz „umiarkowanym” narażona jest na syntetyczne ryzyko wystąpienia suszy; relatywnie największe ryzyko wystąpienia suszy dotyczy głównie przestrzeni rolniczych.

Konkluzja:

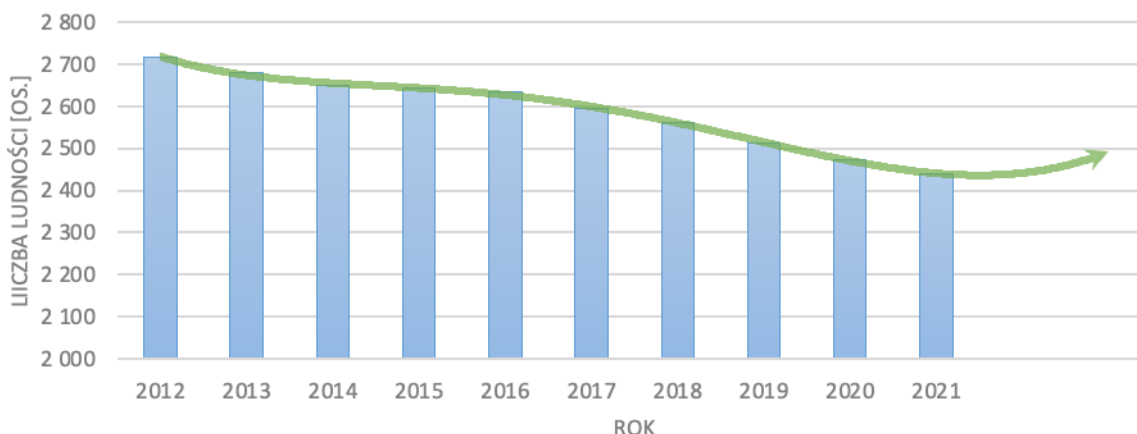
Środowisko przyrodnicze wywiera istotny wpływ na rozwój zagospodarowania przestrzennego. Przydatność zasobów i walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju poszczególnych funkcji użytkowych w Gminie, związana jest z szeregiem warunków i czynników przyrodniczych, takich jak:

- ukształtowanie terenu i występowanie poszczególnych klas spadków terenu;
- warunki podłoża budowlanego;
- głębokość zalegania wody podziemnej, w tym wody gruntowej;
- czynniki bioklimatyczne;
- występowanie zasobów użytkowych środowiska, w tym objętych ochroną prawną oraz stanowiących bariery ekologiczne (ograniczenia ekologiczne) rozwoju zagospodarowania;
- występowanie form ochrony przyrody;
- położenie obszaru w na tle systemu powiązań przyrodniczych w skali lokalnej i ponadlokalnej;
- ograniczenia i bariery środowiska, związane z występowaniem zagrożeń przyrodniczych.

8.4 PROGNOZY DEMOGRAFICZNE, W TYM UWZGLĘDNIAJĄCE, TAM GDZIE TO UZASADNIONE, MIGRACJE NA OBSZARACH FUNKCJONALNYCH

STAN OBECNY I DOTYCHCZASOWE TENDENCJE ZMIAN W LICZBIE LUDNOŚCI

Liczba ludności w gminie Czarnia wynosi ok. 2,5 tys. osób, z czego najbardziej zaludnione sołectwa to: Surowe (36,6%) oraz Czarnia (15,9%) i Bandysie (14,1%). Szczegółowe dane dotyczące rozmieszczenia ludności w Gminie zawarto w rozdz. 6.1. Na przestrzeni lata 2012-2021 nastąpił spadek liczby ludności o ok. 10%. Średniorocznie liczba ludności malała o ok. 28 osób/rok.



Ryc. 38 Zmiany w liczbie ludności Gminy w latach 2012-2021

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2021 r.

Charakterystycznym dla gminy Czarnia jest przeważnie ujemny przyrost naturalny ludności, tj. przewaga liczby zgonów nad liczbą urodzeń. Saldo migracji na przestrzeni lat 2011-2020 było ujemne, czyli przeważała liczba emigrantów nad imigrantami (por. rozdz. 6.1).

Konkluzja:

W celu zahamowania postępującego spadku liczby ludności i odwrócenia tendencji migracyjnych istotne jest stworzenie warunków przestrzennych do potencjalnego osiedlania się i zakładania rodzin na terenie Gminy, w tym poprzez kształtowanie struktury przestrzennej uwzględniającej potencjał gospodarczy oraz endogeniczne i egzogeniczne uwarunkowania rozwojowe.

MIGRACJE W RAMACH OBSZARÓW FUNKcjONALNYCH

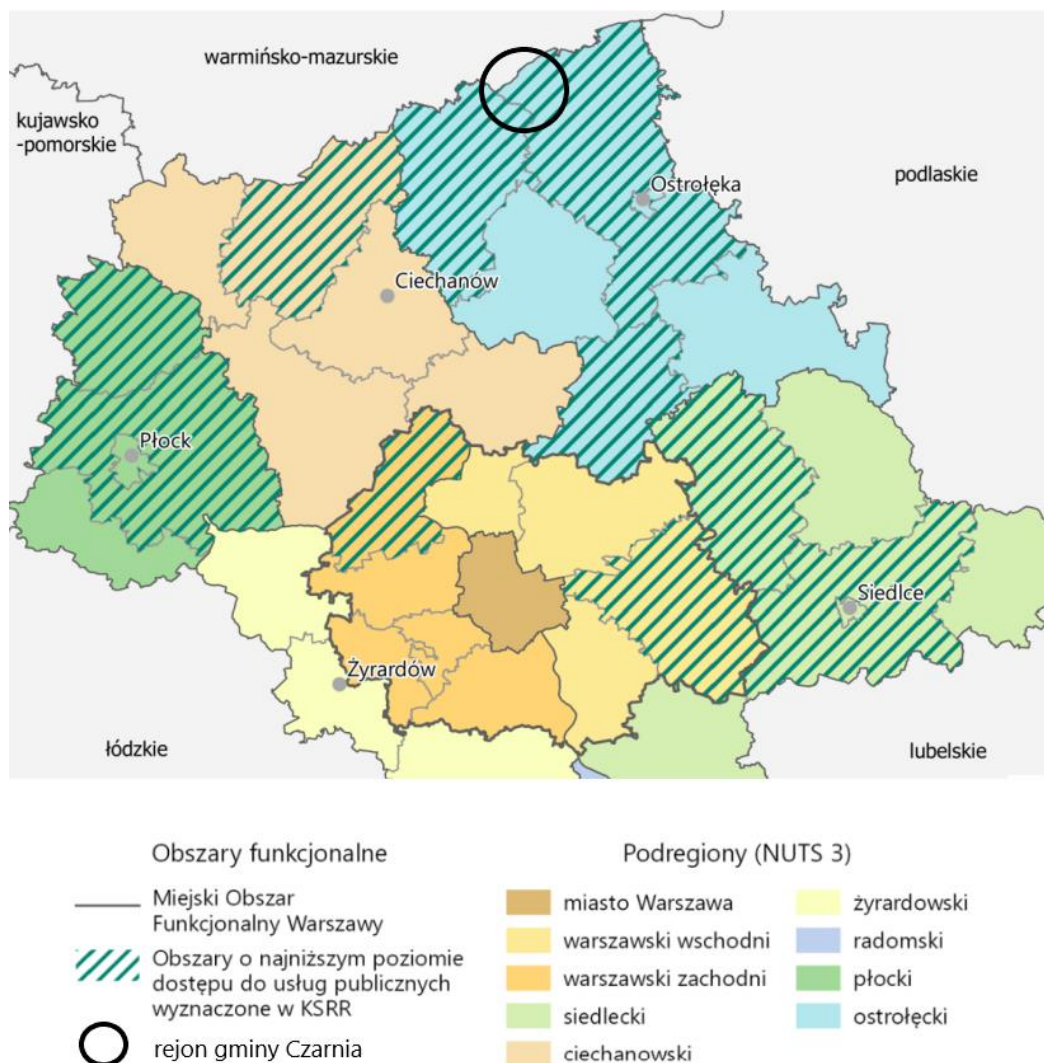
W obowiązującym *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego* (2018 r.) zostały określone obszary funkcjonalne województwa, które stanowią narzędzie wspomagające do sformułowania polityki przestrzennej województwa. W Planie określono cztery obszary funkcjonalne województwa mazowieckiego:

- miejski obszar funkcjonalny Warszawy;
- obszary o najniższym dostępie do dóbr i usług;
- wiejskie obszary funkcjonalne wymagające wsparcia procesów rozwojowych;
- wiejskie obszary funkcjonalne uczestniczące w procesach rozwojowych.

Gmina Czarnia zlokalizowana jest w podregionie (NUTS 3) ostrołęckim w obszarze funkcjonalnym o najniższym poziomie dostępu do usług publicznych wyznaczonych w *KSRR (Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie)*.

Głównymi zasadami zagospodarowania obszarów o najniższym dostępie do dóbr i usług to:

- działania ukierunkowane na ożywienie gospodarcze obszaru;
- poprawę warunków życia mieszkańców;
- zahamowanie nadmiernej migracji ludzi wykształconych i przedsiębiorczych;
- podniesienie mobilności mieszkańców;
- zmniejszenie poziomu bezrobocia.



Ryc. 39 Położenie gminy Czarnia na tle obszarów funkcjonalnych

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, 2018.

Oprócz tego, gmina Czarnia znajduje się w obrębie wiejskich obszarów funkcjonalnych wymagających wsparcia procesów rozwojowych. Wśród zasad zagospodarowania w/w obszarów wyróżnia się (zob. rozdz. 15.1.):

- poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych;
- kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej na gruntach najwyższych klas bonitacyjnych I-III;
- wielofunkcyjny rozwój obszarów o średniej i niskiej zdolności produkcyjnej, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego;
- poprawa dostępności komunikacyjnej;
- budowa i rozbudowa systemów wodociągowo-kanalizacyjnych, a także sukcesywna sanitacja terenów o zabudowie rozproszonej;
- zwiększenie nasycenia infrastrukturą ICT;
- tworzenie przestrzeni publicznych, będących miejscem koncentracji i aktywizacji społeczności lokalnych;
- objęcie ochroną unikalnych elementów architektury wiejskiej charakterystycznej dla poszczególnych regionów, w tym układów ruralistycznych.



Ryc. 40 Położenie gminy Czarnia na tle wiejskich obszarów funkcjonalnych

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, 2018.

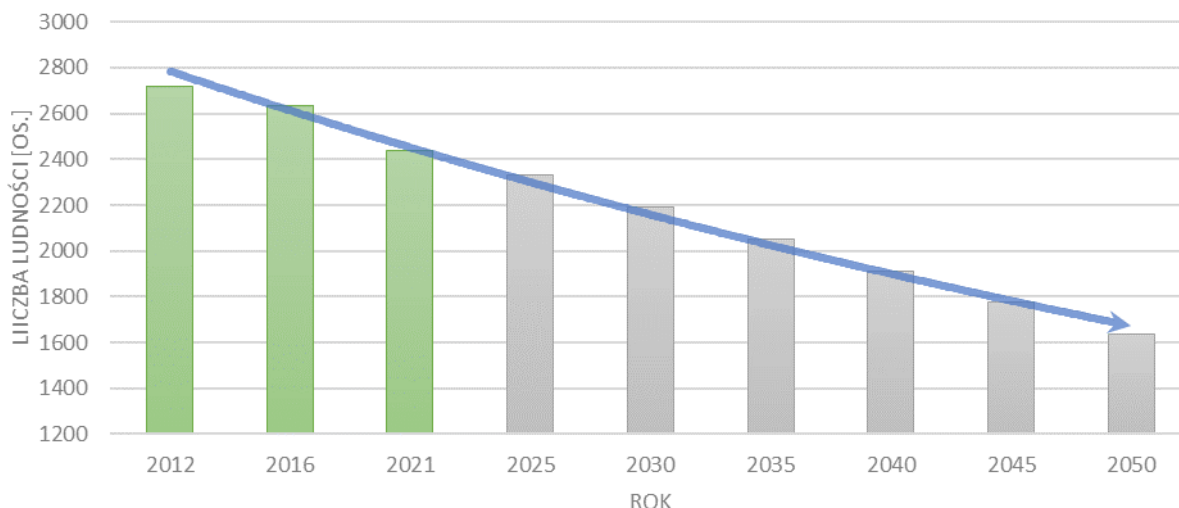
Konkluzja:

W związku z położeniem gminy Czarnia w obszarach funkcjonalnymi o najniższym poziomie dostępu do usług publicznych oraz w wiejskich obszarach wymagających wsparcia procesów rozwojowych, ruch migracyjny jest niewielki. Wielu mieszkańców wyjeżdża do większych miast na stałe w poszukiwaniu pracy i dalszego kształcenia. Efektem migracji ludności do bardziej rozwiniętych gmin i miast jest spadek liczby mieszkańców, a tym samym ujemne saldo migracji. Jest to obecnie jedna z głównych przyczyn nasilania procesów depopulacyjnych.

PROGNOZA LICZBY LUDNOŚCI

WARIANT DALSZEGO SPADKU ZAŁUDNIENIA

Na podstawie zmian demograficznych zachodzących w gminie Czarnia na przestrzeni lat 2012-2021, zaobserwowano spadek liczby ludności o ok. 277 osób (o ok. 10%), czyli średniorocznie w przybliżeniu wynosi 28 osób/rok. Zakładając kontynuację obecnej sytuacji, liczba mieszkańców w Gminie w perspektywie 30-tu lat mogłaby spaść do poziomu 1,6 tys. osób.

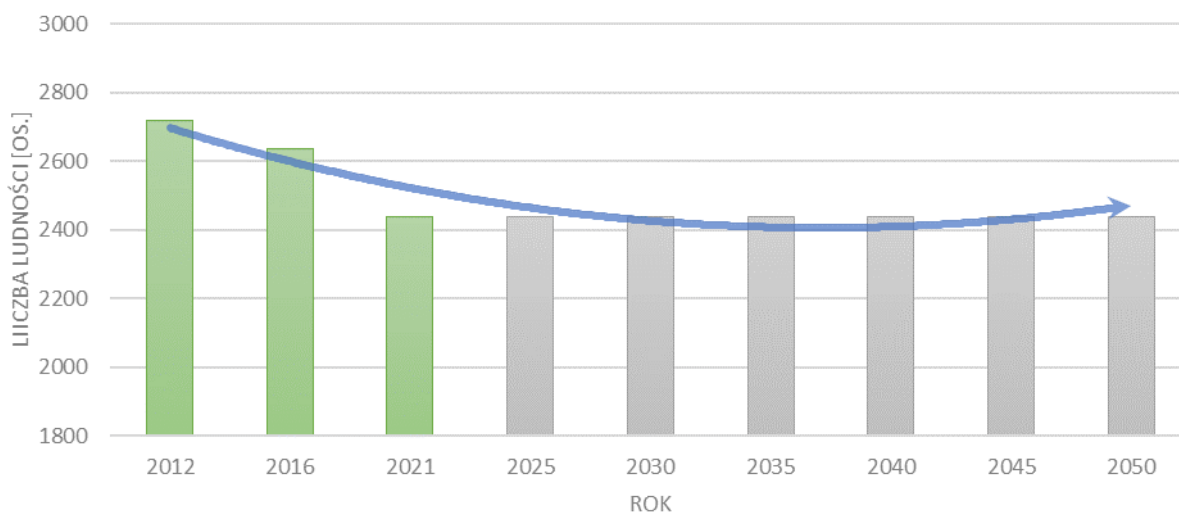


Ryc. 41 Prognoza demograficzna Gminy w perspektywie ok. 30 lat – wariant dalszego spadku zaludnienia

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

WARIANT UTRZYMANIA STANU ZALUDNIENIA

W perspektywie wieloletniej możliwy jest również wariant, gdzie liczba ludności utrzyma się na zbliżonym poziomie do obecnego. Warunkiem jego wystąpienia byłby osiągnięcie zbliżonych wartości przyrostu naturalnego i salda migracji lub zaistnienie efektu równoważenia jednego ze procesów demograficznych, tym drugim (np. ubytek liczby ludności wskutek emigracji, niwelowany poprzez zbliżoną wartość przyrostu naturalnego). Wówczas liczba mieszkańców gminy Czarnia utrzymałaby się na poziomie ok. 2,4-2,5 tys. osób.



Ryc. 42 Prognoza demograficzna Gminy w perspektywie ok. 30 lat – wariant utrzymania się sytuacji demograficznej

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

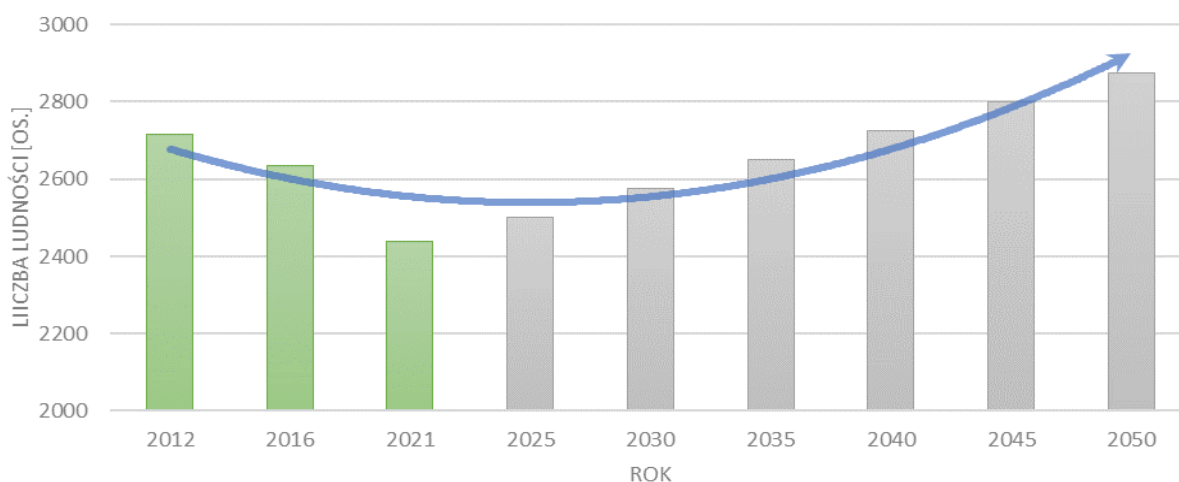
WARIANT WZROSTU ZALUDNIENIA

Optymistyczny scenariusz demograficzny na terenie gminy Czarnia również jest możliwy, jednakże warunkowałoby go wystąpienie m.in. następujących zjawisk społecznych:

- zakładanie rodzin przez roczniki „bumu” demograficznego lat 80-tych i początku lat 90-tych, polityka prorodzinna rządu i samorządu, wzrost zamożności Gminy i społeczeństwa oraz wydłużanie średniej długości życia;
- zainteresowanie osadnictwem na terenach wiejskich (moda na „mieszkanie na wsi”), w oddaleniu od dużych ośrodków miejskich (migracje krajowe);

- wzrost liczby ludności związany z ruchem migracyjnym zagranicznym, spowodowany niestabilną sytuacją polityczno-gospodarczą (napływ ludności zagranicznej) lub powrotami z emigracji zagranicznej (powrót ludności krajowej);
- liczne inwestycje w infrastrukturę techniczną, komunikacyjną, społeczną i rekreacyjną na terenie Gminy – zakłada się wzrost atrakcyjności Gminy jako miejsca zamieszkania lub prowadzenia działalności gospodarczej;

Biorąc pod uwagę powyższe czynniki, przyjęto szacunkowo, że: liczba mieszkańców w gminie Czarnia mogłaby osiągnąć poziom sprzed 2012 roku, a nawet go przekroczyć. Zakładając, że liczba ludności wzrastałaby o ok. 10-12 os./rok, łącznie w co okresie 30-sto letnim przełożyłoby się to na wzrost zaludnienia o ok. 300-360 osób. Zatem w perspektywie 30-to letniej, w optymistycznym wariantcie demograficznych, liczba mieszkańców Gminy mogłaby osiągnąć poziom ponad 2800 osób.



Ryc. 43 Prognoza demograficzna Gminy w perspektywie ok. 30 lat – wariant wzrostu zaludnienia

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

Konkluzja:

Przewidywanie zmian w liczbie ludności zawsze obarczone jest dużą niepewnością i zależne jest od postępujących procesów globalizacyjnych oraz stale zmieniających się postaw światopoglądowych ludności, a także polityki rodzinnej państwa i samorządów. Szacowanie zaludnienia nabiera szczególnej trudności w kontekście wydarzeń w naszej części Europy (konfliktu militarnego na Ukrainie). Sytuacja z jaką mamy do czynienia od lutego 2022 r. pokazuje, jak dynamiczne mogą być zmiany zachodzące w Polsce i na świecie, w tym zmiany demograficzne. Zważywszy na powyższe, celem strategicznego rozwoju powinno być przede wszystkim zapewnienie warunków w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym do podnoszenia atrakcyjności Gminy jako miejsca do życia i prowadzenia aktywności gospodarczej, co z kolei może przełożyć się na sukcesywny wzrost liczby ludności.

Na potrzeby niniejszego bilansu przyjęto optymistyczny wariant demograficzny, tj. wariant wzrostu zaludnienia – przyjęto, że liczba mieszkańców w gminie Czarnia będzie wzrastać średnio o ok. 10 osób⁵¹ średniorocznie w perspektywie 30 lat, co w całym okresie przełoży się na wzrost liczby ludności o ok. 300 osób – w perspektywie 30-to letniej przewiduje się, że liczba mieszkańców Gminy osiągnie w przybliżeniu poziom ok. 2 800 osób.

⁵¹ Wariant wzrostu zaludnienia: 15 os. średniorocznie x 30 lat = 450 os. w perspektywie 30-to letniej.

8.5 MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PRZEZ GMINĘ WYKONANIA SIECI KOMUNIKACYJNEJ I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, A TAKŻE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ, SŁUŻĄCYCH REALIZACJI ZADAŃ WŁASNYCH GMINY

Prosperowanie inwestycji m.in. z zakresu infrastruktury komunikacyjnej, technicznej i społecznej przyczynia się do zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty, które należy do zadań własnych gminy. Zgodnie z Ustawą o samorządzie gminnym, zadania własne gminy w tym zakresie obejmują sprawy związane m.in. z gminnymi drogami, ulicami, mostami i placami, wodociągami i zaopatrzeniem w wodę, kanalizacją, usuwaniem i oczyszczaniem ścieków, zaopatrzeniem w energię elektryczną, ciepłą i gaz, telekomunikacją, ochroną zdrowia, pomocą społeczną, mieszkalnictwem gminnym, edukacją publiczną, kulturą, opieką nad zabytkami, kulturą fizyczną, turystyką itd.

Realizacja zadań przewidzianych w Studium wymaga zaangażowania znacznych środków finansowych, co może stanowić największą barierę dla samorządów i mieszkańców. Funkcjonujący w Polsce, wielopoziomowy i zróżnicowany system finansowania, może w znaczącym stopniu wpłynąć na realizację zakładanych celów rozwojowych. System ten obejmuje finansowanie w formie bezzwrotnej (dotacje) lub zwrotnej (pożyczki). W jego zakres wchodzi m.in. projekty dotyczące realizacji sieci komunikacyjnej oraz infrastruktury technicznej i społecznej, które mają przyczynić się do osiągnięcia najważniejszych, krajowych i unijnych celów rozwojowych.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I FORMY WSPÓŁPRACY

Przedsięwzięcia inwestycyjne inicjowane przez samorząd mogą być zatem zasilane zarówno z zasobów finansowych budżetu Gminy, które są jednak ograniczone, jak i ze źródeł zewnętrznych od publicznych instytucji finansowych czy prywatnych inwestorów. Do najważniejszych z źródeł należą:

- źródła wewnętrzne:
 - dochody własne jednostek samorządu terytorialnego;
 - dotacje celowe – pochodzące z budżetu państwa w celu dofinansowania zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego, które mogą dotyczyć m.in.⁵²:
 - finansowania lub dofinansowania kosztów inwestycji realizowanych przez gminę;
 - przedsięwzięć objętych mecenatem państwa w dziedzinie kultury;
 - przedsiębiorców i są udzielane z uwzględnieniem przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej;
 - badań naukowych lub prac rozwojowych i są udzielane z uwzględnieniem kryteriów i trybu określonych w odrębnych przepisach;
 - umów o partnerstwie publiczno-prywatnym i są udzielane z uwzględnieniem przepisów o partnerstwie publiczno-prywatnym.
- źródła zewnętrzne:
 - źródła finansowania unijnego, w tym m.in.⁵³:
 - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego - wzmocnienie spójności gospodarczej i społecznej UE oraz łagodzenie dysproporcji w rozwoju europejskich regionów i zmniejszanie braków w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji;

⁵² Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (t. j. Dz. U. z 2021 poz. 305 z późn. zm.)

⁵³ Materiał źródłowy: Fundusze Europejskie na lata 2021-2027, www.funduszeuropejskie.gov.pl.

- Fundusz Spójności - redukcja dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowanie zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu;
 - Europejski Fundusz Społeczny+ - zwiększanie spójności społecznej i gospodarczej, odpowiadanie na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymulowanie zrównoważonego rozwoju gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki;
 - Fundusz Europejski na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FENIKS) – rozwój gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. Wsparcie inwestycji transportowych oraz dofinansowanie ochrony zdrowia i dziedzictwa kulturowego;
 - Fundusz Europejski dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) – wspiera realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz takich, które zwiększają konkurencyjność polskiej gospodarki. Z programu korzystają przede wszystkim: przedsiębiorcy, instytucje z sektora nauki, konsorcja przedsiębiorstw oraz instytucje otoczenia biznesu, w szczególności ośrodki innowacji;
 - Fundusz Europejski dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) - obszary działania FERS to: praca, edukacja, zdrowie oraz dostępność. Program wspiera projekty z zakresu: poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia;
 - Fundusz Europejski na Rozwój Cyfrowy (FERC) - koncentruje się przede wszystkim na: zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego Internetu szerokopasmowego, udostępnieniu zaawansowanych e-usług pozwalających na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnieniu cyberbezpieczeństwa, rozwoju gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych, wsparciu rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych;
 - Fundusz Europejski dla Polski Wschodniej (FEPW) – program dla makroregionu Polski Wschodniej, który koncentruje się na czterech obszarach: wzmocnienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, energia i ochrona klimatu, spójna sieć transportowa i zwiększenie dostępności transportowej oraz aktywizacja kapitału społecznego, rozwój turystyki i usługi uzdrowiskowe. Do województw objętych wsparciem należą: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie oraz mazowieckie bez Warszawy i otaczających ją powiatów;
 - Krajowy Plan Odbudowy (KPO) - program reform i projektów strategicznych, które przyczyniają się do pobudzenia gospodarki, inwestycji, wzrostu gospodarczego oraz zatrudnienia. KPO dotyczy obszarów, które są najbardziej istotne z punktu widzenia konieczności odbudowy gospodarki po pandemii spowodowanej COVID-19, ale także w tych, które tworzą trwałe podwaliny pod budowę zdrowej gospodarki odpornej na kolejne wstrząsy.
- źródła finansowania krajowego i regionalnego, w tym m.in.:
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – wraz z wojewódzkimi funduszami tworzy system finansowania ochrony środowiska przyrodniczego i gospodarki wodnej w kraju, w tym także stanowi narzędzia wdrażania Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko;
 - Fundusz Dopłat – rządowy program wspomagania budownictwa socjalnego, którego adresatami są podmioty podejmujące zadania z zakresu budowy zasobów lokali

społecznych, mieszkań chronionych oraz noclegowni i domów dla bezdomnych. W ramach programu można również uzyskać wsparcie na: modernizację i rewitalizację, inwestycje czy na zwiększenie efektywności energetycznej dzięki OZE;

- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój – jego głównym celem jest wzrost kompetencji i umiejętności Polaków, aby mogli skutecznie konkurować na rynku pracy w gospodarce europejskiej oraz globalnej. Wśród priorytetów, jakie mają być realizowane w ramach programu, znalazło się między innymi wsparcie: innowacji, edukacji, zdrowia, gospodarki oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;
- Fundusz Leśny – fundusz celowy Lasów Państwowych stanowiący pomoc w wyrównywaniu deficytów finansowych w nadleśnictwach, prosperujących w niekorzystnych warunkach przyrodniczo-ekonomicznych dla realizowania celów gospodarki leśnej.

Ograniczenia w swobodzie inwestowania infrastruktury z zasobów własnych, wzrastająca konkurencja wśród jednostek samorządowych, intensywne procesy demograficzne, wzrastające wymagania użytkowników, nieustanny postęp technologiczny wymuszają na włodarzach poszukiwanie alternatywnych sposobów urzeczywistnienia potrzebnych inwestycji. Przy poszukiwaniu możliwości realizacji celów infrastrukturalnych niezbędne jest m.in. rozpoznanie w możliwościach zaangażowania obszaru prywatnego. Wśród najczęściej stosowanych form współpracy międzysektorowej wyróżniamy:

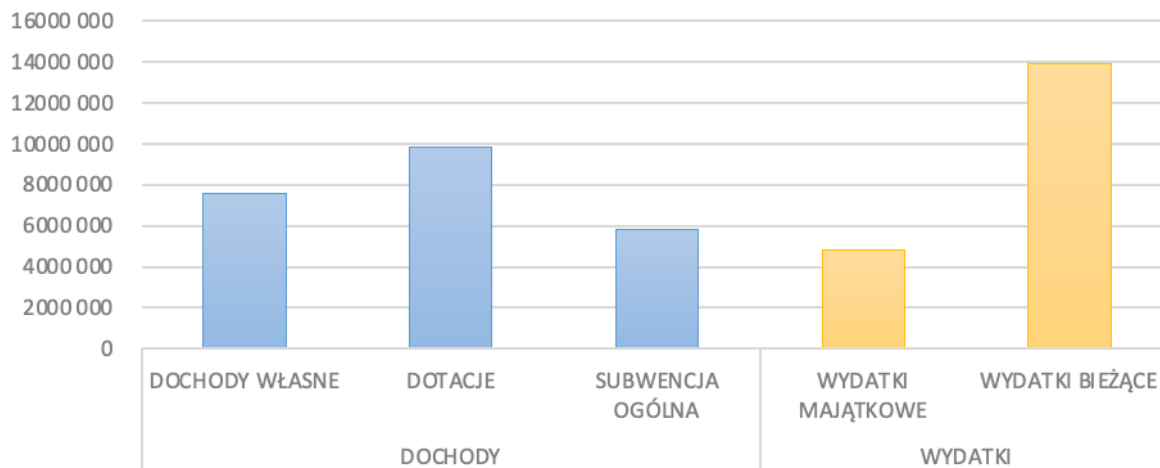
- partnerstwo publiczno-prywatne – rodzaj kooperacji podmiotu publicznego z prywatnym przy przedsięwzięciach mających na celu realizację zadań publicznych poprzez wykreowanie, niezbędnego do realizacji zamierzeń zaplecza finansowego, organizacyjnego i technicznego. Za zaangażowanie własnych środków prywatnemu partnerowi zapewnia się możliwość korzystania z inwestycji. Poprzez PPP obie strony zyskują korzyści zarówno w obszarze celów społecznych, jak i komercyjnych danego przedsięwzięcia;
- *project finance* – instytucja lub zespół instytucji finansowych oraz inwestorzy kapitałowi zapewniają środki na pokrycie nakładów związanych z urzeczywistnieniem przedsięwzięcia pod warunkiem, że zainwestowany kapitał zostanie zwrócony z nadwyżek płynących z eksploatacji inwestycji;
- leasing, najem, dzierżawa – polega na użyczeniu jednej stronie dobra do odpłatnego korzystania. Gmina w tym przypadku może obrać rolę korzystającego (leasingobiorcy) lub wyznaczyć do tego podległą jednostkę. Leasing oznacza zobowiązanie leasingodawcy do nabycia rzeczy od zbywającego w warunkach zamieszczonych w umowie i oddanie jej korzystającemu (np. gminie) do użytkowania przez dany czas, natomiast korzystający zgadza się spłacić finansującemu wynagrodzenie pieniężne równe minimum cenie lub wynagrodzeniu z tytułu nabycia dobra przez finansującego;
- fundusz *venture capital* – jednostki samorządu terytorialnego mogą z niego korzystać gdy stworzą spółkę o charakterze użyteczności publicznej. Jest to więc finansowanie z zewnątrz z zamiarem osiągnięcia długo i krótkoterminowych zysków z przyrostu wartości kapitału. Istota inwestycji *venture capital* dotyczy zasilania kapitałem przedsiębiorstwa we wczesnej fazie jego rozwoju poprzez objęcie jego akcji lub udziałów. Inwestor finansujący z tytułu finansowania w ramach *venture capital* (fundusz *venture capital*) zostaje współwłaścicielem spółki.

MOŻLIWOŚCI FINANSOWE GMINY

Finansowanie rozwoju lokalnego na przestrzeni ubiegłych lat, w tym wydatki i dochody budżetu Gminy omówiono w rozdziale 8.1. Na podkreślenia zasługuje fakt stale rosnącego poziomu dochodów i jednocześnie wydatków Gminy.

Jednym ze wskaźników finansowych, który określa możliwości finansowania inwestycji jest wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem (%), który uważany jest za podstawowy miernik oceny samodzielności finansowej – im wyższy wskaźnik, tym większy wpływ na osiągnięte dochody i kreowanie własnej polityki wydatkowej, w tym w sferze inwestycji.

Zgodnie z danymi GUS dochody ogółem wynosiły w 2020 r. ok. 23,2 mln zł., z czego dochody własne stanowiły ok. 32,7%, dotacje ok. 42,3%, natomiast subwencja ogólna ok. 25,1%. Wydatki z budżetu, ok. 18,7 mln zł., nie przewyższyły wartości dochodów w Gminie. Wśród wydatków z budżetu wyodrębniono wydatki bieżące o wartości ok. 13,9 mln zł. oraz wydatki majątkowe o wartości 4,7 mln zł. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w 2020 r. wynosił ok. 25,6%⁵⁴. Przedsięwzięcia inwestycyjne w znacznym stopniu zasilane są zatem ze źródeł zewnętrznych.



Ryc. 44 Struktura dochodów i wydatków w Gminie w 2020 r.

Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Aktualna Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Czarnia na lata 2018-2022 zakładała, że część wydatków majątkowych będzie przeznaczona w realizację inwestycji infrastrukturalnych z obszaru komunikacji, infrastruktury społecznej i technicznej. Planowane jest m.in.: przebudowa dróg gminnych, budowa wodociągu, rozbudowa oświetlenia ulicznego.

Biorąc pod uwagę dane zawarte w rozdz. 8.1., dochody ogółem gminy Czarnia na przestrzeni lat 2010-2020 wzrosły prawie trzykrotnie, z ok. 8,4 mln zł w 2010 r. do ok. 23,2 mln zł w 2020 r. (wzrost ok. 1,3 mln zł średniorocznie). Konsekwencją tego był sukcesywny wzrost wydatków ogółem, tj. z ok. 8,3 mln zł w 2010 r. do ok. 18,7 mln zł w 2020 r. (wzrost ok. 945 tys. zł średniorocznie).

Uwzględniając dane budżetowe z ubiegłych lat, w tym zakładając wzrost zbliżony do średniorocznego w latach 2010-2020, tj. wzrost o ok. 1,3 mln zł/rok, oszacowano, że dochody ogółem Gminy w perspektywie ok. 30-to letniej, kształtować się będą następująco:

- 2025 r. ok. 29,7 mln zł;
- 2030 r. ok. 36,2 mln zł;
- 2035 r. ok. 42,7 mln zł;
- 2040 r. ok. 49,2 mln zł;
- 2045 r. ok. 55,7 mln zł;
- 2050 r. ok. 62,2 mln zł.

⁵⁴ Materiał źródłowy: Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Konsekwencją wzrostu dochodów w perspektywie ok. 30-letniej będzie stopniowy wzrost wydatków. Uwzględniając dane budżetowe z ubiegłych lat, w tym zakładając wzrost zbliżony do średniorocznego w latach 2010-2020, tj. wzrost o ok. 945 tys. zł/rok, oszacowano, że wydatki ogółem będą kształtować się następująco:

- 2025 r. ok. 23,4 mln zł;
- 2030 r. ok. 28,1 mln zł;
- 2035 r. ok. 32,8 mln zł;
- 2040 r. ok. 37,5 mln zł;
- 2045 r. ok. 42,5 mln zł;
- 2050 r. ok. 46,9 mln zł.

Przyjmując, że wydatki majątkowe inwestycyjne stanowią będą ok. 25,6% wydatków ogółem (założono wariant zbliżony do poziomu z 2020 r.), mogą one wynieść odpowiednio: w 2025 r. ok. 5,9 mln zł, w 2030 r. ok. 7,1 mln zł, w 2035 r. ok. 8,4 mln zł, w 2040 r. ok. 9,6 mln zł, w 2045 r. ok. 10,8 mln zł, w 2050 r. ok. 12 mln zł.

Możliwości finansowania potrzeb inwestycyjnych związane z realizacją nowej zabudowy omówiono w rozdz. 8.6.5.

8.6 BILANS TERENÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ

8.6.1 WNIOSKI Z ANALIZY EKONOMICZNEJ, SPOŁECZNEJ I ŚRODOWISKOWEJ ORAZ PROGNOZ DEMOGRAFICZNYCH

1. Można przypuszczać, że w przyszłości liczba podmiotów gospodarczych na terenie Gminy będzie sukcesywnie wzrastać, podtrzymując obecne tendencje. Jednocześnie, zakładając postępujący rozwój przedsiębiorczości w Gminie, należy spodziewać się wzrastającego zapotrzebowania na tereny rozwojowe, w tym związane z potrzebą zaspokajania potrzeb gospodarczych i pośrednio, potrzeb mieszkaniowych i rekreacyjnych.
2. Rynek pracy stopniowo wzrasta, czego przejawem jest wzrost liczby rejestrowanych działalności gospodarczych. Sukcesywnemu wzrostowi rynku pracy towarzyszy systematyczny spadek bezrobocia. Bezpośrednie przełożenie na dalszą poprawę lokalnego rynku pracy może wywierać właściwe kształtowanie polityki przestrzennej, w tym ustalenie zasad zagospodarowania przestrzennego, zwłaszcza w odniesieniu do nowych terenów rozwojowych.
3. Dochody Gminy sukcesywnie wzrastają, w związku z czym zwiększają się nakłady na inwestycje gminne, w tym w wymiarze przestrzennym (m.in. budowa i modernizacja infrastruktury, obiektów i urządzeń publicznych, uzbrajanie nowych terenów rozwojowych). W konsekwencji podnosi to atrakcyjność Gminy jako miejsca do życia lub prowadzenia działalności gospodarczej.
4. Obserwuje się znaczne zainteresowanie inwestycyjne w Gminie, szczególnie nowymi terenami mieszkaniowymi i rekreacyjnymi.
5. Rozwój budownictwa mieszkaniowego uwidacznia się w liczbie budynków mieszkalnych i mieszkań, których liczba z roku na rok się zwiększa (choć nieznacznie). Podobnie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na osobę. Uwzględniając aktualne trendy, przewiduje się dalszy przyrost liczby budowanych, indywidualnych obiektów mieszkalnych. Ponadto, biorąc pod uwagę potencjał ekonomiczny i zakładany rozwój przedsiębiorczości oraz atrakcyjne położenie geograficzne, w tym dość dobrą dostępność komunikacyjną i cenne walory przyrodnicze, można prognozować sukcesywne zwiększanie tempa zainteresowania osadnictwem w jej obrębie.
6. Gmina Czarnia, jak na ośrodek rangi lokalnej, zapewnia właściwy dostęp do edukacji podstawowej, opieki społecznej i zdrowotnej oraz zapewnia właściwy poziom bezpieczeństwa

publicznego. Jednocześnie obszar Gminy jest sukcesywnie rozbudowany i modernizowany w kierunku właściwej infrastruktury komunikacyjnej i technicznej.

7. Na terenie Gminy występują dogodne warunki środowiskowe do rozwoju zagospodarowania przestrzennego. Ograniczenia ekofizjograficzne, w tym prawne, występują przeważnie poza obszarami rozwojowymi Gminy, zaś w miejscach potencjalnie konfliktowych przyrodniczo można w stosunkowo bezproblemowy sposób ograniczyć przestrzenny rozwój zabudowy.
8. Gmina posiada walory przyrodnicze wpływające pozytywnie na jej atrakcyjność, jako miejsca do życia i prowadzenia działalności gospodarczej. Jako przykład można wskazać chociażby brak znaczących emitorów zanieczyszczeń powietrza, czy obecność zwartych kompleksów leśnych.
9. Zakładając zaistnienie czynników sprzyjających zwiększaniu zaludnienia, przyjęto optymistyczny wariant demograficzny, tj. wariant wzrostu zaludnienia – przyjęto, że liczba mieszkańców w gminie Czarnia będzie wzrastać średnio o ok. 30 osób średniorocznie w perspektywie 30 lat, co w całym okresie przełoży się na wzrost liczby ludności o ok. 300 osób – w perspektywie 30-to letniej przewiduje się, że liczba mieszkańców Gminy osiągnie w przybliżeniu poziom ok. 2 800 osób

8.6.2 MAKSYMALNE W SKALI GMINY ZAPOTRZEBOWANIE NA NOWĄ ZABUDOWĘ

Maksymalne w skali gminy Czarnia, zapotrzebowanie na nową zabudowę odniesiono do:

- zabudowy o funkcji mieszkalnej;
- zabudowy o funkcji usługowej (w tym usług publicznych);
- zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej;
- zabudowy o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej.

Dokonując symulacji maksymalnego w skali Gminy zapotrzebowania na nową zabudowę wzięto pod uwagę omówione wcześniej uwarunkowania wynikające z analizy społecznej, ekonomicznej i środowiskowej, prognozy demograficzne, możliwości finansowania, jak również założono, że rozwój poszczególnych terenów funkcjonalnych będzie współzależny, tzn. rozwój danej funkcji zabudowy (np. produkcyjnej), wpływać będzie na tempo i potrzeby rozwoju kolejnej funkcji (np. mieszkaniowej), co skutkować będzie oddziaływaniem zwrotnym.

Określając zapotrzebowanie na nową zabudowę przyjęto perspektywę 30-to letnią. Ponadto, założono niepewności procesów rozwojowych wyrażającą się zwiększeniem zapotrzebowania w stosunku do wyników symulacji o 30%, co ma odzwierciedlenie w wynikach końcowych. Maksymalne w skali Gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę odniesiono do poszczególnych funkcji zabudowy, wyrażonych powierzchnią użytkową zabudowy (w m² oraz w przeliczeniu na ha).

ZABUDOWA O FUNKCJI MIESZKALNEJ

Ze względu na charakter Gminy – wiejski/rolniczy, na potrzeby przeprowadzenia symulacji zapotrzebowania na nową zabudowę o funkcji mieszkalnej, nie wprowadzano podziału na zabudowę mieszkaniową jednorodzinną, wielorodzinną i zagrodową. Zapotrzebowanie na funkcję mieszkalną należy rozumieć jako całościowe zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy mieszkaniowej, która może być realizowana w formie zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, jak również w formie zabudowy zagrodowej.

Założono poprawę standardów zamieszkania ludności, co przełoży się przede wszystkim na zwiększenie średniej powierzchni użytkowej mieszkania w stosunku stanu istniejącego oraz na zmniejszeniu liczby osób/mieszkanie⁵⁵ (por. dane i analizy w rozdz. 8.2: gospodarka mieszkaniowa):

⁵⁵ Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania w gm. Czarnia wynosi 93,2 m² i jest zdecydowanie niższa niż średnia powierzchnia użytkowa mieszkania w pow. ostrołęckim 102,6 m². Przecięta liczba osób na 1 mieszkanie w Gminie wynosi ok. 3,9 os./miesz., podczas gdy w powiecie jest to 3,47 os./miesz.

Tab. 23 Aktualne i prognozowane standardy zamieszkania

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DLA GMINY
Liczba osób/mieszkanie - stan istniejący: - stan prognozowany:	ok. 3,9 os./mieszkanie 3,0 os./mieszkanie
Wielkość mieszkania (powierzchnia użytkowa mieszkania): - stan istniejący: - stan prognozowany:	93,2 m ² 120 m ²

Materiał źródłowy: Obliczenia własne oraz materiały szkoleniowe Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa, w tym: Określenie potrzeb w zakresie wyznaczenia nowych obszarów rozwojowych, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016; Propozycje dotyczące ogólnych zasad bilansowania terenów przeznaczonych do zabudowy, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016; oraz Dane GUS.

Należy zauważyć, że prognozowany wskaźnik średniej liczby osób/mieszkanie (3,0) na koniec okresu objętego prognozą, powinien być uzyskany zarówno w przypadku nowych, jaki i istniejących mieszkań, które powinny ulec tzw. „rozgęszczeniu”. Celem uzyskania wartości faktycznego zapotrzebowania na liczbę i wielkość nowych mieszkań, a tym samym powierzchnię użytkową, dokonano następujących wyliczeń:

Tab. 24 Wyliczenia faktycznego zapotrzebowania na liczbę, wielkość i sumaryczną powierzchnię użytkową nowych mieszkań

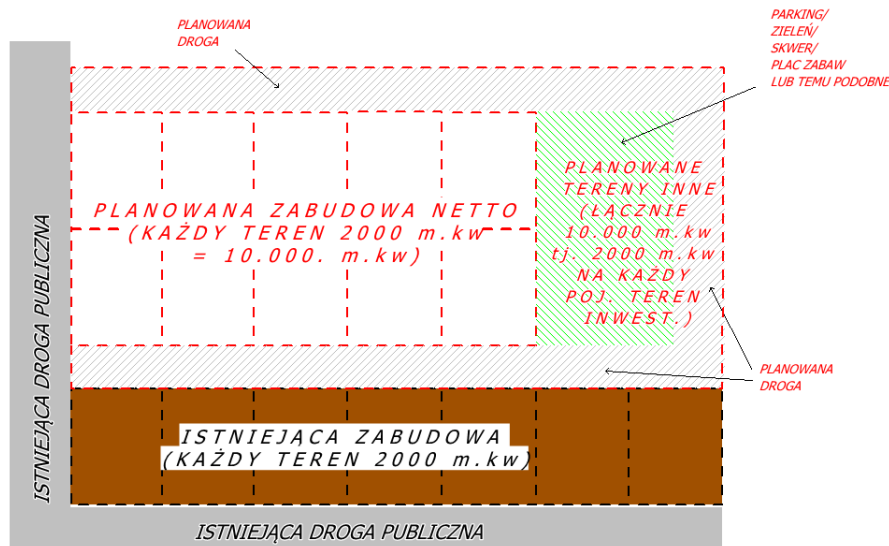
WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DLA GMINY
Obecna liczba mieszkań: Liczba osób w mieszkaniach po rozgęszczeniu:	630 mieszkań 630 mieszkań x 3,0 os./mieszkanie = 1 890 os.
Liczba osób z mieszkań rozgęszczanych, dla których należy przewidzieć nowe mieszkania: Liczba nowych mieszkańców, dla których należy przewidzieć nowe mieszkania: Razem liczba osób dla których należy przewidzieć nowe mieszkania:	ok. 2500 obecnych mieszkańców – 1 890 os. w mieszkaniach po rozgęszczeniu = 610 os. 10 os. średniorocznie x 30 lat = 300 os. 610 os. + 300 os. = 910 os.
Zapotrzebowanie na liczbę nowych mieszkań:	910 os. : 3,0 os./mieszkanie ≈ 303 nowych mieszkań
Faktyczne zapotrzebowanie na nowe mieszkania (powierzchnię użytkową mieszkań):	303 nowych mieszkań x 120 m ² prognozowana wielkość jednego mieszkania = 36 360 m ² zapotrzebowania

Materiał źródłowy: obliczenia własne oraz materiały szkoleniowe Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa, w tym: Określenie potrzeb w zakresie wyznaczenia nowych obszarów rozwojowych, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016; Propozycje dotyczące ogólnych zasad bilansowania terenów przeznaczonych do zabudowy, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016; oraz Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

Następnie, w celu wyliczenia zapotrzebowania na powierzchnię użytkową nowej zabudowy o funkcji mieszkalnej przyjęto, że wielkość pojedynczej działki mieszkaniowej wyniesie średnio 2000 m² (0,2 ha)⁵⁶. Dodatkowo dla każdej działki mieszkaniowej należy uwzględnić udział w terenach innych, towarzyszących zabudowie – założono, że dla każdej, pojedynczej działki mieszkaniowej potrzebne będzie zapewnienie przestrzeni dodatkowej (innej, towarzyszącej zabudowie). Z uwagi na silnie ekstensywny charakter zabudowy, przyjęto, że średnio dla całej Gminy będzie to wskaźnik zbliżony wskaźnikowi dla pojedynczej działki mieszkaniowej. A zatem „powierzchnia użytkowa zabudowy” o funkcji mieszkalnej (obszar możliwy do wyznaczenia w części kierunkowej studium) stanowić będzie teren, na który składają się:

⁵⁶ Wartość ta wynika z obecnego charakteru zabudowy Gminy o funkcji mieszkalnej. W materiałach szkoleniowych MiiB wskazano m.in., że stosowane przy sporządzaniu bilansu terenów wskaźniki wielkości działki budowlanej wynoszą średnio ok 1000-2000 m² dla zabudowy zagrodowej oraz ok. 600-850 m² dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (źródło: *Propozycje dotyczące ogólnych zasad bilansowania terenów przeznaczonych do zabudowy*, MIB, listopad 2016, strona 5). Na potrzeby niniejszego bilansu przyjęto wartość 2000 m², z uwagi na dominujący udział zabudowy zagrodowej.

- zabudowa netto: budynek związany z funkcją podstawową (dom mieszkalny); obiekty towarzyszące (związane z funkcją uzupełniającą, np. altana, wiata, garaż, itp.); wewnętrzne tereny komunikacyjne, funkcjonujące w ramach danego siedliska zabudowy (np. dojazd do posesji, dojazd do garażu, plac/parking przydomowy); tereny powierzchni biologicznie czynnej (tereny wolne od zabudowy, tereny zielone jak np. trawnik, ogród przydomowy);
- tereny inne: udział w terenach towarzyszących całemu skupisku (osiedlu) zabudowy, tzn. udział w m.in. ogólnodostępnych terenach komunikacyjnych (drogi dojazdowe i wewnętrzne, chodniki, parkingi) i otwartych terenach zielonych (skwery, zieleńce, zgrupowania drzew, trawniki).



Ryc. 45 Schemat wyliczeń zapotrzebowania zakładanej powierzchni użytkowej zabudowy o funkcji mieszkalnej (zabudowa netto i tereny inne).

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę powyższe, oraz zakładając, że jedna działka/teren odpowiadać będzie jednemu gospodarstwu domowemu (mieszkanium), wyliczono faktyczne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji mieszkalnej:

Tab. 25 Wyliczenia faktycznego zapotrzebowania na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji mieszkalnej

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DLA GMINY
Zapotrzebowanie na liczbę nowych mieszkań (gospodarstw domowych)	303 nowych mieszkań
Zakładana powierzchnia pojedynczej działki mieszkaniowej	2000 m ²
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy netto o funkcji mieszkalnej	303 nowych mieszkań x 2000 m ² = 606 000 m ²
Udział w terenach innych, towarzyszących zabudowie (ogólnodostępne tereny komunikacyjne, otwarte tereny zielone itp.)	drugie tyle (tj. dodatkowe 2000 m ² na każdą pojedynczą działkę mieszkaniową)
Faktyczne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji mieszkalnej	606 000 m ² + 606 000 m ² = 1 212 000 m ² (121,2 ha)

Materiał źródłowy: obliczenia własne, na podstawie: materiały szkoleniowe Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa, w tym: Określenie potrzeb w zakresie wyznaczenia nowych obszarów rozwojowych, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016; Propozycje dotyczące ogólnych zasad bilansowania terenów przeznaczonych do zabudowy, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016; oraz Dane GUS, stan na 31.12.2020 r.

W związku z niepewnością procesów rozwojowych założono zwiększenie zapotrzebowania o 30% w stosunku do otrzymanych wyników:

Tab. 26 Wyliczenia zapotrzebowania na powierzchnię użytkową nowych mieszkań oraz na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji mieszkalnej, z uwzględnieniem niepewności procesów rozwojowych

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DLA GMINY
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji mieszkalnej	1 212 000 m ² (121,2 ha)
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji mieszkalnej, powiększone o 30% w związku z niepewnością procesów rozwojowych	1 212 000 m ² + (1 212 000 m ² x 30%) = 1 575 600 m ² (157,56 ha)

Materiał źródłowy: Obliczenia własne.

Podsumowując, w perspektywie 30-tu lat przewiduje się na terenie gminy Czarnia maksymalne zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji mieszkalnej na poziomie 1 575 600 m² (157,56 ha).

ZABUDOWA O FUNKCJI USŁUGOWEJ

Analiza struktury wiekowej ludności w aspekcie ekonomicznych grup wieku wykazuje, że przeważająca część ludności Gminy znajduje się w wieku produkcyjnym, zaś najmniejszą grupę stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. Zjawisko tego typu należy uznać za korzystne z punktu widzenia możliwości rozwoju działalności gospodarczej (w tym usługowej). Ponadto, zapotrzebowanie na nowe tereny o funkcji usługowej wynikać będzie ze stopniowego przechodzenia ludności z działalności rolniczej na nierolniczą lub traktowanie rolnictwa jako zajęcia dodatkowego, a w związku z tym poszukiwania pozarolniczych źródeł dochodu, w tym w usługach.

Zabudowa usługowa stanowi uzupełnienie struktur mieszkalnych. Są to przede wszystkim usługi związane z codziennym życiem mieszkańców (usługi komercyjne, w tym handel oraz usługi publiczne), które w sposób naturalny odpowiadają na pojawiające się potrzeby ludzi. Uwzględniając powyższe oraz przyjmując zasadę zwiększania dostępności usług i stwarzania warunków do prowadzenia działalności gospodarczej (w tym usług) należy uznać, że zapotrzebowanie na zabudowę o funkcji usługowej będzie sukcesywnie wzrastać, wraz ze wzrostem liczby mieszkańców oraz pojawianiem się nowych terenów mieszkalnych. Usługi są niezwykle ważną gałęzią gospodarki, wpływającą na tworzenie nowych miejsc pracy, a tym samym na rozwój społeczności lokalnych zarówno w wymiarze demograficznym, jak również ekonomicznym i społecznym. Poprawiając komfort życia mieszkańców, szczególnie na obszarach wiejskich, należy zadbać o ich łatwy dostęp do podstawowych usług.

Do wyrażenia maksymalnego w skali Gminy zapotrzebowania na nową zabudowę o funkcji usługowej przyjęto, że statystycznie dla każdych 100 m² nowej zabudowy o funkcji mieszkalnej pojawi się zapotrzebowanie na 10 m² nowej zabudowy o funkcji usługowej. Uwzględniono także zwiększenie zapotrzebowania o 30% w stosunku do otrzymanych wyników, w związku z niepewnością procesów rozwojowych:

Tab. 27 Wyliczenia zapotrzebowania na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji usługowej (w tym usług publicznych), z uwzględnieniem niepewności procesów rozwojowych

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DLA GMINY
Zapotrzebowanie na nową zabudowę o funkcji usługowej na każde 100 m ² nowej zabudowy o funkcji mieszkalnej	10 m ²
Wskaźnik prognozowanego zapotrzebowania na nową zabudowę o funkcji usługowej	10 m ² : 100 m ² = 0,1
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji usługowej	0,1 x 1 212 000 m ² = 121 200 m ² (12,12 ha)
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji usługowej powiększone o 30% w związku z niepewnością procesów rozwojowych	121 200 m ² + (121 200 m ² x 30%) = 157 560 m ² (15,76 ha)

Materiał źródłowy: Obliczenia własne.

Podsumowując, w perspektywie 30-tu lat przewiduje się na terenie gminy Czarnia maksymalne zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji usługowej na poziomie 157 560 m² (15,76 ha).

ZABUDOWA O FUNKCJI TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ I SPORTOWEJ, W TYM REKREACJI INDYWIDUALNEJ

Gmina Czarnia położona jest w regionie etnograficznym Kurpi, w zasięgu obszarów preferowanych do rozwoju turystyki: kulturowej, przyrodniczej i kwalifikowanej oraz wypoczynkowej. Gminę dodatkowo w ujęciu generalnym charakteryzuje obecność występowania obszarów

o znacznej „naturalności” środowiska przyrodniczego. Potencjał rekreacyjny związany jest m.in. z walorami licznych kompleksów leśnych i ogólnie dobrym stanem środowiska (w tym czystym powietrzem). Szerzej walory turystyczne omówiono w rozdz. 6.11.

Szacunkowe zapotrzebowanie wyliczono w odniesieniu do dwóch kategorii zagospodarowania turystycznego, tzn. zagospodarowania ogólnodostępnego (zabudowa turystyczno-rekreacyjna i sportowa) oraz zagospodarowania indywidualnego (zabudowa rekreacji indywidualnej).

Odnosząc się do pierwszej kategorii, należy zauważyć, że zabudowa turystyczno-rekreacyjna i sportowa (ogólnodostępna), podobnie jak inne usługi, np. handlu, stanowi uzupełnienie struktur zamieszkania i pobytu ludności. W celu zapewnienia właściwej podaży terenów turystyczno-rekreacyjnych i sportowych (ogólnodostępnych) dla mieszkańców i przyjezdnych, przyjęto, że tereny tego typu powinny stanowić ok. 1-2% nowego zainwestowania osadniczego. W związku z powyższym, statystycznie dla każdych 100 m² nowej zabudowy o funkcji mieszkalnej powinno zapewnić się w przybliżeniu ok. 1-2 m² nowych terenów o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej. Zakładając wyższą wartość wskaźnika (tj. 2m² na każde 100 m²) należy przyjąć, że zapotrzebowanie wyniesie:

Tab. 28 Wyliczenia zapotrzebowania na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DLA GMINY
Zapotrzebowanie na nową zabudowę o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej na każde 100 m ² nowej zabudowy o funkcji mieszkalnej	2 m ²
Wskaźnik prognozowanego zapotrzebowania na nową zabudowę o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej	2 m ² : 100 m ² = 0,02
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej	0,02 x 1 212 000 m ² = 24 240 m ² (2,42 ha)

Materiał źródłowy: Obliczenia własne.

Odnosząc się do drugiej kategorii, w związku z potencjałem rekreacyjnymi, a zwłaszcza obecnością doliny Omulwi, atrakcyjnych turystycznie kompleksów leśnych, dobrym stanem środowiska, a także biorąc pod uwagę szacowany przyrost liczby ludności, założono wzrost zainteresowania nowymi terenami rekreacji indywidualnej. Przyjęto, że 5% wszystkich gospodarstw domowych na koniec okresu objętego prognozą (983 mieszkań, tj. suma 630 obecnych i 353 nowych mieszkań), będzie wykazywało zapotrzebowanie terenami rekreacyjnymi. Zaś drugie tyle związane będzie z zainteresowaniem „z zewnątrz”. Przyjęto, że średnia wielkość pojedynczej działki budowlanej o funkcji rekreacji indywidualnej wyniesie 1000 m² (zabudowa netto), a udział w terenach towarzyszących zabudowie (otwarte tereny zielone, zieleń wysoka i zadrzewienia, tereny komunikacyjne itd.) stanowić będzie dodatkowe 1000 m².

Tab. 29 Wyliczenia zapotrzebowania na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji rekreacji indywidualnej

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DLA GMINY
Zapotrzebowanie „wewnętrzne” na powierzchnię użytkową zabudowy netto o funkcji rekreacji indywidualnej	630 istniejących + 303 nowych = 933 mieszkań 933 x 5% ≈ 47 gospodarstw dom. zainteresowanych 47 x 1000 m ² = 47 000 m ² (4,9 ha) zabudowy netto
Zapotrzebowanie „zewnątrzne” na powierzchnię użytkową zabudowy netto o funkcji rekreacji indywidualnej	47 000 m ² (4,7 ha) zabudowy netto
łącznie zapotrzebowanie „wewnętrzne” i „zewnątrzne” na powierzchnię użytkową zabudowy netto o funkcji rekreacji indywidualnej	47 000 m ² + 47 000 m ² = 94 000 m ² (9,4 ha)
Udział w terenach innych, towarzyszących zabudowie (otwarte tereny zielone, zieleń wysoka i zadrzewienia, tereny komunikacyjne itd.)	drugie tyle (tj. dodatkowe 1000 m ² na każde 1000 m ² terenów zabudowy o funkcji rekreacji indywidualnej)
Faktyczne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji rekreacji indywidualnej	94 000 m ² + 94 000 m ² = 188 000 m ² (18,8 ha) zabudowy brutto

Materiał źródłowy: Obliczenia własne.

Zestawiając otrzymane wartości przewidywanego zapotrzebowania dla analizowanych kategorii zagospodarowania oraz uwzględniając zwiększenie zapotrzebowania o 30% w związku z niepewnością procesów rozwojowych, otrzymano szacunkowe zapotrzebowanie na zabudowę o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej:

Tab. 30 Wyliczenia zapotrzebowania na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej z uwzględnieniem niepewności procesów rozwojowych

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DLA GMINY
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy: - o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej - o funkcji rekreacji indywidualnej	24 240 m ² (2,42ha) 188 000 m ² (18,8 ha)
Razem zapotrzebowanie o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej	24 240 m ² + 188 000 m ² = 212 240 m ² (21,22 ha)
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej, powiększone o 30% w związku z niepewnością procesów rozwojowych	212 240 m ² + (212 240 m ² x 30%) = 275 912 m ² (27,59 ha)

Materiał źródłowy: Obliczenia własne.

Podsumowując, w perspektywie 30-tu lat przewiduje się na terenie gminy Czarnia maksymalne zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej na poziomie 275 912 m² (27,59 ha).

ZABUDOWA O FUNKCJI PRODUKCYJNEJ, PRODUKCYJNO-USŁUGOWEJ, MAGAZYNOWEJ I SKŁADOWEJ

Na terenie gminy Czarnia istnieją znaczne perspektywy rozwoju funkcji produkcyjnej, zaś potencjał w tym zakresie jest w dalszym ciągu niedostatecznie wykorzystany. Zakładając współzależność zapotrzebowania na tereny o funkcjach gospodarczych (tereny inwestycyjne) i zapotrzebowania na tereny mieszkalne i usługowe założono, że zapotrzebowanie na zabudowę produkcyjną, produkcyjno-usługową, magazynową i składową wzrośnie. Przyjęto, że realizowane będą cele rozwojowe (wynikające m.in. założeń strategicznego rozwoju Gminy), które zakładają poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej, w tym działalności związanej z produkcją, a także znaczące zwiększenie podaży miejsc pracy. Wspomniane cele można osiągnąć m.in. poprzez zwiększanie udziału powierzchni związanych z działalnością gospodarczą (produkcyjną, produkcyjno-usługową, magazynową i składową) w stosunku do liczby mieszkańców.

Do wyrażenia maksymalnego w skali Gminy zapotrzebowania na nową zabudowę omawianej funkcji przyjęto, że statystycznie dla każdych 100 m² nowej zabudowy o funkcji mieszkalnej pojawi się zapotrzebowanie na ok. 30 m² nowej zabudowy o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej). Zakładając w/w wartość, a także uwzględniając zwiększenie zapotrzebowania o 30% w stosunku do otrzymanych wyników, w związku z niepewnością procesów rozwojowych, należy przyjąć:

Tab. 31 Wyliczenia zapotrzebowania na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej, z uwzględnieniem niepewności procesów rozwojowych

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ DLA GMINY
Zapotrzebowanie na nową zabudowę o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej na każde 100 m ² nowej zabudowy o funkcji mieszkalnej	30 m ²
Wskaźnik prognozowanego zapotrzebowania na nową zabudowę o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej	30 m ² : 100 m ² = 0,3
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej	0,3 x 1 212 000 m ² = 363 600 m ² (36,36 ha)
Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej, powiększone o 30% w związku z niepewnością procesów rozwojowych	363 600 m ² + (363 600m ² x 30%) = 472 680 m ² (47,27 ha)

Materiał źródłowy: obliczenia własne.

Podsumowując, w perspektywie 30-tu lat przewiduje się na terenie gminy Czarnia maksymalne zapotrzebowanie na nową powierzchnię użytkową zabudowy o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej na poziomie 472 680 m² (47,27 ha).

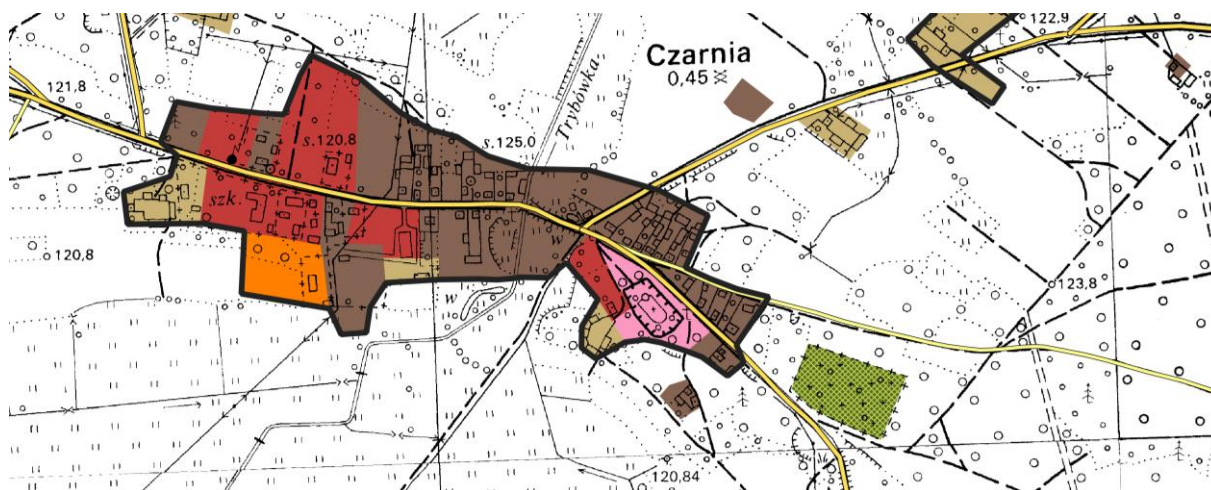
8.6.3 CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ W GRANICACH JEDNOSTKI OSADNICZEJ

Stosownie do wymogów Ustawy z dnia 27 marca o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, oszacowano „chłonność”, położonych na terenie Gminy, obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostki osadniczej.

„Chłonność”, rozumiana jest jako możliwość lokalizowana nowej zabudowy na obszarach o w pełni wykształconej, zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (oznacza tzw. „luki w zabudowie”), wyrażona w powierzchni użytkowej zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy.

Przez „obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej” rozumie się obszary o skupionej zabudowie mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej, mającej dostęp do dróg publicznych i wyposażonych w niezbędną infrastrukturę komunikacyjną i techniczną, z terenami tej infrastruktury oraz z terenami infrastruktury społecznej i innych usług o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym oraz przestrzeniami publicznymi, a także z terenami o funkcji produkcyjnej, magazynowej i składowej – z zastrzeżeniem, że wszystkie te tereny są położone w obrębie (wewnątrz) takiego obszaru, bądź bezpośrednio sąsiadują z terenami zabudowanymi wchodzącymi w jego skład. W obrębie tych obszarów mogą występować obiekty i tereny objęte ochroną lub wskazane do ochrony jako cenne zasoby dziedzictwa kulturowego i historycznego, a także tereny zdegradowane wymagające przekształceń. Obszary te mogą obejmować niewielkie luki w zabudowie, jeśli mają dostęp do komunikacji i infrastruktury technicznej. Poza tym do obszarów tych zaliczono obszary które nie spełniają wszystkich warunków (np. dotyczących wyposażenia w infrastrukturę techniczną), ale stanowią trwałe elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej⁵⁷.

W warunkach gminy Czarnia, gdzie wyraźnie dominują siedliska zabudowy rozproszonej, do miejscowości spełniającej kryteria „obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej” można zatem zaliczyć wyłącznie wieś gminną Czarnia.



Ryc. 46 Granica jednostki osadniczej Czarnia

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

⁵⁷ Materiał źródłowy: definicja w oparciu o materiały szkoleniowe Ministerstwa Infrastruktury i Budownictwa, w tym: Określenie chłonności obszarów istniejącej zabudowy i obszarów przeznaczonych do zabudowy w planach miejscowych, MIB, Instytut Rozwoju Miast w Krakowie, listopad 2016.

Pozostałe miejscowości nie spełniają kryteriów „obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej”, głównie ze względu na brak rzeczzonej „zwartości zabudowy”, ale także (nierzadko) brak infrastruktury społecznej i innych usług o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym.

Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostki osadniczej odniesiono do następujących funkcji zabudowy (w celu umożliwienia analizy porównawczej z obliczeniami dotyczącymi maksymalnego zapotrzebowania na nową zabudowę – por. rozdz. 8.6.2.):

- zabudowy o funkcji mieszkalnej;
- zabudowy o funkcji usługowej;
- zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej;
- zabudowy o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej.

Obliczeń dokonano biorąc pod uwagę istniejące zagospodarowanie terenu, z wykorzystaniem kategoryzacji zabudowy, oznaczonych na rysunku Studium (część: uwarunkowania). Następnie zestawiono całkowite powierzchnie obszarów zabudowanych w podziale na funkcje zabudowy z terenami faktycznie zabudowanymi i tym samym wykazano wielkość „luk w zabudowie”.

Tab. 32 Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych gminy Czarnia, wyrażone powierzchnią użytkową zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy

FUNKCJA ZABUDOWY	CAŁKOWITA POWIERZCHNIA OBSZARÓW O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO- PRZESTRZENNEJ WYRAŻONA POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [A]	TERENY ZABUDOWANE LUB ZAGOSPODAROWANE W RAMACH OBSZARÓW O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO- PRZESTRZENNEJ WYRAŻONE POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [B]	CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO- PRZESTRZENNEJ WYRAŻONA POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [C = A – B]
Zabudowa o funkcji mieszkalnej	128 400 m ² (12,84 ha)	86 500 m ² (8,65 ha)	41 900 m² (4,19 ha)
Zabudowa o funkcji usługowej	58 760 m ² (5,87 ha)	58 760 m ² (5,87 ha)	0 m² (0 ha)
Zabudowa o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej	7 500 m ² (0,75 ha)	7 500 m ² (0,75 ha)	0 m² (0 ha)
Zabudowa o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej	0 m ² (0 ha)	0 m ² (0 ha)	0 m² (0 ha)

„-” brak obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

8.6.4 CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Stosownie wymogów Ustawy z dnia 27 marca o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w niniejszym rozdziale oszacowano chłonność, położonych na terenie gminy, obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę, innych niż wymienione dla obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostki osadniczej.

Na terenie gminy Czarnia obowiązują aktualnie dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalone w 2015 roku i dotyczące przebiegu linii elektroenergetycznej. Ich wykaz zamieszczono w rozdz. 2.1., a zasięg zaprezentowano na rysunku uwarunkowań niniejszego Studium.

Biorąc pod uwagę kategoryzacji funkcji zabudowy (rodz. 8.6.2-8.6.3), tzn.:

- zabudowy o funkcji mieszkalnej,
 - zabudowy o funkcji usługowej,
 - zabudowy o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej,
 - zabudowy o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej),
- w obowiązujących planach miejscowych wyodrębnić można jedynie jedną funkcję, wpisującą się w wyżej wymienionej, a mianowicie „tereny zabudowy zagrodowej”, oznaczone w planie symbolem RM (plan przyjęty Uchwałą nr V/27/15 Rady Gminy Czarnia z dnia 18 marca 2015 r.). Zatem na potrzeby niniejszego bilansu zabudowy obliczono jedynie powierzchnię użytkową w/w terenu, który przypisano do zabudowy o funkcji mieszkalnej.

Wyznaczony w planie teren RM zajmuje powierzchnię ok. 13 600 m², z czego zabudowany jest obszar wielkości ok. 10 500 m². Powierzchnia „luki w zabudowie” (chłonności obszarów przeznaczonych pod zabudowę w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego) wynosi ok. 3 100 m².

Tab. 33 Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę, innych niż wymienione dla obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych gminy Czarnia, wyrażona powierzchnią użytkową zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy

FUNKCJA ZABUDOWY	CAŁKOWITA POWIERZCHNIA OBSZARÓW PRZEZNACZONYCH POD ZABUDOWĘ W PLANIE MIEJSCOWYM, POZA OBSZARAMI O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ, WYRAŻONA POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [A]	TERENY OBECNIE ZABUDOWANE LUB ZAGOSPODAROWANE W RAMACH TERENÓW OBJĘTYCH USTALENIAMI PLANU MIEJSCOWEGO, POZA OBSZARAMI O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ, WYRAŻONE POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [B]	CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW PRZEZNACZONYCH W PLANACH MIEJSCOWYCH POD ZABUDOWĘ, POZA OBSZARAMI O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ, WYRAŻONA POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [C = A – B]
Zabudowa o funkcji mieszkalnej	13 600 m ² (1,36 ha)	10 500 m ² (1,05 ha)	3 100 m² (0,31 ha)
Zabudowa o funkcji usługowej	0 m ² (0 ha)	0 m ² (0 ha)	0 m² (0 ha)
Zabudowa o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej	0 m ² (0 ha)	0 m ² (0 ha)	0 m² (0 ha)
Zabudowa o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej	0 m ² (0 ha)	0 m ² (0 ha)	0 m² (0 ha)

„-” brak funkcji obszarów przeznaczonych w miejscowych planach
Materiał źródłowy: opracowanie własne.

8.6.5 PODSUMOWANIE BILANSU TERENU - PORÓWNANIE MAKSYMALNEGO W SKALI GMINY ZAPOTRZEBOWANIA NA NOWĄ ZABUDOWĘ Z CHŁONNOŚCIĄ OBSZARÓW POD ZABUDOWĘ

Stosownie wymogów Ustawy z dnia 27 marca o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w niniejszym rozdziale porównano maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na nową zabudowę (zob. rozdz. 8.6.2) oraz sumę powierzchni użytkowej zabudowy wyliczoną dla chłonności obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (zob. rozdz. 8.6.3) i obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę (zob. rozdz. 8.6.4), w podziale na funkcję zabudowy:

Tab. 34 Porównanie maksymalnego w skali Gminy zapotrzebowania na nową zabudowę z sumą chłonności obszarów pod zabudowę, wyrażone powierzchnią użytkową zabudowy, w podziale na funkcje zabudowy

FUNKCJA ZABUDOWY	MAKSYMALNE ZAPOTRZEBOWANIE NA NOWĄ ZABUDOWĘ WRAŻONE POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [A]	CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW O W PEŁNI WYKSZTAŁCONEJ ZWARTEJ STRUKTURZE FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ WYRAŻONA POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [B]	CHŁONNOŚĆ OBSZARÓW PRZEZNACZONYCH W PLANACH MIEJSCOWYCH POD ZABUDOWĘ WYRAŻONA POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [C]	PORÓWNANIE ZAPOTRZEBOWANIA Z CHŁONNOŚCIĄ WYRAŻONE POWIERZCHNIĄ UŻYTKOWĄ ZABUDOWY [A – (B+C)]
		SUMA		
Zabudowa o funkcji mieszkalnej	1 575 600 m ² (157,56 ha)	41 900 m ² + 3 100 m ² = 45 000 m ² (4,5 ha)		1 530 600 m² (153,06 ha)
Zabudowa o funkcji usługowej	157 560 m ² (15,76 ha)	0 m ² + 0 m ² = 0 m ² (0 ha)		157 560 m² (15,76 ha)
Zabudowa o funkcji turystyczno-rekreacyjnej i sportowej, w tym rekreacji indywidualnej	275 912 m ² (27,59 ha)	0 m ² + 0 m ² = 0 m ² (0 ha)		275 912 m² (27,59 ha)
Zabudowa o funkcji produkcyjnej, produkcyjno-usługowej, magazynowej i składowej	472 680 m ² (47,27 ha)	0 m ² + 0 m ² = 0 m ² (0 ha)		472 680 m² (47,27 ha)

Materiał źródłowy: Opracowanie własne.

Jak wynika z powyższego zestawienia maksymalne w skali gminy Czarnia zapotrzebowanie na nową zabudowę przekracza sumę powierzchni użytkowej zabudowy w podziale na funkcję zabudowy terenów możliwych do zabudowy w granicach jednostek osadniczych i terenów przewidzianych pod zabudowę w planach miejscowych.

Konkluzja:

ZAPOTRZEBOWANIE > CHŁONNOŚĆ

W związku z powyższym możliwe jest wyznaczenie nowej zabudowy poza obszarami o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych oraz poza obszarami przeznaczonymi w planach miejscowych pod zabudowę, maksymalnie w ilości wynikającej z uzupełnionego bilansu.

8.6.6 MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA ORAZ POTRZEBY INWESTYCYJNE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ NOWEJ ZABUDOWY

Możliwości finansowania wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych Gminy, omówiono w rozdz. 8.5, w podziale na źródła finansowania oraz planowane możliwości budżetowe Gminy.

Przeprowadzana symulacja (por. rozdz. 8.5), dokonana na podstawie zakładanych dochodów ogółem Gminy (według obserwowanych trendów oraz Wieloletniej Prognozy Finansowej), wykazała, że wydatki majątkowe inwestycyjne stanowiąć będą ok. 25,6% wydatków ogółem (założono udział zbliżony do poziomu z 2020 r.) i mogą one wynieść w:

- 2025 r. ok. 5,9 mln zł;
- 2030 r. ok. 7,1 mln zł;
- 2035 r. ok. 8,4 mln zł;
- 2040 r. ok. 9,6 mln zł;
- 2045 r. ok. 10,8 mln zł;
- 2050 r. ok. 12 mln zł.

Wzrost możliwości finansowych Gminy jest uwarunkowany zwiększeniem dochodów własnych, głównie z wpływów z podatków od nieruchomości oraz z udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (od podatników zamieszkałych na obszarze Gminy) oraz od osób prawnych (podatników posiadających siedzibę na obszarze Gminy). Ponadto, istotna jest rola finansowania zewnętrznego, zwłaszcza unijnego. Zatem należy uznać jednoznacznie, że gmina Czarnia posiada potencjał finansowania rozwoju sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej.

Analizując potrzeby inwestycyjne Gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związane z lokalizacją nowej zabudowy, należy zauważyć, że obecnie Gmina posiada duże walory przyrodnicze (czyste powietrze, obecność kompleksów leśnych), zaś sieć drogowa zapewnia dobrą obsługę komunikacyjną większości istniejących terenów zabudowanych, w związku z czym inwestycje w układ komunikacyjny to głównie remonty już istniejących dróg. Infrastruktura wodociągowa jest w umiarkowanym stopniu rozwinięta, natomiast sieć kanalizacyjna wymaga rozszerzenia na terenach zabudowy wiejskiej (prawie wszyscy mieszkańcy nie mają dostępu do sieci kanalizacyjnej). Wykorzystując obecną infrastrukturę, Gmina jest w stanie w znacznym stopniu zapewniać obsługę komunikacyjną i infrastrukturalną poszczególnym terenom zabudowanym, jak również znacznej części potencjalnych, nowych terenów rozwojowych (których rozkład przestrzenny uwzględnić będzie dostęp do istniejących dróg i sieci infrastruktury technicznej).

W związku z powyższym potrzeby inwestycyjne gminy Czarnia wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związane z lokalizacją nowej zabudowy dotyczyć będą głównie:

- uzupełnienia i modernizacji sieci drogowej – przewiduje się realizację do ok. 20 km nowych dróg lokalnych, co szacunkowo stanowić będzie koszt ok. 60 mln zł, oraz kompleksową modernizację ok. 20 km dróg lokalnych, co przypuszczalnie stanowić będzie koszt ok. 36 mln zł, razem ok. 96 mln zł⁵⁸;
- uzupełnieniem infrastruktury technicznej – głównie poprzez realizację przewodów wodociągowych dla terenów nowej zabudowy oraz realizację kanalizacji sanitarnej, a także budowę innych inwestycji, jak chodniki czy oświetlenie uliczne; w stosunku do nowych terenów rozwojowych, uwzględniając przewidywaną powierzchnię nowej zabudowy i wykorzystanie

⁵⁸ Założono, że średni koszt 1 m budowy ulicy lokalnej asfaltowej + chodniki obustronne to 3 tys. zł, zaś średni koszt 1 m modernizacji ulicy lokalnej to 1,8 tys. zł. (dane z szacunkowych kosztów funkcjonowania miast z przykładowych miejscowości w Polsce).

istniejącej infrastruktury, prognozuje się, że nakłady inwestycyjne na infrastrukturę wodociągową nie przekroczą 5 mln zł, (pozwoli to na realizację ok. 25 km sieci), na infrastrukturę kanalizacyjną ok. 15 mln zł (pozwoli to na realizację ok. 10 km sieci i gminnej oczyszczalni ścieków), a na pozostałe inwestycje (chodniki, oświetlenie itp.) ok. 10 mln zł⁵⁹; razem ok. 30 mln zł;

- rozbudową infrastruktury społecznej – z uwagi na charakter Gminy (ośrodek lokalny) oraz obecne wyposażenie w infrastrukturę społeczną, nie planuje się realizacji nowych, publicznych placówek oświatowych i zdrowotnych; prognozuje się zaś realizację terenów rekreacyjnych (plac zabaw, boiska sportowe, itp.) oraz remonty i modernizacje obiektów użyteczności publicznej (przy czym w dużej części tego typu przedsięwzięcia finansowane są ze źródeł zewnętrznych), zakłada się, że łączna kwota środków budżetowych na cele infrastruktury społecznej, na potrzeby nowych terenów rozwojowych oscylować będzie wokół 20 mln zł.

Zatem, szacuje się, że potrzeby inwestycyjne gminy Czarnia związane z lokalizacją nowej zabudowy w perspektywie 30-lat, będą wymagały nakładów finansowych rządu ok. 146 mln zł, co jest wartością wyraźnie niższą niż prognozowana, sumaryczna wartość środków finansowych do dyspozycji w analizowanych latach na wydatki inwestycyjne (jak wspomniano we wstępie niniejszego podrozdziału, w poszczególnych latach szacuje się, że mogą one wynieść w 2025 r. ok. 5,9 mln zł, w 2030 r. ok. 7,1 mln zł, w 2035 r. ok. 8,4 mln zł, w 2040 r. ok. 9,6 mln zł, w 2045 r. ok. 10,8 mln zł, w 2050 r. ok. 12 mln zł, co przełoży się na łączną wartość powyżej 250 mln zł w trakcie zakładanej 30-to letniej perspektywy). W związku z tym, jak również uwzględniając długi okres realizacji poszczególnych inwestycji, umożliwiającą rozłożenie działań w czasie oraz etapowanie przedsięwzięć w zależności od możliwości budżetowych w poszczególnych latach, **stwierdza się jednoznacznie, że gmina Czarnia ma możliwości finansowania inwestycji rozwojowych, w tym związanych z realizacją zadań własnych, których źródłem są zarówno rosnące dochody budżetowe, jak i możliwości pozyskiwania dofinansowań zewnętrznych. Gmina ma możliwości wykonania sieci komunikacyjnej oraz infrastruktury technicznej i społecznej dla terenów nowej zabudowy.**

⁵⁹ Założono, że średni koszt 1 m sieci wodociągowej to ok. 200 zł, zaś średni koszt sieci kanalizacyjnej to ok. 400 zł

9 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

Grunty prywatne stanowią około 68% wszystkich gruntów Gminy, są to grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych lub grunty osób fizycznych nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych. Pozostałe to grunty publiczne, należące do gruntów Skarbu Państwa (29%), gruntów gminnych (1%), powiatowych, wojewódzkich, wspólnot lub związków wyznaniowych. Strukturę stanu prawnego gruntów w Gminie przedstawiono w tabeli poniżej:

Tab. 35 Stan prawny gruntów gminy Czarnia

NR GR. REJ.	WYSZCZEGÓLNIENIE GRUNTÓW	POWIERZCHNIA [ha]	UDZIAŁ [%]
1	Grunty Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	2 736	29,14
2	Grunty Skarbu Państwa przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0,00
3	Grunty spółek Skarbu Państwa, przedsiębiorstw państwowych i innych państwowych osób prawnych	0	0,00
4	Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	117	1,25
5	Grunty gmin i związków międzygminnych przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0,00
6	Grunty, które są własnością samorządowych osób prawnych oraz grunty, których właściciele są nieznanymi	0	0,00
7	Grunty osób fizycznych, w tym: – grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych – grunty osób fizycznych nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych	6 407	68,24
8	Grunty spółdzielni	0	0,00
9	Grunty kościołów i związków wyznaniowych	11	0,12
10	Wspólnoty gruntowe	8	0,09
11	Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	49	0,52
12	Grunty powiatów przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0,00
13	Grunty województw z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	22	0,23
14	Grunty województw przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0,00
15	Grunty spółek prawa handlowego	0	0,00
16	Grunty będące przedmiotem własności i władania osób niewymienionych w grupach 1-15	39	0,42
Ogółem		9 389 ha	100%

Materiał źródłowy: Dane Starostwa Powiatowego w Ostrołęce.

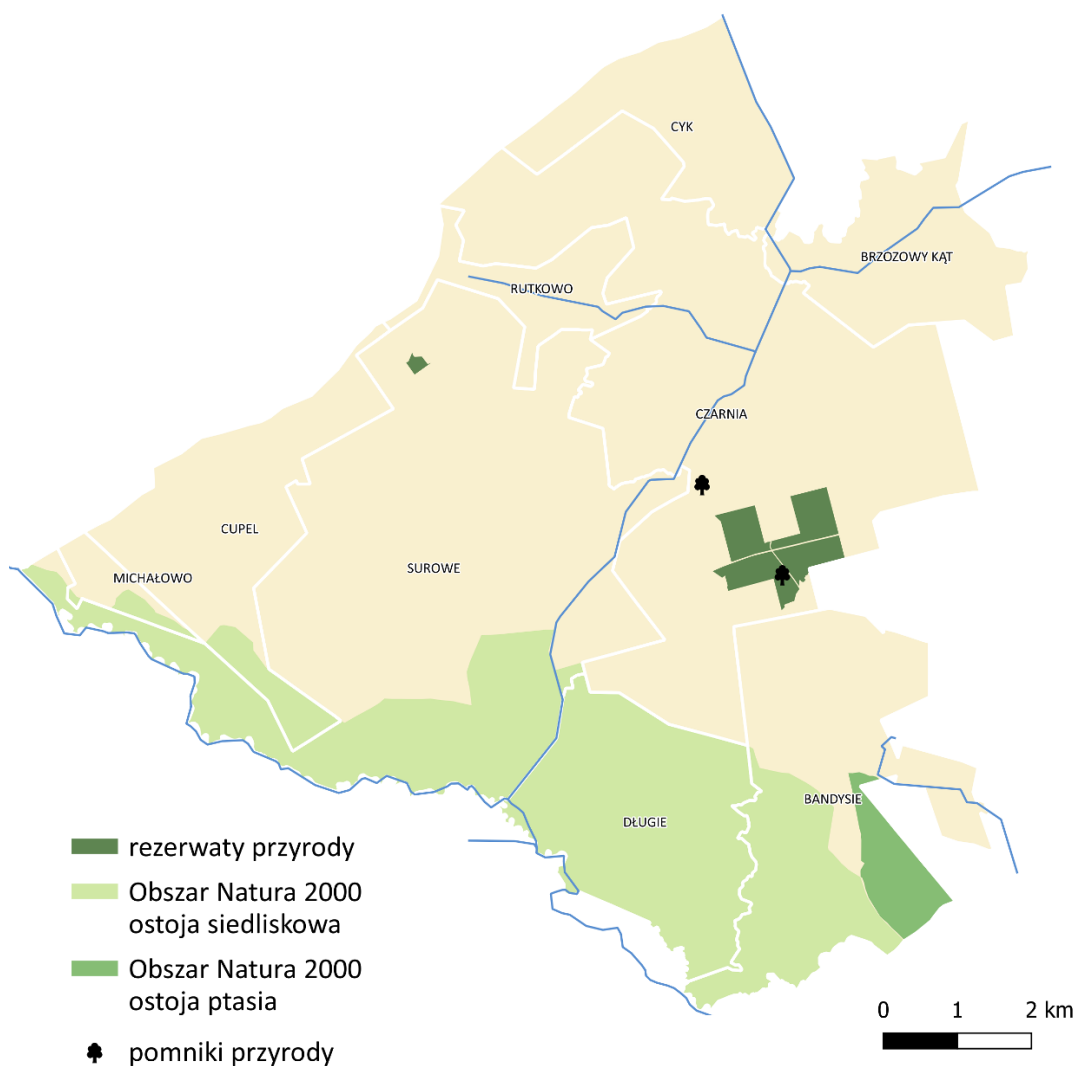
10 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

10.1 FORMY OCHRONY PRZYRODY

Spośród form ochrony przyrody, wyróżnionych Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w granicach gminy Czarnia występują:

- rezerwat przyrody „Czarnia”;
- rezerwat przyrody „Surowe”;
- obszar Natura 2000 – obszar specjalnej ochrony siedlisk (SOO) Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047;
- obszar Natura 2000 – obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005;
- pomniki przyrody.

Ponadto obowiązuje, obligatoryjna na terytorium całego kraju, ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.



Ryc. 47 Formy ochrony przyrody na terenie gminy Czarnia

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie GDOŚ.

10.1.1 REZERWAT PRZYRODY CZARNIA⁶⁰

Rezerwat przyrody „Czarnia” tworzony został na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 25 sierpnia 1964r. (M.P. z 1964 r. Nr64, poz. 299) w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Rezerwat obejmuje obszar o powierzchni ok. 142 ha. Głównym celem ochrony jest zachowanie fragmentu boru świeżego, naturalnego pochodzenia, charakterystycznego dla dawnej Puszczy Kurpiowskiej. W podszyciu występuje głównie świerk pospolity i jałowiec pospolity, a runo leśne stanowią borówka czarna i brusznica, pszeniec leśny, wrzos zwyczajny, konwalia dwulistna, paproć orlica pospolita oraz szczawik zajęczy.

Aktualnie na terenie Rezerwatu obowiązuje Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie (Dz. Urz. Z 2014 r. poz. 11874) w sprawie rezerwatu przyrody „Czarnia”. Obowiązują ponadto zadania ochronne zgodnie z Zarządzeniem Nr 10 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 22 maja 2019 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Czarnia”. Zadania ochronne zgodnie z zapisami niniejszego zarządzenia dotyczą przede wszystkim wyznaczania oraz usuwania poza teren rezerwatu pojedynczych drzew zasiedlonych przez korniki. W ramach odłowu korników należy w stopniu dostosowanym do poziomu zagrożenia drzewostanu wykładać pułapki feromonowe. Ponadto w ramach odnowy drzewostanu działania te winny wspomagać naturalne procesy odbudowy oraz regeneracji w celu odłowu korników.

10.1.2 REZERWAT PRZYRODY SUROWE⁶¹

Rezerwat przyrody „Surowe” utworzony został na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 25 sierpnia 1964r. (M.P. z 1964 r. Nr 65, poz. 304). Powierzchnia rezerwatu wynosi 4,57 ha. Rezerwat ten położony jest nieopodal wsi Surowe. Głównym celem ochrony jest zachowanie fragmentu naturalnego boru świerkowo-sosnowego, stanowiącego pozostałość dawnej Puszczy Kurpiowskiej. Dla niniejszego rezerwatu przyrody obowiązują zadania ochronne.⁶²

10.1.3 OBSZAR NATURA 2000 BORY CHROBOTKOWE KARASKA⁶³

Obszar Natura 2000 (ostoja siedliskowa) Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047 – specjalny obszar ochrony siedlisk ustanowiony został na mocy Decyzji Komisji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2010) 9669)(2011/64/UE).

Aktualnie dla w/w Obszaru Natura 2000 obowiązuje Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 marca 2018 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047 (Dz.U. 2018 poz. 796). Obszar składa się z dwóch enklaw o łącznej powierzchni wynoszącej ok. 1 124,52 ha.

⁶⁰ Charakterystyka na podstawie obowiązujących aktów prawnych dla obszaru rezerwatu oraz Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (GDOŚ).

⁶¹ Charakterystyka na podstawie obowiązujących aktów prawnych dla obszaru rezerwatu oraz Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (GDOŚ).

⁶² Zarządzenie Nr 11 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 31 stycznia 2022 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody „Surowe”.

⁶³ Charakterystyka na podstawie: Standardowego Formularza Danych obszaru Natura 2000, Opisu założeń do opracowania projektu planu zadań ochronnych oraz Planu Zadań Ochronnych dla obszaru Natura 2000.

Obszar stanowi fragment ciągu wyniesień wydmowych ułożonych w kierunku z północnego zachodu ku południowemu wschodowi. Obszar podlega typowej gospodarce leśnej, ze zrębami zupełnymi. Dominują tu dwa typy siedliskowe lasu – bór suchy i bór świeży. Wiek drzewostanu, prawie całkowicie zdominowanego przez sosnę, jest zróżnicowany i obejmuje wszystkie klasy wiekowe.

W obszarze „Bory Chrobotkowe Karaska” PLH140047 spotyka się większość zbiorowisk borów sosnowych ułożonych w gradiencie wilgotnościowym (i częściowo żyznościowym). Miejsca najniższe, najwilgotniejsze zajmuje *Molinio-Pinetum* i *Quercu roboris-Pinetum molinietosum*. Większość obszaru piasków fluwioglacjalnych pierwszego poziomu sandrowego to domena boru świeżego *Peucedano-Pinetum typicum*. Na pozostałym obszarze (piaski eoliczne i wydmy) występuje najczęściej *Peucedano-Pinetum typicum* w wariacie chrobotkowym oraz *Peucedano-Pinetum pulsatiletosum*. Szczyty większości wydm, oraz część zboczy i niektóre fragmenty równin piaszczystych zajęte są przez bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum*, przy czym część z płatów stanowi długookresowe stadia sukcesyjne do boru świeżego (być może także na gruntach w przeszłości odlesionych). Jedynie niewielka część zajęta obecnie przez bory chrobotkowe prezentuje najprawdopodobniej stadia trwałe (zgodność z roślinnością potencjalną). Fragmentarycznie wykształcone, niewielkie powierzchniowo i nietrwałe zbiorowiska różnych stadiów rozwojowych muraw piaskowych stanowią uzupełniającą mozaikę tego wybitnie borowego krajobrazu leśnego.

W poszczególnych płatach borów obserwuje się zróżnicowany udział trawy śmiałka pogiętego *Deschampsia flexuosa*, przy czym wydaje się, że w części północnej gatunek ten wykazuje ekspansję. Flora naczyniowa obszaru nie jest zbyt obfita i liczy (szacunkowo) około 50 gatunków (pomijając miejsca najwilgotniejsze). Rosną tu m.in. chronione gatunki roślin związane z borami sosnowymi: pomocnik baldaszkowy *Chimaphila umbellata*, mącznica lekarska *Arctostaphylos uvaursi*, sasanka otwarta *Pulsatilla patens* oraz widłaki – goździsty *Lycopodium clavatum*, jałowcowaty *Lycopodium annotinum* i spleaszony *Diphasiastrum complanatum*.

Dla Obszaru Natura 2000 „Bory Chrobotkowe Karaska” PLH140047 został przyjęty Plan Zadań Ochronnych (PZO)⁶⁴.

10.1.4 OBSZAR NATURA 2000 DOLINA OMULWI I PŁODOWNICY⁶⁵

Obszar Natura 2000 „Doliny Omulwi i Płodownicy” PLB140005 – obszar specjalnej ochrony ptaków wyznaczony został na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. 2004 nr 229 poz. 2313). Obszar położony jest w obrębie dwóch województw – mazowieckiego i warmińsko-mazurskiego, o łącznej powierzchni 34286,7 ha.

Pod względem regionalizacji fizycznogeograficznej obszar Natura 2000 „Doliny Omulwi i Płodownicy” PLB140005 położony jest na terenie makroregionów: Nizina Północnomazowiecka oraz Pojezierze Mazurskie. Większość obszaru znajduje się w granicach mezoregionu Równina Kurpiowska. Równina ta zbudowana jest głównie z piasków, które na działach międzydolinnych tworzą wydmy, dochodzące do kilkunastu m wysokości względnej, natomiast wzdłuż biegu obu rzek ciągną się podmokłe terasy zalewowe zajęte przez łąki. Niewielka, północna część obszaru znajduje

⁶⁴ Aktualnie: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 15 kwietnia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047 (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego 2015 poz.3950).

⁶⁵ Charakterystyka na podstawie: Standardowego Formularza Danych obszaru Natura 2000, Opisu założeń do opracowania projektu planu zadań ochronnych oraz Planu Zadań Ochronnych dla obszaru Natura 2000.

się w granicach mezoregionu Równina Mazurska, która zbudowana jest z rozległych sandrów nakrywających zasięg fazy leszczyńskiej zlodowacenia północnopolskiego.

Warunki hydrologiczne „Doliny Omulwi i Płodownicy” PLB140005 związane są przede wszystkim z rzekami Omulew i Płodownica. Omulew jest prawostronnym dopływem Narwi. Ogólna długość Omulwi to 113,7 km. Powierzchnia zlewni Omulwi wynosi 2 053,0 km². Omulew jest jedną z nielicznych w regionie rzek o charakterze naturalnym, dzikim, o dużych walorach krajobrazowych. Płodownica jest głównym dopływem rzeki Omulew, jej długość wynosi 39,6 km. Koryto Płodownicy jest na całej długości uregulowane. Rzeka przepływa przez rozległe zmeliorowane łąki. Istnieje kilka połączeń rowami melioracyjnymi z sąsiednimi dorzeczami.

Omawiany obszar Natura 2000 ma dwa morfotypy rzeźby terenu: płasko-równinny, który obejmuje rozległe doliny biegnące z północnego zachodu na południowy wschód oraz pagórkowaty w pasach terenu rozdzielających te doliny. Powyższe pasy utworzone są z wydm o kształtach parabolicznych wałów i pagórków, których wysokości względne dochodzą do kilkunastu m. Obszary o rzeźbie pagórkowatej zajmują przeważnie drzewostany sosnowe, rzadziej ubogie pola i pastwiska. Tereny płasko-równinne to rozległe, częściowo zmeliorowane łąki i pastwiska na podłożu torfowym oraz w mniejszym stopniu drzewostany olszowe i świerkowo-sosnowe. Podłoże geologiczne tworzą w większości piaski wodnolodowcowe i utwory współczesne w postaci torfów, utworów bagiennych, mad oraz piasków rzecznych.

Dominującą jednostką geomorfologiczną jest równina sandrowa związana z odpływem wód glacialnych sprzed czoła lodowca w czasie zlodowacenia bałtyckiego oraz środkowopolskiego. Powierzchnia sandru wyniesiona jest około 95-140 m n.p.m., prawie płaska ze średnimi spadkami do 2% i łagodnie nachylona z północnego zachodu na południowy wschód. W powierzchnię pola sandrowego lekko wcinają się nieregularne, często podmokłe obniżenia dawnego odpływu wód lodowcowych, stanowiące współczesne dna dolin rzecznych zróżnicowane pod względem szerokości

W ostoi „Doliny Omulwi i Płodownicy” PLB140005 stwierdzono 26 lęgowych gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Ponadto wykazano występowanie szeregu gatunków Ptaków Migrujących niewymienionych w Załączniku I. Jako przedmioty ochrony uznanych zostało 19 gatunków (spośród nich 12 to gatunki z Zał. I Dyrektywy Ptasiej). W granicach ostoi występuje kilka gatunków silnie zagrożonych wyginięciem (kraska, wodniczka i cietrzew). Obszar ma kluczowe znaczenie dla ochrony kulika wielkiego, będąc jedną z największych krajowych ostoi gatunku. Przedmiotami ochrony są gatunki zajmujące różnorodne siedliska. Na terenach łąk i turzycowisk są to: kropiatka, kulik wielki, rycyk, krwawodziób, dubelt, kszyc, błotniak łąkowy, wodniczka i cietrzew. W urozmaiconym krajobrazie kulturowym powszechnie występują: bocian biały, lerka, świergotek polny, dudek oraz ginąca kraska. Z kolei ze stawami rybnymi związane są: wąsatka i pliszka cytrynowa. Na terenach leśnych (ubogie bory sosnowe na piaszczystych glebach) powszechnie występuje lelek.

Dla obszaru Natura 2000 „Doliny Omulwi i Płodownicy” (PLB140005) został przyjęty Plan Zadań Ochronnych (PZO).⁶⁶

⁶⁶ Aktualnie: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie i Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005 (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego 2014 poz. 3721 z późn.zm.)

10.1.5 POMNIKI PRZYRODY

W obrębie gminy Czarnia ochroną pomnikową objęte zostały:

- grupa drzew „Barciowe”. Pomnik ten obejmuje 4 sosny zwyczajne o wysokościach kolejno – 29 m, 33 m, 32 m i 28 m oraz obwodzie kolejno – 223 cm, 226 cm, 254 cm i 176 cm. Niniejszy pomnik przyrody został ustanowiony na mocy ówczesnego orzeczenia nr 10 o uznaniu za pomnik przyrody z dnia 31 stycznia 1955 roku. Aktualnie dla w/w pomnika przyrody obowiązuje Rozporządzenie Nr 17 Wojewody Mazowieckiego z 26.02.2008 w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu ostrołęckiego (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego 2008 nr 29 poz. 1073);
- dąb szypułkowy o wysokości – 21 m oraz o obwodzie pierśnicowym 199 cm. W/w pomnik przyrody został ustanowiony na mocy Rozporządzenia Nr 17 Wojewody Mazowieckiego z 26.02.2008 w sprawie ustanowienia pomników przyrody położonych na terenie powiatu ostrołęckiego (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego 2008 Nr 29 poz. 1073). Pomnik ten położony jest w obrębie leśnictwa Czarnia.

W stosunku do pomników przyrody obowiązują stosowne akty prawne odnoszące się do zasad obowiązujących dla poszczególnych, chronionych obiektów. Względem pomników istotne są zwłaszcza nakazy objęcia ochroną zachowawczą danego obiektu/obiektów oraz zakazy ich likwidacji.⁶⁷

10.1.6 OCHRONA GATUNKOWA ROŚLIN, ZWIERZĄT I GRZYBÓW

Ścisła oraz częściowa ochrona gatunkowa jest jedną z form ochrony przyrody. Obejmuje ona okazy gatunków oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów, jest obligatoryjna dla całego kraju, w tym również dla terenów gminy Czarnia.

Ochrona gatunkowa ma na celu zapewnienie przetrwania i zachowania we właściwym stanie gatunków roślin, grzybów i zwierząt wraz z ich siedliskami, a w konsekwencji także zachowanie różnorodności genetycznej i biologicznej. Ochroną gatunkową obejmowane są w szczególności gatunki rzadkie, zagrożone wyginięciem, cenne dla nauki, a także odgrywające istotną rolę w ekosystemach. Głównym celem tych działań jest zachowanie tych gatunków na naturalnie zajmowanych stanowiskach. W celu ochrony ostoi i stanowisk roślin lub grzybów objętych ochroną gatunkową lub ostoi, miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt objętych ochroną gatunkową mogą być ustalane strefy ochrony.

Względem gatunków objętych ochroną zastosowanie znajdują uwarunkowania określone w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody. Na tej podstawie sporządzane są stosowne rozporządzenia, określające m.in. listę gatunków objętych ochroną oraz szczegółowe zakazy względem nich wprowadzone.

10.2 GRUNTY LEŚNE

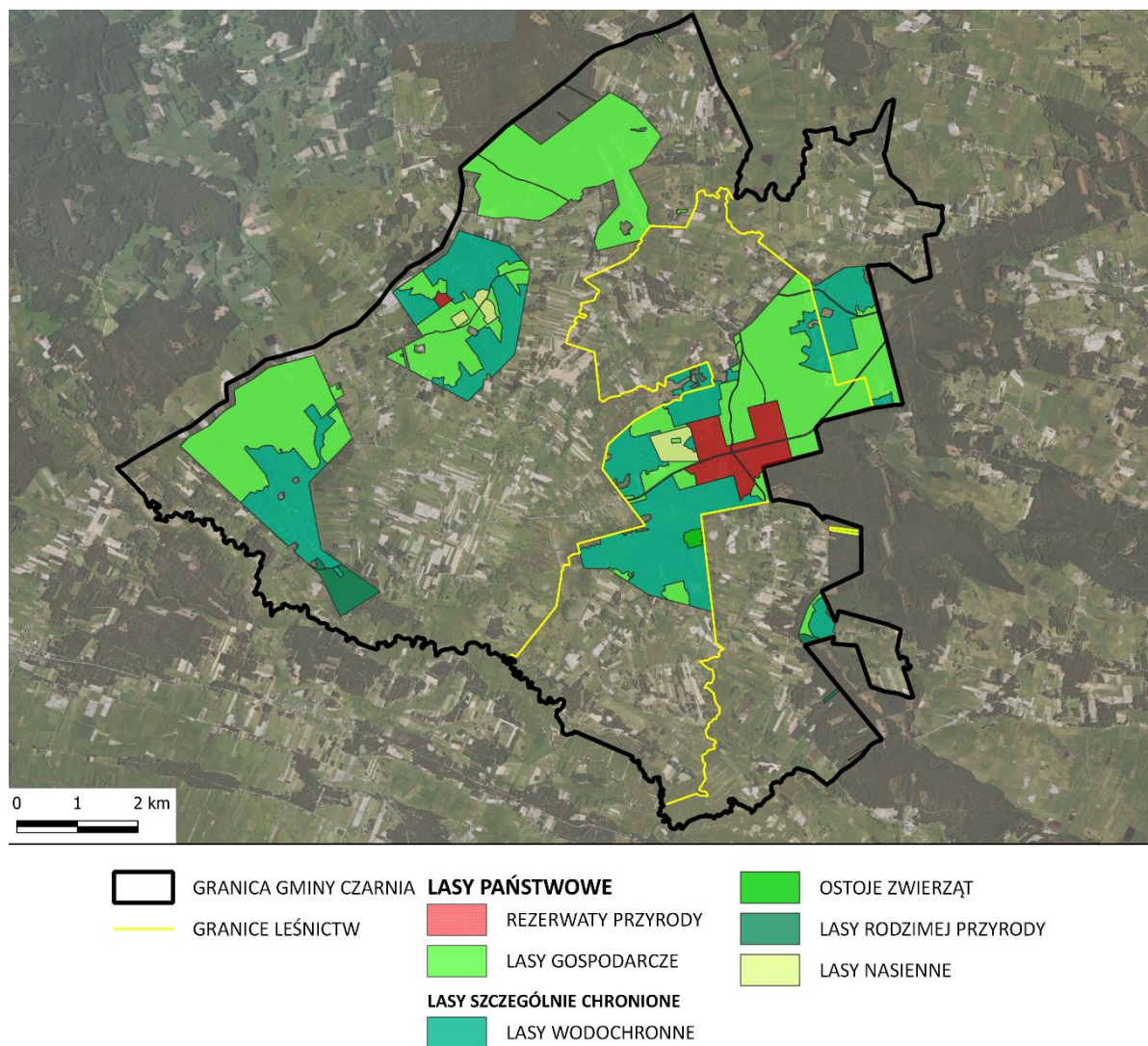
Grunty leśne obejmują powierzchnię około 3,7 tys. ha, co stanowi blisko 40% jej całkowitej powierzchni Gminy i jest wynikiem wyższym niż średnia lesistość Polski (29,6%), województwa mazowieckiego (23,4%) oraz powiatu ostrołęckiego (32%)⁶⁸. Największe, zwarte kompleksy leśne znajdują się w północno-zachodniej i wschodniej części Gminy. W strukturze własnościowej gruntów

⁶⁷ Materiał źródłowy: Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody (GDOŚ).

⁶⁸ Dane GUS, stan na 2020 rok.

leśnych przeważają lasy publiczne Skarbu Państwa, które zajmują ok. 2,6 tys. ha, duży jest również udział lasów prywatnych (ok. 1,1 tys. ha).

Zasoby przyrody ożywionej są szczególnie czułe na uciążliwą środowisku działalność człowieka. Postępująca degradacja środowiska przyrodniczego może przyczynić się, nie tylko do zmniejszenia objętości terenów leśnych, ale przede wszystkim zagraża równowadze ekologicznej. Dlatego istotnym z punktu widzenia rozwoju gospodarczego jest zrównoważone podejście do gospodarowania zasobami leśnymi oraz troska o ogólny stan środowiska przyrodniczego. Dobry stan zdrowotny lasów oddziałuje pozytywnie na warunki rozwoju rolnictwa, podnosi atrakcyjność turystyczną regionu i zapewnia lepsze warunki bytowania zwierząt, podnosi też wartość regionu jako miejsca do życia.



Ryc. 48 Przeznaczenie lasów państwowych położonych w obrębie gminy Czarnia

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych o Lasach (BDL).

Lasy są prawnie chronione przed likwidacją. Wycinka lasu lub jego części wymaga zgody na odlesienie, zgodnie z Ustawą z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne dokonuje się w drodze sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

10.3 GRUNTY ROLNE WYSOKICH KLAS BONITACYJNYCH

Na terenie gminy Czarnia nie występują grunty chronionych klas bonitacyjnych (I-III), a zatem nie mają tutaj zastosowania przepisy dotyczące ochrony zasobów glebowych przed zmianą sposobu użytkowania, w myśl Ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

11 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Obszar gminy Czarnia położony jest na pograniczu równiny sandrowej oraz pagórkowatej strefy marginalnej. W ujęciu generalnym ukształtowanie powierzchni jest płaskie lub lekko faliste. Spadki terenowe rzadko przekraczają 5° , natomiast obszary o nachyleniach przekraczających 10° obejmują niewielkie arealy i są zlokalizowane jedynie w rejonie wzniesień morenowych, a także skarp dolin rzecznych. Nie występują tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi.

12 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN, ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH ORAZ UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA

12.1 UDOKUMENTOWANE ZŁOŻA KOPALIN

Nie występują udokumentowane złoża kopalin.

W przyszłości udokumentowanie zasobów surowcowych mogłoby się zwiększyć, z uwagi na występowanie obszarów perspektywicznych złóż piasku – pod warunkiem ich faktycznego stwierdzenia (udokumentowania).

12.2 ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH

WODY GRUNTOWE

Warunki hydrogeologiczne występowania pierwszego poziomu wód gruntowych są zróżnicowane, na co wpływ ma budowa geologiczna, litologia oraz ukształtowanie powierzchni terenu. Wyróżnić można cztery zasadnicze grupy rejonów, charakteryzujących się odmiennymi warunkami występowania 1-wszego poziomu wód gruntowych⁶⁹:

- rejony, gdzie woda gruntowa zalega na poziomie 0-1 m p.p.t., obejmujące głównie przestrzenie den dolinnych rzek, ale także lokalnych obniżzeń w okolicy zagłębień terenowych;
- rejony, gdzie woda gruntowa zalega na poziomie 1-2 m p.p.t., obejmują tereny położone przede wszystkim w południowej części Gminy (równina sandrowa), w stosunkowo bliskim sąsiedztwie sieci hydrograficznej; wody gruntowe są powiązane z rzekami, a ich wahania są zależne od opadów atmosferycznych i stanów wód w rzekach;
- rejony, gdzie woda gruntowa zalega na poziomie 2-5 m p.p.t., obejmują tereny położone w centralnej oraz północnej części Gminy, w większym oddaleniu od przebiegu najważniejszych cieków; wody gruntowe zalegają pod warstwą utworów piaszczystych i żwirowych (bardziej przepuszczalne);
- rejony, gdzie woda gruntowa zalega na głębokości poniżej 5 m p.p.t., obejmują głównie przestrzenie wzniesień morenowych w północno-zachodniej części Gminy; wody gruntowe zalegają wówczas pod warstwą utworów piaszczystych lub utworów materiałów gliniastych (mniej przepuszczalne).

JEDNOLITE CZĘŚCI WÓD PODZIEMNYCH I UŻYTKOWE POZIOMY WODONOŚNE

Jednolite części wód podziemnych (JCWPd) są podstawowymi, jednostkowymi obszarami ochrony oraz gospodarowania wodami podziemnymi. Każda z JCWPd oznacza określoną objętość wód podziemnych występującą w obrębie warstwy wodonośnej lub zespołu warstw wodonośnych.

Gmina Czarnia zlokalizowana jest w zasięgu Jednolitej Części Wód Podziemnych JCWPd Nr 50 (kod PLGW200050), o łącznej powierzchni zlewni wynoszącej 6246,7 km². Celem środowiskowym dla niniejszego JCWPd jest utrzymanie dobrego stanu ekologicznego oraz chemicznego⁷⁰.

⁶⁹ Materiał źródłowy: Mapa hydrogeologiczna Polski 1: 50 000, arkusz Lipowiec i Zaręby, PIG.

⁷⁰ Materiał źródłowy: Plan zagospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2016.

Wody podziemne o znaczeniu użytkowym na terenie Gminy występują głównie w piaskach o różnych frakcjach. Lokalnie zalegają one również w utworach żwirowych oraz torfowych. Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują w czwartorzędowym piętrze wodonośnym (poza poziomem przypowierzchniowym), stanowiąc tym samym podstawowe źródło zaopatrzenia ludności w wodę pitną i użytkową.

W piętrze czwartorzędowym JCWP nr 50 wyróżnia się trzy poziomy wodonośne:

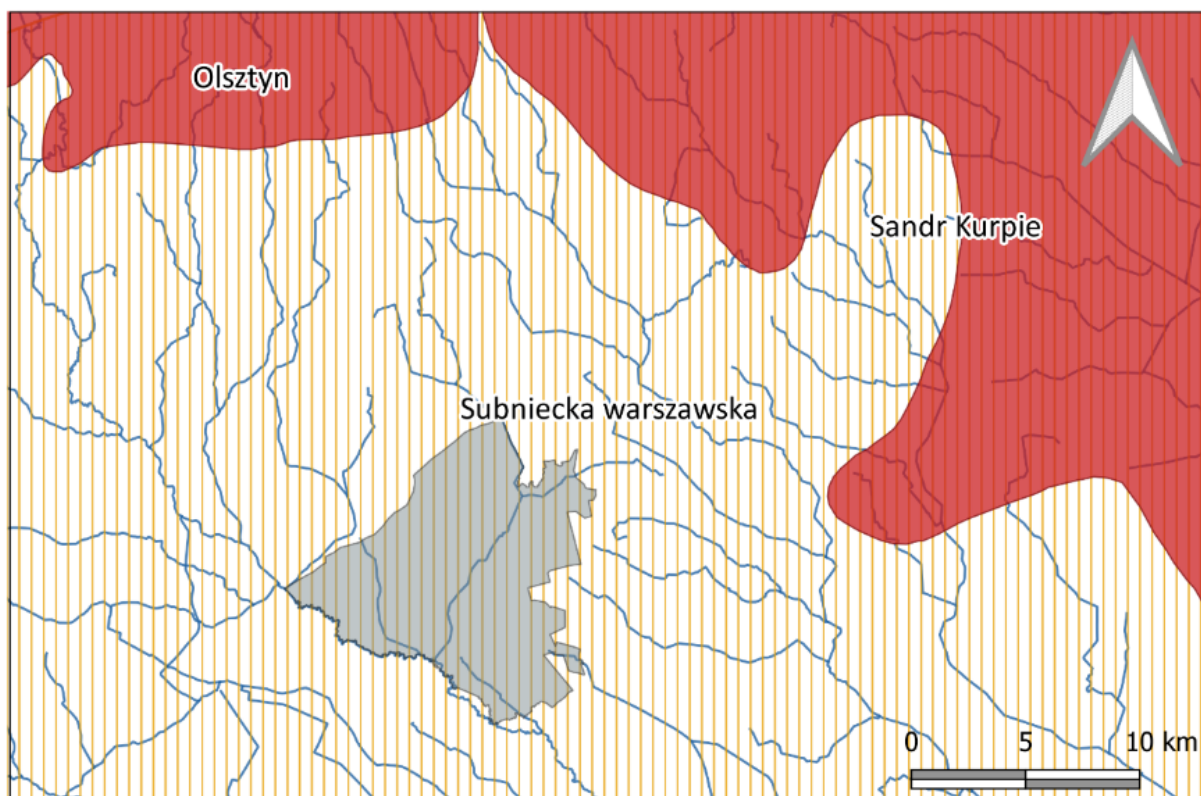
- pierwszy poziom wód podziemnych – odznacza się dobrym rozpoznaniem warunków hydrogeologicznych; w wielu rejonach jest powszechnie ujmowany studniami wierconymi i stanowi główne źródło zaopatrzenia w wodę; w centralnej części JCWPd nr 50 poziom ten występuje na głębokości od kilku do 25 m, a w kierunku południowym głębokość ta zwiększa się i wynosi 10-50 m; miąższość kompleksu złożonego z piasków o różnej granulacji i ze żwirów waha się od kilki do 40 m, średnio osiągając ok. 20 m; zwierciadło wód podziemnych ma tu zwykle charakter napięty; zasilanie poziomu odbywa się przez infiltrację wód opadowych w strefach wododziałowych;
- drugi poziom wodonośny – zbudowany jest piasków drobnoziarnistych; jego głębokość występowania jest zróżnicowana i waha się od 10 do 80 m p.p.t.; miąższość warstwy wodonośnej wynosi od kilku do 50 m; zwierciadło wód podziemnych jest napięte i stabilizuje się na rzędnych 110-170 m n.p.m.; poziom zasilany jest poprzez przesączanie się wód przez rozdzielającą warstwę glin, a także okna hydrogeologiczne;
- trzeci poziom czwartorzędowy – występuje fragmentarycznie i tylko w północno-wschodniej i południowo-wschodniej części omawianej JCWPd; warstwa wodonośna występuje w przedziale głębokości od 110 do 150 m p.p.t. oraz charakteryzuje się niewielką miąższością, zaledwie ok kilku do ok. 20 m; poziom zasilany jest przez przesączanie się wód przez utwory trudnoprzepuszczalne, bądź w przypadku braku warstwy izolującej, bezpośrednio z wyżej leżącego poziomu wodonośnego.

Z kolei w piętrze paleogeńsko-neogeńskim JCWP nr 50 wyróżniono jeden poziom wodonośny, stanowiący łącznie utwory mioceńskie i oligoceńskie, których strop jest bardzo urozmaicony. Północno-zachodnia część JCWPd nr 50 występuje na rzędnej 112,5 m n.p.m. (utwory wieku oligoceńskiego), a dalej na południe strop osiąga wysokość 27 m n.p.m. (utwory wieku mioceńskiego). Miąższość warstwy wodonośnej w utworach paleogeńsko-neogeńskich wynosi 10-50 m. Zwierciadło napięte stabilizuje się na rzędnej 105-180 m n.p.m.

GŁÓWNE ZBIORNIKI WÓD PODZIEMNYCH

Gmina Czarnia położona jest w całości w zasięgu nieudokumentowanego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 215 „Subniecka Warszawska”.

Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 215 „Subniecka Warszawska” zajmuje łącznie powierzchnię ok. 51 000 km². Jest to zbiornik trzeciorzędowy (Tr), porowy, o szacunkowych zasobach dyspozycyjnych 250 tys. m³/dobę i średniej głębokości ujęć ok. 60 m. Poziomy wodonośny zbiornika związane są utworami piaszczystymi oligoceńskimi i mioceńskimi. GZWP nr 215 nie posiada opracowanej dokumentacji hydrogeologicznej – zbiornik jest rozpoznany wstępnie, w związku z czym dla zbiornika nie ma propozycji obszaru ochronnego. W zasięgu Zbiornika znajduje się cała Gmina Czarnia. Zbiornik nie posiada obecnie znaczenia użytkowego na terenie Gminy.



Obszar gminy Czarnia
 JCWPd nieudokumentowane
 JCWPd udokumentowane

Ryc. 49 Położenie Gminy w stosunku do Głównych Zbiorników Wód Podziemnych

Materiał źródłowy: Opracowanie własne według danych Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej oraz Państwowego Instytutu Geologicznego.

12.3 UDOKUMENTOWANE KOMPLEKSY PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA

Nie występują udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

13 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

W granicach administracyjnych gminy Czarnia nie występują tereny górnicze.

14 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

14.1 KOMUNIKACJA DROGOWA

Przez teren gminy Czarnia przebiega droga wojewódzka nr 614 (relacji Chorzele – Krukowo – Myszyniec. Droga w granicach Gminy posiada długość niespełna 11 km. Przebiega ona centralnie, dzieląc Gminę na dwie części. Ciąg drogi wojewódzkiej przebiega przez wsie: Surowe, rezerwat Czarnia aż do granic gminy, w kierunku do Myszyńca. Droga obsługuje ruch lokalny, gospodarczy oraz turystyczny w północnych rejonach województwa mazowieckiego. Powiązanie jej z istniejącym układem dróg krajowych i wojewódzkich (droga krajowa nr 53 relacji Ostrołęka - Olsztyn, droga wojewódzka nr 645 Myszyniec – Łomża) umożliwia połączenia w kierunku Mazur oraz Łomży i Białegostoku. Zaś w przeciwnym kierunku z Chorzelami i drogą krajową nr 57 relacji Przasnysz – Szczytno. Droga została w ostatnich latach poddana kompleksowej modernizacji.

Drogi powiatowe stanowią uzupełnienie istniejącego, nadrzędnego układu drogowego (DW 614) i w układzie wewnątrzgminnym są właściwie rozwinięte. Sieć tych dróg umożliwia dobre skomunikowanie zewnętrzne gminy z głównymi ośrodkami osadniczymi oraz powiązania z istniejącym układem pozostałych dróg wojewódzkich oraz krajowych.

Tab. 36 Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Czarnia

NR DROGI	PRZEBIEG DROGI
2507W	Czarnia - Cyk - Pełty
2508W	Czarnia - Białusny Lasek
2509W	Czarnia - Cupel - Surowe
2510W	Czarnia - Surowe
2511W	Surowe - Długie - Bandysie
2512W	Czarnia - Bandysie - Zawady
2586W	Lesiny Wielkie - Rutkowo

Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy Czarnia.

Uzupełniające układ komunikacyjny są wszelkie drogi gminne. Obsługują one zabudowę rozproszoną oraz komunikację wewnątrz wsi. Tworzą połączenia między wsiami i ułatwiają dojazdy do użytków rolnych.

Tab. 37 Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Czarnia

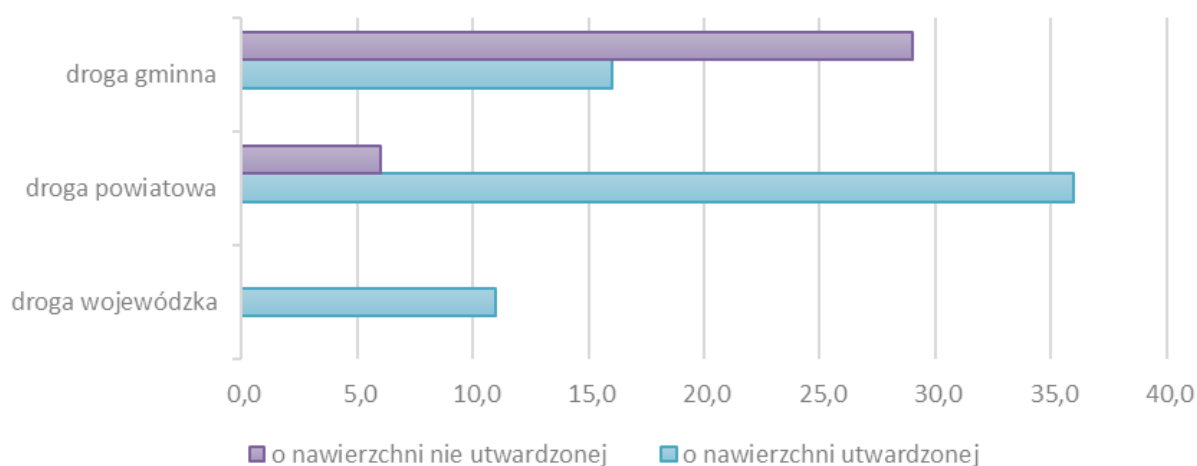
NR DROGI	PRZEBIEG DROGI
250201 W	Dr. wojewódzka nr 614 Myszyniec - Chorzele / - Surowe - Obory - Michałowo - Cupel
250205 W	Brzozowy Kąt - Pełty
250206 W	Dr. wojewódzka nr 614 - Długie
250208 W	Dr. powiatowa nr 2507 W Cyk - dr. powiatowa / Lesiny Wielkie - Księży Lasek
250209 W	Cupel - Surowe - Brotki - dr. wojewódzka nr 614 Myszyniec - Chorzele
250210 W	Dr. pow. nr 2510 W - Surowe Grądy
250211 W	Dr. woj. nr 614 - Surowe Stara Wieś - Zastucze
250212 W	Dr. woj. 614 - Surowe Zagrądzie

NR DROGI	PRZEBIEG DROGI
250213 W	Dr. pow. nr 2512 W - Bandysie Zabrodzie
250214 W	Dr. pow. nr 2511 W - Długie
250215 W	Dr. pow. nr 2510 W - Kolonia Czarnia Dunaj
250216 W	Dr. pow. nr 2511 W - dr. pow. nr 2512 W - (Bandysie Stara Wieś)
250217 W	Brzozowy Kąt (dr. pow. Nr 2508 W) - gr. Gminy Czarnia (Świdwiborek)
250218 W	Rutkowo – granica Gminy Czarnia (gmina Wielbark)

Materiał źródłowy: Dane Urzędu Gminy Czarnia.

Poza w/w drogami układ komunikacyjny uzupełniają pozostałe drogi, niebędące drogami publicznymi, w tym drogi wewnętrzne i drogi dojazdowe do terenów rolnych.

Stan techniczny dróg jest zróżnicowany, a ponad połowa dróg gminnych nie posiada utwardzonej powierzchni. Ponadto, problem ten dotyczy niektórych odcinków dróg powiatowych.



Ryc. 50 Długość dróg na terenie Gminy w podziale na drogi o nawierzchni utwardzonej i nieutwardzonej

Materiał źródłowy: Opracowanie własne na podstawie danych BDOT10k.

14.2 KOMUNIKACJA KOLEJOWA

Przez teren Gminy nie przebiegają żadne linie kolejowe. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w odległości ok. 18 km na północ od granic administracyjnych Gminy (Jeruty, gmina Szczytno).

14.3 INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWA

Na terenie gminy Czarnia działalność w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę prowadzi samodzielnie Gmina, która pełni rolę przedsiębiorstwa wodociągowego. Podstawowe parametry systemu wodociągowego zaprezentowano poniżej:

Tab. 38 Sieć wodociągowa w Gminie według stanu na 2020 rok

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Stopień zwodociągowania	67%
Długość sieci wodociągowej	76,1 km
Łączne zużycie wody	48 404 m ³ /rok
Średnie zużycie wody na jednego mieszkańca	18,9 m ³ /rok
Liczba przyłączy	343 szt.

Materiał źródłowy: Program Gospodarki Wodno-Ściekowej gminy Czarnia na lata 2021-2026.

Szczegółowy rozkład przyłączy i zużycia wody w podziale na miejscowości w gminie Czarnia przedstawiono w poniżej tabeli:

Tab. 39 Liczba przyłączy i zużycie wody w Gminie według stanu na 2020 rok

MIEJSCOWOŚĆ	LICZBA PRZYŁĄCZY W SZT.	ZUŻYCIE
Bandysie	59	7914 m ³
Długie	59	5297 m ³
Cyk	24	8176 m ³
Czarnia	64	7800 m ³
Surowe	137	19 217 m ³
Razem	343	48 404 m³

Materiał źródłowy: Program Gospodarki Wodno-Ściekowej gminy Czarnia na lata 2021-2026.

Na terenie gminy Czarnia funkcjonują dwa ujęcia wód podziemnych dla potrzeb komunalnych:

- ujęcie wraz ze stacją uzdatnia wody w miejscowości Surowe,
- ujęcie w Czarni przy Ośrodku Szkolno-Wychowawczym (lokalne),

Ujęcie w Surowem wykorzystuje zasoby wód podziemnych z głębokości 83,5 m, czerpane poprzez dwie studnie. Stacja działa z dwustopniowym uzdatnianiem wody z filtracją przez złoża kwarcowe na pierwszym stopniu uzdatniania oraz poprzez złoża katalityczne brausztyn (G-1) na drugim stopniu uzdatniania, z dwustopniowym układem pompowania z dwoma zbiornikami wyrównawczymi o pojemności 125 m³ każdy. Zaprojektowana wydajność SUW wynosi 85,8 m³/h. Ujęcie to ma docelowo zaopatrywać całą gminę w wodę pitną, poprzez już istniejącą i projektowaną sieć wodociągów komunalnych.

Ujęcie w Czarni stanowi małe lokalne ujęcie pokładem wodonośnym na poziomie ok. 42 m p.p.t. Wydajność tego ujęcia wynosi 18 m³/h.

14.4 INFRASTRUKTURA KANALIZACYJNA

Na terenie gminy Czarnia aktualnie brak jest spójnego, efektywnego systemu kanalizacji sanitarnej i oczyszczania ścieków. Stopień skanalizowania wynosi mniej niż 1%, długość sieci kanalizacji sanitarnej wynosi ok. 180 m. Funkcjonuje mała, lokalna sieć kanalizacji sanitarnej odprowadzająca ścieki do oczyszczalni typu „Bioblok”, o przepustowości 35 m³/dobę, znajdującej się na terenie Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Czarni. Z oczyszczalni korzysta łącznie 5 budynków.

Większość mieszkańców korzysta z indywidualnych systemów unieszkodliwiania ścieków sanitarnych, tzn. ze zbiorników bezodpływowych na nieczystości (szamb), ok. 382 szt., w co raz większym stopniu wykorzystywane są nowoczesne rozwiązania w postaci przydomowych oczyszczalni ścieków (ok. 39 szt.). Jednocześnie część z mieszkańców nie posiada żadnej instalacji na ścieki bytowe (ok. 54 szt.).

Tab. 40 Dane dotyczące sposobów odprowadzania lub oczyszczania ścieków w Gminie

WSKAŹNIK	WARTOŚĆ
Stopień skanalizowania	<1%
Długość sieci kanalizacyjnej	180 m
Liczba przyłączy	5 szt.
Ilość ścieków odprowadzana	6,1 dam ³
Liczba zbiorników bezodpływowych	ok. 382 szt.
Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków	ok. 39 szt.
Brak	54 szt.

Materiał źródłowy: Dane GUS, dane Urzędu Gminy, Raport z inwentaryzacji sposobów odprowadzania ścieków bytowych z budynków znajdujących się na terenie gminy Czarnia

W przypadku gminy Czarnia funkcjonuje wiele gospodarstw rolnych, które w ramach swojej hodowli bydła, wywożą i rozlewają po polach gnojowicę, jako naturalny nawóz. Według danych lokalnych, blisko połowa gospodarstw rolnych, prowadzących hodowlę bydła lub trzody jest wyposażonych w instalacje i urządzenia, umożliwiające separacyjną gospodarkę ścieków odzwierzęcych. Są to wydzielone instalacje gnojowicy oraz płyty gnojowe z odciekami⁷¹.

14.5 INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA

Obszar Gminy zaopatrywany jest w energię elektryczną za pośrednictwem napowietrznych sieci energetycznych średniego i niskiego napięcia zasilanych z Głównego Punktu Zasilania (poza granicami Gminy). Przez obręby Surowe, Długie, Bandysie i Cupel przebiega dwutorowa linia elektroenergetyczna najwyższych napięć (NN) 400 kV relacji Ostrołęka – Olsztyn Mątki. Poza w/w linią, na terenie Gminy znajdują się:

- stacje transformatorowe 15/0,4 kV (ponad 50 szt.),
- napowietrzne linie elektroenergetyczne średniego napięcia 15 kV,
- napowietrzne linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV,
- kablowe linie elektroenergetyczne niskiego napięcia 0,4 kV (przy czym zdecydowanie dominują linie napowietrzne).

Podmiotem odpowiedzialnym za zaopatrywanie mieszkańców Gminy w energię elektryczną, regularność dostaw, jakość dostarczanej energii, obsługę odbiorców, kontrolowanie eksploatacji sieci, przeprowadzanie modernizacji oraz usuwanie usterek jest podmiot zewnętrzny.

14.6 INFRASTRUKTURA GAZOWA

Na obszarze gminy Czarnia nie ma zlokalizowanej sieci gazowej. Potrzeby cieplne w gospodarce komunalno-bytowej w gospodarstwach domowych są zaspokajane dostawą gazu płynnego, dostarczanego w butlach gazowych.

14.7 INFRASTRUKTURA CIEPŁOWNICZA

Na terenie gminy Czarnia nie istnieje centralny system ciepłowniczy.

Zgodnie z przeprowadzoną „Inwentaryzacja indywidualnych źródeł ciepła na terenie gminy Czarnia” dominującym źródłem na potrzeby ogrzewania, jak i przygotowania ciepłej wody użytkowej, są kotły na paliwo stałe, w których spalane jest przede wszystkim drewno kawałkowe. Na terenie Gminy dużym udziałem w ogólnym rozkładzie zainstalowanych źródeł ciepła charakteryzują się również nisko sprawne źródła ciepła takie jak: kotły na paliwo stałe (węgiel, drewno), piece kaflowe, piecokuchnie. Znikomy udział w ogólnym zestawieniu przypada na kotły gazowe czy pompy ciepła. Część budynków posiada odnawialne źródła energii w postaci kolektorów słonecznych lub paneli fotowoltaicznych, które uzupełniają pracę głównych źródeł ciepła.

⁷¹ Materiał źródłowy: Program Gospodarki Wodno-Ściekowej gminy Czarnia na lata 2021-2026.

14.8 ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Obecnie nie funkcjonują duże, wolnostojące instalacje OZE, zaś mikroinstalacje OZE wykorzystywane są w dalszym ciągu relatywnie niewielkim stopniu, choć zauważalny jest wyraźny wzrost zainteresowania instalacjami tego typu (zwłaszcza kolektorami słonecznymi, panelami fotowoltaicznymi, czy pompami ciepła).

W ostatnich latach obserwuje się intensyfikację wniosków o wydanie decyzji administracyjnych (warunki zabudowy, decyzje środowiskowe) dotyczących wolnostojących urządzeń fotowoltaicznych.

Tab. 41 Wykaz decyzji środowiskowych oraz decyzji o warunkach zabudowy w zakresie OZE (farmy fotowoltaiczne o mocy powyżej 500 kW)

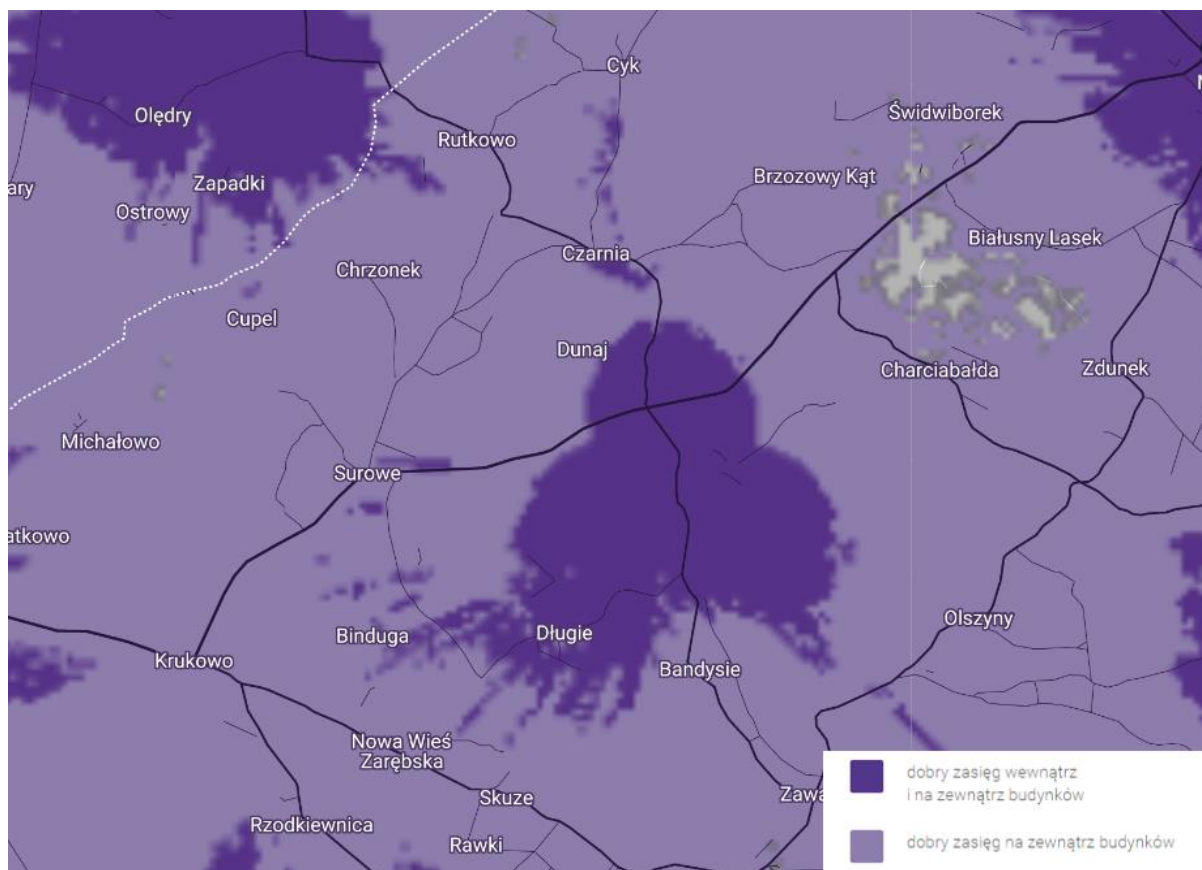
Lp	Nr sprawy	Oznaczenie nieruchomości (nr dz. ew.)	Data decyzji lub etap postępowania	Moc max.
DECYZJE ŚRODOWISKOWE				
1	PKD.6220.5.2020	dz. nr 411, 463, obręb Surowe	31.07.2020	1 MW
2	PKD.6220.6.2020	dz. nr 411, 463, obręb Surowe	03.08.2020	1 MW
3	PKD.6220.1.2021	dz. nr 237, obręb Cyk	01.04.2021	1 MW
4	PKD. 6220.2.2021	dz. nr 642, 668 i 697, obręb Cyk	16.12.2021	2,6 MW
5	PKD. 6220.3.2021	dz. nr. 210, obręb Brzozowy Kąt	03.12.2021	1 MW
6	PKD.6220.4.2021	dz. nr 1835/3, obręb Surowe	12.04.2023	1 MW
7	PKD. 6220.2.2022	dz. nr 498, 499, 500, obręb Bandysie	03.08.2022	3 MW
8	PKD. 6220.4.2022	dz. nr 1550, 1551/1550, 1552, obręb Surowe	16.09.2022	2,5 MW
9	PKD. 6220.6.2022	dz. nr 920/2, obręb Surowe	08.11.2022	1 MW
10	PKD. 6220.9.2022	dz. nr 813, 814, 816, 818, obręb Surowe	02.12.2022	2 MW
DECYZJE O WARUNKACH ZABUDOWY				
1	PKD.6730.6.2020	dz. nr 237 obręb Cyk	17.11.2020	1 MW
2	PKD.6730.7.2020	dz. nr 411 oraz 463, obręb Surowe	03.12.2020	1 MW
3	PKD.6730.8.2020	dz. nr 411, obręb Surowe	14.12.2020	1 MW
4	PKD.6730.5.2021	dz. nr 389/4, obręb Surowe	13.10.2021	2 MW
5	PKD.6730.1.2022	dz. nr 642, 668 i 697, obręb Cyk	21.03.2022	2,6 MW
6	PKD.6730.2.2022	dz. nr. 210, obręb Brzozowy Kąt	03.06.2022	1 MW
7	PKD.6730.3.2022	dz. nr 1550, 1551/1550, 1552, obręb Surowe	28.06.2022	1,5 MW
8	PKD.6730.8.2022	dz. nr 501/2, obręb Bandysie	12.09.2022	1 MW
9	PKD.6730.11.2022	dz. nr 498, 499, 500, obręb Bandysie	30.12.2022	3 MW
10	PKD.6730.12.2022	dz. nr 1550, 1551/1550, 1552, obręb Surowe	18.01.2023	2,5 MW
11	PKD.6730.17.2023	dz. nr 920/2, obręb Surowe	06.03.2023	1 MW
12	PKD.6730.1.2023	dz. nr 813, 814, 816, 818, obręb Surowe	17.04.2023	2 MW

Materiał źródłowy: dane Urzędu Gminy w Czarni, stan na II kw. 2023 r.

14.9 INFRASTRUKTURA TELEKOMUNIKACJA

Na terenie gminy Czarnia znajduje się sieć telekomunikacyjna (zarówno bezprzewodowa, jak i przewodowa). Sieć telekomunikacyjna składa się z łączy telekomunikacyjnych i radiowych.

W granicach Gminy znajdują się 3 stacje bazowe telefonii komórkowej (GSM), zlokalizowane w Czarni. Zasięg działania mobilnych sieci komórkowych jest niejednorodny. Problemy z dostępnością sieci występują głównie na terenach wiejskich, gdzie dominuje zabudowa rozproszona. Przykład zasięgu jednej z sieci komercyjnych przedstawia poniższa rycina:



Ryc. 51 Mapa zasięgu sieci telefonii komórkowej (na przykładzie jednego z operatorów) w czerwcu 2022 r.

Materiał źródłowy: Dane jednego z operatorów sieci.

Dostępność Internetu na terenie Gminy zapewniają podmioty zewnętrzne (operatorzy sieci). Wybrane miejscowości mogą korzystać z tzw. Internetu stacjonarnego, a dostęp do technologii ruchomych sieci telekomunikacyjnych 3G lub 4G (LTE) jest możliwy z niemal każdego miejsca w Gminie, przy czym zróżnicowana jest jakość tego dostępu⁷². Aktualnie nie ma możliwości wykorzystania technologii 5G.

W dalszym ciągu wymagana jest rozbudowa i modernizacja sieci w celu zapewnienia dostępności dla większej liczby odbiorców oraz poprawy warunków korzystania z sieci. W ramach realizacji Programu Operacyjnego „Polska Cyfrowa”⁷³ trwają prace realizacyjne sieci szybkiego Internetu – sieci światłowodowej. Dzięki infrastrukturze światłowodowej mieszkańcy będą mogli korzystać z usług internetowych i telewizyjnych oferowanych przez ogólnopolskich i lokalnych dostawców. Infrastruktura realizowana jest w technologii, która opiera się na kablach światłowodowych doprowadzanych bezpośrednio do domostw. Sieć światłowodowa realizowana jest w miejscowościach: Czarnia i Surowe⁷⁴.

W przyszłości alternatywą dla sieci światłowodowej mogą okazać się inne technologie, zapewniające dostępność i właściwą jakość połączeń internetowych, jak np. satelitalny system telekomunikacyjny. System satelitalny mający docelowo składać się z ok. 12 000 satelitów umieszczonych na niskiej orbicie okołoziemskiej (na wysokościach: 340 km, 550 km oraz 1150 km nad Ziemią), aktualnie jest w fazie tworzenia. Jego ideą jest globalne zapewnienie dostępu do Internetu.

⁷² Materiał źródłowy: materiały informacyjne publikowane na stronach internetowych poszczególnych operatorów sieci.

⁷³ Celem Programu, aby wszyscy mieszkańcy, na terenach, gdzie inwestycje w sieci szerokopasmowe są nieopłacalne na warunkach rynkowych, mieli dostęp do szybkiego Internetu. Program wspiera realizację szybkiego Internetu w kilkuset gminach w całej Polsce.

⁷⁴ Materiał źródłowy: <https://capap.gugik.gov.pl/mapa/cppc/%20CPPC-internet/>.

14.10 GOSPODARKA ODPADAMI

Od 2019 r. obowiązuje nowelizacja przepisów prawa z zakresu gospodarowania odpadami. Na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1579) zniesiony został podział województw na regiony gospodarki odpadami. Ponadto, zrezygnowano z regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK), które zaadaptowane zostały jako instalacje komunalne. Równoległe, wraz z przyjęciem nowelizacji, uchylone zostały uchwały w sprawie wykonania wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

Na podstawie zapisów w/w Ustawy oraz innych ustaw Marszałek Województwa w Biuletynie Informacji Publicznej prowadzi listę:

- funkcjonujących instalacji spełniających wymagania dla instalacji komunalnych, które zostały oddane do użytkowania i posiadają wymagane decyzje pozwalające na przetwarzanie odpadów,
- instalacji komunalnych planowanych do budowy, rozbudowy lub modernizacji.

Lista aktualizowana jest na bieżąco, natomiast wpisu dokonuje się na pisemny wniosek prowadzącego instalację komunalną.

Bezpośrednio na terenie gminy Czarnia nie ma zlokalizowanych instalacji gospodarowania odpadami wymienionych na listach prowadzonych przez Marszałka Województwa. Odpady komunalne są zbierane w sposób zorganizowany oraz wywożone poza jej teren.

Od 2020 roku na terenie całej Gminy Czarnia obowiązuje nakaz segregacji śmieci⁷⁵. Gmina nie posiada Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK). Jednak taki punkt ma być tworzony w sposób umożliwiający łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy, który zapewni przyjmowanie co najmniej odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych, szkła, odpadów opakowaniowych wielomateriałowych, odpadów niebezpiecznych, przeterminowanych leków i chemikaliów, odpadów niekwalifikujących się do odpadów medycznych powstałych w gospodarstwie domowym w wyniku przyjmowania produktów leczniczych w formie iniekcji i prowadzenia monitoringu poziomu substancji we krwi, w szczególności igieł i strzykawek, zużytych baterii i akumulatorów, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, mebli i innych odpadów wielkogabarytowych, zużytych opon, odpadów budowlanych i rozbiórkowych oraz odpadów tekstyliów i odzieży⁷⁶.

Dane dotyczące ilości odebranych odpadów komunalnych z terenu Gminy w latach 2017-2020 (z podziałem na odpady zebrane selektywnie oraz zmieszane) przedstawia niżej załączona tabela:

Tab. 42 Ilość odebranych odpadów komunalnych z terenu gminy Czarnia w latach 2017-2020

WSKAŹNIK	2017	2018	2019	2020
Odpady odebrane ogółem w ciągu roku (t)	248,93	289,70	325,50	192,20
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku (t)	47,77	66,78	199,17	91,6
Zmieszane odpady odebrane w ciągu roku (t)	201,16	222,92	126,33	100,6
Udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów (%)	19,2	23,1	61,2	47,7

Materiał źródłowy: Dane GUS.

⁷⁵ Materiał źródłowy: <http://www.czarnia.samorzady.pl>.

⁷⁶ Materiał źródłowy: Roczna analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Czarnia za rok 2021.

Na terenie gminy Czarnia na przestrzeni omawianego okresu spadła całkowita ilość odebranych odpadów komunalnych. Jednocześnie wzrasta również udział odpadów zebranych selektywnie w stosunku do odpadów ogółem⁷⁷.

Szczegółowe zadania, obowiązki i wymagania z zakresu wykonywania gospodarki odpadami określa aktualnie obowiązujący Regulamin utrzymania czystości i porządku przyjęty uchwałą Rady Gminy⁷⁸. Ponadto, Gmina wdraża „Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla gminy Czarnia na lata 2014 – 2032”

⁷⁷ Materiał źródłowy: Dane GUS.

⁷⁸ Uchwała nr X/93/20 Rady Gminy Czarnia z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Czarnia.

15 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych zidentyfikowano z uwzględnieniem wskazań, wytycznych i kierunków rozwojowych określonych w najważniejszych dokumentach szczebla wojewódzkiego i powiatowego. Ponadto, wzięto pod uwagę zadania wynikające z planowanego do realizacji Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK) i zadań mu towarzyszących.

15.1 PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego (PZPWM), przyjęty Uchwałą nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19 grudnia 2018 r., przyjmuje zasadę zrównoważonego rozwoju województwa mazowieckiego oraz zawiera kierunki zagospodarowania, a wśród nich poszczególne kierunki polityki przestrzennej, które wskazują sposoby realizacji wizji przestrzennego zagospodarowania województwa.

Zgodnie z niniejszym Planem, powiat ostrołęcki (w obrębie którego położona jest gmina Czarnia) zlokalizowany jest na obszarze o najniższym dostępie do dóbr i usług. Głównymi zasadami zagospodarowania obszarów o najniższym dostępie do dóbr i usług to:

- działania ukierunkowane na ożywienie gospodarcze obszaru;
- poprawę warunków życia mieszkańców;
- zahamowanie nadmiernej migracji ludzi wykształconych i przedsiębiorczych;
- podniesienie mobilności mieszkańców;
- zmniejszenie poziomu bezrobocia.

Gmina Czarnia położona jest w obrębie obszarów wiejskich funkcjonalnych, wymagających wsparcia procesów rozwojowych. Dla terenów tych obowiązują następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- Poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych poprzez wspieranie prac scaleniowych i wymiany gruntów;
- Kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej na gruntach najwyższych klas bonitacyjnych I-III (przy czym nie znajdują się one bezpośrednio w granicach Gminy);
- Wielofunkcyjny rozwój obszarów o średniej i niskiej zdolności produkcyjnej, przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego (m.in.: tradycyjnego krajobrazu rolniczego, wolnych przestrzeni użytkowanych rolniczo, trwałych użytków zielonych);
- Poprawa dostępności komunikacyjnej, m.in. poprzez rozwój transportu publicznego, w tym przywrócenie połączeń kolejowych na nieczynnych liniach kolejowych, a także przebudowę/rozbudowę istniejącej sieci drogowej, w szczególności dróg powiatowych i gminnych;
- Budowa i rozbudowa systemów wodociągowo-kanalizacyjnych, a także sukcesywna sanitacja terenów o zabudowie rozproszonej, m.in. poprzez budowę przydomowych oczyszczalni ścieków;
- poprawa bezpieczeństwa energetycznego, m.in. poprzez budowę, rozbudowę i modernizację sieci elektroenergetycznej w zakresie niskich i średnich napięć;
- Zwiększenie nasycenia infrastrukturą ICT (ang. Information and Communication Technologies), a także zapewnienie dostępu do systemu e-usług;
- Tworzenie przestrzeni publicznych, będących miejscem koncentracji i aktywizacji społeczności lokalnych;

- Objęcie ochroną unikalnych elementów architektury wiejskiej charakterystycznej dla poszczególnych regionów, w tym układów ruralistycznych.

Ponadto, bezpośrednio w odniesieniu do gminy Czarnia istotne jest uwzględnienie następujących zadań i kierunków działań wynikających PZPWM, tj.:

- uwzględnienie:
 - obszarów szczególnego zagrożenia powodzią (rzeka Omulew), w tym ograniczenie zagospodarowania na terenach ryzyka powodziowego;
 - przeciwdziałania występowaniu skutków suszy hydrogeologicznej na terenach zlewni Narew;
- wskazanie, w zakresie zachowania ciągłości dziedzictwa kulturowego i ochrony krajobrazów kulturowych:
 - Kurpiowskiego Regionu Etnograficznego;
 - pasma przyrodniczo-kulturowego rzeki Omulew;
 - strefy ochrony wartości krajobrazów przyrodniczo-kulturowych w pasmach rzecznych;
- określenie, w zakresie kształtowania systemu ochrony przyrody, działań polegających na utrzymaniu potencjału przyrodniczego i krajobrazowego obszarów cennych przyrodniczo:
 - Natura 2000 (Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047, Doliny Omulwi i Płodownicy PLB140005);
 - rezerваты przyrody (Czarnia i Surowe);
- ograniczenie zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne.

15.2 STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Aktualna *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030+. Innowacyjne Mazowsze*, przyjęta Uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 roku, stanowi odpowiedź na wyzwania rozwojowe województwa mazowieckiego, które mają za zadanie podnieść jakość życia, realizować politykę spójności terytorialnej oraz politykę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju.

Priorytetowy cel strategiczny niniejszej Strategii brzmi następująco: Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwały i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska. Osiągnięcie celu będzie możliwe poprzez wykorzystanie potencjału rozwojowego obszarów miejskich i wiejskich województwa, zwiększenie produktywności, rozwój innowacji i cyfryzacji, przy jednoczesnym zapewnieniu dostępu do usług publicznych o wysokiej jakości na terenie całego województwa.

Realizacja celu głównego odbywać się będzie poprzez pięć celów strategicznych, do których przypisane zostały kierunki działań, z zaznaczeniem kierunków priorytetowych, oraz działania. Strukturę celów rozwojowych Strategii przedstawiono w poniższej tabeli:

Tab. 43 Struktura celów rozwojowych w Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze

Obszar	GOSPODARKA	DOSTĘPNOŚĆ	ŚRODOWISKO I ENERGETYKA	SPOŁECZEŃSTWO	KULTURA I DZIEDZICTWO
Nazwa celu	Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze	Dostępne i mobilne Mazowsze	Zielone niskoemisyjne Mazowsze	Mazowsze zintegrowane społecznie	Mazowsze bogate kulturowo
Opis celu	Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego	Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody	Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki	Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia

Materiał źródłowy: Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, 2022.

W Strategii zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji (OSI), jako obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do których jest kierowana interwencja publiczna.

W związku z powyższym, w województwie mazowieckim na poziomie regionalnym zostały wyznaczone dwa typy OSI:

- problemowe – podregiony NUTS 3:
 - w regionie Mazowieckim regionalnym;
 - w regionie Warszawskim stołecznym;
- bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne:
 - miejski obszar funkcjonalny Warszawy;
 - miejskie obszary funkcjonalne miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz jako potencjalnych biegunów wzrostu.

Gmina Czarnia została zakwalifikowana do ostrołęckiego obszaru strategicznej interwencji województwa mazowieckiego. Ponadto, na poziomie krajowym Gmina została określona jako obszar zagrożony trwałą marginalizacją o kumulacji problemów społeczno-ekonomicznych (SOR oraz KSRR 2030).

W odniesieniu do Ostrołęckiego OSI w Strategii zapisano (str. 82, Strategii): *Polityka skierowana do tego obszaru powinna skutkować poprawą warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej i zwiększeniem zdolności absorpcyjnych podregionu, z wykorzystaniem wewnętrznych potencjałów obszaru, w tym miast Ostrołęki i Ostrowi Mazowieckiej. Kluczowe w tym zakresie są działania na rzecz poprawy skomunikowania podregionu z resztą województwa, zwłaszcza poprzez budowę obwodnic miast na rzecz zwiększenia przepustowości dróg i oddzielenia ruchu tranzytowego i lokalnego, rozwój sieci kolejowej oraz budowę przepraw mostowych (szczególnie w przypadku m. Ostrołęki). Oprócz infrastruktury komunikacyjnej, dla poprawy jakości życia mieszkańców obszaru istotne jest zwiększenie dostępności do sieciowej infrastruktury komunalnej, w szczególności gazowej i kanalizacyjnej. Z uwagi na wysokie walory przyrodnicze i kulturowe, zasadne jest także wspieranie*

rozwoju infrastruktury turystycznej w celu bardziej efektywnego wykorzystania potencjału turystycznego dla rozwoju gospodarki podregionu.

Ukierunkowanie planowanych działań w ostrołęckim obszarze strategicznej interwencji dotyczyć będzie w szczególności:

- Poprawy dostępności do infrastruktury komunikacyjnej i sieciowej poprzez:
 - rozwój systemu komunikacji i infrastruktury transportowej poprzez budowę obwodnic i przepraw mostowych, zwłaszcza w mieście Ostrołęka, w celu usprawnienia ruchu i odciążenia układu drogowego centralnej części miasta;
 - wzmacnianie wewnętrznej spójności komunikacyjnej poprzez rozwój lokalnej infrastruktury drogowej;
 - dążenie do lepszego skomunikowania obszaru, w tym m.in. z Warszawą, przez rozwój infrastruktury kolejowej i zwiększenie liczby połączeń kolejowych;
 - zwiększenie inwestycji w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną oraz gazową w celu poprawy jakości życia mieszkańców.
- Wykorzystania walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększania atrakcyjności turystycznej podregionu poprzez:
 - wykorzystanie potencjału przyrodniczego, w tym walorów nadrzecznych, szlaków turystycznych i licznych obszarów leśnych na potrzeby rekreacyjno-wypoczynkowe, np. agroturystyki;
 - modernizację istniejącej infrastruktury turystycznej (m.in. renowacja obiektów zabytkowych), budowę nowych szlaków turystyki aktywnej (m.in. pieszej, rowerowej, wodnej, konnej);
 - rewitalizację obszarów o wysokich wartościach kulturowych i historycznych.

15.3 PLAN ROZWOJU LOKALNEGO POWIATU OSTROŁĘCKIEGO

Plan rozwoju lokalnego powiatu ostrołęckiego na lata 2021-2030 wyznacza najważniejsze cele rozwojowe powiatu ostrołęckiego, sklasyfikowane według obszarów strategicznych (infrastruktura techniczna, edukacja, przedsiębiorczość, pomoc społeczna, kultura i turystyka, rolnictwo i ochrona środowiska, bezpieczeństwo publiczne).

Na potrzeby opracowania niniejszego Planu przyjęta została Misja, na którą składa się kolejno:

- Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu i pobudzenie rozwoju gospodarczego w subregionie ostrołęckim i w Polsce Północno-Wschodniej poprzez rozwiązanie problemów komunikacyjnych oraz zniwelowanie deficytów infrastruktury drogowej;
- Stworzenie zintegrowanego społecznie obszaru zrównoważonego rozwoju gospodarczego przy wykorzystaniu walorów przyrodniczo-krajobrazowych i różnych form turystyki;
- Stworzenie dogodnych warunków dla wielokierunkowego kształcenia się i osiedlania oraz rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

W ramach wdrażania ustaleń zdefiniowanej Misji wyznaczone zostały następujące 4 cele strategiczne, wraz z celami szczegółowymi:

- Nowoczesna i sprawna infrastruktura;
- Zwiększenie aktywności społeczeństwa;
- Promocja oraz zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej Powiatu;
- Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka.

W ramach wdrażania w/w celów przygotowano szereg przedsięwzięć wskazanych do realizacji. Bezpośrednio dla terenu gminy Czarnia wytypowano następujące zadania z zakresu infrastruktury drogowej:

- Rozbudowa ciągu komunikacyjnego dróg powiatowych nr 2510W Czarnia – Surowe, nr 2509W Czarnia – Cupel – Surowe, nr 2586W Lesiny Wielkie – Rutkowo w ramach Rządowego Funduszu Polski Ład – Poprawa standardu i jakości dróg powiatowych;
- Rozbudowa dróg powiatowych nr 2509W Czarnia – Cuper – Surowe, nr 2510W Czarnia – Surowe i nr 2586W Lesiny Wielkie – Rutkowo – Poprawa standardu i jakości dróg powiatowych.

15.4 CENTRALNY PORT KOMUNIKACYJNY⁷⁹

Centralny Port Komunikacyjny (CPK) stanowi szereg inwestycji infrastrukturalnych i otoczenia biznesu, które zintegrują transport lotniczy, kolejowy oraz drogowy na terenie całego kraju. Zgodnie z Koncepcją CPK realizacja przedsięwzięć składających się na komponent lotniskowy jest przewidziana do końca 2027 r. Realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych składających się na komponent kolejowy ma nastąpić do końca 2034 r., obejmując dwie perspektywy finansowe UE. Ze względu na unikalny stopień skomplikowania przedsięwzięć zawartych w programie inwestycyjnym CPK, jego realizacja jest podzielona na etapy.

Obecny, pierwszy etap obejmuje działania przygotowawcze, w szczególności związane z planowaniem i opracowaniem założeń projektowych, a także wykupem gruntów pod realizację inwestycji. Zasadniczym celem obecnego etapu jest szczegółowe zdefiniowanie zakresu i skali inwestycji, przyjęcie optymalnych rozwiązań odnośnie do możliwych wariantów realizacji przedsięwzięcia, określenie optymalnego planu jego realizacji, szczegółowych harmonogramów, jak i budżetów poszczególnych projektów, a także określenie sposobu ich finansowania, w tym ze środków publicznych. W ramach etapu pierwszego opracowywane będą kolejne fazy dokumentacji projektowej oraz uzyskiwane będą decyzje administracyjne niezbędne do wejścia w etap realizacji poszczególnych zamierzeń budowlanych. Jako główny cel pierwszego etapu należy uznać ukończenie prac planistycznych i przygotowawczych umożliwiających rozpoczęcie budowy w 2023 r. inwestycji CPK i inwestycji towarzyszących.

Aktualnie obowiązuje Uchwała nr 156 Rady Ministrów z dnia 28 października 2020 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego – „Program inwestycyjny Centralny Port Komunikacyjny. Etap I. 2020-2023” (M.P. 2020 poz. 1050), która szczegółowo definiuje przyszłe założenia strategiczne i organizacyjne. Zgodnie z w/w Uchwałą cel główny Programu CPK polega na stworzeniu uniwersalnego systemu transportu pasażerskiego poprzez wybudowanie i eksploatację rentownego innowacyjnego węzła transportowego, który uzyska miejsce w pierwszej dziesiątce najlepszych portów lotniczych świata, a ponadto doprowadzi do przebudowy krajowego systemu transportu kolejowego jako atrakcyjnej alternatywy dla transportu drogowego i obejmującego wszystkie obszary Polski, zapewniając jednocześnie rozwój i trwałą integrację aglomeracji warszawskiej i łódzkiej.

Nie przewiduje się na terenie gminy Czarnia inwestycji związanych z realizacją Centralnego Portu Komunikacyjnego.

⁷⁹ Materiał źródłowy: <https://www.cpk.pl/>

16 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYMAGAŃ DOTYCZĄCYCH OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

Zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne przez „obszary szczególnego zagrożenia powodzią” rozumie się:

- na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%,
- na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%,
- między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 244 (w/w Ustawy), stanowiące działki ewidencyjne,
- pas techniczny.

Część obszaru gminy Czarnia narażona jest na występowanie powodzi – wzdłuż rzeki Omulew występuje „obszar szczególnego zagrożenia powodzią”. Jego zasięg zidentyfikowany został na podstawie tzw. map zagrożenia powodziowego (MZP) opracowanych przez RZGW. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią w granicach Gminy obejmuje obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie (raz na 100 lat) oraz obszaru, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie (raz na 10 lat)⁸⁰.

W stosunku do obszaru szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują przepisy zawarte w Ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne. Ponadto, obowiązują ustalenia Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły oraz ustalenia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru Dorzecza Wisły.

Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne reguluje gospodarowanie wodami, w tym kształtowanie i ochronę zasobów wodnych, korzystanie z wód oraz zarządzanie zasobami wodnymi, sprawy własności wód oraz gruntów pokrytych wodami, a także zasady gospodarowania tymi składnikami w odniesieniu do majątku Skarbu Państwa.

Zgodnie z w/w Ustawą, m.in.

- ochrona przed powodzią jest zadaniem Wód Polskich oraz organów administracji rządowej i samorządowej;
- ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym;
- ochronę przed powodzią realizuje się, uwzględniając wszystkie elementy zarządzania ryzykiem powodziowym, w szczególności zapobieganie, ochronę, stan należytego przygotowania i reagowanie w przypadku wystąpienia powodzi, usuwanie skutków powodzi, odbudowę i wyciąganie wniosków w celu ograniczania potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, w zakresie określonym w przepisach Ustawy oraz w przepisach odrębnych.

⁸⁰ Obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie zawierają się wewnątrz obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie. Zatem zewnętrzną granicą obszaru szczególnego zagrożenia powodzią są obszary o średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi.